

**TÜRKİYE'DE TARIMDA BAĞIMSIZ ÇALIŞANLARIN SOSYAL
GÜVENLİĞİ: MANİSA ÖRNEĞİ**

Ergün METİN

Temmuz 2022

DENİZLİ

**TÜRKİYE’DE TARIMDA BAĞIMSIZ ÇALIŞANLARIN SOSYAL
GÜVENLİĞİ: MANİSA ÖRNEĞİ**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Tezi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Doktora Programı**

Ergün METİN

Danışman: Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ

Temmuz 2022

DENİZLİ

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Ergün METİN

ÖN SÖZ

Kendisini tanımadan bağlanmış olduğu radyo programında sesini duyarak öğrencisi olmaya karar verdiğim, beş yıldır bilgi, birikim ve tecrübelerinden yararlanma fırsatı bulduğum, henüz ders aşamasındayken çiftçilerin sosyal güvenliği konusunda çalışmamı teşvik ederek belirsizliklerden uzak bir doktora süreci yaşamamı sağlayan, danışmanım Prof. Dr. Oğuz Karadeniz'e şükranlarımı sunuyorum. Her tez izleme toplantısından farklı bakış açıları ve tecrübeler kazanarak ayrılmama vesile olan, çalışmama çok önemli katkılar sunan kıymetli hocam Prof. Dr. Yusuf Alper'e müteşekkirim. Tez izleme komitelerindeki yönlendirmeleri ve çalışmama değer katan tavsiyeleri için Prof. Dr. Hacer Simay Karaalp Orhan'a da sonsuz teşekkürler.

Kendilerine hocam demekten hem onur hem de gurur duyduğum, Mülkiye'den dönem arkadaşım Doç. Dr. Çağla Ünlütürk Ulutaş'a ve yine Mülkiye'den alt dönem arkadaşım Doç. Dr. Nagihan Durusoy Öztepe'ye gösterdikleri yakın ilgi ve akademik anlamda yaptıkları katkılar için teşekkür ederim. Umutsuzluğa kapıldığım anda manevi desteğini her zaman hissettiren Prof. Dr. Kâmil Orhan'a da minnettarım. Ayrıca tek tek isimlerini sayamadığım Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı'nın tüm öğretim üyelerine ve araştırma görevlisi arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Beş yıllık doktora sürecimde güler yüzü, sevgisi ve fedakârlığıyla her zaman yanımda olan, düştüğümde elimden tutup kaldırarak bu zorlu yolculuğu başarıyla tamamlamamı sağlayan, hakkını hayatım boyunca ödeyemeyeceğim sevgili eşim Ayşe Berat Metin'e minnettarım. Güzel kızlarım Eymen ve Beren, sevgili dolu küçücük kalplerinizle en büyük motivasyon kaynağım oldunuz. Babanızın daha rahat çalışması için evden gitmek zorunda kaldığınız, çalışması bitse de oyun oynasak dediğiniz her an için özür diliyor, küçük yaşta gösterdiğiniz sabır için teşekkür ediyor ve her satırı emek dolu olan bu tezi size armağan ediyorum.

ÖZET

TÜRKİYE’DE TARIMDA BAĞIMSIZ ÇALIŞANLARIN SOSYAL GÜVENLİĞİ: MANİSA ÖRNEĞİ

METİN, Ergün

Doktora Tezi

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ABD

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ

Temmuz 2022, XII+202 Sayfa

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliğe ilişkin sorunlarını tespit etmek, mevcut sosyal güvenlik sisteminin tarım çalışanlarına uygulanabilirliğini sorgulamak, elde edilen sonuçlar doğrultusunda çiftçiler için bir sosyal sigorta modeli önerisinde bulunmaktadır.

Bu amaca ulaşabilmek için; Türkiye’deki sosyal güvenlik mevzuatı incelenmiş, uygulamada yaşanan sorunlar ortaya konmuştur. Avrupa’da tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliğini düzenleyen mevzuat, kurum ve uygulamalar da araştırılmıştır. Ayrıca Manisa’nın 17 ilçesinin 86 mahallesinde 446 çiftçiyle alan araştırması yapılmıştır. Alan araştırmasında nicel araştırma yöntemlerinden anket yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma bulguları çiftçilerin sosyal güvenlik ihtiyacının diğer çalışanlardan farklı bir yaklaşımla karşılanması gerektiğini ortaya koymuştur. Türkiye’de arazilerin parçalı oluşu çiftçilerin gelirinin yoksulluk sınırının altında kalmasına neden olmaktadır. Kayıt dışılığın artmasına neden olan bu duruma çözüm olarak arazi toplulaştırmasına hız verilmeli ve kooperatifleşme teşvik edilmelidir. Ayrıca çiftçilerin ödediği primler düşürülmeli, ölçeğe göre değişen prim sistemi getirilmeli, primler hasat dönemlerinde tahsil edilmeli ve belli bir büyüklüğün altındaki işletmelerin primleri devlet tarafından ödenmelidir.

Çalışma kapsamında yapılan hipotez testleri sonucunda; çiftçilerin gelir düzeyi ile sigortalı olmaları ve primlerini düzenli ödeyebilmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çiftçilerin işledikleri arazi miktarı ile primlerini düzenli ödeyebilmeleri arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Güvenlik, Tarımda Sosyal Güvenlik, Çiftçilerin Sosyal Güvenliği, Tarımda Risk Yönetimi, Tarım Sigortaları.

ABSTRACT

SOCIAL SECURITY OF SELF-EMPLOYED IN AGRICULTURE IN TURKEY: MANİSA SAMPLE

METİN, Ergün

Doctoral Thesis

Labour Economics and Industrial Relations Department

Advisor of Thesis: Prof. Oğuz KARADENİZ

July 2022, XII+202 Pages

The aim of this research is to identify the problems of self-employed workers in agriculture in Turkey regarding social security, to question the applicability of the current social security system to agricultural workers, and to propose a social insurance model for farmers in line with the results obtained.

In order to achieve this aim; the social security legislation in Turkey has been analyzed and the problems experienced in practice have been revealed. Legislation, institutions and practices regulating the social insurance of self-employed workers in agriculture in Europe were also investigated. In addition, case study was conducted with 446 farmers in 86 village of 17 counties of Manisa. Survey method, one of the quantitative research methods, was used in the case study.

The findings of the research revealed that the social security needs of farmers should be met with a different approach than other workers. The fragmentation of land in Turkey causes farmers' income to remain below the poverty line. As a solution to this situation, which leads to an increase in informality, land consolidation should be accelerated and cooperatives should be encouraged. In addition, the premiums paid by the farmers should be reduced, a premium system that varies according to scale should be introduced, premiums should be collected during harvest periods, and premiums for enterprises below a certain size should be paid by the state.

As a result of the hypothesis tests conducted within the scope of the study; it was determined that there is a statistically significant relationship between the income level of farmers and their being insured and their being able to pay premiums regularly. It was also found that there is a statistically significant relationship between the amount of land farmers cultivate and their ability to pay premiums regularly.

Key Words: Social Security, Social Security in Agriculture, Farmers' Social Security, Risk Management in Agriculture, Crop Insurance.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	viii
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TARIM SEKTÖRÜ VE TARIMDA SOSYAL GÜVENLİK

1.1. Tarımsal Faaliyetin Tanımı ve Özellikleri.....	5
1.2. Tarım Çalışanları ve Tarımda Çalışma Şekilleri.....	9
1.2.1. Tarım İşverenleri.....	10
1.2.2. Tarım İşçileri.....	10
1.2.3. Ücretsiz Aile Çalışanları.....	11
1.2.4. Tarımda Kendi Adına Bağımsız Çalışanlar.....	12
1.3. Tarımda Bağımsız Çalışanların Karşılaştıkları Riskler.....	13
1.3.1. Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Risk Faktörleri.....	15
1.3.1.1. Tarım Makineleri.....	16
1.3.1.2. Fiziksel Risk Faktörleri.....	16
1.3.1.3. Kimyasal Risk Faktörleri.....	17
1.3.1.4. Ergonomi.....	18
1.3.1.5. Hayvanlardan Kaynaklanan Riskler.....	18
1.3.2. Tarımda Sosyo-Ekonomik Risk Faktörleri.....	19
1.4. Tarımda Bağımsız Çalışanların Sosyal Güvenlik İhtiyacı.....	22
1.4.1. Kısa Vadeli Riskler Açısından.....	23
1.4.2. Uzun Vadeli Riskler Açısından.....	24
1.4.3. İşsizlik Tehlikesinin Yaratacağı Riskler Açısından.....	25
1.5. Seçilmiş Avrupa Ülkelerinde Tarımda Bağımsız Çalışanların Sosyal Güvenliği....	26
1.5.1. Avrupa Birliğinde Tarımın Yapısal Özellikleri.....	26
1.5.2. Seçilmiş AB Ülkelerinde Çiftçilerin Sosyal Güvenliği.....	28
1.5.2.1. Genel Sistemlere Katılan Çiftçiler.....	30
1.5.2.1.1. Genel Görünüm.....	30
1.5.2.1.2. Kapsam.....	35
1.5.2.1.3. Finansman.....	38
1.5.2.1.4. Edimler.....	43
1.5.2.2. Çiftçilere Özgü Sistemler.....	48
1.5.2.2.1. Genel Görünüm.....	48
1.5.2.2.2. Kapsam.....	54
1.5.2.2.3. Finansman.....	59
1.5.2.2.4. Edimler.....	71

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE TARIM VE TARIMDA BAĞIMSIZ ÇALIŞANLARIN SOSYAL GÜVENLİĞİ

2.1. Türkiye’de Tarımın Yapısal Özellikleri.....	80
2.2. Türkiye’de Çiftçilerin Sosyo-Ekonomik Durumu.....	84
2.3. Türkiye’de Tarımda Bağımsız Çalışanlar Açısından Sosyal Güvenliğin Kapsamı.....	87
2.3.1. 5510 Sayılı Kanun Öncesi Yasal Kapsam.....	88
2.3.1.1. Tarımda Bağımsız Çalışanlara Sosyal Sigortalar Kapsamında Sağlanan Faydalar.....	90
2.3.1.1.1. Malullük Sigortası.....	90
2.3.1.1.2. Yaşlılık Sigortası.....	91
2.3.1.1.3. Ölüm Sigortası.....	91
2.3.1.1.4. Sağlık Sigortası.....	91
2.3.2. 5510 Sayılı Kanun Sonrası Yasal Kapsam.....	92
2.3.2.1. Tarımda Bağımsız Çalışanlara Sosyal Sigortalar Kapsamında Sağlanan Faydalar.....	94
2.3.2.1.1. İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları Sigortası.....	94
2.3.2.1.2. Hastalık ve Analık Sigortası.....	95
2.3.2.1.3. Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Sigortaları.....	95
2.4. Türkiye’de Tarımda Bağımsız Çalışanlarda Sosyal Koruma Sorunu.....	98
2.4.1. Kayıt Dışı İstihdam Sorunu.....	98
2.4.2. Sağlık Güvencesi Sorunu.....	104
2.4.3. Gelir Güvencesi Sorunu.....	106
2.5. Türkiye’de Tarımda Bağımsız Çalışanların Sosyal Korumasına Yönelik Diğer Düzenlemeler.....	107
2.5.1. Tarım Sigortaları.....	107
2.5.1.1. Dünya’da Tarım Sigortalarının Gelişimi.....	108
2.5.1.2. Türkiye’de Tarım Sigortaları Havuzu Öncesi Tarım Sigortaları.....	110
2.5.1.3. Tarım Sigortaları Havuzuna Geçiş Dönemi (1995-2006).....	112
2.5.1.4. Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM).....	119
2.5.1.4.1. Tarım Sigortaları Havuzu ve Yönetimi.....	120
2.5.1.4.2. Havuz Tarafından Teminat Sağlanan Riskler ve Sigorta Branşları.....	122
2.5.1.4.3. Devletin Prim ve Hasar Fazlası Desteği.....	123
2.5.1.4.4. Hasar Tazminatı Ödemeleri ve Denetim.....	125
2.5.2. Tarım Politikaları ve Tarımsal Desteklemeler.....	126

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. Manisa Ekonomisine İlişkin Genel Bilgiler.....	131
3.2. Manisa Tarımının Özellikleri.....	134
3.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	139
3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	140

3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	141
3.6. Araştırmanın Yöntemi.....	142
3.7. Araştırmanın Bulguları.....	144
3.7.1. Hanehalkı Sorumlusuna İlişkin Bulgular.....	144
3.7.2. Hanehalkına İlişkin Bulgular.....	145
3.7.3. Tarımsal İşletmeye İlişkin Bulgular.....	150
3.7.4. Sosyal Güvenliğe İlişkin Bulgular.....	156
3.7.5. Sigortalı Olan Katılımcılara İlişkin Bulgular.....	159
3.7.6. Sigortalı Olmayan Katılımcılara İlişkin Bulgular.....	160
3.7.7. Hipotez Testleri.....	162
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	164
KAYNAKLAR	176
EKLER.....	192
ÖZGEÇMİŞ.....	200

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 1. 5510 sayılı SSGSSK'dan Önce Tarımda Çalışanların Sigortalılığı.....	89
Şekil 2. 5510 sayılı SSGSSK'dan Sonra Tarımda Çalışanların Sigortalılığı.....	93
Şekil 3. Kayıt Dışı Çalışma Şekilleri	99
Şekil 4. Eğitim Durumuna Göre Kayıt Dışı İstihdam Oranları (2016).....	103
Şekil 5. Yıllar İtibariyle Düzenlenen Poliçe Sayısı (Adet)	120
Şekil 6. Devlet Destekli Tarım Sigortaları Sisteminin Kurumsal Yapısı.....	121
Şekil 7. Yıllar İtibariyle Devletin Prim Desteği Tutarları (TL)	124

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1. AB-28 Tarım İstatistikleri Özet Tablosu	28
Tablo 2. ENASP Kapsamında Çiftçiler İçin Ayrı Sosyal Sigorta Sistemleri İşleten Kurumlar.....	29
Tablo 3. Birleşik Krallık Tarım İstatistikleri Özet Tablosu	30
Tablo 4. Hollanda Tarım İstatistikleri Özet Tablosu	32
Tablo 5. İsveç Tarım İstatistikleri Özet Tablosu.....	33
Tablo 6. Macaristan Tarım İstatistikleri Özet Tablosu	34
Tablo 7. Romanya Tarım İstatistikleri Özet Tablosu.....	35
Tablo 8. Kapsam Bakımından Tarımda Bağımsız Çalışanların Sosyal Güvenliği	37
Tablo 9. Birleşik Krallık'da Kendi Adına Bağımsız Çalışanların Prim Oranları	38
Tablo 10. Hollanda'da Kendi Adına Bağımsız Çalışanların Prim Oranları.....	40
Tablo 11. İsveç'te Kendi Adına Bağımsız Çalışanların Prim Oranları.....	41
Tablo 12. Macaristan'da Kendi Adına Bağımsız Çalışanların Prim Oranları	42
Tablo 13. Romanya'da Kendi Adına Bağımsız Çalışanların Prim Oranları.....	42
Tablo 14. Almanya Tarım İstatistikleri Özet Tablosu	49
Tablo 15. Avusturya Tarım İstatistikleri Özet Tablosu	50
Tablo 16. Fransa Tarım İstatistikleri Özet Tablosu	51
Tablo 17. Finlandiya Tarım İstatistikleri Özet Tablosu.....	52
Tablo 18. Polonya Tarım İstatistikleri Özet Tablosu.....	53
Tablo 19. Almanya'da Zorunlu Tarımsal Emeklilik Sigortasını Belirleyen Minimum Boyutlar (2020).....	54
Tablo 20. Birim Değer Sınırları (2020).....	55
Tablo 21. Kapsam Bakımından Tarımda Bağımsız Çalışanların Sosyal Güvenliği ..	57
Tablo 22. SVLFG'nin Gelirleri.....	59
Tablo 23. Almanya'da Tarımsal Emeklilik Fonu Çiftçi Prim Tutarları (2020).....	60
Tablo 24. SVB'nin Gelirleri.....	61
Tablo 25. Prim Oranları (2020).....	62
Tablo 26. MSA Harcamalarının Finansman Kaynakları (Euro, %).....	63
Tablo 27. Fransa'da Tarımda Bağımsız Çalışanların Prim Oranları (2020).....	64
Tablo 28. MELA'nın Harcamalarında Devlet Katkısı Oranları.....	65
Tablo 29. Sağlık Sigortası Finansman Kaynakları (2019).....	66
Tablo 30. MYEL Mesleki Emeklilik Sigortası Prim Oranı (2020).....	66
Tablo 31. MATA Tarımsal Kaza Sigortası Prim Oranı (2020)	67
Tablo 32. Emeklilik Fonunun 2019 Yılı Gelir ve Giderleri (Bin PLN).....	67
Tablo 33. Önleme ve Rehabilitasyon Fonu 2019 Yılı Gelirleri (Bin PLN).....	68
Tablo 34. Polonya'da Tarımsal Sosyal Sigortaların Prim Oranları (2020).....	69
Tablo 35. Çiftçiler Özgü Sistemlerde Kapsam, Finansman ve Primler	71
Tablo 36. Türkiye'de Tarım İstatistikleri Özet Tablosu	80
Tablo 37. Yıllar İtibariyle Tarım Sektörünün GSYİH İçindeki Payı.....	81
Tablo 38. Yıllar İtibariyle Tarım Sektörünün İstihdamdan Aldığı Pay	81
Tablo 39. İstihdamın Sektörel Dağılımı (2021)	82
Tablo 40. Yıllar İtibariyle Toplam İhracat İçinde Tarım Sektörünün Payı.....	83
Tablo 41. Yıllar İtibariyle Toplam İthalat İçinde Tarım Sektörünün Payı	83
Tablo 42. Hanehalkı Fertlerinin İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Yıllık Esas İş Geliri (TL).....	84
Tablo 43. Tarım Çalışanlarının İşteki Durumlarına Göre Elde Ettiği Yıllık Gelir (2017).....	85

Tablo 44. Tarım İşletmelerinin Çalışan Sayısına Göre Dağılımı (2016).....	87
Tablo 45. Tarımda Bağımsız Çalışanlara 5510 sayılı Kanun Kapsamında Sağlanan Haklar ve Yararlanma Koşulları	96
Tablo 46. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Kayıt Dışı İstihdam Oranları.....	100
Tablo 47. TR33 Bölgesinde Tarımda Kayıt Dışı İstihdam Oranı (2020)	101
Tablo 48. TR33 Bölgesinde Tarımda İşteki Duruma Göre Kayıt Dışı İstihdam Oranları (2020).....	102
Tablo 49. TR33 Bölgesinde Tarımda Çalışanların Eğitim Durumu (2016).....	103
Tablo 50. Tarımda Çalışan Kadınların SGK’ya Kayıtlılık Durumu (2020)	104
Tablo 51. Seçilmiş Sektörlerde Son On İki ay İçinde Tedavi İhtiyacı Olduğu Halde Doktora Başvuramama Durumu (2015).....	105
Tablo 52. Tarımda Çalışanların Doktora Başvuramamasının Asıl Sebebi (2015)...	105
Tablo 53. 1963-1994 Yılları Arasında Türkiye’de Tarım Sigortası	111
Tablo 54. 1995 – 2005 yılları Arasında Türkiye’de Tarım Sigortası.....	118
Tablo 55. Havuz Tarafından Teminat Altına Alınan Riskler.....	122
Tablo 56. Prim Üretimine Branşlara Göre Dağılımı (Bin TL)	123
Tablo 57. Yıllar İtibariyle Prim Üretimi, Ödenen Hasar Miktarı ve Hasar Prim Oranları	125
Tablo 58. Yıllar İtibariyle Gerçekleşen Hasar, Ödenen Hasar ve Hasar Karşılama Oranları	126
Tablo 59. Tarımsal Desteklemeler (2020)	128
Tablo 60. Türkiye’de Yıllara Göre Tarımsal Desteklemeler ve GSYİH İçindeki Oranı.....	129
Tablo 61. Üretici Destek Tahminleri (%)	129
Tablo 62. Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (2017)	132
Tablo 63. İl Bazında Kişi Başına Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (TL)	132
Tablo 64. Türkiye Geneli En Fazla İhracat Yapılan 10 Şehir-2021 (1000 ABD doları)	133
Tablo 65. Manisa’nın Sektörel İhracat Raporu-2021 (1000 ABD doları)	133
Tablo 66. 5510/4-b Kapsamındaki Sigortalılar.....	134
Tablo 67. Türkiye’de Yıllar İtibariyle ÇKS’ye Kayıtlı Çiftçi Sayıları	135
Tablo 68. Manisa Tarım Alanları Dağılımı (2020).....	135
Tablo 69. Manisa Tarımsal Üretim Değerleri (2020)	136
Tablo 70. İl Bazında Bitkisel Üretim Değerleri (2020)	136
Tablo 71. İl Bazında Canlı Hayvan Değeri (2020)	136
Tablo 72. Manisa Meyve Ürünleri Üretimi (2020).....	137
Tablo 73. Manisa Tahıl Ürünleri Üretimi (2020).....	137
Tablo 74. Manisa Sebze Ürünleri Üretimi (2020)	138
Tablo 75. Manisa’nın En Önemli Bitkisel Ürünleri (2020).....	138
Tablo 76. Manisa Tarımsal İşletme Büyüklüğü.....	139
Tablo 77. Hanehalkı Sorumlusuna İlişkin Özelliklerin Dağılımı	144
Tablo 78. Hanedeki Fert Sayısı ve Hanehalkı Tipine İlişkin Özelliklerin Dağılımı	146
Tablo 79. Hanenin Sigara, Alkol ve Şans Oyunları Harcamasına İlişkin Özelliklerin Dağılımı	147
Tablo 80. Primleri Düzenli Ödeyebilme ile Sigara Harcamaları Arasındaki İlişki..	148
Tablo 81. Hanenin Tarımsal Faaliyetten Elde Ettiği Gelir ve Toplam Gelirine İlişkin Özelliklerin Dağılımı	149
Tablo 82. Tarımsal İşletmenin Faaliyet Şekli, Arazilerin Mülkiyet Durumu ve İşlenen Arazi Miktarı	150
Tablo 83. Sahip Olunan tarım Makinalarına İlişkin Özelliklerin Dağılımı	152

Tablo 84. Tarımsal İşletmeyle Alakalı Toplam Borç ve Kredi İşlemlerine İlişkin Özelliklerin Dağılımı	153
Tablo 85. Hanehalkı Sorumsuzla Birlikte Tarım İşlerinde Çalışanlara İlişkin Özelliklerin Dağılımı	154
Tablo 86. Yetiştirilen Ürün ve Alınan Önlemlere İlişkin Özelliklerin Dağılımı	154
Tablo 87. Sosyal Güvenliğe İlişkin Özelliklerin Dağılımı.....	156
Tablo 88. Tarım Arazilerinin Mülkiyet Durumu ile İşsizlik Tehlikesiyle Karşı Karşıya Kalabileceğini Düşünme Arasındaki İlişki.....	157
Tablo 89. Kısa Vadeli Sigorta Kollarından Yapılan Ödemeler (2020).....	158
Tablo 90. Sigortalılık Hali, Başka Sigortalının Varlığı ve SGK'nın Hizmetlerinden Memnuniyete İlişkin Özelliklerin Dağılımı	159
Tablo 91. Belirli Bir Süre Çalışmama ve Çalışılmayan Zamanlarda İşlerin Yürütümüne İlişkin Özelliklerin Dağılımı	159
Tablo 92. Primlerin Ödenmesine İlişkin Özelliklerin Dağılımı.....	160
Tablo 93. Sigortalı Olmayan Katılımcılara İlişkin Özelliklerin Dağılımı	161
Tablo 94. Sigortalı Olmakla Gelir Durumu Arasındaki İlişki.....	162
Tablo 95. SGK'ya Kayıtlılık ve Toplam Gelir Karşılaştırması	162
Tablo 96. Primlerin Düzenli Ödenebilmesi ile Gelir Durumu Arasındaki İlişki	163
Tablo 97. Primleri Düzenli Ödeyebilme ile Toplam Gelirin Karşılaştırılması.....	163
Tablo 98. Primlerin Düzenli Ödenebilmesi ile İşlenen Arazi Miktarı Arasındaki İlişki.....	164

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

AKS	Arıcılık Kayıt Sistemi
AMEXA	Fransa Çiftçiler İçin Sağlık Sigortası
ARIP	Türkiye Tarımsal Reform ve Yatırım Programı
ASVG	Avusturya Genel Sosyal Güvenlik Yasası
ATEXA	Fransa Çiftçiler İçin Kaza Sigortası
BAĞ-KUR	Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
BSVG	Çiftçi Sosyal Sigorta Kanunu
ÇASGEM	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim Araştırma Merkezi
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
CLEİSS	Avrupa Uluslararası Sosyal Güvenlik İrtibat Merkezi
CNAS	Ulusal Sosyal Eylem Komitesi
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EC	Avrupa Komisyonu
ENASP	Avrupa Tarımsal Sosyal Koruma Sistemleri Ağı
EUROSTAT	Avrupa İstatistik Ofisi
FER	Polonya Emeklilik ve Maluliyet Fonu
GSS	Genel Sağlık Sigortası
GSVG	Avusturya Ticari Sosyal Güvenlik Yasası
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GYKA	Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi
HHİA	Hanehalkı İşgücü Anketi
ICSE	İstihdamda Uluslararası Statü Sınıflandırması
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
ILOSTAT	Uluslararası Çalışma Örgütü İstatistik Ofisi
IPARD	Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma
İK	İş Kanunu
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
KELA	Finlandiya Sosyal Sigortalar Kurumu
KRUS	Polonya Çiftçi Sosyal Sigorta Fonu
MATA	Finlandiya Tarımsal Kaza Sigortası
MELA	Finlandiya Çiftçi Sosyal Sigorta Kurumu
MISSOC	Sosyal Korumaya İlişkin Karşılıklı Bilgi Sistemi
MSA	Fransa Tarımsal Sosyal Güvenlik Kurumu
MYEL	Çiftçi Emeklilik Yasası
NHS	İngiltere Ulusal Sağlık Hizmeti
NI	İngiltere Ulusal Sigorta Fonu
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OSHA	İş Sağlığı ve Güvenliği İdaresi
ÖKS	Örtü Altı Kayıt Sistemi
RCO	Fransa Zorunlu Ek Emeklilik
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SKS	Su Ürünleri Kayıt Sistemi
SPSS	Statistical Package for Social Sciences
SSA	ABD Sosyal Güvenlik Kurumu
SSGSSK	Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu

SV	Avusturya Sosyal Güvenlik Kurumu
SVA	Avusturya Ticari Ekonomi Sosyal Sigortalar Kurumu
SVB	Avusturya Çiftçiler Sosyal Sigorta Kurumu
SVS	Avusturya Sosyal Sigorta Kurumu
TTB	Türk Tabipleri Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TARSİM	Tarım Sigortaları Havuzu
TARUP	Tarımsal Reform Uygulama Projesi
TSV	Türkiye Tarım Sigortaları Vakfı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRK-İŞ	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TÜRKVET	Veteriner Bilgi Sistemi

GİRİŞ

Türkiye’de tarım sektörü Osmanlı’dan yakın geçmişe kadar, yarattığı istihdam ve Gayri Safi Yurtiçi Hasıla’dan aldığı pay açısından birinci sırada yer almaktaydı. Tarım sektörü 1980 yılında GSYİH’den %26,1 pay almakta iken, 2020 yılında bu oran %6,7’ye kadar gerilemiştir. Benzer bir şekilde 2000 yılında toplam istihdamdan %47,8 oranında pay alan tarım sektörünün, 2021 yılında toplam istihdamdan aldığı pay %17,2’ye gerilemiştir (TÜİK, 2020c; 2021c).

Tarım sektöründe yaşanan bu ekonomik anlamdaki küçülmeyi tarım arazilerinin miras yoluyla parçalanmasının izlemesi, bu sektördeki yoksulluk sorununu daha da derinleştirmiştir. Tarım sektöründe yaşanan yoksulluk sorunu, tarımda çalışanların sosyal güvenliğin kapsamına alınmasında da önemli bir engel teşkil etmektedir. Gerek yasanın asgari ücretten düşük gelir elde edenlere tanıdığı muafiyet, gerekse de elde edilen düşük gelir nedeniyle sosyal güvenlik primlerinin ödenememesi, sektör çalışanlarının büyük çoğunluğunun sosyal güvenlik sisteminin koruması altına girememesine neden olmakta, fiili kapsamı daraltmaktadır.

Tarım sektöründe kayıt dışılığın 2020 yılında %83,46 olması, istihdamın %17,2’sini oluşturan önemli bir kesimin sosyal güvenlik kapsamına alınamamasına neden olmaktadır (SGK, 2021; TÜİK, 2021c). Kayıt altında olan %16,54’lük kesim de gelirlerinin yetersiz olması, prim miktarlarının yüksek olması ve prim ödeme dönemlerinin tarımsal gelirle uyumsuz olması gibi sebeplerle prim ödeme yükümlülüklerini yerine getirememekte, sosyal güvenlik sisteminin sağladığı haklardan yararlanamamaktadır. Ayrıca tarım sektöründe eğitim seviyesinin düşüklüğü ve sosyal güvenlik bilinci yetersizliği, tarım çalışanlarının sosyal güvenlik sistemi ve sistemin sağladığı haklar konusunda bilgi sahibi olamamalarının önündeki en önemli engellerdir.

Türkiye’de sosyal sigortaların kapsamına alınan en son kesim olan tarım çalışanlarının mevcut durumda yasal olarak kapsamda olmalarına rağmen fiili kapsam açısından büyük bir bölümü kapsam dışında kalmaktadır. Büyük çoğunluğu sosyal sigortalardan yoksun olan bu kesim; sağlık sigortası, iş kazası ve meslek hastalığı sonucu geçici veya sürekli iş göremezlik, analık sigortası, yaşlılık, malullük ve ölüm sigortalarından yararlanamamaktadır. Dolayısıyla gerek Türkiye’deki kayıt dışılığın azaltılması gerekse de yoksulluk sınırının altında gelire sahip olan tarım çalışanlarının insana yakışır bir hayat standardına kavuşturulması ancak bu kesimin gerçek anlamda

sosyal güvenlik kapsamına alınmasıyla mümkün olabilecektir. Bu nedenle çiftçilerin karşı karşıya kaldığı riskleri, sosyo-ekonomik durumlarını ve gelir düzeylerini göz önünde bulundurarak, insan onuruna yakışır bir sosyal güvenlik korumasına kavuşmalarını sağlayacak bir değişim gerekmektedir.

Tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliğine ilişkin bu denli önemli sorunlar bulunmasına rağmen literatür de bu konuya ilişkin yapılan çalışma çok azdır. Çalışma kapsamında yapılan literatür taraması sonucunda çiftçilerin sosyal güvenliğini konu alan ve öne çıkan çalışmalar aşağıda özetlenmiştir.

Savy (1987), tarım sektöründe çalışanların sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmek için geleneksel sosyal güvenlik anlayışında yapılması gereken değişiklikleri ele almıştır. Çalışma ayrıca tarımsal faaliyetin kendisine has özelliklerini göz önünde bulundurarak, tarımda sosyal koruma kapsamını genişletirken uygulanması gereken farklı metotları önermiştir. Sadece sağlık hizmeti temini ve/veya gelir garantisi sağlamak dışında, üretim yöntemlerini geliştirmeyi, ürün garantisi sağlamayı ve tarımda bağımsız çalışanların istihdam seviyelerini artırmayı da sosyal güvenlik kapsamında ele alınması gereken konular olarak belirtmiştir.

Arıcı (2003), çiftçi kavramını, çiftçilik ve tarımsal faaliyetin önemini açıkladıktan sonra, çiftçilerin sosyal güvenlik ihtiyaçlarına ve kısa ve uzun vadeli riskler açısından çiftçilerin karşı karşıya kaldığı sosyal güvenlik risklerine vurgu yapmıştır. İzleyen bölümde Türkiye’de tarihten bu yana çiftçilerin sosyal güvenlik durumunu incelemiş, sosyal yardım, sosyal hizmet ve sosyal sigortalar bakımından Türkiye’de çiftçilere sağlanan hakları detaylı bir şekilde ele almıştır. Son olarak tarımda reform ve yeniden yapılandırma çalışmalarına değinen çalışma, tarım politikalarında gerçekleştirilen reformun sosyal güvenlik alanına da genişletilmesi gerektiğine vurgu yaparak, çiftçilerin sosyal güvenlik alanında da devlet tarafından desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Karadeniz (2006), Türkiye’de çiftçilerin sosyo-ekonomik durumunu ortaya koyduktan sonra, tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliğine ilişkin yaşanan sorunları ve bazı AB ülkelerindeki uygulamaları aktarmıştır. Türkiye’de çiftçilere sosyal sigortalar ve sosyal yardımlar kapsamında sağlanan sosyal güvenliği detaylı bir şekilde ele alan çalışmada, doğal afetlerde yapılan yardımlar, tarım sigortası ve tarımsal desteklemeler gibi çiftçilere yönelik çeşitli programlar da açıklanmıştır. Çiftçilerin sosyal güvenliğindeki sorunları, kayıt dışı çalışma sorunu ve düşük prim tahsilatı bağlamında ele alan çalışma, sosyal güvenlik reformunun çiftçiler üzerine etkisini tartışmıştır.

Mülayim (2021), tarım sektöründe sosyal güvenliğin önemini ve tarım kavramını açıkladıktan sonra tarımda bağımsız çalışanların sigortalılığına ilişkin detayları mevcut yasalar kapsamında ele almış, tarım sektöründe çalışanlara sağlanan hakları etraflıca incelemiştir.

Bu çalışma ise, çiftçilere hak ettiği sosyal korumayı sağlayacak bir sistem önerisinde bulunmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın problemi, “Çiftçilerin sosyal güvenlik ihtiyacını karşılayabilecek bir sosyal güvenlik sistemi nasıl olmalıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Türkiye’de tarım sektöründe çalışanların sosyal güvenliğini geçmişten günümüze mevzuat taraması olarak ele alan çalışmalardan farklı olarak bütüncül bir yaklaşımla sorunları ele alması çalışmanın özgün niteliğini teşkil etmektedir. Çalışma tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliğini tarihsel gelişim, Avrupa ülkelerindeki uygulamalar, tarım sigortaları ve alan araştırması perspektifinden bütüncül bir yaklaşımla inceleyen Türkiye’de ilk çalışma olma niteliğine sahiptir.

Bir soruna çözüm önerisinde bulunmak için her yönüyle konuyu ele almak gerektiği düşüncesinden hareketle üç bölüme ayrılan çalışmada tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliğine ilişkin her türlü detay incelenmeye çalışılmıştır. Tarım sektörü ve tarımda sosyal güvenlik başlıklı birinci bölüm; tarımsal faaliyetin tanımı ve özellikleri, tarım çalışanları ve tarımda çalışma şekilleri ile tarımda bağımsız çalışanların karşılaştıkları riskler ve tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenlik ihtiyacının ele alınmasıyla başlamıştır. Birinci bölümün son başlığında ise seçilmiş on Avrupa ülkesinde çiftçilere sağlanan sosyal koruma, ülke tarımının genel görünümü hakkında kısa bir bilgilendirmenin ardından kapsam, finansman ve edimler açısından detaylı olarak incelenmiştir.

Türkiye’de tarım ve tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliği başlıklı ikinci bölüm, Türkiye tarımının, çiftçisinin ve çiftçilerin sosyal güvenlik sisteminin incelendiği bölümdür. Bu bölümde çiftçiler için önemli bir gelir güvencesi ve sosyal koruma mekanizması haline gelen tarım sigortaları geçmişten günümüze yaşanan dönüşüme de vurgu yaparak detaylı bir şekilde incelenmiş, tarım politikaları ve tarımsal desteklemeler hakkında kısa bir bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümü Manisa’da gerçekleştirilen alan araştırmasından oluşmaktadır. Manisa gerek sanayisi gerekse de tarımsal üretimi açısından Türkiye’nin önde gelen illerindedir. Bitkisel üretim değeri açısından Türkiye’de 7. sırada, hayvansal üretim değeri açısından ise 10. sırada yer alan Manisa, 2021 yılında Türkiye’de en fazla

ihracat yapan 7. il konumundadır (TÜİK, 2020f; TİM, 2021). Araştırmanın ana kitlesini, Manisa'nın tüm ilçelerinde tarımda kendi adına bağımsız çalışan ve emekli olmamış hanehalkı sorumluları oluşturmaktadır. Alan araştırmasında nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama yöntemi olarak anket yöntemi kullanılmış, görüşmeler 2021 yılı son çeyreği ve 2022 yılı ilk çeyreğinde yaklaşık altı aylık bir sürede Manisa'nın 17 ilçesinin 86 mahallesindeki 446 çiftçiyle yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Çalışmada sadece emekli olmayan çiftçilerle görüşülmesi, yaş ortalaması yüksek olan ve pek çoğu emekli olmuş çiftçilerin bulunduğu köylerde örnekleme ulaşmayı oldukça zorlaştırmıştır.

Alan araştırmasından elde edilen verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiksel metotlar kullanılmış, değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek için parametrik olmayan testlerden KiKare testi ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar literatürden elde edilen verilerle harmanlanarak bulgular başlığı altında yorumlanmıştır.

Çalışmanın tamamından elde edilen bilgiler ışığında da Türkiye'de çiftçilere gerçek anlamda sosyal koruma sağlayacak bir sosyal güvenlik sisteminde bulunması gereken özellikler sonuç ve öneriler bölümünde tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARIM SEKTÖRÜ VE TARIMDA SOSYAL GÜVENLİK

Bu bölümde tarımsal faaliyetin tanımı yapıldıktan sonra, tarım çalışanları ve tarımda çalışma şekilleri ele alınacaktır. Tarımda bağımsız çalışanların karşı karşıya kaldıkları riskler ve bu risklerin sonucunda ortaya çıkan sosyal güvenlik ihtiyacı ortaya konacaktır. Seçilmiş on Avrupa ülkesinde tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliği kapsam, finansman ve edimler açısından incelenerek bölüm tamamlanacaktır.

1.1. Tarımsal Faaliyetin Tanımı ve Özellikleri

İnsanoğlu yaşadığı sürece hayatını devam ettirebilmek için gıdaya ihtiyaç duymaktadır. Yeryüzünde ihtiyaçların karşılanması için gerekli gıda teminini sağlayan temel kaynak ise tarımdır. İngilizcede tarım sözcüğü, Latince “ager” (tarla) ve “colo” (yetiştirme) sözcüklerinden türetilmiş, birleştirildiğinde Latince “agricultura”(tarla veya toprak işleme anlamına gelmektedir (Harris and Fuller, 2014: 104). Oxford İngilizce Sözlüğü (Oxford English Dictionary) tarımı; ekin yetiştirme, hayvan yetiştirme ve hayvansal ürünler üretme faaliyeti, tek bir faaliyet alanı olarak kabul edilen çiftçilik, hayvancılık ve bunun teorisi olarak tanımlamaktadır (Oxford English Dictionary, 2022).

Tarımsal faaliyet denildiğinde pek çok kişinin aklına sadece toprak tarımı gelse de tarım; arazide, gölde, nehirde, denizde doğal kaynaklardan istifade edilerek yapılan bitkisel ve hayvansal üretimlerin tamamını kapsar. Gelir Vergisi Kanunu 52. maddesi tarımsal faaliyeti, “*arazide, deniz, göl ve nehirlerde, ekim, dikim, bakım, üretme, yetiştirme ve ıslah yollarıyla veya doğrudan doğruya tabiattan istifade etmek suretiyle nebat, orman, hayvan, balık ve bunların mahsullerinin istihsalı, avlanması, avcılar ve yetiştiricileri tarafından muhafazası, taşınması, satılması veya bu mahsullerden sair bir şekilde faydalanılması*” olarak tanımlamıştır (Resmi Gazete, 1961). 5510 sayılı Kanun ise 3. maddesinde tarımsal faaliyeti, “*kendi mülkünde, ortaklık veya kiralamak suretiyle başkalarının mülkünde veya kamuya mahsus mahallerde; ekim, dikim, bakım, üretme, yetiştirme ve ıslah yoluyla yahut doğrudan doğruya tabiattan istifade etmek suretiyle bitki, orman, hayvan ve su ürünleri elde edilmesi ve/veya bu ürünlerin yetiştiricileri tarafından; muhafazası, taşınması veya pazarlanması*” olarak tanımlamıştır (Resmi Gazete, 2006a).

4857 sayılı İş Kanunu'nun 111. Maddesi ve dayanağı bu madde olan 03.09.2008 tarihli Sanayi, Ticaret, Tarım ve Orman İşlerinden Sayılan İşlere İlişkin Yönetmelik, hangi işlerin tarım ve orman işlerinden sayılacağını belirlemiştir (Resmi Gazete, 2003, 2008). 26986 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 2008 tarihli Yönetmeliğin I numaralı ekinde yer alan C listesi tarım ve orman işlerinden sayılan işleri şu şekilde tanımlamıştır:

“1 - Her çeşit meyveli ve meyvesiz bitkiler; çay, pamuk, tütün, elyaflı bitkiler; turuncgiller; pirinç, baklagiller; ağaç, ağaççık, omca, tohum, fide, fidan; sebze ve tarla ürünleri; yem ve süs bitkilerinin yetiştirilmesi, üretimi, ıslahı, araştırılması, bunlarla ilgili her türlü toprak işleri, ekim, dikim, aşı, budama, sulama, gübreleme, hasat, harman, devşirme, temizleme, hazırlama ve ayırma işleri, hastalık ve zararlılarla mücadele, sulama birliklerince ortaklaşa ödeme usulü ile tarımsal sulama sistemlerinin işletilmesi, toprak ıslahı, çayır, mera, toprak ve su korunması gibi işler,

2- Her türlü iş ve gelir hayvanlarının yetiştirilmesi, üretimi, ıslahı ve bunlarla ilgili bakım, güdümler, terbiye, kırkım, sağım ve ürünlerinin elde edilmesi, toplanması, saklanması ile bu hayvanların hastalık ve asalaklarıyla mücadele işleri,

3- Ormanların korunması, planlanması (amenajman), yetiştirilmesi, işletilmesi, sınırlandırılması çalışmaları, yangınla mücadele çalışmaları, bunlara ait alt yapı çalışmaları ile etüt proje, ağaçlandırma, erozyon kontrolü, rehabilitasyon, orman içi mera ıslahı, aşılama, tohum ve ağaç ıslahı, tohum toplama, fidan üretimi, tohumlukların tesisi, ormancılık araştırma çalışmaları ile av yaban hayatı çalışmaları, milli park, orman içi dinlenme yerleri ve kent ormanlarının kurulması, bakımı, geliştirilmesi ve korunması işleri,

4- 20/4/1967 tarihli ve 854 sayılı Deniz İş Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, kara ve su ürünleri avcılığı, yetiştiriciliği ve üreticiliği ile bu yoldan elde edilen ürünlerin saklanması ve taşınması işleri”.

Süzek (2017) ise tarım işlerini, “bitkisel ve hayvansal ürünlerin elde edilmesi amacıyla toprağın işlenmesi ve hayvan yetiştirilmesi” şeklinde tanımlamıştır.

ILO, 1969 tarihli 129 sayılı Tarımda İş Teftişi Sözleşmesinin 1. maddesinde tarımsal teşebbüsü, bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi, hayvansal ürünlerin üretimi ve bakımı dahil olmak üzere hayvancılık, ormancılık, bahçecilik faaliyetlerinin yapıldığı, tarımsal ürünlerin birincil olarak işlendiği teşebbüs olarak tanımlamaktadır (ILO, 1969).

Tarımsal faaliyetin ekonomik gelişme düzeyinden bağımsız olarak her ekonomide geçerli olan evrensel özellikleri vardır. Bu özelliklerin evrensel niteliği tamamen doğal koşullarla alakalı olmasından kaynaklanmaktadır (Kazgan, 2013: 3).

Tarımsal faaliyetin en önemli özelliği doğa olaylarından oldukça fazla etkilenmesidir (Savy, 1987: 34). Bu özelliği tarımsal faaliyetlerde belirsizliğe sebep olmaktadır. Kuraklık, don, dolu, sel, aşırı sıcak veya yağış gibi doğa olayları bir yılın mahsulünü bazen kısmen bazen de tamamen etkileyebilmektedir. Meteoroloji aracılığıyla bazı riskler önceden tahmin edilebilse de bu risklerden tamamen korunmak mümkün

olmamaktadır. Tarımın doğa koşullarına bağılılığı, tarım sektöründeki belirsizliğin diğer sektörlerden çok daha fazla olmasına sebep olmaktadır (Direk, 2012:28).

Tarımsal üretimde üretim fonksiyonu belirsizdir. Üretim fonksiyonu, üretime dahil edilen girdiler ile çıktı arasındaki ilişkiyi gösterir. Normal şartlarda bir üretim fonksiyonu, üretim kullanılan girdiler ile çıktı arasındaki ilişkinin bilindiğini varsayar. Bir ürünü üretmek için hangi tür girdiden ne kadar kullanılacağı ve girdilerin kullanılması sonucu ne kadar bir çıktı elde edileceği bellidir. Oysa tarımsal faaliyette girdilerin bilinmesi oluşacak çıktının bilinmesi için yeterli değildir. Tarımsal üretimde çıktı miktarı sıcaklık, yağış, bitki ve hayvan hastalıkları gibi dış etkenlere göre de değişebilmektedir. İleri teknolojileri kullanan bir çiftçi bile bu etkenleri ancak sınırlandırabilir, tamamen ortadan kaldırması mümkün değildir. Üretimi artırmak amacıyla daha fazla girdi kullanılsa bile doğa koşullarının elverişsizliği üretimin beklenenden daha az olmasına sebep olabilir. Tam tersi olarak, üretimin azaltılması için girdi miktarı düşürülmesine rağmen oldukça elverişli doğa koşulları nedeniyle üretim miktarı artabilir. Tarımsal faaliyette girdi-çıktı arasındaki ilişkinin kesin olarak belirlenememesine “verim belirsizliği” denir (Kazgan, 2013: 4).

Tarımsal faaliyette üretilen ürünlerin miktarını değiştirmek süreç gerektirir. Tarımsal üretim bugünden yarına gerçekleştirilen bir etkinlik değildir. Yetiştirilen ürünün cinsine ve özelliğine göre ekimin yapılmasından hasadın elde edilmesine kadar belirli bir süre geçmesi gerekir (Turhanoğulları, 2003: 11). Bu süre, ağaçlarda 3-15 yıl, tarla bitkilerinde 3 ay – 1 yıl, hayvansal üretimde ise bir yılı aşar.

Tarımsal faaliyet mevsimseldir ve sürekli üretim imkansızdır. Tarımsal ürünlerin pek çoğunun kendisine özgü iklim koşullarına ihtiyaç duyması tarımsal üretimi kaçınılmaz olarak mevsim koşullarına bağılı kılmaktadır. Tarımsal ürünlerin yılın belirli dönemlerde üretilebilir olmaları, bir yılın ürününün bir sonraki yıl yeni ürün çıkana kadar stoklanması ihtiyacını doğurur. Dolayısıyla yeni ürün çıkana kadar piyasada talebi karşılayacak stokun miktarına göre piyasa fiyatı da değişecektir. Üretimin mevsimlik olması tarımsal faaliyetin hacminin de mevsimlere göre değişiklik göstermesine neden olur. Üretim hacminin arttığı bahar ve yaz aylarında emek ve diğer girdilerin kullanımı artarken, kış aylarında azalmaktadır (Direk, 2012: 29). Ayrıca tarımsal malların dayanıksız mallar olması nedeniyle bazı ürünler belirli süre stoklanabilir, yeşil yapraklı tarımsal ürünler gibi bazı tarımsal ürünleri ise stoklamamız mümkün değildir.

Stoklanabilir nitelikteki tarım ürünleri de kolay bozulabildiğinden stoklamak için büyük soğutuculara ihtiyaç vardır bu da önemli bir maliyet unsurudur.

Ayrıca tarımsal üretimde arzın bir önceki yılın fiyatına bağlı olması da önemli bir sorunu teşkil etmektedir. Bu durum literatürde Örümcek Ağı Teoremi (Cobweb Theorem) ile açıklanmıştır. Örümcek Ağı Teoremi, artan talebin yarattığı fiyat dalgalanmaları nedeniyle bir malın arz ve talebi arasındaki dengesizliği açıklamaktadır. Ezekiel (1938)'e göre örümcek ağı teoremi yalnızca üç koşulu yerine getiren mallara uygulanabilir: (1) üretim tamamen üreticinin saf rekabet koşulları altında fiyata verdiği tepkiyle belirlenir, yani üretici gelecekteki üretim planlarını mevcut fiyatların devam edeceği ve kendi üretim planının piyasayı etkilemeyeceği varsayımına dayanarak yapar. (2) planlar yapıldıktan sonra, üretim için gereken süre, üretimin değiştirilebilmesi için en az bir tam dönem gerektirir; (3) fiyat, mevcut arz tarafından belirlenir. Teori bu varsayımların sağlanması halinde üç durumun ortaya çıkabileceğini belirtmektedir. Birincisi, sürekli dalgalanma: arz ve talebin esnekliği aynıdır ve üretim, dengeye yaklaşımadan süresiz olarak devam eder. İkincisi, dengeden uzaklaşan dalgalanma: arz esnekliği talep esnekliğinden büyüktür ve fiyat dengeden uzaklaşır. Üçüncüsü, yakınsak dalgalanma: talebin esnekliğinin arzın esnekliğinden büyük olmasının sonucu olarak önce yüksek arz düşük fiyat, sonraki dönemde ise düşük arz yüksek fiyat ortaya çıkacaktır. Üçüncü dönemde orta seviyede fiyatla makul seviyede üretim denge durumuna yaklaşılmasını sağlayacaktır (Ezekiel 1938: 263–65; Åkerman 1957: 151; Doğan ve Onurlubaş 2016: 259; Gümüşsoy 2021: 39).

Tarımsal faaliyetin bir önemli dezavantajı da gıda mallarının gelir esnekliğinin birden küçük olmasıdır. Gelir esnekliği ile yakından ilgili Engel Yasası'na göre; gelir düzeyi arttıkça gıda harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki payı azalmaktadır (Aykaç 2018: 106; Loeb 1955: 20). Bu durum iktisadi gelişmişlik düzeyi artsa da gıda ürünleri üretimi yapan çiftçilerin elde edeceği gelirin artmayacağını göstermektedir.

Tarımsal üretimde birim maliyet, kullanılan teknoloji ve faktör fiyatlarının yanı sıra iklim ve toprak koşullarına da bağlıdır. Bir ürünün oldukça düşük maliyetle üretildiği bir ortamda aynı teknoloji ve faktör fiyatlarında başka bir ürün çok daha yüksek bir maliyetle üretilebilir. Yani, diğer faktörler veri iken, üretilen ürünlerin birim maliyetleri doğal şartlara göre değişkenlik gösterebilmektedir (Kazgan, 2013: 6).

Tarımsal faaliyetler ülke vatandaşlarının gıda ihtiyaçlarının karşılanması, boş arazilerin işlenerek ülke ekonomisine katkı sağlanması, erozyonun önlenmesi ve ülkeyi

gıda açısından dışa bağımlılıktan kurtarması açısından oldukça önemlidir. Tarım ekonomik bir faaliyet olmasının yanı sıra, tarihsel, kültürel, sosyal ve ekolojik önemi olan toplumsal bir süreçtir. Vatandaşların gıda ihtiyaçlarının temini, katma değer yaratma ve sanayiye girdi sağlamanın ötesinde toplumsal yapının, doğal mirasın ve tabiatın korunması gibi işlevleri de mevcuttur (SGK, 2013: 5–6).

Bu niteliğinden dolayı tarım sektörü ekonomik büyüklük olarak hizmet sektörü ve sanayi sektörünün gerisine düşse bile hiçbir zaman önemini kaybetmeyecektir. Tarım, sanayi sektörü için gerekli olan hammaddeyi sağlaması, tarım dışı sektörlerle ucuz işgücü temin etmesi, ekonomik kalkınmaya destek olması, ihracata katkı sağlaması ve özellikle işsizliğin arttığı dönemlerde kırsal alanda yaşayanlara düşük gelirle de olsa yaşama şansı vermesi açısından oldukça büyük bir öneme sahiptir (Bayraç ve Yenilmez 2005: 36).

1.2. Tarım Çalışanları ve Tarımda Çalışma Şekilleri

ILO'nun Uluslararası İstihdam Durumu Sınıflaması (International Classification of Status in Employment – ICSE) çalışma şekillerini, elde edilen gelirin ve çalışma ilişkisinin niteliğine bağlı olarak “ücretli çalışma” ve “kendi hesabına çalışma” olmak üzere iki ana grupta toplamaktadır (ILO, 2013). Ücretli çalışma, işverenle açık veya zımni olarak yapılmış bir iş sözleşmesine bağlı olarak sürekli bir şekilde çalışan tüm ücretli çalışanları kapsamaktadır. Kendi hesabına çalışma ise, işverenleri, kendi hesabına çalışanları, üretici kooperatifi üyelerini ve ücretsiz aile çalışanlarını kapsayan çok yönlü bir çalışma şekli olarak tanımlanmıştır (ILO, 1993).

Tarım sektöründe işgücü çiftçinin kendisi, aile üyeleri ve nakdi ya da ayni ücret karşılığında çalıştırılan tarım işçilerinden oluşmaktadır (Bayramoğlu ve Bozdemir, 2020: 778). Bu grupta da temel ayırım ücretli çalışma, kendi hesabına çalışma ve çalışan istihdam edip etmemeye dayanmaktadır. Genel olarak tarım çalışanları, tarım işverenleri, ücretli-yevmiyeli çalışan tarım işçileri, ücretsiz aile çalışanları ve kendi adına bağımsız çalışanlar (çiftçiler) olarak adlandırılmaktadır.

1.2.1. Tarım İşverenleri: İş Kanunu işveren kavramını tanımlarken işçi kavramını esas alan bir tanımla yapmıştır (Süzek, 2017: 146). Buna göre; “işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlar” işveren olarak tanımlanmıştır (m. 2). İş Kanunu'nun yapmış olduğu tanıma göre, işçi çalıştırmak işveren

olmak için yeterli olup işçi çalıştırmanın kişiliği işveren sayılmak açısından önem taşımamaktadır (Temir, 2020: 39).

5510 sayılı Kanun işveren kavramını, “4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bentlerine göre sigortalı sayılan kişileri çalıştıran gerçek veya tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlar” olarak tanımlamıştır (m. 12). Bu tanıma göre işveren sayılmak, sigortalı sayılan kişileri çalıştırmaya bağlanmıştır. Dolayısıyla işveren sayılmak için sigortalı işçi çalıştırmak yeterlidir. Sigortalıların tam zamanlı, kısmi zamanlı ya da mevsimlik çalışmasının da bir önemi yoktur. İşveren gerçek kişi, şirket, dernek, vakıf, sendika, belediye vb. gibi özel ya da kamu tüzel kişiliğine haiz olabileceği gibi tüzel kişiliği bulunmayan kurum ve kuruluşlar da olabilecektir. Ayrıca işveren sayılmak için işyerinin sahibi olmak da şart değildir (Arıcı, 2015: 246; Tuncay ve Ekmekçi, 2016: 335; Sözer, 2017: 36; Alper, 2018; Güzel, vd., 2020: 194).

Bu tanımlardan yola çıkarak tarımsal faaliyet yapan ve işçi çalıştıran gerçek kişi, tüzel kişi ya da tüzel kişiliği bulunmayan kurum ve kuruluşlar tarım işvereni olarak tanımlanabilecektir. Tarım sektöründe sıkça rastlanan ortakçılar ve kiracılar da işçi çalıştırmaları kaydıyla tarım işvereni olarak tanımlanacaklardır.

1.2.2. Tarım İşçileri: İş Kanunu işçiyi, bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişi olarak tanımlamıştır (m. 2). Dolayısıyla işçi sıfatının kazanılması için çalışmanın bir iş sözleşmesine bağlı olarak yapılması gerekmektedir. İş sözleşmesi ise özel bir şekle tabi olmayan ve bir tarafın bağımlı olarak iş görmeyi, diğer tarafın da ücret ödemeyi üstlenmesinden oluşan sözleşmedir (m. 8). O halde ücret geliri elde etmek amacıyla işverenle arasında yaptığı iş sözleşmesine bağlı olarak işverenin emir ve gözetimi altında iş görme borcunu yerine getiren gerçek kişi işçi olarak tanımlanmaktadır.

İş Kanunu iş sözleşmesine bağlı olarak çalışan gerçek kişileri işçi olarak tanımlamakla birlikte her tarım işçisi Kanun’un kapsamına alınmamıştır. İş Kanunu’nun 4/1-b maddesi, 50’den az işçi çalıştırılan (50 dahil) tarım ve orman işlerinin yapıldığı işyerleri ile işletmeleri Kanun’un kapsamı dışında bırakmıştır. Ayrıca 10. Maddesinde nitelikleri bakımından en çok otuz iş günü süren işleri süreksiz, bundan fazla süren işleri sürekli iş olarak tanımlamış ve Kanunun tek tek saydığı 27 maddesinin süreksiz işlere uygulanmayacağını düzenlemiştir. İş Kanunu’ndan istisna tutulan bu kişilere 6098 sayılı Borçlar Kanunu hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir (Yücel ve Ömercioğlu, 2016: 250).

Türkiye’de tarım çalışanları için “işçi” tabiri yaygın olarak kullanılmamaktadır. Türk mevzuatında da tarım işçisi kavramı kesin olarak tanımlanmamıştır. Ancak tarım işçisi yaygın olarak, “herhangi bir tarım işinde ücret karşılığında çalışan ve geçimini bu yoldan sağlayan ayrıca çiftçilik yapamayan kişi” olarak tanımlanır (Güreşçi, 2013: 132).

Tarım işçileri, gıda üretmek için ekin tarlalarında, meyve bahçelerinde, seralarda ve hayvan çiftliklerinde ücret karşılığı çalışanlardır. Üzerinde çalıştıkları toprağa, kullandıkları araç ve gereçlere sahip olmadıkları veya onları kiralamadıkları için çiftçilerden farklı bir grubu oluştururlar ve heterojen bir yapıya sahiptirler. Çalışma şartları ve koşulları açısından, tam zamanlı tarım işçileri, geçici (mevsimlik) tarım işçileri ve göçmen tarım işçileri gibi kategorilere ayrılırlar. Tarım işçileri; herhangi bir tarım işvereni ile istihdam ilişkisi içinde çalışan ve yapmış oldukları çalışmalar karşılığında nakdi veya ayni ücret alan kişilerdir (Hurst vd., 2007: 23).

Tam zamanlı tarım işçileri; en az bir üretim dönemi ya da yılı boyunca istihdam edilen ve günün her saatinde işverene bağlı olarak çalışan kişilerdir. Geçici (mevsimlik) tarım işçileri; tarımsal üretim sürecinin herhangi bir aşamasında ücretli, yevmiyeli veya aynî ödeme karşılığında gezici veya geçici olarak çalışan kişilerdir. Göçmen tarım işçileri ise; tarımsal üretimin yapıldığı bölgeye dışarıdan gelen ve tarımsal üretimin herhangi bir aşamasında ücret karşılığında çalışan gerçek kişilerdir (Gündoğdu, 2020: 1490; Bayramoğlu ve Bozdemir, 2020: 779).

O halde tarım işçisini İş Kanunu’nun 111. maddesinde sayılan tarım işlerinde, ücret karşılığında bir işverene bağlı olarak iş sözleşmesiyle çalışan gerçek kişi olarak tanımlamak mümkündür.

1.2.3. Ücretsiz Aile Çalışanları: Ücretsiz aile çalışması bir atipik çalışma şeklidir. Ücretsiz aile çalışanları, genellikle ücretsiz çalışan kadın ve çocukları kapsayan kırsal aile üyelerinden oluşur (Cheong, vd., 2013: 38; Karadeniz 2011: 104). Aile üyelerinin sahip olduğu işletmelerde hiçbir ücret almadan çalışan eş, çocuk, anne ve baba gibi aile üyeleri “ücretsiz aile çalışanı” olarak isimlendirilir (Çelikkalp vd., 2014: 233). Bu tanım genellikle ailesiyle aynı konutta yaşayan, yeme-içme ve giyinme ihtiyaçları aile sorumluluğunda olan ve zamanının büyük çoğunluğunu herhangi bir ücret almadığı aile işlerinde geçirenleri kapsamaktadır (Temir, 2020: 63). Ücretsiz aile çalışanları genellikle eğitim seviyesi açısından ücretli olarak çalışma imkanına sahip olmayan ve aile reisinin

inisiyatifine bağılı olarak elde edilen tarımsal gelirden istifa eden kişilerden oluşmaktadır (Bayramoğlu ve Bozdemir, 2020: 779).

Ücretsiz aile çalışanları da ücretli işçiler gibi çiftçinin otoritesi altında çalıştıklarından bağımlılık ilişkisi açısından aralarında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Ancak ücretsiz aile çalışanlarının düzenli bir ücret gelinine sahip olmamaları gelir durumlarının ücretli çalışanlardan daha istikrarsız olmasına sebep olmaktadır. Öte yandan çiftçiyle aynı aileden olmaları ve çiftliğin bir gün kendilerine devrolabileceğini bilmeleri ücretsiz aile çalışanlarının davranışlarına etki etmektedir (Savy, 1987: 4).

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde ücretsiz aile çalışanları çoğunlukla kadınlardan oluşmaktadır. Bu kişiler genellikle ekime hazırlık, bitki yetiştirme, hasat ve hayvan bakma gibi işlerde çalışmaktadır (Temir, 2020: 65). Kadınların yaklaşık dörtte biri ücretsiz aile çalışanı olarak çalışmaktadır. Bu durum emeklerinin karşılığında herhangi bir ücret almadıkları anlamına gelmektedir. Ayrıca genel olarak düşük ücretli, çalışma saatleri uzun ve kayıt dışı çalışmanın yoğun olduğu işlerde kadın çalışanların yoğunlukta olduğu görülmektedir (ILO, 2010: xi).

1.2.4. Tarımda Kendi Adına Bağımsız Çalışanlar: ILO, kendi hesabına çalışanı, ücretli ve yevmiyeli işçi çalıştırmaksızın işini profesyonelce yöneten, işletmeyi etkileyen operasyonel kararları alan, geliri üretilen mal ve hizmetlerden elde edilen kâra bağılı olan kişi olarak tanımlamaktadır (ILO, 2013). OECD ise kendi hesabına çalışanı, kâr veya aile kazancı için faaliyet gösteren işveren ya da kendisi için çalışan kişi olarak tanımlamaktadır (Darıcı ve Taşçı, 2015: 16).

Tarımda kendi adına bağımsız çalışan ve tarımsal faaliyet sonucu elde ettiği gelire hayatını idame ettiren kişilere ise “çiftçi” denir (Arıcı, 2003: 3). Türk hukukunda çiftçi kavramı farklı kanunlarda farklı şekillerde tanımlanmıştır.

6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu çiftçiliği, “*ekim, dikim, bakım, üretme, yetiştirme ve ıslah yoluyla yahut doğrudan doğruya tabiattan istifade etmek suretiyle bitki, orman, hayvan ve su ürünleri elde edilmesi, bu ürünlerin yetiştiricileri tarafından işlenip değerlendirilmesi, muhafaza ve pazarlaması*” olarak tanımlarken, çiftçiyi; “*çiftçilik faaliyetlerini mal sahibi, kiracı, yarıcı veya ortakçı olarak devamlı veya en az bir ekim veya yetiştirme devresi yapanlar*” olarak tanımlamıştır (Resmi Gazete, 1957).

4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu; “*arazide ekim, dikim, bakım ve yetiştirme yollarıyla nebat, hayvan ve hayvan mahsulleri istihsalinde bulunmaya veya bu mahsullerin yetiştiricileri tarafından işlenip değerlendirmesine çiftçilik ve bu işleri devamlı olarak yapanları çiftçi*” olarak tanımlamıştır (Resmi Gazete, 1945).

5488 sayılı Tarım Kanunu ise çiftçiyi; “*mal sahibi, kiracı, yarıcı veya ortakçı olarak devamlı veya en az bir üretim dönemi veya yetiştirme devresi tarımsal üretim yapan gerçek ve tüzel kişi*” olarak tanımlamıştır (Resmi Gazete, 2006b).

Türkiye’de çiftçilerin tamamı mülkiyeti kendisine ait olan arazi üzerinde üretim yapmamaktadır. Bazı çiftçiler kiracılık, yarıcılık ve ortakçılık olarak adlandırılan tarıma özgü işletme biçimleriyle tarımsal faaliyetlerini sürdürmektedir. Kiracılık, toprak sahibi ile toprağı kiralayan çiftçi arasında yapılan bir sözleşmeye dayanan ve kiracının sözleşmede belirlenen nakdi veya ayni kira bedeli karşılığında toprağı işleyip ürün elde etmesine dayanan bir işletme şeklidir (Temir, 2020: 55). Ortakçılık ise tarımsal faaliyetten elde edilen ürünün tarlanın sahibi ile tarlayı işleyen arasında şartları önceden belirlenmiş sözleşmeye göre paylaşılmasına dayanan işletme biçimidir (TDK, 2021). Ortakçılık aynı zamanda yarıcılık olarak da adlandırılmaktadır.

Yukarıdaki tanımlardan hareketle en geniş anlamıyla çiftçiyi, kendisine ait olsun ya da olmasın tarımsal üretime elverişli bir arazide kendi adına ve hesabına tarımsal faaliyette bulunan kişi olarak tanımlamak mümkündür.

1.3. Tarımda Bağımsız Çalışanların Karşılaştıkları Riskler

Çiftçiler sürekli olarak farklı türdeki tarımsal risklerle karşı karşıya kalmakta, bu risklerle başa çıkmakta ve bunları yönetmektedir (Huirne, 2002: 154–55). Risk, düşük verim ve düşük gelir gibi olumsuz sonuçları içerir ve finansal iflasa, gıda güvencesizliğine ve insan sağlığı sorunlarına yol açabilir. Ancak risk almanın bir ödülü olarak beklenenden daha yüksek getiri de elde edilebilir. Bu nedenle çiftçiler, bir den fazla riskle aynı anda başa çıkmakta ve bu riskleri yönetmektedir (Van Winsen et al., 2013; Wauters et al., 2014). Literatürde tarımda beş ana risk türü kabul edilmiştir. Bunlar üretim riski, piyasa riski, kurumsal risk, kişisel risk ve finansal risktir (Komarek, at al., 2020: 1). 2007/08 dünya gıda fiyat krizinin en önemli nedeni kuraklıktan kaynaklanan üretim riskiydi, bu durumu fiyat artışları takip etti, bazı hükümetlerin ihracat kısıtlamalarına gitmesi durumu daha da kötüleştirdi (Headey, 2011: 136–37). Bu kriz

sırasında çiftçiler kuraklık nedeniyle üretim riski, fiyat artışları nedeniyle piyasa riski ve hükümet politikasında beklenmeyen değişiklikler nedeniyle kurumsal riskle karşı karşıya kaldılar. Bu nedenle, bir risk türü diğer risk türünü tetikleyerek zincirleme etki yapabilmektedir. Örneğin hasat sırasındaki aşırı yağışlardan kaynaklanan üretim riski, kredilerin geri ödenememesine sebep olarak finansal riskin de ortaya çıkmasına yol açabilmektedir (Pelka et al., 2015: 208–209).

Günlük hayatta karşılaşılan pek çok risk ve belirsizlik insanların malları ve canları için tehlike oluşturur ve büyük hasarlar meydana getirir. Tamamen iklim koşullarına bağlı olan tarımsal üretim ise söz konusu hasarlardan en fazla zarar gören üretim biçimidir. Oluşan bu hasarlar sonucunda üreticiler mallarını, sermayelerini, yatırımlarını, emeklerinin karşılığını ve hatta canlarını kaybetmektedir. Bu durum çiftçilerin gelirlerinde istikrarsızlığa yol açarak ekonomik yapılarını uzun süre normale dönüştürememelerine neden olmaktadır (Engürülü ve Yaşar, 2015: 649).

Türkiye’de 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu yürürlüğe girmeden önce iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin düzenlemeler ağırlıklı olarak 4857 sayılı Kanun’un iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümleriyle yapılmaktaydı. Bu durum tarım sektöründe iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarının kapsamını oldukça daraltmaktaydı. Çünkü 4857 sayılı İş kanunu sadece iş akdiyle çalışanları ve 50 ve üzeri çalışanı bulunan tarım ve orman işlerinin yapıldığı işyerlerini kapsamına almaktadır. 2012 yılında 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nu yürürlüğe girmiş ve 4857 sayılı Kanunu’nun iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümlerini yürürlükten kaldırmıştır. Böylece tarım sektörüne yönelik iş sağlığı ve güvenliği çalışmaları, 6331 sayılı Kanun’un tüm tarım çalışanlarını kapsama almasıyla hız kazanmıştır (ÇSGB, 2016: 1). Nitekim 6331 sayılı Kanun ikinci maddesinde Kanun’un kapsamını, kamu ve özel sektöre ait bütün işler ve işyerleri, bu işyerlerinin işverenleri ile işveren vekilleri, çırak ve stajyerler de dâhil olmak üzere tüm çalışanlar olarak belirlemiştir (Resmi Gazete, 2018).

6331 sayılı Kanun, ikinci maddesinde “*Fabrika, bakım merkezi, dikimevi ve benzeri işyerlerindekiler hariç Türk Silahlı Kuvvetleri, genel kolluk kuvvetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığının faaliyetleri, afet ve acil durum birimlerinin müdahale faaliyetleri, ev hizmetleri, çalışan istihdam etmeksizin kendi nam ve hesabına mal ve hizmet üretimi yapanlar, hükümlü ve tutuklulara yönelik infaz hizmetleri sırasında, iyileştirme kapsamında yapılan işyurdu, eğitim, güvenlik ve meslek edindirme faaliyetleri*”nin Kanun’un kapsamı dışında bırakıldığı yönünde bir düzenleme yapmıştır

(Resmi Gazete, 2012a). Bu düzenlemeye göre çalışan istihdam etmeksizin kendi nam ve hesabına çalışanlar İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun kapsamı dışında bırakılmıştır. Böylelikle tarım sektörü de kapsama alınmış olmakla birlikte tarımsal faaliyetini sadece aile üyelerinin yardımıyla herhangi bir çalışan istihdam etmeksizin yürüten çiftçiler kapsam dışında bırakılmış, ücretsiz aile çalışanı statüsündeki aile üyeleri de Kanun kapsamındaki güvencelerden yoksun bırakılmıştır.

ILO'nun 2001 yılında yayınladığı 184 nolu Tarımda Güvenlik ve Sağlık Hakkındaki Sözleşme'nin genel hükümler bölümünde yer alan dördüncü maddesinde ulusal şartlar ve uygulamalar ışığında ve ilgili işveren ve işçilerin temsilci örgütlerine danıştıktan sonra, üye devletler tarımda güvenlik ve sağlık konusundaki tutarlı bir ulusal politikayı formüle edecek, yürütecek ve periyodik olarak gözden geçireceklerdir. Bu politika, tarımsal çalışma ortamındaki tehlikeleri ortadan kaldırarak, en aza indirerek ya da kontrol ederek, iş sırasında ortaya çıkan kazaları ve yaralanmaları önleme amacına sahip olacaktır (ILO, 2001).

Dünyada sürekli artan nüfus gıdaya olan ihtiyacı da arttırdığından, tarım sektörünün ekonomiden aldığı pay azalsa da stratejik önemi artmakta, sürdürülebilir tarımsal üretimin sağlanması çok daha önemli hale gelmektedir. Sürdürülebilirliğin en önemli yapı taşlarından birisi de tarım çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği koşullarının iyileştirilmesidir. Türkiye'de de sürdürülebilir bir tarımsal üretim ancak tarım çalışanlarının çalışma yerlerinde sağlık ve güvenliklerinin temini ile mümkün olabilecektir (ÇSGB, 2013: 7). Tarım sektörü gerek işin görüldüğü yer itibarıyla gerek risk etmenlerinin çeşitliliği itibarıyla gerekse de çalışan profili itibarıyla diğer sektörlerden farklı bir İSG yaklaşımını zorunlu kılmaktadır.

1.3.1. Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Risk Faktörleri

Tarım çalışanları diğer sektörlerde çalışanlardan çok daha farklı risklerle karşı karşıyadır. Tarımsal üretimin iklim ve doğa koşullarına bağlı yapısı, arazide yazın sıcakta kışın soğukta yapılan uzun süreli yıpratıcı çalışma, yeterli eğitime ve tecrübeye sahip olmadan tarım makinelerinin kullanılması, ücretsiz aile çalışması, eğitim seviyesinin düşüklüğü ve gelir güvencesizliği bu risklerden bazılarıdır. Çiftçiler tarımsal faaliyet esnasında çok sayıda fiziksel, kimyasal ve biyolojik risklere maruz kalmaktadır. Bunlar arasında trafik kazası, traktör olayları, ısıya maruz kalma, düşmeler, kas-iskelet

yaralanmaları, tehlikeli ekipman kullanımı, tahıl ambarında toza maruz kalma, sağlıksız koşullar, böcek ilaçları ve daha birçokları sayılabilir (Menemencioğlu, 2012: 73; Gülçubuk, 2017: 574).

1.3.1.1. Tarım Makineleri

Çiftçiler, tarım makinelerinden kaynaklanan gürültü, titreşim, sıkışma, kesilme, ezilme ve düşme gibi risklere maruz kalmaktadırlar. Özellikle devrilme ve otoyollarda meydana gelen kazalar şeklinde ortaya çıkan traktör kazaları, tarımda yaralanma ve ölümlerle sonuçlanan kazaların en önemli sebeplerindedir. Tarım sektöründe traktörden başka yine kazaların ana sebeplerinden olan pek çok farklı tarım makinesi kullanılmaktadır. Toprağın işlenmesinde, tohumun ekilmesinde, fidanın dikilmesinde, gübrelemede, ilaçlamada, hasatta ve harmanda tarım üretiminin her aşamasında makineler yoğun olarak kullanılmaktadır (Yurtlu vd., 2012: 94). Özellikle traktörle yapılan çalışmaların daha güvenli olabilmesi için ergonomi ve mühendislik çözümleri geliştirilebilir, traktör kullanıcılarına eğitimler verilebilir (Suutarinen, 1997: 322).

1.3.1.2. Fiziksel Risk Faktörleri

- **Gürültü:** Tarımda fiziksel risk faktörlerinin başında gürültü gelmektedir. Tarım işlerinde kullanılan alet ve ekipmanlar gürültünün kaynağını teşkil etmektedir. Çiftliklerde kullanılan traktör, harman makineleri, zincir testere ve kurutucular yaydıkları gürültü nedeniyle tarım çalışanlarının sağlığını olumsuz etkilemektedir (Taş, 2018: 17). Kısa süreliğine gürültüye maruz kalınması tarım çalışanlarında geçici işitme kaybına yol açabileceği gibi uzun süre gürültüye maruz kalınması kalıcı işitme kaybına yol açacaktır. Ayrıca yüksek seviyedeki gürültü tarım çalışanlarının birbirlerini duyamamalarına sebep olarak iletişim engeli de oluşturmaktadır. Bu durum uyarıların duyulamaması nedeniyle güvenlik tehlikesi yaratabilmektedir. İlaveten gürültüye maruz kalmak tarım çalışanlarında yorgunluk, stres ve öfke gibi psikolojik etkilere de sebep olabilmektedir (ÇASGEM, 2013: 147).

- **Titreşim:** Tarım çalışanları kullandıkları alet ve ekipmanlardan kaynaklı el-kol titreşimi ve/veya bütün vücut titreşimine maruz kalmaktadır. El-kol titreşimi, elde taşınan elektrikli veya motorlu testere, çim biçme ve çalı kesme makinalarından

kaynaklanmaktadır. El-kol titreşimine uzun süreli maruziyet kaslarda, eklemlerde ve sinirlerde hasara yol açarken, beyaz parmak sendromu, el ve parmaklarda his kaybı, el ve kollarda güç kaybı, ağrı ve tutulmalara sebep olmaktadır. Tüm vücut titreşimi ise titreşen yüzeyde oturma veya bekleme sırasında oluşabileceği gibi traktör ve diğer tarım makinalarının kullanımı sırasında da oluşabilmektedir. Tüm vücut titreşimine uzun süre maruz kalınması kas-iskelet bozukluklarına, disk kaymalarına, bel fitiği ve bel ağısına sebep olabilmektedir (ÇSGB, 2016: 13–14; ÇASGEM, 2013: 151) .

- **Termal Konfor:** Çalışanların ısı, nem ve hava kalitesi gibi koşullar açısından rahat bir şekilde faaliyetlerini yürütebilecekleri çalışma ortamına sahip olmalarını ifade eder. Tarımsal faaliyetin niteliği gereği çalışmaların büyük oranda açık havada yapılıyor olması tarım çalışanlarının termal konfor şartlarından olumsuz etkilenmelerine sebep olmaktadır. Tarım çalışanlarının aşırı sıcağa, soğuğa, rüzgara, neme ve zararlı güneş ışınlarına maruz kalması dikkat azalması, yorgunluk, uyku hali, ısı krampı, sıcak çarpması ve cilt rahatsızlıklarına sebep olabilmektedir (Taş, 2018: 11–15).

1.3.1.3. Kimyasal Risk Faktörleri

- **Pestisitler:** Tarımsal faaliyette çok fazla kimyasal ilacın kullanılıyor olması tarım çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği açısından ciddi bir risk ortaya çıkarmaktadır. Tarımda kullanılan ve pestisit olarak adlandırılan söz konusu kimyasal ilaçlar mitisit, piskisit, fungusit, mollusit, herbisit, nemasit, larvisit, insektisit, ovisit ve rodentisitler olarak sınıflandırılır. Yaygın olarak kullanılan bu tarımsal ilaçlara maruz kalmanın yolları sindirim, solunum ve deri emilimidir (ÇSGB, 2016: 14). Deri, sindirim ve solunum yoluyla oluşan pestisit maruziyeti, akciğer fonksiyonlarında azalma, hırıltılı solunum, öksürük, astım ve diğer solunum yolu semptomlarına sebep olmakta, kronik bronşit ve akciğer kanseri riskini artırmaktadır (Hoppin et al., 2002: 687; Nordgren ve Charavaryamath, 2018: 2). Alınacak önlemlerin başında kimyasalların doğru miktarda ve doğru formda kullanılması gelmektedir. Kimyasallarla çalışırken kişisel koruyucu donanım, özellikle eldiven, gözlük ve maske kullanılmalıdır.

- **Gaz ve Tozlar:** Tarımsal faaliyetin neredeyse her aşamasında tarım çalışanları yoğun bir şekilde toza maruz kalmaktadır. Bitkisel üretimde toprağın ekime hazırlanması, ekim sonrası işlenmesi ve arpa, buğday, mısır gibi hasadı harman makineleri ile yapılan ürünlerin hasadı esnasında toza maruziyet önemli ölçüde

artmaktadır. Hayvansal üretimin yapıldığı işletmelerde de saman, kepek, küspe ve yem gibi ürünlerin tozlarına maruz kalınmaktadır. Hayvan dışkıları, silaj ve yeşil yemler ise tarım çalışanlarının zararlı gazlara maruz kalmalarına sebep olabilmektedir (ÇSGB, 2016: 15; Taş, 2018: 19).

1.3.1.4. Ergonomi

Tarım sektörü emek yoğun bir sektördür. Tarımdaki pek çok iş tarım çalışanları tarafından elle (ekme, budama, aşılama, hasat, taşıma vb.) yapılmaktadır. Ayrıca tarımsal faaliyetler sürekli bir şekilde eğilmeyi, bükülmeyi, uzanmayı, rahat olmayan bir konumda tekrarlanan hareketler yapmayı veya sabit bir pozisyonda uzun süre hareketsiz kalmayı gerektirir. İlaveten tarım çalışanları ekim, işleme ve hasat dönemlerinde ağır yük taşımak zorunda da kalmaktadır. Tarım sektöründeki ergonomik olmayan söz konusu çalışma koşulları, yaralanmalara, sakatlanmalara ve geçici veya kalıcı kas iskelet sistemi rahatsızlıklarına sebep olabilmektedir (ÇASGEM, 2013: 89–91). Yapılan işin niteliği nedeniyle garip pozisyonlarda çalışma, uzun süre ayakta durma, diz çökme, eğilme gibi tekrarlayan kas aktivitelerine bağlı olarak kas-iskelet sistemi sorunları ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar yorgunluk, hastalık veya kazalarla sonuçlanmaktadır (Naeini et al., 2014: 35).

1.3.1.5. Hayvanlardan Kaynaklanan Riskler

Hayvancılıkla uğraşan tarım çalışanlarının hayvanlarla sürekli iç içe olmak zorunda olmaları hayvan kaynaklı tepme, ısırma, boynuzlama, sürüklenme, ezme gibi risklere maruz kalmalarına sebep olmaktadır. Ayrıca hayvanların dışkı, idrar, salya, kan ve sütlerinden insanlara hastalık bulaşması da mümkün olabilmektedir. Hayvan çiftliklerinde çok sayıda gaz tanımlanmış olmasına rağmen metan, amonyak, hidrojen sülfür, karbon monoksit ve karbondioksit gibi gazlar da hayvanlardan kaynaklanan hastalıklara sebep olabilmektedir (Nordgren ve Charavaryamath, 2018: 2). Zoonoz olarak adlandırılan bu hastalıklar bakteriyel, viral veya parazit içeren çeşitli etkenlerle ortaya çıkmaktadır (ÇSGB, 2016: 16; ÇASGEM, 2013: 183).

Hayvanlardan kaynaklanan bir başka risk de tarlada çalışırken ya da konaklarken çeşitli hayvanlar tarafından ısırılma ve sokulma riskidir. Arı sokması, akrep sokması,

yılan sokması ve kene ısırması çiftçilerin karşılaştıkları başlıca tehlikelerdir (Eren Yalçın vd., 2016: 2053).

1.3.2. Tarımda Sosyo-Ekonomik Risk Faktörleri

Tarım sektörü; ürün belirsizliği, pazarlama sorunları, politika, teknoloji, finansman, pazar, üretim ve iklim kaynaklı pek çok risk ve belirsizlikler içermektedir (Sarwar ve Saeed, 2013: 267). Yağışların zamansız olması, ürün fiyatlarındaki dalgalanmalar, tarımsal işgücü temininde yaşanan sorunlar, tarım ekipmanlarının arızalanması ve hükümetlerin tarım politikalarında yaptığı beklenmedik değişiklikler söz konusu risk ve belirsizlikleri ortaya çıkarmaktadır. Tüm bu faktörler üreticilerin tarım gelirlerinde yıldan yıla önemli dalgalanmalara sebep olarak, üreticilerin gelir istikrarsızlığı ve yoksulluk sorunuyla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır (Akçaöz ve Özkan, 2002: 77).

Küresel ısınmanın etkisiyle ortaya çıkan iklim değişiklikleri tüm dünyada son yıllarda doğal afetlerin gerek sayısını gerekse de şiddetini önemli ölçüde artırmıştır. Tamamına yakını hiçbir koruma olmaksızın açık havada yapılan tarımsal faaliyetler söz konusu doğal risklerden en fazla etkilenen faaliyetlerdir. Küresel ısınma nedeniyle hava sıcaklıklarındaki artış küresel tarım üretimi için dolayısıyla da çiftçilerin sosyo-ekonomik durumları için risk oluşturmaktadır (Ishtiaque et al., 2022: 2). Doğal afetler sonucunda tarımsal üretimde oluşan kayıplar ve meydana gelen zararlar dünya ekonomisi için tehdit oluşturmaktadır (Dinler, 2003a'dan aktaran Dinler vd., 2005: 3).

Tüm dünyada olduğu gibi birbirinden çok farklı iklim özelliklerine sahip çeşitli bölgelerinde çok çeşitli tarımsal ürünü yetiştirme potansiyeline sahip Türkiye'de de doğal afetler sonucunda tarım ürünleri önemli ölçüde zarar görmektedir. Örneğin; Nisan 2004'te Akdeniz ve Ege kıyıları dışında ülke genelinde meydana gelen don olayının fındık, kayısı, elma, üzüm ve soğan gibi tarımsal ürünlere verdiği hasardan kaynaklanan zararın 1,9 milyar TL olduğu tahmin edilmektedir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2016: 1; Anonim, 2004: 422).

Kuraklık, dolu, don, sel, taban suyu baskını, fırtına, hortum, deprem, heyelan, yangın, bitki ve hayvan hastalıkları gibi pek çok faktör doğrudan ya da dolaylı olarak tarımsal üretimi önemli ölçüde etkilemektedir. Bu doğa olaylarının ne zaman ortaya çıkacağına belirsiz olması nedeniyle çiftçilerin bu tehlikelere karşı yapacakları çok az

şey vardır (Ullah et al., 2015: 151). Söz konusu doğal risk faktörleri sadece üreticilerin mevcut ürünlerine zarar vermemekle kalmayıp gelecek yıllar üretim imkanlarını da olumsuz olarak etkileyebilmekte, finansal durumlarının kötüleşmesine yol açmakta, modern teknoloji yatırımlarını yapabilmelerine engel olmakta ve verimliliklerini olumsuz etkileyebilmektedir. Doğal riskler ayrıca üreticilerin üretimi gerçekleştirmek için kullandıkları bina, sera, ekipman, makine gibi varlıklarına da zarar vererek gelecek dönemlerdeki üretim faaliyetlerini de sekteye uğratmakta ya da tamamen ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle özellikle tarım sektörünün gelişmiş olduğu ülkelerde doğal risklerin doğal afete dönüşerek tarımsal ürünlere zarar vermesini önlemeye veya bu zararları mümkün olan en düşük seviyede tutmaya yönelik uygulamaların tamamı risk yönetimi adı altında bir bilim dalı olarak gelişme göstermiştir (Çetin ve Turhan, 2013: 22).

Tarımsal üretime etki eden risklerin belirlenmesinin ardından yapılan değerlendirmeler sonucunda, üreticiler tarafından mevcut ürünlerini korumak ve gelecekteki kazançlarını garanti altına almak için farklı risk yönetim stratejileri kullanılabilmektedir. Risk yönetim stratejileri, üreticinin maruz kalma ihtimali olan riskin derecesine ve meydana gelme olasılığına göre belirlenmelidir. Risk aktörleri doğru analiz edilmeden uygulanacak risk yönetim stratejileri amacına ulaşamayacaktır.

Uygulamada tarım işletmeleri tarafından uygulanan risk yönetim stratejileri incelendiğinde temel olarak iki yöntem ön plana çıkmaktadır (Bayramoğlu vd., 2013: 47).

Bunlar;

- ***İşletmecilikle İlgili (riski kontrol etme) Stratejiler:*** Düşük riskli ve daha kısa zamanda yetişen ürünler yetiştirme, ürün çeşitlendirmesi, ilaçlama, tarım dışı faaliyetlerde bulunma, borçlanma oranını düşük tutarak özkaynak ağırlıklı yatırımlar yapmak bu bağlamda ele alınabilecek başlıca yöntemlerdir.
- ***Risk Paylaşım (Riski Transfer Etme) Stratejileri:*** Sözleşmeli yetiştiricilik, finans piyasalarında yapılacak vadeli işlemler, örgütlenme ve riski transfer etme konusunda pek çok ülkede en fazla kullanılan araç olan “tarım sigortaları” sistemidir.

Tarımsal üretimde doğal risklere karşı alınan önlemlerin başında teknik koruma önlemleri gelmektedir. Don riskine karşı ısıtıcı veya rüzgâr makineleri kullanılması ve

daha geç çiçek açan ya da dona daha dayanıklı bitkilerin seçilmesi, kuraklık riskine karşı damlama sulama yöntemlerinin kullanılması veya az su tüketen bitki desenine yönelme, taban suyu baskınına karşı drenaj sistemi yapılması, doluya karşı ağ ve örtü sistemlerinin kullanılması en yaygın kullanılan teknik koruma önlemleridir (Şahin vd., 2008: 154; Tarım ve Orman Bakanlığı, 2016: 7-8).

Gelişmiş ülkelerde oldukça önem verilen risk yönetimi, tarımsal üretimde meydana gelebilecek muhtemel risklerden kaynaklanacak zararları daha oluşmadan engellemeyi veya etkilerini azaltmayı amaçlamakta ve çoğu zaman da başarılı sonuçlar ortaya koymaktadır. Bitkisel üretimde özellikle doğal risklere karşı en etkili risk yönetim aracı tarım sigortalarıdır. Uygulama alanı giderek yaygınlaşan tarım sigortaları, bitkisel ve hayvansal üretimi güvence altına alarak üreticilerin karşı karşıya kalacakları maddi zararları telafi edecek bir enstrüman olarak önem kazanmaktadır (Çetin ve Turhan, 2013: 32).

Palinkas ve Szekely (2008) tarafından Macaristan, Polonya, Hollanda, İspanya ve Almanya’da toplam 1052 çiftçi ile yapılan anket çalışması; Hollanda dışındaki dört ülke için, birinci ve ikinci dereceden risklerin doğal afetler ve fiyat volatilitesi olduğunu, Hollanda için ise hayvan hastalıklarının en yüksek riski teşkil ettiğini ortaya çıkarmıştır. Araştırmanın sonucu ise çiftçilerin tarımla ilgili riskleri yönetmek için temel olarak bitkisel ürün ve hayvan sigortalarını kullandıklarını göstermektedir. Yine aynı çalışmada risk yönetimi araçlarının gelecekteki kullanımı göz önüne alındığında, çiftçilerin çoğunluğunun şu anda kullandıkları araçları risklerini dengelemek için yeterli buldukları ve gelecekte de bu araçları uygulamaya devam edecekleri bulgusuna ulaşılmıştır (Anton ve Kimura, 2011: 9; Palinkas ve Szekely, 2008: 120-121). Bu sonuç tarım sigortalarının gelecekte de tarımsal üretimde risk yönetimi aracı olarak önemini koruyacağını göstermektedir.

1.4. Tarımda Bağımsız Çalışanların Sosyal Güvenlik İhtiyacı

Gelir güvencesi sağlamak sosyal güvenliğin en önemli amaçlarından biri olup bu amaca ulaşmada pek çok araç kullanılmaktadır. Geçmişten günümüze bu araçlar çalışan kesimlere farklı zamanlarda ve farklı şekillerde uygulamaya konmuştur. Çiftçiler gerek tarımsal faaliyetin kendine has yapısından gerekse de bağımsız çalışmalarından dolayı en fazla korumaya ihtiyaç duyan çalışanlardan olmalarına karşın dünyada sosyal güvenlik

kapsamına alınan en son kesim olmuşlardır. Oysa çiftçiler de diğer çalışan kesimleri gibi sosyal güveliğe ihtiyaç duymuşlardır. Ancak yaşadıkları toplumun sahip olduğu geleneksel yardımlaşma ve dayanışma kültürü çiftçilerin bu ihtiyaçlarını karşılamıştır. Ayrıca devletten kendileri için sosyal güvenlik sağlanmasını talep etmemeleri, çiftçilerin modern sosyal güvenlik sistemlerinin kapsamına en son alınan kesim olmaları sonucunu doğurmuştur. Çalışma şartları ve sosyo-ekonomik durumları göz önüne alındığında sosyal korumaya en fazla ihtiyaç duyan çalışan kesimlerinden olan çiftçilerin sosyal güvenlik ihtiyacının modern sosyal güvenlik teknikleri ile karşılanması gerekmektedir. Özellikle küçük toprak sahibi olan ve emek yoğun çalışan küçük çiftçiler bu korumaya büyük çiftçilerden çok daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar (Arıcı, 2003: 6).

Tarımda bağımsız çalışan çiftçiler diğer çalışan gruplarıyla aynı sosyal risklere maruz kalırlar ancak tehlike meydana geldiğinde oluşacak mağduriyet tüm çalışan kesimler için aynı olmayacaktır. Tarımda bağımsız çalışan çiftçiler kendi nam ve hesabına çalışmalarından kaynaklanan risklere maruz kalmalarının yanı sıra, tarımsal faaliyetin doğa ve iklim koşullarına bağlı yapısının yarattığı risklere de maruz kalırlar. Dolayısıyla çiftçilere koruma sağlamayı amaçlayan bir sosyal güvenlik sisteminin diğer çalışan gruplarından çok farklı çalışma ortamına ve sosyo-ekonomik yapıya sahip olan bu kesime özel uygulamalar içermesi gerekir. Çiftçilere özgü bu uygulamalar sosyal güvenlik sistemlerinin koruma sağladığı kısa vadeli riskler, uzun vadeli riskler ve işsizlik riski gibi risklere karşı çiftçilerin sosyal güvenlik ihtiyacı göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.

1.4.1. Kısa Vadeli Riskler Açısından

Dünya’da her gün 1.000 kişinin iş kazalarından, 6.500 kişinin de işle ilgili hastalıklardan öldüğü tahmin edilmektedir. Her yıl 2,78 milyondan fazla kişi iş kazaları ve meslek hastalıkları nedeniyle ölmekte ve 374 milyon kişi de ölümcül olmayan iş kazalarına maruz kalmaktadır (Wadsworth ve Walters, 2019: 3). Tarım ve ormancılık da geleneksel olarak çalışanlar için çok tehlikeli sektörler olmuştur (Valeríanová ve Patocka, 2020: 719). Büyük Britanya’da tarım, ana sektörler arasında en yüksek ölümle

sonuçlanan yaralanma oranına sahip sektördür. Bu oran diğer sektörlerden 21 kat daha fazladır. 2017-2021 yıllarını kapsayan 5 yıllık dönemde Büyük Britanya’da tarımda iş kazası meslek hastalığı sonucu ölenlerin %56’sı tarımda bağımsız çalışan çiftçilerden oluşurken, %30’u tarım işçilerinden oluşmaktadır. 2021 yılında tarımda iş kazası ve meslek hastalığı sonucu hayatını kaybedenlerden 13’ü çiftçi iken 9’u tarım işçisidir (HSE, 2022: 4–8). Kısa vadeli olarak nitelendirilen iş kazası ve meslek hastalıkları, hastalık ve analık tehlikelerinin doğuracağı riskler çiftçiler açısından da çok önemli sosyal güvenlik ihtiyacı ortaya çıkarsa da pek çok ülkede tarımda çalışanlar sosyal güvenlik korumasının dışında bırakılmışlardır (Karadeniz, 2012: 38). Tarımın kendisine özgü yapısı nedeniyle çiftçilerin sosyal güvenlik ihtiyacını belirleyecek başka faktörlerde bulunmaktadır. Çiftliğin boyutu, kısa vadeli risklere maruz kalan kişinin çiftlikteki durumu, riskin ortaya çıkış zamanı, çiftlikte yetiştirilen ürünlerin çeşitliği vb. gibi pek çok faktör sosyal güvenlik ihtiyacının türünü ve seviyesini belirleyecektir. Şüphesiz küçük boyutlu ve sınırlı sayıda kişinin çalıştığı çiftliklerin sosyal güvenlik ihtiyacı büyük çiftliklerin ihtiyacından daha fazla ve acil olacaktır. Büyük işletmelerde çiftliğin idaresinden sorumlu yöneticinin geçici iş göremezliği durumunda, yerine başka birini ikame etme imkanı olduğundan çiftlik açısından önemli zararlar ortaya çıkarmayacaktır. Ancak küçük çiftliğinde kendi emeğiyle çalışan çiftçinin geçici iş göremezliğe maruz kalması ciddi zararlara yol açabilecektir. Kısa vadeli risklere maruz kalan kişinin çiftlikteki durumu da ortaya çıkacak zararı etkileyecektir. Eğer kazaya maruz kalan kişi, çiftlik işlerinin büyük çoğunluğunu yapan aile reisi ise ve diğer aile fertleri aile reisinin yaptığı işleri yapamıyorlarsa, ortaya çıkacak zarar büyük olacaktır. Öte yandan riske tarım faaliyetinin yoğun olmadığı bir dönemde maruz kalınması, tazmini gerekecek bir zarar oluşturmayacaktır (Savy, 1987: 27; Arıcı, 2003: 7; Karadeniz 2006: 98).

Kendi adına bağımsız çalışanların sosyal güvenlik ihtiyacının karşılanmasındaki en önemli hususlardan biri de tehlikelerin ortaya çıkardığı zararların tazmin şeklidir. Çiftliğin faaliyetlerini büyük ölçüde kendisi yürüten aile reisinin geçici iş göremezliğe maruz kaldığı günler için ödenek verilmesi oluşan zararı telafi etmede yetersiz kalacaktır. Çünkü zamanında yapılamayan ekim, dikim, bakım veya hasat faaliyetinin çiftçilere maliyeti çok daha fazla olacaktır. Aile fertlerinden birinin kısa vadeli risklerden birine maruz kalması da çiftliği etkileyecektir ancak ücretsiz aile çalışanı olarak düzenli bir gelire sahip olmayan bu kişiler açısından ciddi bir zarar oluşturmayacaktır. Zararın tazmininde de edimin yardımcı aile ferdine ödenmesi uygun olmayacaktır. Bu durumda,

meydana gelen zararın tazmininde tarımda bağımsız çalışanların çiftlik ve aile yaşamlarına uygun bir tazmin sistemi geliştirilmesine ihtiyaç vardır (Savy, 1987: 28).

1.4.2. Uzun Vadeli Riskler Açısından

Tarımda kendi adına bağımsız çalışanlar uzun vadeli olarak nitelendirilen malûllük, yaşlılık ve ölüm tehlikelerinin ortaya çıkaracağı risklere karşı korunmaya ihtiyaç duymakla birlikte sosyal güvenlik primini ödeyemeyen pek çok çiftçi sosyal güvenlik korumasının dışında kalmaktadır (Karadeniz, 2009: 4). Uzun bir süre veya sürekli iş göremezlik riski doğuran malûllük tehlikesiyle karşı karşıya kalan çiftçiler, tarımsal faaliyetlerini devam ettiremeyeceklerdir. Bu durumda olan bir çiftçinin tarımsal faaliyetinin devam ettirebilmesinin tek yolu kiralık işçi çalıştırmasıdır ancak bu ciddi miktarda harcama yapmayı gerektirecektir. Öte yandan malûl olan çiftçinin tedavi hizmetlerine ve/veya rehabilitasyon hizmetlerine de ihtiyaç duyması, harcamaları daha da artırarak çiftçilerin ödeme gücünü aşacaktır. Malûl olmanın ortaya çıkaracağı zararın boyutunu, kısa vadeli risklerde olduğu gibi diğer faktörler tayin edecektir. Çiftliğin büyüklüğü, riske maruz kalan kişi ve yardımcı aile üyelerinin çiftlik işlerini yapabilme derecesi ortaya çıkacak zararın boyutunu önemli ölçüde etkileyecektir. Özellikle çiftlik faaliyetlerini büyük ölçüde kendi emeğiyle yürüten aile reisinin malûliyeti zararın boyutunu artıracaktır. Bu durumda ücretli çalışanlara uygulanan, uzun vadeli sigortalar kapsamındaki klasik koruma mekanizmaları yetersiz kalacaktır. Tarım faaliyetini büyük ölçüde kendi emeğiyle sürdüren çiftçinin ölmesi de, geçimlerini çiftliğin geliriyle sağlayan diğer aile fertlerinin hayatlarını idame ettirebilmeleri açısından önemli bir risk teşkil edecektir (Savy, 1987: 29; Arıcı, 2003: 8).

Yaşlılık tüm çalışanlarda olduğu gibi çiftçiler için de belli bir yaşa geldikten sonra işlerini yapabilecek fiziksel gücü kaybetme sonucunu doğuracaktır. Ancak tarımda bağımsız çalışanlar için bu konuda da farklı uygulamalar yapılması gerekmektedir. Çiftçiler, ilerleyen yaşlarına rağmen genelde işi genç nesillere devretme konusunda isteksiz davranıp, güçlerinin yettiği işleri yapmaya devam ederler. Böylece tarımda bağımsız çalışanların çalışma hayatı diğer çalışanlar gibi aniden sona ermez. Bunun bir sonucu olarak dünyada tarımda bağımsız çalışanların ortalama emekli olma yaşı oldukça yüksektir ve bu durum tarımın gelişimini engelleyen önemli bir faktördür. Bu nedenle

tarımda bağımsız çalışanların emeklilik yaşı, tarım sektörünün yapısı ve istihdam seviyesi göz önünde bulundurularak belirlenmelidir (Savy, 1987: 30).

1.4.3. İşsizlik Tehlikesinin Yaratacağı Riskler Açısından

Tarımda kendi adına bağımsız çalışanlar bir işveren tarafından istihdam edilmediklerinden işsizlik tehlikesine maruz kalmayacakları kabul edilir. Bu nedenle de pek çok ülkede ücretli çalışanlar için sağlanan işsizlik koruması çiftçilere sağlanmaz. Bir çok ülke işsizlik riski açısından çiftçileri zorunlu sosyal sigorta sistemlerinin kapsamına almamıştır (Akbaş, 2022: 17). Oysa çiftçiler de iş değişikliği yapmak ya da ücretli çalışmaya geçmek istediklerinde işsizlik tehlikesine maruz kalabilirler. Tarımın mevsimlik yapısı, mevsimin başladığı ve yoğun olduğu dönemde çalışan kişilerin mevsim bittikten sonra işsiz duruma düşmelerine de sebep olabilmektedir (Chattopadhyay, 1977: 72). Ayrıca tarım kesiminde çok sayıda ücretsiz aile çalışanı gizli işsizlik tehlikesiyle, başkalarına ait topraklarda kiracı ve/veya yarıcı olarak çalışan çiftçiler ise işsizlik tehlikesiyle karşı karşıyadır. Diğer taraftan çiftçiler bazen gelir elde etmeyi ümit ettikleri topraklarda çalışamama nedeniyle de işsizlik tehlikesiyle karşı karşıya kalırlar (Dovring, 1967: 163–64). Çiftçiler ücretli çalışanlar gibi aniden işsiz kalmazlar ancak normal faaliyetlerini yapmaya devam etmelerine karşın elde etmeleri gereken normal düzeydeki geliri elde edemezler. Bu durum bir eksik istihdam sorunu yaratmaktadır. Tarımda kendi adına bağımsız çalışanlar açısından eksik istihdam, çalışma kapasiteleri ve çiftlikte kullandıkları emek miktarı ile çiftlik faaliyetlerinin rasyonel yürütülmesi için gerekli emek miktarı arasındaki farktır. Tarım sektöründe eksik istihdamın görülme sebebi, ülke düzeyinde tarım amaçlı kullanılacak toprakların yetersiz olması ve/veya toprak dağılımındaki adaletsizliktir. Dolayısıyla tarımda bağımsız çalışanlara yönelik uygulanacak bir sosyal güvenlik politikasının, yukarıda farklı hallerde ortaya çıkabilecek işsizlik tehlikesine karşı koruma sağlamalıdır (Savy, 1987: 32).

1.5. Seçilmiş Avrupa Ülkelerinde Tarımda Bağımsız Çalışanların Sosyal Güvenliği

Dünya’da çiftçilere yönelik sosyal güvenlik düzenlemeleri ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Kişi olarak kapsam, primlerin toplanması, prim oranları, prime esas kazanç aralığı, tarımsal faaliyetin yapısı, yararlanıcıların sosyo-ekonomik durumu

ve demografik yapı, her ülkenin kendi dinamiklerine uygun olarak şekillenmektedir. Bu çalışma da Türkiye’de çiftçilere özgü bir sosyal güvenlik sistemi önerisinde bulunma amacı taşıdığından, ülkelerin sosyal güvenlik sistemleri arasındaki benzerliklerin ve farklılıkların ortaya konması, diğer ülkelerde çiftçilerin sigortalı olma durumlarının incelenmesi ve ülke deneyimlerinin araştırılması önem arz etmektedir. Diğer ülkelerin sosyal güvenlik sistemleri incelendikten sonra elde edilen veriler ışığında Türkiye’de çiftçilere özgü olarak kurulabilecek bir sosyal güvenlik sisteminde bulunması gereken temel özellikler belirlenmeye çalışılmıştır.

1.5.1. Avrupa Birliğinde Tarımın Yapısal Özellikleri

2016 yılı itibariyle Avrupa Birliği’nde 10,5 Milyon tarımsal işletme bulunmaktadır ve tarımsal işletme sayısı uzun yıllardır ciddi düşüş göstermektedir. AB’deki tarımsal işletmelerin sayısı 2005-2016 yılları arasında yaklaşık 4,2 Milyon düşerek dörtte bir oranında azalmıştır. Bu azalmanın büyük çoğunluğu ortalama tarım arazisi büyüklüğünün 5 hektardan küçük olduğu üye devletlerde meydana gelmiştir. Bu dönemde tarımsal işletme sayısındaki en büyük düşüş 1,1 Milyon adetle (%43) Polonya’da yaşanmıştır. Polonya’yı 0,8 Milyon işletme (%20) ile Romanya ve 0,6 Milyon işletme (%34) ile İtalya izlemiştir. AB’de tarımsal işletmelerin üçte biri (%32,7) Romanya’da bulunmaktadır. Romanya’yı Polonya (%13,5), İtalya (%10,9), İspanya (%9) ve Yunanistan (%6,5) izlemektedir (Coyette, H.; Schenk, 2019: 19) .

AB’de çiftliklerin %96’sı aile çiftliğidir, çiftliklerin çoğu küçüktür ve tarımda düzenli çalışan her on kişiden dokuzu çiftlik sahibi veya aile üyesidir. 2016 yılında çiftliklerin üçte ikisi (%65) 5 hektardan daha küçüktür. AB’de ortalama bir tarımsal işletme büyüklüğü 2016 yılında 16,6 hektar olmakla birlikte işletmelerin sadece %15’i bu büyüklükte veya daha büyüktür, medyan işletme büyüklüğü ise 5 hektardır. AB’de 50 hektar ve daha büyük çiftliklerin oranı %7 olmakla birlikte kullanılan tarım arazilerinin üçte ikisini (%68) bu çiftlikler kullanmaktadır. Büyük çiftlik oranının yüksek olduğu ülkeler Lüksemburg (%52), Fransa (%41), Birleşik Krallık (%39) ve Danimarka (%35)’tir. AB tarımsal işletmelerini genel olarak üçe ayırmak mümkündür. (i)Yarı geçimlik işletmeler, (ii) küçük ve orta ölçekli işletmeler ve (iii) büyük işletmeler. AB’de bulunan 10,5 Milyon tarımsal işletmenin 4 Milyonu yıllık 2.000 Euro’nun altında üretim yapan yarı geçimlik işletmelerden oluşmaktadır. Bu işletmeler AB’nin toplam tarımsal

üretimini sadece %1'ini karşılamaktadır ve bu çiftliklerin yaklaşık dörtte üçü ürettikleri ürünün yarısından fazlasını tüketmektedir. 3 Milyon tarımsal işletme ise yıllık 2.000 Euro ile 8.000 Euro aralığında üretim yapmaktadır. AB'nin doğu ve güney bölgelerinde çok küçük ve küçük işletmeler yaygın olarak bulunur. Çok küçük, küçük ve orta büyüklükte işletmeler 2016 yılında AB'deki tüm çiftliklerin üçte ikisini (%67,6) oluşturuyordu. Buna karşılık 304.000 tarımsal işletme (AB toplamının %2,9'u) ise 2016 yılında yıllık 250.000 Euro veya daha fazla üretim değerine sahipti ve bu işletmeler AB'nin tarımsal ekonomik çıktısının %55,6'sını oluşturuyorlardı. Bu işletmeler de büyük tarım işletmeleri olarak nitelendirilmektedir. AB'de 2016 yılında tarımsal üretimin %55,1'i Fransa (%16,9), İtalya (%14,2), Almanya (%13,5) ve İspanya'daki (%10,5) tarımsal işletmelerden sağlanmıştır. AB tarımsal işletmelerinin yaklaşık üçte biri Romanya'da bulunsa da Romanya AB tarımsal üretiminin sadece %3,3'ünü sağlamaktadır (Coyette, H.; Schenk, 2019: 18; Eurostat, 2019: 171; Eurostat, 2020c;).

AB'de 2016 yılında tarımsal üretim için 173 milyon hektar arazi kullanılmıştır. Bu miktar AB toplam arazi alanının yaklaşık %39'udur. AB'deki çiftliklerin %52,5'i ürün yetiştiren çiftliklerden oluşur. Toplam tarımsal işletmelerin %31,6'sı tarla tarımı konusunda, yaklaşık beşte biri (%18,9) daimî mahsullerde, %1,8'i bahçecilikte uzmanlaşmıştır. Çiftliklerin dörtte biri (%25,1) hayvancılık çiftlikleri iken, geriye kalan çiftlikler de (%21,1) karışık çiftlik niteliğindedir. Çiftliklerin küçük bir yüzdesi (%1,3) ise sınıflandırılmamaktadır (Coyette, H.; Schenk, 2019: 19).

Tablo 1. AB-28 Tarım İstatistikleri Özet Tablosu

Kullanılan Tarım Alanı	2016	173.339	Bin Hektar
Tarımsal İşletme Sayısı	2016	10.467.760	Adet
Küçük Tarım İşletmeleri (5 Hektardan Küçük)	2016	%65,4	Tüm İşletmelere
Büyük Tarım İşletmeleri (50 Hektardan Büyük)	2016	%7	Tüm İşletmelere
Aile İşletmeleri	2016	%96	Tüm İşletmelere
Tarımsal İstihdam	2017	%4,1	Toplam İstihdama
Tarımsal İşgücü	2018	9.256	Bin Kişi
Tarımın GSYİH Katkısı	2018	%1,1	GSYİH Payı

Kaynak: (Coyette, H.; Schenk, 2019: 145; Eurostat, 2020c).

2018 yılında AB'de tarım sektörü 181,7 milyar Euro katma değer yaratarak AB GSYİH'sına %1,1 katkıda bulunmuştur. 2018 yılında AB'de tarım endüstrisinin toplam üretim değeri 434,3 milyar Euro olarak gerçekleşmiştir. Bu miktarın 224,9 milyar Euro'su (%51,8) bitkisel üretimden gelirken, 172 milyar Euro (%39,6) hayvansal üretimden gelmiştir. Tarım hizmetleri 20,8 milyar Euro iken, tarımla bütünleşik tarım dışı

faaliyetler 16,6 milyar Euro'dur. AB tarım endüstrisinin 434,3 milyar Euro'luk toplam üretim değerinin %78,4'ü sekiz ülkeden gelmiştir. Fransa 77,2 milyar EUR, İtalya 56,9 milyar EUR, Almanya 52,7 milyar EUR, İspanya 52,2 milyar EUR, Birleşik Krallık 29,8 milyar EUR, Hollanda 28,2 milyar EUR, Polonya 25 milyar EUR ve Romanya 18,6 milyar EUR katkı sağlamıştır (Coyette, H.; Schenk, 2019: 70). 2016 yılında AB'de yaklaşık 9,7 milyon kişi tarım sektöründe çalışmıştır. Bu sayı toplam istihdamın %4,1'ine tekabül etmektedir (Coyette, H.; Schenk, 2019: 25; Eurostat, 2019: 171).

1.5.2. Seçilmiş AB Ülkelerinde Çiftçilerin Sosyal Güvenliği

Schoukens (2007), Avrupa'da sigortalı gruba bakılmaksızın eşit bir temel teminatın sağlandığı, aynı idari yapı ve tekdüzen bir finansal planın uygulandığı, evrensel veya genel bir sosyal güvenlik sistemi içerisinde tüm çalışan grupları için temel bir sosyal korumanın uygulandığı ülkeleri; Finlandiya, Birleşik Krallık, Hollanda, Danimarka, İsveç, Çekya, Macaristan, Slovenya, Litvanya, İrlanda, Lüksemburg, Slovakya, Letonya, Estonya, Bulgaristan, Romanya ve Portekiz olarak saymıştır. Hollanda, Danimarka, Finlandiya, İsveç ve Estonya temel sosyal güvenlik programlarını evrensel bir sisteme dönüştürmüş, bu temel sistemin üstünde de mesleki planlar yürütülmektedir. Bir diğer yöntem de Belçika'da uygulanan çiftçilerin tüm serbest meslek sahipleri için oluşturulmuş tek bir sosyal güvenlik sisteminin kapsamına alındığı sistemdir. Sistemin kendi hesabına çalışanlar ve hükümet temsilcilerinden oluşan kendi idari yapısı vardır. Sistem finansal araçları kendisi toplamakta ve yönetmektedir. Dolayısıyla çiftçilerin genel sistemlere katıldığı uygulamalar iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Birinci uygulamada hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm kesimler evrensel bir temel sistem kapsamına alınmaktadır. Ancak bazı ülkelerde bu sisteme ek olarak mesleki planlar yürütülmektedir. İkinci uygulamada ise çiftçiler tüm serbest meslek sahiplerini kapsama alan genel bir sistem içerisinde sosyal güvenliğe kavuşturulmaktadır.

Almanya, Fransa, Avusturya, Polonya, İtalya ve İspanya gibi ülkelerde ise çiftçiler gerek ücretli çalışanlar gerekse de diğer serbest meslek sahiplerinden ayrı olarak, kendilerine özgü ve tarımsal faaliyetin özelliklerine uygun bir sosyal güvenlik sisteminin kapsamına alınmıştır. Almanya'da çiftçiler ve profesyonel serbest meslek sahipleri (avukat, doktor...) kendi emeklilik planlarını kurmuşlardır. Esnaf ve çiftçiler de kendi sağlık kurumlarını ellerinde tutular da genel sağlık sigortası sistemine

yerleştirilmişlerdir. Fransa ve İspanya’da çiftçiler, tarım işçileri ile ayrı bir sosyal güvenlik kurumu oluşturmuşlardır. İtalya’da çiftçiler belirli riskler için genel sisteme katılsalar da kendilerine özgü ayrı bir sistem kurmuşlar ve idari yönetim organlarını elinde tutmaktadırlar. Avusturya’da da çiftçiler kendi bağımsız sistemlerini kurmuşlardır (Schoukens, 2007: 23-24).

AB sosyal güvenlik sistemleri analiz edildiğinde, altı üye ülkenin çiftçilere sosyal koruma sağlayan otonom sistemler kurmaya karar verdiği görülmektedir. Bu ülkeler Almanya, Avusturya, Finlandiya, Fransa, Yunanistan ve Polonya’dır. Bu ülkeler aynı zamanda Avrupa Tarımsal Sosyal Koruma Sistemleri Ağı’nın (ENASP) bir parçasıdır (Pawlowska vd., 2013: 16).

Tablo 2. ENASP Kapsamında Çiftçiler İçin Ayrı Sosyal Sigorta Sistemleri İşleten Kurumlar

Ülke	Kurum	Kuruluş Tarihi
Avusturya	SVB (Sozialversicherungsanstalt Der Bauern)	1974
Finlandiya	MELA (Maatalousyrittäjien Eläkelaitos)	1969
Fransa	MSA (Mutualite Sociale Agricole)	1945
Yunanistan	OGA (Organizmoz Georgikon Azfalizeon)	1961
Almanya	LSV (Die Landwirtschaftlichen Sozialversicherung)	1919
Polonya	KRUS (Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego)	1990

Kaynak: (Pawlowska vd., 2013: 16).

Bu çalışmada Avrupa Tarımsal Sosyal Koruma Sistemleri Ağı (ENASP) üyesi ülkeler çiftçilere özgü sistemler başlığı altında analiz edilecektir. Yunanistan, ENASP üyesi olmakla birlikte yapılan kapsamlı reformla çiftçiler de dahil olmak üzere tüm bağımsız çalışanlar genel sisteme dahil edildiğinden, çiftçilere özgü sistemler kapsamında incelenmeyecektir (Kangur, et al., 2021: 15). Ancak, Finlandiya Schoukens’in sınıflandırmasında çiftçileri genel sosyal güvenlik sistemi kapsamına alan ülkeler içinde yer alsa da ENASP üyesi olması nedeniyle çiftçilere özgü sistemler başlığı altında incelenecektir.

1.5.2.1. Genel Sistemlere Katılan Çiftçiler

Bu kategoride çiftçileri genel sistem kapsamına alan Birleşik Krallık, Hollanda, İsveç, Macaristan ve Romanya sosyal güvenlik sistemleri ele alınacaktır. Ülkelerin sosyal güvenlik sistemleri incelenirken tüm sistemin detaylı olarak incelenmesi yerine sadece kendi hesabına çalışan çiftçilere yönelik sosyal güvenlik uygulamaları ele alınacaktır. Ülkelerin belirlenmesinde farklı refah rejimine sahip olma, tarımsal katma değeri yüksek

olma ve tarımsal işletme yapısı açısından Türkiye ile benzerlik gösterme kriterleri göz önünde bulundurulmuştur.

1.5.2.1.1. Genel Görünüm

Birleşik Krallık: Birleşik Krallık'da 2016 yılı itibariyle 16 milyon 673 bin hektarlık tarım alanı üzerinde faaliyet gösteren yaklaşık 185 bin tarımsal işletme bulunmaktadır. Tarımsal işletmelerin %10,2'si beş hektardan küçük işletmelerden oluşurken, %38,6'sı elli hektardan büyük işletmelerden oluşmaktadır. 2018 yılı itibariyle 297 bin kişi tarımda istihdam edilmiş olup tarım sektörünün toplam istihdamdan aldığı pay %1,1 olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında tarım sektörünün GSYİH'dan aldığı pay ise %0,6'dır.

Tablo 3. Birleşik Krallık Tarım İstatistikleri Özet Tablosu

Kullanılan Tarım Alanı	2016	16.673	Bin Hektar
Tarımsal İşletme Sayısı	2016	185.060	Adet
Küçük Tarım İşletmeleri (5 Hektardan Küçük)	2016	%10,2	Tüm İşletmelere Oranı
Büyük Tarım İşletmeleri (50 Hektardan Büyük)	2016	%38,6	Tüm İşletmelere Oranı
Aile İşletmeleri	2016	%56,9	Tüm İşletmelere Oranı
Tarımsal İstihdam	2018	%1,1	Toplam İstihdama
Tarımsal İşgücü	2018	297	Bin Kişi
Tarımın GSYİH Katkısı	2018	%0,6	GSYİH Payı

Kaynak: (Coyette, H.; Schenk, 2019: 201; Eurostat, 2020c).

Birleşik Krallık' da tüm nüfusu kapsayan ve devlet tarafından yönetilen kapsamlı bir genel sosyal güvenlik sistemi bulunmaktadır. Kendi adına bağımsız çalışanlar da ücretli çalışanlara benzer ve genel olarak aynı sosyal sigorta biçimlerinden faydalanmaktadır (Boden, 2005: 1). İngiliz sosyal güvenlik sistemi temel olarak sağlık hizmetleri ve diğer sosyal risklere (hastalık, analık, yaşlılık, maluliyet, ölüm, işsizlik, aile yardımları) karşı güvence sağlayan hizmetler olarak ikiye ayrılmaktadır. Hizmet sağlanan sistemler primli, bireysel koşullara bağlı primsiz ve sosyal yardım hizmetleri şeklinde sınıflandırılabilir. Primli sistem, büyük oranda ücretli çalışanların, kendi adına bağımsız çalışanların ve işverenlerin cari gelirlerine bağlı olarak ödediği primlerle Ulusal Sigorta Fonu (NI) tarafından finanse edilmektedir. Bu kapsamdaki yardımlar çoğunlukla sabit oranlı yaşlılık, ölüm, iş göremezlik, analık ve işsizlik gibi yardımlardır. Primsiz yardımlar, çoğunlukla bireysel koşullara bağlıdır (engellilik, çocuklar) ve vergilerle

finanse edilmektedir. Sosyal yardımlar, genel bir güvenlik ağı görevi gören konut yardımı, iş arama ödeneği, istihdam ve destek ödeneği, gelir desteği ve emeklilik kredisi gibi yardımlardan oluşmakta ve vergilerle finanse edilmektedir. Ulusal Sağlık Hizmeti (NHS) ise, vergiler ve Ulusal Sigorta Fonu'ndan (NI) finanse edilmekte, prim ödeme şartına bağlı olmaksızın evrensel sağlık hizmeti sunmaktadır (MISSOC, 2019b).

İngiliz emeklilik sistemi ise temelde primli sistem ve primsiz sistem olmak üzere iki sütundan oluşan bir yapıya sahiptir. Primli sistem de kendi içerisinde üç sütuna ayrılmakta, birinci sütunda tüm çalışanları kapsayan temel devlet emeklilik planı, ikinci sütunda mesleki emeklilik planları ve üçüncü sütunda bireysel emeklilik planları yer almaktadır. Primsiz sistem ise primli sisteme dahil olacak yeterliliğe sahip olamayan alt gelir gruplarına yönelik yoklamalı bir sosyal yardım sistemidir (Potera, 2008: 412; SGK, 2019: 56).

Hollanda: Hollanda'da 2016 yılı itibariyle 1 milyon 796 bin hektarlık tarım alanı üzerinde faaliyet gösteren yaklaşık 56 bin tarımsal işletme bulunmaktadır. Tarımsal işletmelerin %20,2'si beş hektardan küçük işletmelerden oluşurken, %21,5'i de elli hektardan büyük işletmelerden oluşmaktadır. Bu oranlara bakıldığında Hollanda'da tarımsal işletmelerin yaklaşık %60'ı beş hektar ile elli hektar arasından araziye sahip orta büyüklükteki işletmelerden oluşmaktadır. Tarımsal işletmelerin %91'i aile işletmesidir. 2018 yılı itibariyle 154 bin kişi tarımda istihdam edilmiş olup tarım sektörünün toplam istihdamdan aldığı pay %2,1 olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında tarım sektörünün GSYİH'dan aldığı pay ise %1,6'dır.

Tablo 4. Hollanda Tarım İstatistikleri Özet Tablosu

Kullanılan Tarım Alanı	2016	1.796	Bin Hektar
Tarımsal İşletme Sayısı	2016	55.680	Adet
Küçük Tarım İşletmeleri (5 Hektardan Küçük)	2016	%20,2	Tüm İşletmelere Oranı
Büyük Tarım İşletmeleri (50 Hektardan Büyük)	2016	%21,5	Tüm İşletmelere Oranı
Aile İşletmeleri	2016	%91,2	Tüm İşletmelere Oranı
Tarımsal İstihdam	2018	%2,1	Toplam İstihdama
Tarımsal İşgücü	2018	154	Bin Kişi
Tarımın GSYİH Katkısı	2018	%1,6	GSYİH Payı

Kaynak: (Coyette, H.; Schenk, 2019: 183; Eurostat, 2020c).

Hollanda sosyal sigorta sistemi tüm nüfusu kapsayan ulusal sosyal sigorta sistemi (volksverzekeringen) ve sadece ücretli çalışanları kapsayan ücretli çalışanların sosyal

sigorta sistemi (werknemersverzekeringen) olmak üzere iki temel sistem olarak kurgulanmıştır. Ulusal sigorta sistemi sağlık sigortası, yaşlılık sigortası, ölüm sigortası, aile yardımları ve uzun süreli bakımı kapsamaktadır. Ücretli çalışanların sigorta planı ise, hastalık-analık geçici iş göremezlik ödeneği, malullük sigortası ve işsizlik sigortasını kapsamaktadır. İş kazaları ve meslek hastalıkları için özel bir sosyal sigorta kolu oluşturulmamış, bu riskler diğer sigorta programları tarafından karşılanmaktadır (MISSOC, 2020c).

Hollanda'da emeklilik sistemi ise üç sütunlu bir yapıdan oluşmaktadır. Zorunlu devlet emeklilik planı (birinci sütun), ücretli çalışanlar için mesleki emeklilik planları (ikinci sütun) ve gönüllü bireysel emeklilik planı (üçüncü sütun) Hollanda emeklilik sistemini oluşturmaktadır (Poteraaj, 2008: 289).

İsveç: İsveç'te 2016 yılı itibariyle 3 milyon hektarlık tarım alanı üzerinde faaliyet gösteren yaklaşık 63 bin tarımsal işletme bulunmaktadır. Tarımsal işletmelerin %10,5'i beş hektardan küçük işletmelerden oluşurken, %24,7'si de elli hektardan büyük işletmelerden oluşmaktadır. Bu oranlara bakıldığında İsveç'te tarımsal işletmelerin yaklaşık %65'i beş hektar ile elli hektar arasından araziye sahip orta büyüklükteki işletmelerden oluşmaktadır. 2018 yılı itibariyle 56 bin kişi tarımda istihdam edilmiş olup tarım sektörünün toplam istihdamdan aldığı pay %1,7 olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında tarım sektörünün GSYİH'dan aldığı pay ise %1,4'tür.

Tablo 5. İsveç Tarım İstatistikleri Özet Tablosu

Kullanılan Tarım Alanı	2016	3.013	Bin Hektar
Tarımsal İşletme Sayısı	2016	62.940	Adet
Küçük Tarım İşletmeleri (5 Hektardan Küçük)	2016	%10,5	Tüm İşletmelere Oranı
Büyük Tarım İşletmeleri (50 Hektardan Büyük)	2016	%24,7	Tüm İşletmelere Oranı
Aile İşletmeleri	2016	%30,5	Tüm İşletmelere Oranı
Tarımsal İstihdam	2018	%1,7	Toplam İstihdama
Tarımsal İşgücü	2018	56	Bin Kişi
Tarımın GSYİH Katkısı	2018	%1,4	GSYİH Payı

Kaynak: (Coyette, H.; Schenk, 2019: 199; Eurostat, 2020c).

İsveç'te sosyal sigortalar, ikamete dayalı yardımlar sağlayan evrensel sigorta ve gelir kaybını telafi eden çalışmaya bağlı sigorta olmak üzere ikiye ayrılır. Her iki kategori de İsveç'te ikamet eden ve çalışan herkes için vatandaşlık şartı aranmaksızın aynı koşullarda geçerlidir. İsveç sosyal güvenlik sistemi, işsizlik sigortası hariç olmak üzere

Sağlık ve Sosyal İşler Bakanlığı'nın yetki alanındadır. İsveç Sosyal Sigorta Kurumu, sosyal güvenliğin yönetiminden sorumluyken (yaşlılık ve ölüm aylıkları hariç), İsveç Emeklilik Kurumu emekli maaşlarının yönetiminden sorumludur. Sosyal sigortalar kapsamında iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası, hastalık sigortası, ebeveyn sigortası, yaşlılık sigortası, ölüm sigortası ve malullük ödeneği bulunmaktadır. Sağlık bakımı, ilçe veya bölge meclislerinin sorumluluğundadır. İşsizlik sigortası, temel ödenek ve isteğe bağlı gelire ilişkili ödenek olmak üzere iki bölümden oluşur ve uygulaması Çalışma Bakanlığının yetkisi altındadır (MISSOC, 2021d).

İsveç emeklilik sistemi, "0" sütunu olarak bilinen garantili emeklilik sistemi, kazanca bağlı (mesleki) emeklilik sistemi ve gönüllülük esaslı bireysel emeklilik sistemi olmak üzere üç sütundan oluşmaktadır. Garantili emeklilik sistemi İsveç'te yaşayan herkesi kapsayan evrensel bir sistemdir. Kazanca bağlı emeklilik sistemi ise, mavi yakalıları, beyaz yakalıları, yerel yönetim çalışanlarını ve devlet memurlarını kapsayan sistemdir (Poteraj, 2008: 394).

Macaristan: Macaristan'da 2016 yılı itibariyle 4 milyon 671 bin hektarlık tarım alanı üzerinde faaliyet gösteren yaklaşık 430 bin tarımsal işletme bulunmaktadır. Tarımsal işletmelerin %81,4'ü beş hektardan küçük işletmelerden oluşurken, %3,7'si de elli hektardan büyük işletmelerden oluşmaktadır. Tarım işletmelerinin %97,5'i aile işletmelerinden oluşmaktadır. 2018 yılı itibariyle 392 bin kişi tarımda istihdam edilmiş olup tarım sektörünün toplam istihdamdan aldığı pay %4,8 olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında tarım sektörünün GSYİH'dan aldığı pay ise %3,6'dır.

Tablo 6. Macaristan Tarım İstatistikleri Özet Tablosu

Kullanılan Tarım Alanı	2016	4.671	Bin Hektar
Tarımsal İşletme Sayısı	2016	430.000	Adet
Küçük Tarım İşletmeleri (5 Hektardan Küçük)	2016	%81,4	Tüm İşletmelere Oranı
Büyük Tarım İşletmeleri (50 Hektardan Büyük)	2016	%3,7	Tüm İşletmelere Oranı
Aile İşletmeleri	2016	%97,5	Tüm İşletmelere Oranı
Tarımsal İstihdam	2018	%4,8	Toplam İstihdama
Tarımsal İşgücü	2018	392	Bin Kişi
Tarımın GSYİH Katkısı	2018	%3,6	GSYİH Payı

Kaynak: (Coyette, H.; Schenk, 2019: 179; Eurostat, 2020c).

Macar iş hukukunda özel bir serbest meslek tanımı yapılmamakta, özel girişimciler (noterler, avukatlar, tarım girişimcileri) ve yabancı mevzuat uyarınca eşdeğer

kabul edilen herhangi bir kişi serbest çalışan olarak değerlendirilmektedir. Macaristan sosyal güvenlik sisteminde kendi adına bağımsız çalışanlar genel olarak çalışanlarla aynı hak ve menfaatlere sahiptir (Choi, 2009: 8). Ancak serbest meslek faaliyetini ek iş olarak yapan serbest meslek sahipleri prim ödemekten muaf tutulmaktadır. Ayrıca kendi adına bağımsız çalışan çiftçiler, bir önceki yıl cirolarının 22,480 Euro'yu aşmaması halinde, ulusal asgari ücretin % 92'si üzerinden sosyal güvenlik katkısı ödemektedir (MISSOC, 2020d:3). 2020 yılında Macaristan'da aylık asgari ücret ilk altı ay için 487,10 Euro'dur (Eurostat, 2020a).

Romanya: Romanya'da 2016 yılı itibariyle 12 milyon 503 bin hektarlık tarım alanı üzerinde faaliyet gösteren yaklaşık 3 milyon 422 bin tarımsal işletme bulunmaktadır. Tarımsal işletmelerin %91,8'i beş hektardan küçük işletmelerden oluşurken, %0,5'i de elli hektardan büyük işletmelerden oluşmaktadır. Tarım işletmelerinin %99'u aile işletmelerinden oluşmaktadır. 2018 yılı itibariyle 1 milyon 474 bin kişi tarımda istihdam edilmiş olup tarım sektörünün toplam istihdamdan aldığı pay %22,3 olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında tarım sektörünün GSYİH'dan aldığı pay ise %4,3'tür.

Tablo 7. Romanya Tarım İstatistikleri Özet Tablosu

Kullanılan Tarım Alanı	2016	12.503	Bin Hektar
Tarımsal İşletme Sayısı	2016	3.422.030	Adet
Küçük Tarım İşletmeleri (5 Hektardan Küçük)	2016	%91,8	Tüm İşletmelere Oranı
Büyük Tarım İşletmeleri (50 Hektardan Büyük)	2016	%0,5	Tüm İşletmelere Oranı
Aile İşletmeleri	2016	%99,3	Tüm İşletmelere Oranı
Tarımsal İstihdam	2018	%22,3	Toplam İstihdama
Tarımsal İşgücü	2018	1.474	Bin Kişi
Tarımın GSYİH Katkısı	2018	%4,3	GSYİH Payı

Kaynak: (Coyette, H.; Schenk, 2019: 191; Eurostat, 2020c).

Romanya sosyal güvenlik sistemi iş kazaları ve meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık, ölüm, işsizlik ve aile yardımları sigortalarından oluşmaktadır. İş kazaları ve meslek hastalıkları ile malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarının koordinasyonu ve işlemlerinin yürütümü Ulusal Emeklilik Kurumu tarafından yerine getirilmektedir. Hastalık ve analık sigortalarının yürütümünden Ulusal Sağlık Sigortası Kurumu sorumludur. Aynı Kurum, Sağlık Bakanlığı ile koordineli olarak genel sağlık sigortasının uygulanmasından da sorumludur. Ulusal İstihdam Bürosu ise işsizlik

sigortasının koordinasyonu ve uygulanmasından sorumludur. Romanya’da ücretli çalışan veya bağımsız çalışan tüm kesimler genel rejim kapsamında sosyal sigortalı olmaktadır. Genel rejim haricinde sadece avukatlar ve noterlere özel rejimler bulunmaktadır (MISSOC, 2020b).

Romanya Emeklilik Sistemi üç sütunlu bir yapıdan oluşmaktadır. Genel ve zorunlu emeklilik sigortasını kapsayan birinci sütun, zorunlu sermaye sigortasını kapsayan ikinci sütun ve gönüllü katılıma dayanan bireysel emeklilik sistemi ise üçüncü sütunu oluşturmaktadır. Avukatlar, noterler, askeri personel ve din adamları için ayrı düzenlemeler bulunmaktadır. Ayrıca aylık geliri 96 RON’u (lei) aşmayanlara sosyal güvenlik sistemi kapsamında ödenek verilmektedir (Poteraj, 2008: 339–40).

1.5.2.1.2. Kapsam

Birleşik Krallık: Birleşik Krallık’da genel sosyal koruma planı, sağlık, hastalık-analık, yaşlılık, malullük, ölüm, iş kazaları ve meslek hastalıkları, işsizlik ve aile yardımlarını kapsamaktadır. Sağlık hizmetleri ve aile yardımları ikamete dayalı olarak tüm nüfusu kapsayan sistemler iken diğerleri mesleki kapsama dayanmaktadır. Kendi adına bağımsız çalışanlar iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası ile işsizlik sigortasının kapsamına alınmamışlardır. Sadece şartları sağlamaları halinde mesleki statüye bakılmaksızın verilen işsizlik yardımından yararlanma hakları bulunmaktadır (MISSOC, 2019b; Van Vugt ve Peet, 2000: 188).

Hollanda: Hollanda’da bağımsız çalışanlar arasında herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Çiftçiler de dahil olmak üzere tüm bağımsız çalışanlar sağlık, yaşlılık, ölüm, aile yardımları, asgari ve uzun süreli bakım açısından evrensel sosyal koruma programları kapsamındadırlar. Hastalık ve maluliyet planlarında belirli koşullar altında isteğe bağlı olarak bağımlı çalışanların zorunlu planlarına dahil olabilmektedirler. Bağımsız çalışan kadınları kapsayan ayrı bir analık sigortası planı bulunmaktadır. Bağımsız çalışanlar için iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası ve işsizlik sigortası planları ise bulunmamaktadır (MISSOC, 2020e: 3).

İsveç: İsveç sosyal güvenlik sisteminde çok küçük münferit (yeterlilik şartları, hakların hesaplanması) farklılıklar dışında bağımlı çalışanlar ile kendi adına bağımsız

çalışanlar arasında ayırım yapılmamıştır. Ayrıca kendi adına bağımsız çalışanlar arasında da bir ayrıma gidilmemiş çiftçiler de dahil olmak üzere tüm bağımsız çalışanlar tek bir grup olarak ele alınmıştır. İsveç'te sosyal sigortaların kapsamı açısından kendi adına bağımsız çalışanlar; sağlık sigortası, iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası, hastalık sigortası, ebeveyn (analık) sigortası, malullük sigortası, yaşlılık sigortası, ölüm sigortası ve işsizlik sigortası açısından ücretli çalışanlarla aynı kapsamdadır (MISSOC, 2020g: 3–18).

Macaristan: Macar sosyal güvenlik sistemi, sosyal dayanışmaya dayanmaktadır ve neredeyse tüm nüfusu kapsamaktadır. Kapsam, Macaristan'da yaşayan tüm vatandaşlar için zorunludur. Sosyal koruma sistemi, iş kazaları ve meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık, ölüm sigortalarını kapsayan sosyal sigortalardan, aile yardımlarından, işsizlik sigortasından ve sosyal yardımlardan oluşur. İş kazaları ve meslek hastalıkları için özel bir sigorta kolu yoktur. Bu riskler hastalık, malullük ve ölüm sigortaları tarafından karşılanmaktadır. Bu sistem, bağımlı çalışan veya bağımsız bir mesleki faaliyet yürüten herkesi kapsamına almaktadır. Sisteme katılım şartları ve sağlanan faydalar tüm kesimler için aynıdır. Bağımsız çalışanlar, bağımlı çalışanlar için uygulanmakta olan genel sistem kapsamında sigortalıdır ve katılım zorunludur. Prim oranlarında da kendi hesabına çalışanlara ve ücretli çalışanlara uygulanan oranlar aynıdır ancak kendi hesabına çalışanlar, işverenin ve ücretli çalışanın ödediği primin toplamını ödemektedir. Sadece hesaplama esasları açısından farklılık bulunmaktadır (CLEISS, 2021a).

Romanya: Romanya'da, genel sosyal sigorta programı, ücretli çalışanları ve kendi adına bağımsız çalışanları hastalık-analık (nakdi yardımlar), malullük, yaşlılık ve ölüm risklerine karşı zorunlu olarak kapsamaktadır. Ancak kendi adına bağımsız çalışanların malullük-yaşlılık ve ölüm sigortalarının kapsamına girebilmeleri için aylık ortalama net gelirlerinin en az asgari ücretin brüt değerinin üzerinde olması gerekmektedir. Kendi adına bağımsız çalışanlar işsizlik sigortası açısından da genel plan kapsamındadırlar ancak zorunlu sigortalılık şartı bulunmamaktadır. İsteğe bağlı olarak işsizlik sigortasının kapsamına girmek isterlerse girebilmektedirler. İş kazaları ve meslek hastalıkları açısından ise kendi adına bağımsız çalışanları kapsayan bir plan bulunmamaktadır. Sağlık sigortası çalışma şekline bakmaksızın Romanya'da ikamet eden

herkesi kapsamaktadır. Aile yardımları ise evrensel ve konut bazlı olarak tüm vatandaşları kapsamaktadır (MISSOC, 2020f).

Tablo 8. Kapsam Bakımından Tarımda Bağımsız Çalışanların Sosyal Güvenliği

	Hastalık-Analık Sigortası Tıbbi Yardım	Hastalık-Analık Sigortası Nakdi Yardım	Malullük-Yaşlılık-Ölüm Sigortası	İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası	Aile Yardımları	İşsizlik Sigortası	Uzun Dönem Bakım
Birleşik Krallık	✓ ¹	✓	✓ ¹	✗	✓ ¹	✗	✓ ¹
Hollanda	✓ ¹	✗✓ ²	✗✓ ³	✗	✓ ¹	✗	✓ ¹
İsveç	✓ ¹	✓ ¹	✓ ¹	✓ ¹	✓ ¹	✓ ¹	✓ ¹
Macaristan	✓ ¹	✓ ¹	✓ ¹	✓ ¹	✓ ¹	✓ ¹	✗ ⁴
Romanya	✓ ¹	✓ ¹	✓ ¹	✗	✓ ¹	✗	✗ ⁵

Kaynak: (Karadeniz, 2006: 99; MISSOC, 2020).

1. Genel sistem kapsamında sigortalıdırlar.
2. Hastalık nakdi yardımı yoktur. Analık nakdi yardımı vardır.
3. Hollanda'da kendi hesabına çalışanlar yaşlılık ve ölüm sigortasında genel sistem kapsamında sigortalı sayılırken, malullük sigortasında otomatik olarak genel sistem kapsamına alınmazlar. Kendi hesabına çalışanların malullük riskine karşı sigortalı olup olmamaları gönüllük esasına dayanır.
4. Macaristan'da ayrı bir uzun dönemli bakım sistemi yoktur. Uzun dönemli bakım hizmetleri sağlık ve sosyal hizmet sistemi içinde verilmektedir.
5. Romanya'da ayrı bir uzun dönemli bakım sistemi yoktur. Uzun dönemli bakım hizmetleri malullük, iş kazası ve meslek hastalıkları, yaşlılık ve aile yardımları kapsamında verilmektedir.

Elde edilen veriler neticesinde tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliğini genel sistem kapsamında sağlayan ülkelerle alakalı genelleme yapmak mümkün olmamakla birlikte, bu ülkelerde kendi adına bağımsız çalışanların sosyal koruma kapsamının, ülkelerin refah rejiminden etkilendiği söylenebilir.

1.5.2.1.3. Finansman

Birleşik Krallık: Birleşik Krallık' da sosyal güvenlik sisteminin finansmanı sigortalıların ve işverenlerin ödediği primler ve vergilerle finanse edilmektedir. Malullük sigortası, yaşlılık sigortası ve ölüm sigortası sigortalılar ve işverenlerin ödedikleri primlerle finanse edilmektedir. Sağlık sigortası, iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası ve aile yardımları sigortası vergilerle finanse edilmektedir. İşsizlik sigortası ve hastalık-analık sigortası ise hem sigortalılar ve işverenlerin ödediği primler hem de vergilerle finanse edilmektedir (MISSOC, 2019a).

Birleşik Krallık' da çalışanlar ve işverenlerin ödeyecekleri primler çalışanın gelirinin belirli bir yüzdesi olarak ödenirken, kendi adına bağımsız çalışanların ödeyeceği primler maktu olarak belirlenmiş bir tarifeye göre ödenmektedir. İngiliz sisteminin kendine has bir özelliği de primlerin her risk için ayrı ayrı alınması yerine tüm riskleri

kapsayan tek prim şeklinde alınması tercih edilmektedir. Buna göre hastalık-analık nakit yardımları, katkı temelli işsizlik sigortası, malullük sigortası, yaşlılık sigortası ve ölüm sigortası genel prim oranı kapsamındadır. Kendi adına bağımsız çalışanlar için yıllık gelir düzeyine bağlı bir prim sistemi uygulanmaktadır. Yıllık kârı 6,475 GBP veya daha fazla olanlar, haftada 3,05 GBP tutarında sabit oranlı katkı payı öderler. Buna ek olarak, yıllık kârı 9,501 GBP ile 50,000 GBP arasında olanlar bu kazançları için ilave %9, yıllık kârı 50,000 GBP' nin üzerinde olanlar ise bu kazançları için ilave %2 prim öderler. Sağlık sigortası, hastalık-analık aynı yardımları, aile ödenekleri, sosyal yardım kapsamındaki iş arama ödeneği ve iş kazaları ve meslek hastalıkları vergilerle finanse edildiğinden bu sigorta kolları için prim ödenmemektedir (CLEISS, 2021b; MISSOC, 2019c).

Tablo 9. Birleşik Krallık'da Kendi Adına Bağımsız Çalışanların Prim Oranları

6.475 GBP' den az yıllık gelir	-
6.475 GBP' den başlayan yıllık gelir	Haftalık 3,05 GBP
9.501 GBP ile 50.000 GBP arasında yıllık gelir	%9
50.000 GBP üzerinde yıllık gelir	%2

Kaynak: (CLEISS, 2021b; MISSOC, 2019c).

Hollanda: Hollanda sosyal güvenlik sisteminin finansmanı sigortalıların ödedikleri primler ve vergilerle sağlanır. Ulusal sosyal sigorta sisteminin kapsamında bulunan yaşlılık sigortası, ölüm sigortası ve uzun süreli bakım sigortasının finansmanı Hollanda'da gelir vergisine tabi olanların ödediği maktu primlerle finanse edilmektedir. Ulusal plan kapsamında ödenecek primler, ilk vergi diliminde yer alan ve 34.712 Euro'ya kadar olan tüm gelirler üzerinden ödenmektedir. Sağlık sistemi primlerle ve sigortalı tarafından doğrudan özel sigorta şirketlerine ödenen nominal primlerle sağlanır. 18 yaşın altındaki çocukların sağlık masrafları ise genel vergilendirme kapsamındadır. Bağımlı çalışanların sosyal sigorta sistemi kapsamında bulunan hastalık-analık geçici iş göremezlik ödeneği, malullük sigortası ve işsizlik sigortasının finansmanı ise işverenlerin ödediği primler ve devlet katkılarıyla finanse edilmektedir. İşverenlerin ödediği primler, yıllık en fazla 57.232 Euro'ya kadar olan brüt giydirilmiş ücret tutarı üzerinden hesaplanmaktadır (MISSOC, 2021c).

Hollanda'da sağlık hizmetlerinden faydalanmak için devlete ve özel sağlık sigortası şirketlerine prim ödemek gerekmektedir. Devlete ödenen primin oranı ücretli çalışanlar için (işverenleri öder) %6,70, kendi adına bağımsız çalışanlar için %5,45'tir. 18 yaş ve üzeri sigortalı başına özel sağlık sigortası şirketlerine, şirkete göre değişen yıllık ortalama 1.421 Euro nominal prim ödenmektedir. Gelir testine tabi olmak şartıyla, kişisel

duruma ve hane halkı gelirine bağlı olarak devlet, bu nominal primin bir kısmını sağlık yardımı olarak karşılamaktadır (Bosch ve Micevska-Scharf, 2017: 208; CLEISS, 2021c).

Bağımsız çalışanlar hastalık nakdi ödemeleri için zorunlu sigorta kapsamına alınmamışlar, %8,25 oranında prim ödeyerek isteğe bağlı olarak sigortalı olabilmektedirler. Primin hesaplanacağı günlük prime esas kazancı maksimum 222,78 Euro olmak kaydıyla kendileri seçmektedir. Sadece kadın bağımsız çalışanlara özel analık programı da vardır ve vergilerle finanse edilmektedir. Bağımsız çalışanlar zorunlu maluliyet sigortası kapsamına da alınmamış, isteğe bağlı olarak sigortalı olabilmekteler ve prim oranı %7,53'tür (MISSOC, 2020e:5–9).

Bağımsız çalışanlar ayrıca yıllık kazanç üzerinden %17,9 yaşlılık sigortası, %0,1 ölüm sigortası primi ve %9,65 uzun süreli bakım sigortası primi öderler (SSA, 2018: 261).

Tablo 10. Hollanda'da Kendi Adına Bağımsız Çalışanların Prim Oranları

Sağlık Sigortası (devlete ödenen)	%5,45
Sağlık Sigortası (özel sağlık sigortası şirketlerine ödenen)	1.421 Euro
Hastalık Sigortası (isteğe bağlı)	%8,25
Maluliyet Sigortası (isteğe bağlı)	%7,53
Yaşlılık Sigortası	%17,90
Ölüm Sigortası	%0,10
Uzun Süreli Bakım Sigortası	%9,65
Toplam	%48,8 + 1.421 Euro

Kaynak: (MISSOC, 2019c; CLEISS, 2021b).

İsveç: İsveç'te sosyal güvenlik sisteminin finansmanı işverenlerin ve sigortalıların ödedikleri primlerle ve vergilerle sağlanmaktadır. Bağımlı çalışanlar da kendi adına bağımsız çalışanlar da kazançlarına göre prime ödemektedirler. Tüm sosyal güvenlik riskleri için tek bir kazanç tabanı bulunmaktadır. Buna göre yıllık 95 Euro'nun altındaki kazançlar için prim ödenmemektedir. Üst sınır bulunmamaktadır. Eyaletler ve yerel yönetimler, kendi vergilerini alabilmekte ve farklı sosyal koruma türlerinin finansmanında yer alabilmektedirler. Farklı risk türleri için farklı finansman yöntemleri kullanılabilir. Sağlık hizmetleri ağırlıklı olarak vergiler yoluyla eyaletler ve yerel yönetimlerce finanse edilmektedir. Hastalık sigortası, ebeveyn sigortası, malullük sigortası, yaşlılık sigortası, ölüm sigortası, iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası ve işsizlik sigortası primlerle vergilerin bir karışımı şeklinde finanse edilmektedir. Aile yardımları ise vergilerle finanse edilmektedir (MISSOC, 2021b).

İsveç sosyal sigortası esas olarak işverenlerin ve kendi adına bağımsız çalışanların ödediği primlerle finanse edilmektedir. Ancak yaşlılık sigortasında bağımlı çalışanların da prim ödediği bir sisteme geçilmiştir. Primler, İsveç'teki tüm sigorta harcamalarının dörtte üçünü finanse etmektedir. Geriye kalan dörtte birlik kısım ise fonlardan sağlanan getiriler ve devlet bütçesinden yapılan katkı sonucunda vergilerle finanse edilmektedir (MISSOC, 2021d).

İsveç'te sağlık hizmetlerinin sunumundan 21 bölge sorumludur. Sağlık hizmetlerinin finansmanının büyük çoğunluğu bölgelere ödenen vergilerle finanse edilmektedir. Diğer sigorta kolları incelendiğinde kendi adına bağımsız çalışanlar hastalık ödeneği için %3,64, ebeveyn sigortası için %2,60, yaşlılık sigortası için %10,21, ölüm sigortası için %0,7, iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası için %0,20 ve işsizlik sigortası için %0,20 oranında prim ödemektedirler. Malullük sigortası ise hastalık nakit ödemesi ve aktivite ödeneğini içermektedir. Malullük sigortasında kendi adına bağımsız çalışanların ödeyecekleri primin oranı (hastalık sigortası primi) seçilen staj süresine göre değişmektedir. Bu oranlar 1 gün için %3,92, 7 gün için %3,64, 14 gün için %3,54, 30 gün için %3,34, 60 gün için %3,10 ve 90 gün için %2,92 olarak uygulanmaktadır (Choi, 2009: 54; CLEISS, 2021d; MISSOC, 2021b).

Tablo 11. İsveç'te Kendi Adına Bağımsız Çalışanların Prim Oranları

Hastalık Sigortası	%3,64
Ebeveyn Sigortası	%2,60
İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları Sigortası	%0,20
İşsizlik Sigortası	%0,10
Yaşlılık Sigortası	%10,21
Ölüm Sigortası	%0,70
Genel Katkı	%10,72
Toplam	28,17

Kaynak: (CLEISS, 2021d; Choi 2009:54; MISSOC, 2021b).

Macaristan: Macaristan sosyal güvenlik sistemi çalışanların, işverenlerin ve kendi adına bağımsız çalışanların ödedikleri primler ve vergilerle finanse edilmektedir. İşveren ve işçiler primlerini işçinin brüt maaşı üzerinden öderken, kendi adına bağımsız çalışanlar beyan ettikleri gelir üzerinden primlerini öderler. Prime esas kazanç tabanı olarak ulusal asgari ücret dikkate alınmaktadır. Ancak söz konusu taban işveren ve kendi hesabına bağımsız çalışanların ödediği sosyal vergi için ulusal asgari ücretin %112,5'i,

hastalık, analık ve işsizlik sigortası için ulusal asgari ücretin %150'si olarak uygulanmaktadır (MISSOC, 2020d; CLEISS, 2021).

Macaristan'da kendi adına bağımsız çalışanlar için sağlık, emeklilik ve işsizlik sigortası için bağımlı çalışanlara uygulanan genel oran geçerlidir. Bir başka anlatımla kendi adına bağımsız çalışanlar bu sigorta kolları için %18,5 oranında prim öderler. Bu primin %7'si (%4'ü aynı yardımlar, %3 nakdi yardımlar) hastalık, analık ve maluliyet sigortalarına, %10'u yaşlılık ve ölüm sigortalarına, %1,5'i de işsizlik sigortasına aittir. %18,5 oranında tahsil edilen bu primin %37,9'u Sağlık Sigortası Fonu'na, %54'ü Emeklilik Sigortası Fonu'na, %8'i Ulusal İstihdam Fonu'na tahsis edilmektedir. Ayrıca işverenler ve kendi adına bağımsız çalışanlar brüt kazançlarının %15,5'i oranında da sosyal katkı vergisi öderler. 2020 yılında işverenler ve kendi adına bağımsız çalışanlardan tahsil edilen sosyal katkı vergisinin %71,63'ü Emeklilik Sigortası Fonuna, %28,37'si Sağlık Sigortası Fonu'na tahsis edilmiştir. Sigortalı olmayan veya sağlık hizmeti alma hakkı olmayan kişilerden yetişkinler asgari ücretin %50'si, küçükler ve öğrenciler asgari ücretin %30'u üzerinden prim ödeyerek sağlık hizmetlerinden yararlanabilirler (MISSOC - Turkey, 2021).

Tablo 12. Macaristan'da Kendi Adına Bağımsız Çalışanların Prim Oranları

Yaşlılık ve Ölüm Sigortası	%10
Hastalık, Analık, Malullük Sigortası	%7
İşsizlik Sigortası	%1,5
Sosyal Vergi	%15,5
Toplam	34

Kaynak: (CLEISS, 2021a; MISSOC - Turkey 2021).

Romanya: Romanya'da sosyal sigorta sistemi ağırlıklı olarak işverenlerin, kendi adına bağımsız çalışanların ve ücretli çalışanların ödediği primlerle finanse edilmektedir. Ancak sosyal sigortaların finansman açıklarını gidermek ve sosyal yardımları finanse etmek amacıyla devlet bütçesinden de sisteme katkı sağlanmaktadır. Ayrıca yerel yönetimler de sosyal yardımların finansmanına katılmaktadır. Primler brüt maaşın tamamı üzerinden hesaplanmakta, asgari prime esas kazanç aylık brüt asgari ücret olarak uygulanmaktadır. Kendi adına bağımsız çalışanlar için ayrıca brüt asgari ücretin 12 katı tutarında prime esas kazanç tavanı uygulanmaktadır. Uzun vadeli sigorta kollarının finansmanı kullandıkça öde (pay as you go) esasıyla yönetilmektedir. Aile yardımları sigortası ise vergilerle finanse edilmektedir (MISSOC, 2021a).

Romanya’da kendi adına bağımsız çalışanlar sağlık sigortası primi, malullük-yaşlılık-ölüm sigortaları primi, hastalık-analık sigortaları primi ve isteğe bağlı olarak katılmaları halinde işsizlik sigortası primi ödemektedirler. Sağlık sigortası primi olarak ücretli çalışanlarla aynı oranda prim öderler ve prim oranı %10’dur. Hastalık-analık sigortası için ücretli çalışanlar prim ödemezken kendi adına bağımsız çalışanlar için prim oranı %1 olarak uygulanmaktadır. Malullük-yaşlılık-ölüm sigortaları primi de ücretli çalışanlarla aynıdır ve %25 olarak uygulanmaktadır. Kendi adına bağımsız çalışanlar gönüllü olarak işsizlik sigortasının kapsamına girmeleri halinde %0,45 oranında da işsizlik sigortası primi ödemektedirler (MISSOC, 2020f).

Tablo 13. Romanya’da Kendi Adına Bağımsız Çalışanların Prim Oranları

Sağlık Sigortası	%10
Hastalık ve Analık Sigortaları	%1
Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Sigortaları	%25
İşsizlik Sigortası (isteğe bağlı)	%0,45
Toplam	36,45

Kaynak: (MISSOC, 2020f).

1.5.2.1.4. Edimler

Bu başlıkta ülkelerin sosyal güvenlik sistemleri kapsamında sağladığı faydalar ele alınırken her ülkenin her sigorta kolu için sağladığı faydaları detaylı bir şekilde anlatmak yerine ülkeye özgü uygulamalar hakkında bilgi verilecektir. Örneğin sağlık sigortası her ülkede ayakta tedavi, yatarak tedavi, analık hizmetleri, teşhis işlemleri, ilaç ve tıbbi malzeme, diş tedavisi, göz bakımı, aile planlaması ve evde bakım gibi genel kabul görmüş faydalar sağlamaktadır. Her sigorta kolu için sosyal güvenlik sistemlerinin yeknesak uygulaması haline gelmiş bu uygulamalar hakkında bilgi vermek yerine ülkeye özgü uygulamalara veya kendi adına bağımsız çalışanlara yapılan farklı uygulamalara değinilecektir.

Birleşik Krallık: Kendi adına bağımsız çalışanlar hastalık nakit ödemesi açısından sadece primsiz ve gelir testine tabi olan İstihdam ve Destek Ödeneği talep edebilmektedir. Bu ödenek (ESA), hastalığın sekizinci gününden itibaren ödenmekte, miktarı ilk 13 hafta için yaşa göre, 14. haftadan sonra çalışabilecek durumda olup olmamaya göre belirlenmektedir (MISSOC, 2019a).

Kendi hesabına bağımsız çalışanlar, sadece devlet tarafından sunulan Analık Yardımı (MA) programından yararlanabilmektedir. Analık yardımına hak kazanabilmek

için doğumdan önceki 66 haftanın en az 26 haftasında kendi hesabına çalışmış olmak ve haftada ortalama en az 30 GBP kazanç elde etmiş olmak gerekmektedir. Ödeneğin miktarı, haftalık standart 151,20 GBP sınır dahilinde ortalama haftalık gelirin %90'ıdır (CLEISS, 2021b).

İngiliz emeklilik sistemi 6 Nisan 2016 yılında değişikliğe uğramış ve Yeni Kamusal Emeklilik (NSP) uygulanmaya başlanmıştır. Bu tarihten önce uygulanmakta olan Temel Kamusal Emeklilik (BSP) ve Ek Kamusal Emeklilik (ASP) şeklinde iki basamaktan oluşan sistem 6 Nisan 2016 tarihinden önce emeklilik yaşına ulaşanları kapsamaktadır. Birleşik Krallık 'da yaşlılık aylığının miktarı tanımlanmış fayda esasına bağlı olarak sabit miktar olarak belirlenmektedir. Buna göre, 6 Nisan 2016'dan önce emeklilik yaşına ulaşmış olanlar için haftalık 129,20 GBP olan emekli aylığı, bu tarihten sonra emeklilik yaşına ulaşmış olanlar için haftalık 168,60 GBP olarak uygulanmaktadır. Primli rejim kapsamında aylık bağlanmaya hak kazanamayan kendi adına bağımsız çalışanlar, primsiz ve gelir testine bağlı bir program kapsamında aylık bağlanılmasını talep edebilmektedir (SSA, 2018: 377-379; MISSOC, 2019a).

Birleşik Krallık 'da maluliyet sigortası kapsamında primli ve primsiz olmak üzere iki farklı uygulama yapılmaktadır. Birinci uygulama İş Yaralanmaları Sakatlık Yardımı (IIDB), ikinci uygulama ise İstihdam ve Destek Yardımı (ESA)'dır. IIDB, iş kazası ve meslek hastalığı sonucu doğacak zararlara karşı sadece ücretli çalışanlara koruma sağlayan sistemdir. ESA ise hem ücretli çalışanlara hem de kendi adına bağımsız çalışanlara herhangi bir nedenle geçici veya sürekli iş göremez hale geldiklerinde gelir güvencesi sağlayan nakdi bir yardım uygulamasıdır. ESA da kendi içerisinde primli ESA ve primsiz ESA olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Primli ESA; ücretli çalışanların, işverenlerin ve kendi adına bağımsız çalışanların ödediği primlerle finanse edilen ve zorunlu sigortalılığa dayalı bir sosyal sigorta uygulamasıdır. Yıllık geliri 6.475 GBP ve üzerinde olan kendi adına bağımsız çalışanlar bu kapsamda zorunlu sigortalı olmaktadır (2020 yılı yıllık asgari ücret 3.139,20 GBP'dir)(Gov.uk, 2020). 1 Nisan 2020 ile 31 Mart 2021 tarihleri arasında Birleşik Krallık' da yıllık asgari ücret 3.139,20 GBP'dir. Primsiz ESA ise vergilerle finanse edilen, geliri az olan ya da hiç olmayan ve malullük hali nedeniyle çalışamayacak durumda olanlara koruma sağlayan bir sosyal yardım uygulamasıdır. Primli ESA uygulamasında yedi günlük bekleme süresi bulunmaktadır. Yapılan kontroller sonucunda maluliyet aylığı bağlanmaya hak kazanan kişilere ilk 13 hafta için yaşa göre değişen sabit tutarlı yardım verilir. 14. Haftadan

itibaren sigortalılar iki gruba ayrılmaktadır. Birinci grup çalışma gücü kaybı az olan ve çalışma hayatına yeniden dönme ihtimali olan sigortalılardan oluşmaktadır. İkinci grup ise çalışma gücü kaybı yüksek olan ve çalışma hayatına dönme ihtimali çok düşük olan ya da hiç olmayan sigortalılardan oluşmaktadır. Birinci grupta olan sigortalılara bir yıl ödeme yapılmakta ve bir yıldan sonra primli ESA kapsamında verilen ödenekleri kesilmektedir. Ancak bir yılın sonunda iş göremezlikleri devam ediyorsa primsiz ESA'ya başvurma hakları bulunmaktadır. İkinci grupta yer alanlar ise ömür boyu primsiz ESA kapsamında yardımlarını almaya devam etmektedir. Emeklilik yaşına geldiklerinde ödenekleri kesilerek devlet emekli aylıkları bağlanmaktadır (MISSOC, 2019a).

Hollanda: Hollanda'da sağlık sigortasında bağımsız çalışanlar, tüm çalışanları kapsayan, zorunlu sigortalılığa dayanan ve bağımsız çalışanlar için herhangi bir özel koşul içermeyen genel plan kapsamındadırlar. Sağlık sigortası, Hollanda Sağlık Hizmetleri Kurumu (Nederlandse Zorgautoriteit) tarafından denetlenen özel sağlık sigortası şirketleri tarafından uygulanmaktadır (De Jong ve Vonk, 2019: 165; MISSOC, 2020c).

Zorunlu sağlık sigortası, sigortalılara bir temel bakım sepeti sunar. Bu sepet genel olarak, pratisyen hekimler ve pratisyen hekimlerin sevk etmesi halinde uzman hekimler tarafından sağlanan tıbbi bakım, ilaçlar ve tıbbi yardımlar, doğum bakımı, hemşirelik hizmetleri, 18 yaş altı çocuklar için diş bakımı, hastanede kalışlar ve tıbbi ulaşım, kronik hastalıklar için fizyoterapi ve üç yıla kadar akıl sağlığı hizmetleri gibi sağlık hizmetlerini içermektedir. 18 ve üzerindeki sigortalılar sağlık bakım masraflarının ilk 385 Euro'luk kısmını kendileri ödemek zorundadır. Ayrıca sigortalılar yıllık sağlık sigortası priminin miktarını düşürmek için temel sağlık bakımının üzerine özel sağlık şirketlerinden 100-200-300-400 veya 500 Euro'luk gönüllü sağlık paketi de alabilmektedir. Bu paketin değeri ne kadar yüksekse zorunlu sağlık sigortasının primi o kadar düşük olmaktadır (EC, 2020b: 13–14).

Yaşlılık sigortası kapsamında emeklilik yaşını dolduran her vatandaş ilk sütun emekli maaşını (AOW) almaya hak kazanır. OAW ikamet esaslı bir sistemdir ve 15-65 yaşları arasında kesintili veya sürekli olarak Hollanda'da ikamet etmek aylıktan faydalanmak için yeterlidir. Bu yaşlar aralığında gelir getiren bir işte çalışanlar prim ödemek zorundadır. İkamet edilen her bir yıl için toplam emekli aylığı üzerinden %2 aylık bağlama oranına hak kazanılmaktadır (Özmen, 2017: 610).

İsveç: Hastalık ödeneği, kendi adına bağımsız çalışanlar için bekleme süresi seçimine bağlı olarak iş göremezliğin 2. gününden 91. gününe kadar, son üç yıllık ortalama kazancın %80'i olarak haftada 7 gün ödenmektedir (bağımlı çalışanlarda 15. günden 364. güne kadar). Sigortalı bir kişinin ne kadar süreyle hastalık parası alabileceğinin bir sınırı yoktur. Yardım alan sigortalı, ya iyileşir ve işe geri döner ya da geçici malullük aylığına ya da malullük aylığına sevk edilir (Engblom, 1999: 40; SSA, 2018: 352; MISSOC, 2021b).

İsveç'te yaşlılık aylıkları, gelir aylığı, prim aylığı ve garanti aylığından oluşmaktadır. İlk ikisi sigortalının ömür boyu elde edeceği kazancıyla ilgiliyken, garanti aylığı kazancıyla bağlantılı aylığı belirli bir düzeye ulaşmayan kişilere yapılan bir yardımdır. İsveç emeklilik sistemi, bağımlı çalışanlar ve kendi adına bağımsız çalışanlar arasında hiçbir ayırım yapmaz ve her iki kesime de aynı faydaları sağlar. Kazanca bağlı emeklilikte emeklilik yaşı esnekler. Sigortalı, 61. yaş gününden sonra istediği zaman aylık almaya başlayabilir, ancak ne kadar uzun süre beklerse, emeklilik maaşı o kadar büyük olur (Engblom, 1999: 52).

Gelir aylığının miktarı, çalışma hayatı boyunca elde edilen gelire, ortalama aylıklarda artış yapılan yıllık bir trend endeksine, talep anında sigortalının bulunduğu yaş grubu için ortalama beklenen yaşam beklentisine bağlı bir yıllık gelir faktörüne ve gelecek yıllarda ortalama ücretlerde beklenen artışa göre belirlenmektedir. Ayrıca gelir aylığının miktarı ücretlerdeki değişikliklere göre yıllık olarak düzeltilir. Prim aylığı, sigortalının bireysel hesabında biriken tutara bağlı olarak toplu ödeme şeklinde veya ömür boyu aylık ödeme şeklinde alınabilmektedir. Aylıklar sabit veya değişken oranlı olabilmektedir. Aylıklar hesap değerlerine ve beklenen yaşam süresine göre yıllık olarak düzeltilmektedir (SSA, 2018).

Garanti aylığında, tam teminatlı emeklilik hakkına sahip olmak için, sigortalı bir kişinin 40 yıl veya daha uzun bir sigorta süresine sahip olması gerekir. Sigortalılık süresi İsveç'te ikamet edilerek kazanılır. Sigortalının 25 ila 64 yaşları arasında İsveç'te ikamet ettiği tüm yıllar sigorta süresi olarak sayılır. Ayrıca 16 ila 24 yaşları arasında gelir elde edilen yıllar da sigortalılık süresine eklenir. Sigortalılık süresinin 40 yıldan az olması halinde garanti aylığının miktarı orantılı olarak azaltılır. Garanti aylığı alan kişi, kazanca bağlı emeklilik aylığı da alırsa garanti aylığı azalmaktadır. Garanti aylığı, kazanca bağlı emekli maaşı almaya hak kazanmayan veya garantili emeklilikten daha düşük kazançla

ilgili bir emeklilik maaşı alan sigortalılara yöneliktir. Garanti aylığına üç yıllık sigortalılık şartının sağlanması halinde hak kazanılabilmektedir (Engblom, 1999: 54; SSA, 2018: 350).

İsveç işsizlik sigortası sistemi temel sigorta ve gönüllü sigorta olmak üzere iki bölümden oluşur. Temel sigorta, sabit oranlı bir yardımdır. Bir işsizlik sigortası fonuna üye olmayan ve gönüllü işsizlik sigortasının gereklerini yerine getirmeyen tüm sigortalıları kapsamına alır. Temel sigortadan faydalanılabilmesi için 20 ila 65 yaş arasında olmak, gelire bağlı programa hak kazanmamak, günde en az üç saat ve haftada ortalama 17 saat işsiz olmak, kamu istihdam hizmetinde iş arayan olarak kayıtlı olmak ve işi kabul edebilecek durumda olmak gerekmektedir. Bu şartları sağlayan sigortalının ayrıca işsiz kalmadan önceki son 12 ay içinde en az 6 ay (ayda en az 80 saat) veya arka arkaya altı ayda en az 480 saat (ayda en az 50 saat) istihdam edilmiş olmalıdır. Ödenek, 7 günlük bekleme süresinden sonra 300 güne kadar ödenir. Sigortalının 18 yaşından küçük çocuğu olması halinde ödeneğin süresi 150 gün daha uzatılır. Gönüllü işsizlik sigortası ise bir işsizlik sigortası fonuna üyeliğe dayanır. Gönüllü işsizlik sigortasına hak kazanabilmek için sigortalının en az 12 aydır bir işsizlik fonuna üye olması gerekir. Ödenek 300 güne kadar ödenir. Sigortalının 18 yaşından küçük çocuğu olması halinde ödeneğin süresi 150 gün daha uzatılır. Yardım haftada beş gün ödenir (Engblom, 1999: 41; SSA, 2018: 354-355; CLEISS, 2021d).

Macaristan: Macar sosyal güvenlik sisteminde iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası ayrı bir sigorta kolu olarak oluşturulmamış, bu kapsamda sağlanacak faydaların sağlık sigortası, malullük sigortası ve ölüm sigortası kapsamında sağlanması öngörülmüştür. Bağımlı veya bağımsız tüm çalışanların mesleki faaliyetleri sırasında veya bununla bağlantılı olarak meydana gelen bir kaza sonucunda sakatlanması veya ölmesi durumunda söz konusu faydalar sağlanmaktadır. Aynı faydalar sigortalıdan katkı payı alınmaksızın sağlık sigortası kapsamında sunulmaktadır. Geçici iş göremezlik ödeneği, gerektiğinde 1 yıl uzatılabilmesi şartıyla 1 yıl süreyle ve sigortalının ortalama aylık kazancının %100'ü oranında aylık olarak ödenir. Meslekte kazanma gücü kaybı %14 ve üzerinde olan sigortalılara da sürekli iş göremezlik geliri bağlanmaktadır. Bağlanacak gelirin miktarı meslekte kazanma gücü kaybına göre sigortalının ortalama kazancının %20'si ila %30'u arasında değişmektedir. Sigortalının ölmesi durumunda hak sahiplerine ölüm sigortası şartlarında ölüm aylığı bağlanmaktadır.

Romanya: Romanya’da sağlık hizmetleri sağlık sigortası fonu ile anlaşma yapmış kuruluşlarca verilmektedir. 18 yaşını doldurmamayanlar, öğrenci olup da çalışmayan 18-26 yaş arası gençler, emekliler, işsizlik ödeneği alanlar ve sosyal yardım alanlar prim ödemeksizin sağlık sigortasından faydalanabilmektedir. Ayrıca acil ameliyat durumlarında, AIDS vakalarında, tüberküloz ve diğer salgın hastalıklarda, hamilelikte ve yeni doğum yapmış kadınlarda sigortalılık şartı aranmaksızın sağlık hizmetleri sunulmaktadır (EC, 2020a; CNAS, 2021).

Romanya’da kendi adına bağımsız çalışanlar için zorunlu bir işsizlik sigortası planı bulunmamaktadır. Kendi adına bağımsız çalışanlar dilerse gönüllü olarak ücretli çalışanların işsizlik sigortası planlarına katılabilmektedir. İşsizlik sigortasından faydalanabilmeleri için sigortalıların; kendi istekleri dışında işsiz kalmaları, çalışabilecek durumda ve çalışmaya hazır vaziyette olmaları, 16 yaşından büyük ve emekli olmamaları, Romanya’da ikamet etmeleri ve Ulusal İstihdam Ajansı’na kayıt yaptırmaları ve başvuru tarihinden önceki son 24 ay içinde en az 12 ay prim ödemiş olmaları gerekmektedir. Bu şartları sağlayan sigortalılara ödenecek işsizlik ödeneğinin süresi sigortalıların prim ödeme gün sürelerine göre 6 ay ila 12 ay arasında değişmektedir. Üniversiteden yeni mezun olmuş iş arayanlar için işsizlik ödeneğinin süresi ise 6 aydır (MISSOC, 2021a).

1.5.2.2. Çiftçilere Özgü Sistemler

Bu başlıkta genel olarak Avrupa Tarımsal Sosyal Koruma Sistemleri Ağı (ENASP) üyesi Almanya, Fransa, Avusturya, Polonya ve Finlandiya ele alınacaktır. Yunanistan da ENASP üyesi olmakla birlikte çiftçilere özgü sistemi genel sistemle birleştirmiş olduğundan bu kapsamda incelenmeyecektir.

ENASP' in kurulma amacı, bölgesel dayanışma ve uyum temelinde çiftçilere sağlanan sosyal güvenliğin değerini korumak ve güçlendirmektir. ENASP ülkelerinde çiftçi sosyal güvenlik sistemleri emeklilik, sağlık, iş kazası ve hastalık sigortalarının yanı sıra tarımsal nüfusun statüsüne ve ihtiyaçlarına yönelik koruma da sağlamaktadır. Altı Üye Devlet yılda 12,3 milyon faydalanıcıya 46,9 Milyar Euro finansal fayda sağlamaktadır. Bu kapsamdaki tüm ülkelerde çiftçilere sağlanan sosyal güvenlik garantilerinin finansmanı büyük oranda devlet sübvansiyonlarına dayanmaktadır (Pawlowska vd., 2013: 17, ENASP, 2018).

1.5.2.2.1. Genel Görünüm

Almanya: Almanya’da 2016 yılı itibariyle yaklaşık 276 bin adet tarımsal işletme bulunmakta olup bu işletmelerin %95’i aile işletmesi niteliğindedir. Tarım işletmelerinin %30’unu 5 hektardan büyük işletmeler oluşturmaktadır. 5 hektardan küçük işletmelerinin oranının %8,7 olduğu Almanya’da tarım işletmelerinin büyük çoğunluğu 5 hektar ile 50 hektar arasında araziye sahip orta büyüklükteki işletmelerden oluşmaktadır. 2018 yılında tarımsal istihdam 474 bin kişi olarak gerçekleşmiş olup bu oran toplam istihdamın sadece %1,2’sini oluşturmaktadır. 2018 yılında tarım sektörünün GSYİH’den aldığı pay ise sadece %0,5’tir.

Tablo 14. Almanya Tarım İstatistikleri Özet Tablosu

Kullanılan Tarım Alanı	2016	16.715	Bin Hektar
Tarımsal İşletme Sayısı	2016	276.120	Adet
Küçük Tarım İşletmeleri (5 Hektardan Küçük)	2016	%8,7	Tüm İşletmelere Oranı
Büyük Tarım İşletmeleri (50 Hektardan Büyük)	2016	%30,5	Tüm İşletmelere Oranı
Aile İşletmeleri	2016	%94,4	Tüm İşletmelere Oranı
Tarımsal İstihdam	2018	%1,2	Toplam İstihdama
Tarımsal İşgücü	2018	474	Bin Kişi
Tarımın GSYİH Katkısı	2018	%0,5	GSYİH Payı

Kaynak: (Coyette, H.; Schenk, 2019: 155; Eurostat, 2020c).

Almanya’da profesyonel ekipmanlarla kendi insan gücünü kullanan, çalışma süresini kendisi belirleyen ve risk alan kişi kendi hesabına çalışan olarak tanımlanmaktadır ve kendi hesabına çalışanların sosyal güvenliği genel planın dışında oluşturulmuş bir plan kapsamında sağlanmaktadır. Çiftçiler, doktorlar, eczacılar, mimarlar, noterler, avukatlar, veterinerler, diş hekimleri, mühendisler, sanatçılar ve yazarlar gibi serbest meslek erbaplarına özel sosyal sigorta sistemleri bulunmaktadır (Fachinger ve Frankus, 2015: 137-140; MISSOC - Germany, 2019: 3).

Sosyal sigortaların Dünya’da ilk kez Almanya’da ortaya çıkması aynı zamanda tarımsal nüfusa sosyal sigorta sağlayan en eski kurumun da Almanya’da kurulmasını sağlamıştır. Almanya’da 1886 yılı gibi çok erken bir tarihte çiftçiler, 1942’de de aileleri kaza sigortası kapsamına alınmıştır. Çiftçileri yaşlılık sigortası kapsamına alan yasa ise 1957 yılında kabul edilmiştir. Çiftçiler için yaşlılık sigortası çok düşük emekli maaşlarıyla başlamış ancak 1960’larda ve 1970’lerde faydaların seviyesi arttırılmış, kapsamı genişletilmiştir. 1972’de mevcut sisteme ücretli çalışanlarla hemen hemen aynı

faydaları sağlayan çiftçiler için sağlık sigortası da eklenerek koruma kapsamı daha da genişletilmiştir. 1995 yılında uzun süreli bakım sigortasının uygulanmaya başlanmasıyla, çiftçiler için sosyal güvenlik Almanya’da işsizlik sigortası hariç genel sosyal güvenlik sistemleriyle aynı riskleri kapsar hale gelmiştir (Hagedorn ve Mehl, 2001: 87-90; Posturzyńska vd., 2012: 593).

Avusturya: Avusturya’da 2016 yılı itibariyle 2 milyon 670 bin hektarlık tarım alanı üzerinde faaliyet gösteren 132.500 tarımsal işletme bulunmaktadır. Tarımsal işletmelerin %31’i 5 hektardan küçük işletmelerden oluşurken, %8,5’i de 50 hektardan büyük işletmelerden oluşmaktadır. Bu oranlar Avusturya’daki tarım işletmelerinin büyük çoğunluğunun (%60,5) beş hektar ile elli hektar arasında araziye sahip orta büyüklükteki işletmelerden oluştuğunu göstermektedir. Avusturya’da 2018 yılı itibariyle 117 bin kişi tarımda istihdam edilmiş olup tarım sektörünün toplam istihdamdan aldığı pay %3 olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında tarım sektörünün GSYİH’den aldığı pay ise %1,1’dir.

Tablo 15. Avusturya Tarım İstatistikleri Özet Tablosu

Kullanılan Tarım Alanı	2016	2.670	Bin Hektar
Tarımsal İşletme Sayısı	2016	132.500	Adet
Küçük Tarım İşletmeleri (5 Hektardan Küçük)	2016	%31	Tüm İşletmelere Oranı
Büyük Tarım İşletmeleri (50 Hektardan Büyük)	2016	%8,5	Tüm İşletmelere Oranı
Aile İşletmeleri	2016	-	Tüm İşletmelere Oranı
Tarımsal İstihdam	2018	%3	Toplam İstihdama
Tarımsal İşgücü	2018	117	Bin Kişi
Tarımın GSYİH Katkısı	2018	%1,1	GSYİH Payı

Kaynak: (Coyette, H.; Schenk, 2019: 185; Eurostat, 2020c).

Avusturya’da çiftçi, tarım ve ormancılık alanında kendi hesabına çalışan kişi olarak tanımlanmıştır. Avusturya’da çiftçiler, çiftçilerin sosyal güvenliğine ilişkin tüm prim ve yararlanma şartlarını içeren 11 Ekim 1978 tarihli Çiftçi Sosyal Sigorta Kanunu (BSVG) kapsamındadır (MISSOC - Austria, 2019:3). Bu Kanun Genel Sosyal Güvenlik Kanunu baz alınarak düzenlenmiş olmasına rağmen genel kanundan farklı olarak çiftçilerin kendilerine has çalışma ilişkilerine özel hükümler de içermektedir (SGK, 2013: 77). Günümüzde Avusturya’da kendi hesabına çalışan çiftçilerin sağlık, emeklilik ve iş kazaları meslek hastalıkları sigortaları bu Kanun kapsamında yürütülmektedir. Tarım ve ormancılık alanında kendi hesabına çalışanlar SVB kapsamında zorunlu sigortalı sayılmaktadır.

Avusturya'da Ulusal Konsey 13 Aralık 2018 tarihinde, mevcut sosyal sigorta kurumlarını tek bir şemsiye organizasyon altında ve beş kurumda birleştirmek amacıyla Sosyal Sigorta Teşkilatı Kanunu kabul etmiştir. 1 Ocak 2020'de uygulanmaya başlanacak yeni organizasyon yapısına göre Çiftçiler için Sosyal Sigorta Kurumu (SVB) kapsamında sigortalı olanlara 1 Ocak 2020 tarihinden itibaren yeni kurulan Serbest Meslek Sahipleri için Sosyal Sigorta Kurumu (SVS) tarafından hizmet verilmeye başlanmıştır. Daha önce Ticari Ekonomi Sosyal Sigortalar Kurumu (SVA) veya Çiftçiler için Sosyal Sigortalar Kurumu (SVB) nezdinde sigortalı olan tüm kişiler 01.01.2020 itibariyle SVS kapsamında sigortalı olmuştur. SVS, kamu hukukuna tabi ve tüzel kişiliğe sahip bir kuruluştur (SV, 2020).

Fransa: Fransa 27 milyon 814 bin hektar kullanılan tarım alanı ile Avrupa'da birinci sırada yer almaktadır. 456.520 adet tarımsal işletme bulunan Fransa'da bu işletmelerin yaklaşık %24'ü 5 hektardan küçük araziye sahip işletmelerden oluşurken, yaklaşık %41'i 50 hektardan büyük araziye sahip işletmelerden oluşmaktadır. Tarımsal işletmelerin yaklaşık %35'inin 5 hektar ile 50 hektar arasında araziye sahip orta büyüklükteki işletmelerden oluştuğu Fransa'da 50 hektar ve üzerinde araziye sahip tarımsal işletmeler çoğunluktadır. Tarımsal işletmelerin %72'sinin aile işletmesi olduğu Fransa'da 744 bin kişi tarımsal işgücü bulunmaktayken, tarım sektörünün istihdamdan aldığı pay %2,5'tir. 2018 yılında tarım sektörünün GSYİH'dan aldığı pay ise sadece %1,6'dır.

Tablo 16. Fransa Tarım İstatistikleri Özet Tablosu

Kullanılan Tarım Alanı	2016	27.814	Bin Hektar
Tarımsal İşletme Sayısı	2016	456.520	Adet
Küçük Tarım İşletmeleri (5 Hektardan Küçük)	2016	24,3	Tüm İşletmelere Oranı
Büyük Tarım İşletmeleri (50 Hektardan Büyük)	2016	41,3	Tüm İşletmelere Oranı
Aile İşletmeleri	2016	%72,3	Tüm İşletmelere Oranı
Tarımsal İstihdam	2018	%2,5	Toplam İstihdama
Tarımsal İşgücü	2018	744	Bin Kişi
Tarımın GSYİH Katkısı	2018	%1,6	GSYİH Payı

Kaynak: (Coyette, H.; Schenk, 2019: 165; Eurostat, 2020c).

Fransa'da çiftçilere yönelik planı yöneten MSA, bir ağ halinde düzenlenmiştir ve 35 yerel fon ve Merkez Fonu'ndan oluşmaktadır. MSA, tüm tarımsal nüfusun ve bu nüfusun hak sahiplerinin sosyal korumasını sağlamaktadır. Çiftçiler, ücretsiz aile çalışanları, mevsimlik çalışanlar, işçi tedarik eden işverenler, çiftliklerde, tarımsal

şirketlerde, kooperatiflerde ve tarım alanında hizmet veren profesyonel tarım kuruluşlarında çalışanlar ve en fazla iki kişiyi istihdam eden kırsal zanaat işletmelerinin çalışanları, MSA kapsamında zorunlu sigortalılığa tabidir. Tarım sektörünün tüm paydaşlarını kapsama alan yapısı MSA'yı diğer Avrupa ülkelerindeki benzer kuruluşlardan ayıran en önemli özelliğidir (Riberolles, 2004: 29–30; Vincent, 2008: 189).

Finlandiya: Finlandiya'da 2016 yılı itibariyle yaklaşık 50 bin tarımsal işletme bulunmaktadır. Tarım işletmelerinin %30'unu 50 hektardan büyük işletmeler oluşturmaktadır. 5 hektardan küçük işletmelerin oranı ise %4'tür. Dolayısıyla Finlandiya'da tarım işletmelerinin büyük çoğunluğu 5 hektar ile 50 hektar arasında araziye sahip orta büyüklükteki işletmelerden oluşmaktadır. 2018 yılında tarımsal istihdam 60 bin kişi olarak gerçekleşmiş olup bu sayı toplam istihdamın %3,7'sini oluşturmaktadır. 2018 yılında tarım sektörünün GSYİH'dan aldığı pay %2,5'tir.

Tablo 17. Finlandiya Tarım İstatistikleri Özet Tablosu

Kullanılan Tarım Alanı	2016	2.233	Bin Hektar
Tarımsal İşletme Sayısı	2016	49.710	Adet
Küçük Tarım İşletmeleri (5 Hektardan Küçük)	2016	%4	Tüm İşletmelere Oranı
Büyük Tarım İşletmeleri (50 Hektardan Büyük)	2016	%30	Tüm İşletmelere Oranı
Aile İşletmeleri	2016	-	Tüm İşletmelere Oranı
Tarımsal İstihdam	2018	%3,7	Toplam İstihdama
Tarımsal İşgücü	2018	60	Bin Kişi
Tarımın GSYİH Katkısı	2018	%2,5	GSYİH Payı

Kaynak: (Coyette, H.; Schenk, 2019: 197; Eurostat, 2020c).

Finlandiya'da sosyal güvenlik, sosyal sigortalar kurumu (KELA), belediyeler, işsizlik fonları, emeklilik şirketleri ve diğer sigorta kurumları tarafından sağlanmaktadır. Finlandiya sosyal güvenlik sisteminin ayırt edici özelliği, iki basamaklı yasal programa dayanıyor olmasıdır. Birinci basamakta asgari güvenceyi sağlayan ulusal emeklilik planı, ikinci basamakta istihdama ve kazanca bağlı emeklilik planı yer almaktadır. Ulusal emeklilik planı, Parlamento'nun himayesi altındaki Sosyal Sigorta Kurumu (Kansaneläkelaitos (Kela)) tarafından yönetilmektedir. Ulusal emekli maaşları, yalnızca vergilerle finanse edilmektedir (Hietaniemi ve Ritola, 2007: 10).

Finlandiya Sosyal Sigortalar Kurumu (KELA), asgari koruma sağlayan ve birinci basamağı oluşturan devlet emeklilik planını yönetir. KELA, yalnızca asgari korumayı sağlasa da sağlık sigortasını, temel işsizlik sigortasını, aile yardımlarını, rehabilitasyon

hizmetlerini, temel gelir desteğini, konut desteğini, öğrenim desteğini, engellilik yardımlarını ve asgari emekli maaşlarını kapsamaktadır. KELA, istihdam ve kazançtan bağımsız olarak Finlandiya’da yaşayan herkesin geçimini güvence altına almaya, sağlığını korumaya ve her bireyin bağımsız olarak hayatını idame ettirmesini sağlamaya çalışmaktadır (Pawłowska et al., 2013: 22; ENASP, 2015: 11; KELA, 2020b;).

Finlandiya’da kendi hesabına çalışmanın tanımı Serbest Meslek Sahipleri Emeklilik Yasası (YEL 1272/2006) ve Çiftçi Emeklilik Yasası’nda (MYEL 1280/2006) yapılmıştır. Bu yasalarda kendi hesabına çalışan; istihdam edilmeden çalışan, şahsen sorumlu şirket ortağı, şirket hisselerinin %30’undan fazlasına ya da aile üyeleri ile birlikte %50’den fazlasına sahip olan şirket ortağı, başka bir firmada benzer yetkilere sahip olan kişiler ve şirkette çalışan aile üyeleri olarak tanımlanmıştır (MISSOC - Finland, 2019: 3).

Polonya: Polonya’da 2016 yılı itibariyle 14 milyon 406 bin hektarlık tarım alanı üzerinde faaliyet gösteren yaklaşık 1 Milyon 410 Bin tarımsal işletme bulunmaktadır. Tarımsal işletmelerin %54,3’ü beş hektardan küçük işletmelerden oluşurken, %2,4’ü de elli hektardan büyük işletmelerden oluşmaktadır. Polonya’daki tarım işletmelerinin yaklaşık %45’i beş hektar ile elli hektar arasında araziye sahip orta büyüklükteki işletmelerden oluşmaktadır. Polonya’da 2018 yılı itibariyle 1 Milyon 676 bin kişi tarımda istihdam edilmiş olup tarım sektörünün toplam istihdamdan aldığı pay %9,6 olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında tarım sektörünün GSYİH’den aldığı pay ise %2,1’dir.

Tablo 18. Polonya Tarım İstatistikleri Özet Tablosu

Kullanılan Tarım Alanı	2016	14.406	Bin Hektar
Tarımsal İşletme Sayısı	2016	1.410.700	Adet
Küçük Tarım İşletmeleri (5 Hektardan Küçük)	2016	%54,3	Tüm İşletmelere Oranı
Büyük Tarım İşletmeleri (50 Hektardan Büyük)	2016	%2,4	Tüm İşletmelere Oranı
Aile İşletmeleri	2016	%99,3	Tüm İşletmelere Oranı
Tarımsal İstihdam	2018	%9,6	Toplam İstihdama
Tarımsal İşgücü	2018	1.676	Bin Kişi
Tarımın GSYİH Katkısı	2018	%2,1	GSYİH Payı

Kaynak: (Coyette, H.; Schenk, 2019: 187; Eurostat, 2020c).

Polonya’da çiftçilere özgü sosyal sigorta sistemi açısından en önemli adım 1 Ocak 1991 tarihinde yürürlüğe giren, 20 Aralık 1990 tarihli Çiftçilerin Sosyal Sigorta Yasası olmuştur. Bu yasayla birlikte Polonya’da çiftçilere özgü bir sosyal güvenlik sistemi uygulanmaya başlanmıştır. Bu sistem evrensel sosyal sigorta sistemini tamamlayıcı bir

rol üstlenmektedir (Choi, 2009: 8; Golasa, 2011: 8; Puślecki, 2017: 433; Kisiel, Lizińska, ve Tylman, 2019: 123). Polonya’da 1990 Yasası ile verilen görevlerin yerine getirilmesi, Çiftçilerin Sosyal Sigorta Fonu (KRUS) olarak adlandırılan ayrı bir kuruma devredilmiştir. KRUS, çiftçilerin sosyal sigortaları ve sağlık sigortasından sorumlu bir devlet kurumudur. KRUS’ın açıkça tanımlanmış resmi veya yasal statüsü yoktur ve tüzel kişiliğe sahip değildir. Bütçe Kanunundaki harcamalar, Emeklilik ve Maluliyet Fonuna (FER) ve Önleme ve Rehabilitasyon Fonu’na yönelik sübvansiyonlar olarak değerlendirilmektedir (Fitzpatrick, 2005: 6).

1.5.2.2.2. Kapsam

Almanya: Alman sosyal güvenlik sistemi emeklilik, sağlık, işsizlik ve uzun süreli bakım sigortalarından oluşmaktadır (Müller ve Neumann, 2017: 167). Ancak Almanya’da çiftçilere özgü kurulmuş sosyal güvenlik sistemi, genel sosyal sigorta sisteminden farklı, kendine has bir özellik göstermektedir. Almanya’da çiftçilerin sosyal sigorta sistemini kamu hukuku kapsamında kendi kendini yöneten federal bir kuruluş olan SVLFG yürütmektedir (ENASP, 2015: 22).

Almanya’da tarımsal sigorta sistemi tarım arazileri belirli bir büyüklükte olması koşuluyla tüm çiftçileri zorunlu olarak kapsamaktadır. Zorunlu sigortalılığı belirleyen minimum boyut 1 Ocak 2014’ten bu yana Almanya genelinde eşit olarak uygulanmaya başlanmıştır. Tarımsal üretimde bu ölçü asgari 8 hektar arazi sahipliği olmakla birlikte tarım işletmesinin faaliyet türüne göre farklılık göstermektedir. Faaliyet türüne göre zorunlu sigortalılığı belirleyen minimum boyutlar aşağıdaki tabloda detaylı olarak yer almaktadır.

Tablo 19. Almanya’da Zorunlu Tarımsal Emeklilik Sigortasını Belirleyen Minimum Boyutlar (2020)

Çayırlar dahil tarım (ev bahçesi ve inşaat alanı hariç)	8.00 ha
Çitlerle çevrili koyun ve keçi otlakları	16.00 ha
Ormancılık	75,00 ha
Bağcılık	2.00 ha
Şaraplık Üzüm	0,50 ha
Bahçe Bitkileri Yetiştiriciliği	
Tarla çiçekleri / süs bitkileri	0.25 ha
Fidanlıklar	0.30 ha
Mantar yetiştiriciliği	0,03 ha

Kaynak: (SVLFG, 2020h).

Avusturya: Avusturya’da Çiftçi Sosyal Sigorta Kanunu (BSVG) zorunlu sigortalılık esasına dayanmaktadır. Kanunun kapsamına, çiftçiler, çiftçilerin tam zamanlı çalışan eşleri, tarım işletmesindeki çalışmayı meslek edinmiş olmaları şartıyla tarım işletmesi sahibinin çocukları, üvey çocukları, evlatlıkları, torunları, ebeveynleri, büyükanne ve büyükbabaları, üvey ebeveynler, kayın validesi ve kayınpederi, tarım işletmesi yöneten ticaret şirketlerinin ve şahıs şirketlerinin ortakları ve son olarak avcılık ve balıkçılıkla uğraşanlar girmektedir (SVS, 2020c: 5-6-7; SVS, 2020d: 8-9).

Prim oranının tarımsal işletmenin değerine, büyüklüğüne, yerine ve elde edilen gelire bağlı olarak değiştiği prime dayalı bir sistem söz konusudur. Tarımsal işletmenin değeri büyüklük, toprak kalitesi ve arazinin bulunduğu yer baz alınarak 10 yılda bir vergi dairesi tarafından belirlenmektedir. Zorunlu sigortalılık için tarımsal işletmenin değerinin belirli bir düzeye ulaşması gerekmektedir. Tarım ya da orman alanının birim değeri 1.500 Euro’dan düşükse (kaza sigortasında 150 Euro) ve tarımdan elde edilen gelirle yaşam maliyetleri karşılanamıyorsa sigorta yükümlülüğü bulunmamaktadır Ancak sigorta kapsamına alınmak için gerekli gelir düzeyine ulaşamamakla birlikte geçimini ağırlıklı olarak tarım veya orman işlerinden sağlayanlar kaza, sağlık ve emeklilik sigortaları açısından zorunlu sigortalı sayılmaktadır (Pawlowska et al., 2013: 21; SGK, 2013: 81; MISSOC - Austria, 2019: 4-12). Örneğin, birim değeri 500 Euro olan bir araziyi işleyen çiftçi, BSVG kapsamında zorunlu kaza sigortalısı olmaktadır. Ancak bu çiftçi geçim kaynağının çoğunu bu işletmeden sağlıyorsa ayrıca sağlık ve emeklilik sigortasına da tabi olmaktadır.

Tablo 20. Birim Değer Sınırları (2020)

Kaza Sigortası	150 Euro
Sağlık Sigortası	1.500 Euro
Emeklilik Sigortası	1.500 Euro

Kaynak: (SVS, 2020c: 9).

Fransa: Fransa’da MSA kapsamına; genel tarım, bağcılık, fidancılık, her türden özel kültürler, her türden hayvan, su ürünleri yetiştiriciliği, evcilleştirme faaliyetleri, balıkçılık, ormancılık faaliyetleri, bir tarımsal faaliyetin devamı niteliğindeki her türlü işletme, turist kabul edilen tarımsal işler, tarım işleri işletmeleri, kırsal zanaat işleri, tarım

meslek kuruluşları (sendikalar, ziraat odaları, MSA, vb.), özel tarım eğitim okulları gibi faaliyet alanlarındaki tüm çalışanlar girmektedir (ENASP, 2015: 43).

Tarımda bağımsız çalışanların MSA kapsamında zorunlu sigortalılığı, gerçekleştirilen tarımsal faaliyetin türüne, bu faaliyetin önemine ve asgari faaliyet şartlarını sağlayıp sağlamadığına bağlıdır. Asgari faaliyet şartları; asgari faaliyet alanı, tarımsal faaliyete ayrılan çalışma süresi ve dayanışma primi ödeyerek sigorta kapsamına girmek isteyen çiftçiler için tarımsal faaliyetten elde ettikleri gelir olmak üzere üç kritere dayanmaktadır. MSA kapsamında sigortalı olabilmek için dahil olunan bölgenin asgari faaliyet alanının en az yarısına eşit bir çiftliğe sahip olunması gerekir. Her bölgenin asgari faaliyet alanı tarım arazisinin bulunduğu bölge ve yetiştirilen ürün türü göz önünde bulundurularak valilikler tarafından belirlenmektedir. Tarımsal faaliyet alanının referans alınmadığı durumlarda ise tarımsal faaliyete ayrılan çalışma süresi dikkate alınmaktadır. Bu sürenin yılda en az 1.200 saat olması gerekmektedir (MSA, 2020f).

Tarımsal faaliyeti MSA kapsamında zorunlu sigortalılık kriterlerini sağlamayan çiftçiler belirli koşullar altında dayanışma primi ödeyerek MSA kapsamında sigortalı olabilmektedir. Bu haktan faydalanmak için belirlenen iki kriterden birinin sağlanması gerekmektedir. Birincisi, sigortalı olmak için gerekli asgari tarım alanının (SMA) dörtte birinden daha fazla alana sahip bir çiftliğe sahip olmak ve yıllık geliri asgari ücretin 800 katından az olmaktır. İkincisi, yılda 150 saat ile 1.200 saat arasında tarımsal faaliyette bulunmak ve yıllık geliri asgari ücretin 800 katından az olmaktır (CLEISS, 2020).

Finlandiya: Finlandiya’da tarımsal girişimcilerin emeklilik korumasının ve sosyal güvenliğinin temeli Çiftçi Emeklilik Yasası’dır (MYEL). MYEL, sigorta şartlarını sağlayanlar için zorunludur. Sigorta şartlarını sağlamayan çiftçiler isteğe bağlı olarak sigortalı olabilmektedir. MYEL kapsamında zorunlu sigortalılık, çiftçilerin yıllık kazancına ve çiftliğin alanına göre belirlenmektedir. Balıkçıların kazançları çalışma süresine, ren geyiği yetiştiricilerinin kazançları da hayvan sayısına göre belirlenmektedir (MELA, 2019: 5).

Finlandiya’da çiftçilerin sosyal sigorta işlemleri Çiftçi Sosyal Sigorta Kurumu (MELA) tarafından yürütülmektedir. Bağımsız bir kurum olarak çalışan MELA 1969 yılında kurulmuştur. Bu Kurum, çiftçilerin mesleki emeklilik sigortasını, hastalık, kaza ve iş göremezlik durumlarını yönetmektedir. 2009 yılına kadar MELA, çiftçileri, balıkçıları, ren geyiği yetiştiricilerini ve orman sahiplerini kapsama almıştır. 2009 yılı

başından bu yana devletten hibe veya burs alan araştırmacılar ve sanatçılar da MELA kapsamına alınmıştır (MELA, 2019: 2; Namiotko ve Eirošius, 2014: 66).

Finlandiya’da bir çiftçi; 18 ila 67 yaş aralığındaysa, en az 5 hektarlık ekilebilir bir araziye sahipse, yıllık geliri 2020 yılı için en az 3.980 Euro ise, çiftlik tarımsal işletme olarak vergilendiriliyorsa ve en az dört aydır devam eden bir faaliyet söz konusuysa tarımsal emeklilik sigortası yaptırmaları zorunludur. Aynı zorunluluk gerek şahıs ortağı gerekse de şirket ortağı olup sayılan koşulları sağlayan kişiler için de geçerlidir. Tüm koşulları sağlamayanlar zorunlu sigortalılık kapsamına girmemekte ancak isteğe bağlı sigortalı olabilmektedir (MELA, 2020f).

Polonya: Polonya’da çiftçilerin sosyal sigorta sisteminde kısa ve uzun vade olarak ayrılmış ve ayrı ayrı finanse edilen iki grup sigorta bulunmaktadır. Bunlar yalnızca çiftçilerin ödediği primlerle finanse edilen kaza sigortası, hastalık-analık sigortası ve çoğunlukla devlet sübvansiyonları ile finanse edilen emeklilik sigortasıdır (Kisiel et al., 2019: 124; Posturzyńska et al., 2012: 594). Bu sigortaların kapsamına, başka bir sigorta kapsamında olmayan, emeklilik aylığı, maluliyet aylığı veya sosyal sigorta yardımı alma hakkı bulunmayan kişiler girmektedir (Namiotko ve Eirošius, 2014: 63).

Polonya’da Çiftçilerin Sosyal Sigorta Yasası kapsamına; 1 hektardan fazla tarım arazisi sahibi olan çiftçiler ile bu çiftçilerin eşleri ve 16 yaşından büyük diğer aile üyeleri girmektedir. Zorunlu sigortalılık kapsamına girmeyen çiftçiler isteğe bağlı sigortalı olabilmektedir. İsteğe bağlı sigortalılar ister her iki sigorta kolu kapsamında isterlerse de seçtikleri herhangi bir sigorta kolu kapsamında sigortalı olabilmektedir (Golasa, 2011: 8; Namiotko ve Eirošius, 2014: 63).

Polonya’da ayrı bir uzun dönemli bakım sistemi yoktur. Uzun dönemli bakım hizmetleri sağlık ve sosyal hizmet sistemi içinde evrensel temelli olarak verilmektedir.

Çiftçilere özgü sosyal güvenlik sistemine sahip ülkeler sosyal sigorta kapsamı açısından değerlendirildiğinde çiftçilerin sosyal güvenliğini genel sistem içerisinde sağlayan ülkelere benzer bir tabloyla karşılaşılmaktadır. Bu tablo çiftçilere özgü sosyal güvenlik sistemi oluşturan ülkelerin, çiftçilere tüm riskleri kapsayacak bir sosyal koruma sağlamadığını açıkça göstermektedir.

Tablo 21. Kapsam Bakımından Tarımda Bağımsız Çalışanların Sosyal Güvenliği

	Hastalık- Analık Sigortası	Hastalık- Analık Sigortası	Malullük- Yaşlılık-	İş Kazası ve Meslek	Aile Yardımları	İşsizlik Sigortası	Uzun Dönem Bakım
--	----------------------------------	----------------------------------	------------------------	------------------------	--------------------	-----------------------	------------------------

	Tıbbi Yardım	Nakdi Yardım	Ölüm Sigortası	Hastalığı Sigortası			
Almanya	✓	✗	✓	✓ ³	✓ ¹	✗	✓ ⁴
Avusturya	✓	✗✓ ²	✓	✓	✓ ¹	✗	✓ ¹
Fransa	✓	✓	✓	✓	✓ ¹	✗	✗
Finlandiya	✓	✓	✓	✓	✓ ¹	✓ ¹	✓ ¹
Polonya	✓ ¹	✓	✓	✓	✓ ¹	✗	✗ ⁵

Kaynak: (Karadeniz, 2006: 99; MISSOC, 2020).

1. Genel sistem kapsamında sigortalıdırlar.
2. Hastalık nakdi yardımı yoktur. Analık nakdi yardımı vardır.
3. Almanya'da çiftçiler iş kazası ve meslek hastalıkları için genel plan kapsamında olmakla birlikte aylıkları ve tazminatları farklı hesaplanır.
4. Almanya'da uzun dönemli bakım sigortası hastalık sigortası kapsamında zorunlu sigortalılığa dayanmaktadır. Çiftçilere özgü bir sistem yoktur.

Fransa hariç olmak üzere çiftçilere özgü sosyal sigorta sistemine sahip ülkelerde kapsanan tehlikeler hastalık (tedavi hizmetleri), hastalık (iş göremezlik), analık, iş kazaları ve meslek hastalıkları ve malullük-yaşlılık-ölüm ile sınırlandırılmıştır. Aile gelirinin yetersizliği, işsizlik ve bakım ihtiyacı gibi tehlikeler çiftçilere özgü sosyal sigortaların koruma kapsamına alınmamışlardır. Fransa, diğer ülkelerden farklı olarak aile yardımlarını da tarımsal sosyal sigorta sistemi kapsamında sağlamaktadır.

Finlandiya, çiftçilere özgü sosyal güvenlik sistemi oluşturan ülkeler arasında tarımda bağımsız çalışanlara tüm tehlikelere karşı koruma sağlayan tek ülkedir. Ancak aile yardımları, işsizlik sigortası ve uzun dönem bakım genel plan kapsamında sağlanmaktadır.

Almanya'da tarımda bağımsız çalışanlar hastalık ve analık nakdi yardımları ile işsizlik sigortasının kapsamına alınmamışlardır. Uzun dönem bakım çiftçilere özgü bir sistem olmayıp hastalık sigortası kapsamında zorunlu sigortalılığa dayanmaktadır. Aile yardımları ve iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası genel plan kapsamındadır. Ancak iş kazaları ve meslek hastalıklarında tarımda bağımsız çalışanların ödenek ve tazminatları farklı hesaplanmaktadır.

Avusturya'da çiftçiler için hastalık ödeneği olmamakla birlikte analık halinde ödenek bulunmaktadır. Tarımda bağımsız çalışanlara aile yardımları ve uzun dönem bakım genel sistem kapsamında sağlanmaktadır. Tarımda bağımsız çalışanlar işsizlik sigortası kapsamına ise alınmamışlardır.

Fransa'da tarımda bağımsız çalışanlar işsizlik sigortası ve uzun dönem bakım kapsamına alınmamışlardır.

Polonya, tarımda bağımsız çalışanların tıbbi yardım ve aile yardımlarını genel plan kapsamında sağlamaktadır. Polonya'da ayrı bir uzun dönemli bakım sistemi

olmadığından, uzun dönem bakım hizmetleri sağlık ve sosyal hizmet sistemi içinde evrensel temelli olarak verilmektedir. Tarımda bağımsız çalışanlar işsizlik sigortası kapsamına ise alınmamışlardır.

1.5.2.2.3. Finansman

Almanya: Almanya’da SVLFG'nin tüm şubelerinin bütçesi yaklaşık 7,3 milyar avrodur. (SVLFG, 2020: 8-24). Bu bütçenin yaklaşık %60’ı federal fonlardan karşılanmaktadır. Sigorta kolları bazında incelendiğinde tarımsal kaza sigortasında %20, tarımsal emeklilik sigortasında %80, tarımsal sağlık sigortasında %52 ve tarımsal bakım sigortasında da %75 federal fon katkısı olduğu görülmektedir. Bu durumda Alman Tarımsal Sigorta Sisteminin büyük oranda devlet sübvansiyonlarıyla finanse edildiği özellikle tarımsal emeklilik sigortasının finansman yükünün neredeyse tamamen devletin üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 22. SVLFG’nin Gelirleri

	2016		2017		2018	
	Milyon EUR	%	Milyon EUR	%	Milyon EUR	%
Tarımsal Kaza Sigortası	907		938		961	
<i>Prim ve Diğer Gelirler</i>	729	80	760	81	783	81
<i>Federal Fonlar</i>	178	20	178	19	178	19
Tarımsal Emeklilik Sigortası	2.798		2.815		2.812	
<i>Prim ve Diğer Gelirler</i>	577	21	563	20	552	20
<i>Federal Fonlar</i>	2.221	79	2.251	80	2.260	80
Tarımsal Sağlık Sigortası	2.613		2.614		2.624	
<i>Prim ve Diğer Gelirler</i>	1.256	48	1.261	48	1.250	48
<i>Federal Fonlar</i>	1.357	52	1.353	52	1.374	52
Tarımsal Bakım Sigortası	546		694		688	
<i>Prim ve Diğer Gelirler</i>	146	27	153	22	153	22
<i>Federal Fonlar</i>	400	73	541	78	535	78
Toplam	6.864		7.061		7.085	
Prim ve Diğer Gelirler	2.708	39	2.738	39	2.739	39
Federal Fonlar	4.156	61	4.323	61	4.346	61

Kaynak: (SVLFG, 2020a).

Almanya’da çiftçiler yaşlılık sigortası primlerini aylık olarak ödüyorlar ve bunlar %75’ten daha fazla bir oranla devlet tarafından sübvansiyon edilmektedir (Pawlowska vd., 2013: 20). Çiftçiler diğer serbest meslek sahiplerinden farklı olarak sabit oranlı bir prim

ödemesi yapmakta, tarımsal emeklilik fonuna çiftçilerin ödeyeceği prim her yıl Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Belirlenen primler çiftçiler ve eşleri için aynı, aile üyeleri için ise bu tutarın yarısı olmaktadır. Tarımsal emeklilik fonuna yapılan prim ödemeleri belli oranda vergiden düşülebilmekte ve belirli koşullar altında emeklilikte sahip olunacak hakları azaltmadan hibelerle azaltılabilmektedir. Hibeden yararlanmanın temel şartı çiftçinin ve/veya eşinin yıllık geliri olup, 2020 yılı için her bir eşin yıllık geliri 15.500 Euro'yu geçmemelidir. Dolayısıyla eşlerin yıllık toplam geliri 31.000 Euro'yu aşmadığı sürece hibeden yararlanılabilmektedir. Yıllık gelir, vergi idaresine verilen gelir beyannamesi üzerinden tespit edilmektedir. Hibe miktarı her eş için 8.220 Euro'luk gelire kadar prim tutarının %60'ı kadardır. Yıllık gelirden her 520 Euro'luk ilave artış hibe oranında %4'lük bir azalmaya neden olmaktadır. Tarımsal Emeklilik Fonuna primler her ayın on beşinde aylık olarak ödenir (SVLFG, 2019: 54; SVLFG, 2020h; SVLFG, 2020d).

Tablo 23. Almanya'da Tarımsal Emeklilik Fonu Çiftçi Prim Tutarları (2020)

	Çiftçiler	Çiftçilerin Eşleri	Gönüllü Sigortalı	Aile Üyeleri
Eski Eyaletler	261 Euro	261 Euro	261 Euro	130,50 Euro
Yeni Federal Eyaletler	244 Euro	244 Euro	244 Euro	122 Euro

Kaynak: (SVLFG, 2020h).

Tarımsal kaza sigortasında ise sigortalıların ödeyecekleri temel bir prim tutarı olmakla birlikte ayrıca riskin derecesine göre değişen prim sistemi de mevcuttur. Kaza sigortası primi ödeme yükümlülüğü, tarımsal işletme kullanımına bağlıdır. 0,25 ha'dan daha az araziye sahip olan çiftçiler sigorta yükümlülüğünden muaf tutulabilmektedir (Pawlowska vd., 2013: 20; ENASP, 2015: 23).

Tarımsal Sağlık Sigortası Fonunda sigortalılar tarafından ödenecek primler genel sağlık sigortasındaki seçilebilir sağlık sigortasından farklı şekilde belirlenmektedir. Genel sağlık sigortasında primler gelir üzerinden prim oranına göre hesaplanırken, tarımsal sağlık sigortası primleri tarımsal işletmenin ekonomik değerine göre belirlenmektedir. Dolayısıyla tarım işletmesi ne kadar büyükse, ödenecek prim de o kadar yüksek olmaktadır. Primler 20 basamaktan oluşan prim tablosuna göre belirlenmektedir (SVLFG, 2020d). Tarımsal uzun vadeli bakım sigortası için çiftçiler tarımsal sağlık sigortası primlerine ek ödeme yaparlar. Tarımsal sağlık sigortasına yapılacak ek ödeme

her yıl 1 Ocak'ta Federal Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenmektedir (Posturzyńska vd., 2012: 598).

Avusturya: Avusturya'da yaklaşık 9,5 Milyar Euro'luk yıllık işlem hacmiyle SVS, sigortalılara sağlık, kaza ve emeklilik sigortası koruması sağlamaktadır. 9,5 Milyar Euro'luk işlem hacminin 6,9 Milyar Euro'su emeklilik sigortasından, 2 Milyar Euro'su sağlık sigortasından, 0,4 Milyar Euro'su bakım sigortasından ve 0,2 Milyar Euro'su kaza sigortasından kaynaklanmaktadır (SVS, 2020e).

Tablo 24. SVB'nin Gelirleri

	2016		2017		2018	
	Milyon EUR	%	Milyon EUR	%	Milyon EUR	%
Sağlık Sigortası	612		609		629	
<i>Prim ve Diğer Gelirler</i>	322	53	347	57	361	57
<i>Federal Fonlar</i>	290	47	262	43	268	43
Emeklilik Sigortası	2.351		2.354		2.396	
<i>Prim ve Diğer Gelirler</i>	493	21	505	22	533	22
<i>Federal Fonlar</i>	1.858	79	1.849	78	1.863	78
Kaza Sigortası	99		104		105	
<i>Prim ve Diğer Gelirler</i>	98,55	99,5	103,48	99,5	104,48	99,5
<i>Federal Fonlar</i>	0,45	0,5	0,52	0,5	0,52	0,5
Bakım Sigortası	225		224		223	
<i>Vergiler</i>	225	100	224	100	223	100
Toplam	3.287		3.291		3.353	
Prim ve Diğer Gelirler	913,55	28	955,48	29	998,48	30
Federal Fonlar + Vergiler	2.373,45	72	2.335,52	71	2.354,52	70

Kaynak: (SV, 2018: 18-21).

SVB'nin gelirleri incelendiğinde yıllık gelirin 3,35 Milyar Euro civarında olduğu görülmektedir. Bu gelirin yaklaşık %70'i federal fonlardan ve vergilerden karşılanmaktadır. Sigorta kolları bazında incelendiğinde kaza sigortasında %0,5, sağlık sigortasında %43 ve emeklilik sigortasında %78 oranında federal fon katkısı bulunurken, bakım sigortasının tamamen vergilerle finanse edildiği görülmektedir (Namiotko ve Eirošius, 2014: 68). Bu durumda Avusturya'da çiftçi sosyal güvenlik sisteminin kaza sigortası hariç olmak üzere büyük oranda devlet sübvansiyonlarıyla finanse edildiği görülmektedir.

Avusturya’da tarımsal işletme sahiplerine prime esas kazançlarını belirlemeleri için istediklerini seçebilecekleri iki seçenek sunulmaktadır. Birinci seçenek prime esas kazancın standart bir değer olarak belirlendiği yöntemdir (sabit oran sistemi). İkinci seçenek ise prime esas kazancın tarımsal işletme sahibinin beyan ettiği gelire göre belirlendiği yöntemdir (katkı tabanı sistemi). Birinci yöntemde prime esas kazanç, çiftçinin işlemiş olduğu arazilerin birim değerinin bir yüzdesidir ve her yıl 1 Ocak’ta yeniden belirlenir. İkinci yöntemde prime esas kazanç tarımsal işletmenin beyan etmiş olduğu gelir esas alınarak belirlenmektedir. Bu yöntem daha çok tarımsal işletmenin standart değerinin belirlenemediği durumlarda veya tarımsal işletmenin ticaret şirketleri veya şahıs şirketleri tarafından yönetildiği durumlarda kullanılmaktadır (SVS, 2020c: 14; SVS, 2020d: 28).

Avusturya’da 2020 yılında BSVG kapsamında sigortalı olanlar için; emeklilik sigortası prim oranı %17, sağlık sigortası prim oranı %6,8 ve kaza sigortası prim oranı %1,9 olarak uygulanmaktadır (SVS, 2020d: 22). Emeklilik sigortasında toplam prim oranı %22,8’dir. Bu oranın %17’lik kısmı sigortalı tarafından ödenirken %5,8’lik kısmı federal fonlardan karşılanmaktadır. Sağlık sigortasında da toplam prim oranı %7,65’tir. Bu oranın %6,80’ini sigortalı tarafından ödenirken %0,85’lik kısmı federal fonlardan karşılanmaktadır (SVS, 2020c: 22).

Tablo 25. Prim Oranları (2020)

	Sigortalı (%)	Federal Fonlar (%)	Toplam (%)
Sağlık Sigortası	6,80	0,85	7,65
Emeklilik Sigortası	17	5,80	22,80
Kaza Sigortası	1,9	-	1,9
Toplam	25,7	6,65	32,35

Kaynak: (Namiotko ve Eirošius, 2014: 68; SVS, 2020c: 22).

Avusturya’da BSVG kapsamında sigortalı olanların primleri üç ayda bir tahakkuk eder ve bir sonraki ayın sonuna kadar ödenmesi gerekir. Dolayısıyla Mart, Haziran, Eylül ve Aralık aylarında tahakkuk eden primlerin ödemesi Nisan, Temmuz, Ekim ve Ocak aylarının son gününe kadar yapılması gerekir. Kaza sigortası primleri ise Nisan ayından başlamak üzere yılda bir kez ödenmektedir (SGK, 2013: 87–88; SVS, 2020d: 36). Primler son ödeme tarihinden itibaren iki hafta içerisinde ödenmezse Kurum tarafından bir hatırlatma yapılır. Hatırlatma sonucunda da ödeme yapılmazsa hatırlatma yapılan tutarın

%5'i kadar gecikme zammı eklenir ve güncel tutar için yeniden hatırlatma yapılır. Primler hala ödenmiyorsa icra takibi başlatılarak tahsil edilmeye çalışılır (SVS, 2020c: 26).

Fransa: Fransa'da MSA harcamalarının finansman kaynakları incelendiğinde tarımda bağımsız çalışanlara yapılan harcamaların finansmanının ağırlıklı olarak vergiler, genel plan katkıları ve sosyal güvenlik kuruluşları arasındaki transferlerden sağlandığı görülmektedir. Nitekim 2019 yılında finansmanın %75'i bu kaynaklardan sağlanmıştır. Çiftçilerin ödedikleri primlerin finansmana sağladığı katkı ise %14'le sınırlı kalmaktadır.

Tablo 26. MSA Harcamalarının Finansman Kaynakları (Euro, %)

Kendi Adına Bağımsız	2016		2017		2018		2019	
	Milyar	%	Milyar	%	Milyar	%	Milyar	%
<i>Vergi ve Harçlar</i>	8	44,2	4,7	25,9	4,8	26,4	4,7	26,7
<i>Genel Plan Katkıları</i>	0,8	4,5	4,5	24,5	4,5	25,2	4,6	25,8
<i>Sos. Güv. Kur.Ara. Trans.</i>	4,6	25,8	4,7	25,7	4,7	26	4,3	24,2
<i>Primler</i>	2,2	12,4	2,3	12,6	2,3	12,8	2,5	14
<i>CSG (Genelleştirilmiş Sosyal</i>	0,8	4,5	0,5	2,9	0,7	3,8	0,6	3,2
<i>Devlet Tarafından Ödenen</i>	0,5	2,5	0,5	2,5	0	0	0	0,1
<i>Diğer</i>	1,1	6	1,0	5,8	1,0	5,8	1,1	6
Toplam	18,0	100	18,1	100	18,0	100	17,8	100

Kaynak: (MSA, 2019).

Fransa'da tarımda bağımsız çalışanların primleri yıllık olarak hesaplanmaktadır ve 1 Ocak itibariyle tarımsal faaliyeti olanlar prim ödemek zorundadır. Eğer tarımsal faaliyete 1 Ocak'tan sonra başlanırsa bir sonraki yıla kadar sosyal güvenlik primlerinden muaf sayılmaktadır. Prime esas kazanç tutarı son üç yıllık tarımsal gelirin ortalaması olarak hesaplanmaktadır veya isteğe bağlı olarak son yılın geliri de prime esas kazanç olarak belirlenebilmektedir. Yıllık esasın tercih edilmesi halinde, bu tercih beş yıl için geçerli olmaktadır ve beş yıl sonra yenilenmesi gerekmektedir. Faaliyetine yeni başlayan tarımsal işletmelerin prime esas kazancı ise geçici olarak belirlenen sabit tutar olmaktadır (MSA, 2020c).

Çiftçilerin prim tahsilatları Kasım ayına kadar bildirecekleri gelirleri üzerinden hesaplanan tutar kadar, herhangi birisini seçebilecekleri iki ödeme yöntemiyle yapılmaktadır. Birinci yöntemde çiftçi kendi isteği üzerine aylık sabit bir miktarı her ay öder ve geliri üzerinden hesaplanacak yıllık prim tutarı belli olduğunda kalan tutarı ödemektedir. İkinci yöntemde ise aylık bir ödeme yapılmamakta, yıllık geliri üzerinden

hesaplanacak prim tutarı belli olduğunda kalan aylarda ödeme yapılmaktadır. Dayanışma primi ödeyerek sisteme katılanlar ise yılda bir kez prim ödemektedir (MSA, 2020d).

Tablo 27. Fransa’da Tarımda Bağımsız Çalışanların Prim Oranları (2020)

Sigorta	Prim Oranı	Taban	Tavan
AMEXA (Sağlık Sigortası)	Mesleki geliri PASS*'ın %110'undan (2020 için 45.250 Euro) az olanlar için %1,50 ile %6,50 arasındadır. Mesleki geliri PASS*'ın %110'undan fazla veya bu tutara eşit olanlar için %6,50 'dir.		
Malullük	%0,9	PASS'ın %11,5'i	
IJ AMEXA (günlük ödenek)	180 Euro sabit oranlı prim		
AVA (Tarımsal Yaşlılık Sigortası)	%2,24	600 SMIC**	
AVI (Bireysel Yaşlılık Sigortası)	%3,32	800 SMIC	41.136 Euro
PFA (Aile Yardımları)	Mesleki geliri PASS*'ın %110'una eşit veya bu tutardan az olanlar için %0'dır. Mesleki geliri PASS*'ın %110 ile %140'ı (2020 için 57.590 Euro) arasında olanlar için %0 ile %3,10 'dur.. Mesleki geliri PASS*'ın %140'dan fazla olanlar için %3,10 'dur.		
RCO Katkısı (Ek Emeklilik)	%4		
ATEXA (İş Kazası Sigortası)	Risk kategorisine göre; A: 433,85 Euro B: 471,57 Euro C: 439,24 Euro D: 464,07 Euro E: 471,57 Euro		
VIVEA AGEFOS PME (Mesleki Eğitim)	%0,61	PASS'ın %0,17'si	PASS'ın %0,89'u
FMSE (Sağlık ve Çevre Fonu)	20 Euro	10 Euro	60 Euro
CSG (Genelleştirilmiş Sosyal Katkı)	%9,2		

CRDS (Sosyal Borç Geri Ödeme Katkısı)	%0,5		
---------------------------------------	------	--	--

Kaynak: (MSA, 2020b). ***PASS:** Yıllık Sosyal Güvenlik Tavanı

****SMIC:** Asgari Ücret

Finlandiya: Finlandiya’da MELA, faaliyet alanı, idaresi ve finansman kaynakları kanunla düzenlenmiş, kazanca dayalı emeklilik sigortası kanuna göre kurulmuş bir özel emeklilik şirkettir. Bu özel statü ve devletin Kurum faaliyetlerinin finansmanındaki önemli payı nedeniyle, hükümet temsilcilerinin MELA’nın yönetiminde önemli bir rolü vardır; yönetim kurulunda Sosyal İşler ve Sağlık Bakanlığı, Tarım Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı temsil edilmektedir ancak sigortalıların temsilcileri çoğunluğa sahiptir. MELA, merkez ofise ek olarak, yerel düzeyde 42 bölge acentesi ve yaklaşık 140 ofisle hizmetlerini sürdürmektedir (Pawlowska et al., 2013: 22; ENASP, 2015: 11; MELA, 2019: 6).

Tablo 28. MELA’nın Harcamalarında Devlet Katkısı Oranları

	2016		2017		2018	
	Milyon	%	Milyon	%	Milyon	%
MYEL Emeklilik Sigortası	643,2	80,3	662,0	79,3	679,5	80,3
Grup Hayat Sigortası	0,4	33,3	0,4	33,3	0,4	33,3
MATA İş Kazası Sigortası	12,4	29,5	9,9	29,5	9,2	29,5
Toplam Hastalık Parası Yardımları	2,9	100	2,8	100	2,7	100
İkame İşçi Masrafları	172,0	100	155,9	100	150,1	100
Toplam	831,5		830,6		841,5	

Kaynak: (MELA, 2018: 5).

MELA’nın yapmış olduğu harcamalar içerisinde devlet katkısının payını gösteren aşağıdaki tablo incelendiğinde; ikame işçi hizmetinin ve hastalık parasının tamamının devlet tarafından finanse edildiği görülmektedir. Ayrıca MYEL emeklilik sigortası kapsamında yapılan harcamaların yaklaşık %80’i devlet katkısıyla finanse edilirken, kaza sigortası ve grup hayat sigortası harcamalarının yaklaşık üçte biri devlet tarafından finanse edilmektedir.

Finlandiya’da sağlık sigortası, ulusal sağlık sigortası ve kazanca bağlı sağlık sigortası olarak ikiye ayrılır. Finlandiya’da ikamet eden herkesi kapsamına alan ulusal sağlık sigortası; muayene ve tedavilerin, tıbbi harcamaların, tıbbi ücretlerin, seyahat masraflarının ve rehabilitasyon hizmetlerinin karşılanmasını kapsar. Ulusal sağlık sigortasında, çalışanların, girişimcilerin ve diğer tüm yararlanıcıların sağlık hizmeti

katkısı, AB yardımları ve devlet katkısıyla finanse edilmektedir (Niemelä ve Salminen, 2006: 41; Valtioneuvosto, 2013: 14). Kazanca bağlı sağlık sigortası; hastalık yardımlarını, ebeveyn yardımlarını, rehabilitasyon yardımlarını ve iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini içerir. Kazanca bağlı sağlık sigortası, çalışanlar ve girişimcilerin ödediği primler ve katkı payları, işverenler ve devletin katkısı ile finanse edilmektedir (Kansaneläkelaitos, 2020a).

Tablo 29. Sağlık Sigortası Finansman Kaynakları (2019)

İşverenin hastalık sigortası katkısı	%14
Çalışanlar ve bağımsız çalışanların geçici iş göremezlik için katkıları	%27
Çalışanlar ve bağımsız çalışanların ödediği katkı payları	%9
Ulusal sağlık sigortasındaki devlet katkısı	%44
Kazanca bağlı sağlık sigortasında devlet katkısı	%5
AB tazminatları	%1

Kaynak: (MISSOC - Finland, 2019: 5).

Finlandiya’da MYEL sigortası primleri çiftçilerin yaşına bağlı olarak yıllık olarak elde ettikleri gelir üzerinden hesaplanır. Hesaplanan primin miktarına bağlı olarak Şubat, Mayıs ve Ekim aylarında 1 ila 3 taksit olarak ödenmek üzere faturalandırılır. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere tarımsal girişimcilerin ödeyecekleri primlerin oranları yılda 27.882 Euro altında gelir elde edenler ile yılda 43.814 Euro üzerinde gelir elde edenler için ayrı ayrı belirlenmiştir. Yıllık geliri bu iki gelir sınırı arasında olanlar için prim oranları ise artan oranlı bir ölçeğe göre belirlenmektedir. 2020 yılında grup hayat sigortası primi ise 15 Euro’dur (MELA, 2020c).

Tablo 30. MYEL Mesleki Emeklilik Sigortası Prim Oranı (2020)

Yaş	Yıllık Gelir	%
53 yaş altı	27.882 Euro altı	13,014
	43.814 Euro üzeri	24,10
53 – 62 yaş	27.882 Euro altı	13,824
	43.814 Euro üzeri	25,60
63 yaş ve üzeri	27.882 Euro altı	13,014
	43.814 Euro üzeri	24,10

Kaynak: (MELA, 2020c).

MATA Tarımsal Kaza Sigortasının prim oranları zorunlu ve isteğe bağlı sigortalılıkta farklıdır. Ayrıca boş zaman sigortası yaptırmak isteyen sigortalılar ilave bir

prim daha ödemek zorundadır. Finlandiya’da 2020 yılında tarımsal girişimciler için uygulanan kaza sigortası prim oranları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 31. MATA Tarımsal Kaza Sigortası Prim Oranı (2020)

Sigorta Türü	Prim Oranı
Çalışma saatleri için zorunlu MATA sigortası	18,00 Euro + elde edilen yıllık gelirin %0,85’i
Çalışma saatleri için gönüllü MATA sigortası	21,60 Euro + yıllık kazancın yüzde 1,02’si
Boş zaman kaza sigortası	16,00 Euro + yıllık kazancın %0,3’ü

Kaynak: (MELA, 2020c).

Polonya: Polonya’da bağımsız bir mali yönetime sahip olan KRUS’ın sosyal sigortalar ve diğer operasyonlarının finansal temeli, Emeklilik Fonu, Önleme ve Rehabilitasyon Fonu, Yönetim Fonu, Motivasyon Fonu ve devlet bütçesinden finanse edilmeyen Çiftçi Sosyal Sigorta Katkı Fonu ismindeki beş fona dayanmaktadır. Çiftçi Sosyal Sigorta Katkı Fonu hariç, tüm fonlar KRUS Başkanı tarafından yönetilir (Namiotko ve Eirošius, 2014: 64–65).

Emeklilik Fonu, en önemli fondur ve emeklilik katkıları ile ulusal bütçeden sağlanan sübvansiyonlarla finanse edilmektedir. Ulusal bütçeden sağlanan sübvansiyonlar, emeklilik fonu harcamalarının yaklaşık %85’ini karşılamaktadır. Bu fondan; yaşlılık aylığı, yaşlılık aylığı ek ödemesi, engelli aylığı, ölüm aylığı ve cenaze yardımları ödenmektedir (Fitzpatrick, 2005: 29; Pawlowska et al., 2013: 76). KRUS yardımları tarımsal gelir üzerinde önemli bir etkiye sahiptir ve birçok çiftçi ailesinin kalıcı bir gelir kaynağı elde etmesini sağlar (Czyżewski ve Matuszczak, 2015: 40).

Tablo 32. Emeklilik Fonunun 2019 Yılı Gelir ve Giderleri (Bin PLN)

Gelirleri	20.366.356	%
<i>Devlet Katkısı</i>	17.368.778	%85
<i>Prim ve Diğer Gelirler</i>	2.997.574	%15

Kaynak: (Społecznego, 2020).

Önleme ve Rehabilitasyon Fonu, Katkı Fonundan %6,5 oranında yapılan kesintilerden ve devlet bütçe tahsislerinden finanse edilmektedir. Bu fon, meslek hastalıklarının ve iş kazalarının önlenmesi için yapılan çalışmaları ve çalışmayacak

durumda olan veya bir iş göremezlik tehdidiyle karşı karşıya olan sigortalılara verilecek rehabilitasyon ve eğitim hizmetlerini finanse etmektedir (KRUS, 2019: 37–38).

Tablo 33. Önleme ve Rehabilitasyon Fonu 2019 Yılı Gelirleri (Bin PLN)

Gelirleri	44.560	%
<i>Devlet Katkısı</i>	5.000	%11
<i>Katkı Fonundan Aktarılan</i>	39.525	%88,3
<i>Faiz</i>	35	%0,7

Kaynak: (Spolecznego, 2020)

Yönetim Fonu, Katkı Fonundan %9, Emeklilik Fonundan da %3,5 oranına kadar yapılan kesintiler ve devlet katkısıyla finanse edilmektedir. Yönetim Fonu, KRUS'ın operasyonel giderlerini finanse etmektedir (Fitzpatrick, 2005: 30).

Motivasyon Fonu, Katkı Fonundan Yönetim Fonuna aktarılan fonlardan oluşmaktadır. Çiftçi Sosyal Sigorta Konseyi tarafından kabul edilen düzenlemeler temelinde KRUS Başkanı tarafından yönetilmektedir. Fonun kaynakları KRUS çalışanlarına prim olarak ödenmektedir (KRUS, 2019: 38).

Çiftçi Sosyal Sigorta Katkı Fonu, kendi kendini finanse eden bir fondur ve kaza, hastalık ve analık sigortası için çiftçilerin ödediği primlerle finanse edilmektedir. Bu Fondan; kaza, hastalık ve analık sigortası ödemeleri, planlanan harcamaların %9'una kadar Yönetim Fonu ödeneği, planlanan harcamaların %6,5'ine kadar Önleme ve Rehabilitasyon Fonu ödeneği, Çiftçi Sosyal Sigorta Konseyi'nin doğrudan maliyetleri ve Yönetim Fonu ile Önleme ve Rehabilitasyon Fonunun açıkları ödenmektedir (KRUS, 2019: 38).

Polonya'da sosyal sigorta kapsamında olan çiftçiler, üç ayda bir prim ödemek zorundadır. Emeklilik ve maluliyet sigortası ile kaza, hastalık ve analık sigortası primleri aylık olarak tahakkuk eder ancak sigorta süresi bir aydan kısa olan sigortalıların primleri gün sayısına orantılı olarak hesaplanır. Kaza, hastalık ve analık sigortası için prim tutarı Çiftçi Sosyal Sigorta Konseyi tarafından her yıl belirlenir ve KRUS başkanı tarafından resmî gazetede yayımlanır. Kaza, hastalık ve analık sigortası primi, tarımsal işletmelerinin statüleri ve büyüklüklerine bakılmaksızın her sigortalı için eşit miktarda hesaplanır. Emeklilik ve maluliyet sigortasının aylık prim oranı ise, 50 hektara kadar

araziye sahip olan çiftçiler için temel yaşlılık aylığının (2020 yılı için 972,40 PLN) %10'udur. Tarım dışı ticari işletmeyi işleten kişiler, iki kat emeklilik ve maluliyet sigortası primi ödemek zorundadır. Ekilebilir arazi alanı 50 hektardan fazla olan çiftçiler ise arazinin büyüklüğüne göre kademeli olarak artırılan oran üzerinden prim öder (Golasa, 2011: 11; Pawlowska et al., 2013: 74; Namiotko ve Eirošius, 2014: 64; KRUS, 2019: 13). Buna göre; 50 ila 100 ha arasında ekilebilir arazisi olanlar temel yaşlılık aylığının %12'si, 100 ila 150 ha arasında ekilebilir arazisi olanlar temel yaşlılık aylığının %24'ü, 150 ila 300 ha arasında ekilebilir arazisi olanlar temel yaşlılık aylığının %36'sı, 300 hektardan fazla ekilebilir arazisi olanlar temel yaşlılık aylığının %48'i oranında prim öder. Hane halkı üyeleri için ise sadece temel katkı ödenir.

Tablo 34. Polonya'da Tarımsal Sosyal Sigortaların Prim Oranları (2020)

Arazi Alanı	Emeklilik Sigortası					Kaza, Hastalık, Anahk Sigortası		Toplam Üç Aylık Prim Tutarı
	Prim Oranı	Temel Aylık Prim Tutarı	Aylık Ek Prim Tutarı	Toplam Aylık Prim	Toplam Üç Aylık Prim	Aylık Prim Tutarı	Üç Aylık Prim Tutarı	
Bir Çiftlikte Tarımsal Faaliyet Yürüten Çiftçi ve Eşi								
50 hektara kadar	Temel Aylığın %10'u	97,00	0,00	97,00	291,00	42,00	126,00	417,00
50 hektardan 100 hektara kadar	Temel Aylığın %12'si	97,00	117,00	214,00	642,00	42,00	126,00	768,00
100 hektardan 150 hektara kadar	Temel Aylığın %24'ü	97,00	233,00	330,00	990,00	42,00	126,00	1.116,00
150 hektardan 300 hektara kadar	Temel Aylığın %36'sı	97,00	350,00	447,00	1.341,00	42,00	126,00	1.467,00
300 hektardan fazla	Temel Aylığın %48'i	97,00	467,00	564,00	1.692,00	42,00	126,00	1.818,00
Çiftçinin Aile Üyeleri								
Tüm Alanlar	Temel Aylığın %10'u	97,00	0,00	97,00	291,00	42,00	126,00	417,00
Tarım Dışı Faaliyet Yapan Çiftçi ve Eşi								
50 hektara kadar	Temel Aylığın %10'u	194,00	0,00	194,00	582,00	42,00	126,00	708,00
50 hektardan 100 hektara kadar	Temel Aylığın %12'si	194,00	117,00	311,00	933,00	42,00	126,00	1.059,00
100 hektardan 150 hektara kadar	Temel Aylığın %24'ü	194,00	233,00	427,00	1.281,00	42,00	126,00	1.407,00
150 hektardan 300 hektara kadar	Temel Aylığın %36'sı	194,00	350,00	544,00	1.632,00	42,00	126,00	1.758,00
300 hektardan fazla	Temel Aylığın %48'i	194,00	467,00	661,00	1.983,00	42,00	126,00	2.109,00

Kaynak: (KRUS, 2020c).

Çiftçilerin zorunlu sağlık sigortası primlerinin ödenmesinde devletin de önemli katkısı bulunmaktadır. Polonya'da 6 hektardan daha az ekilebilir araziye sahip çiftçilerin

ulusal sağlık sigortası primi her hektar için 1 PLN'dir ve bu tutar devlet tarafından ödenir. Tarım alanı 6 hektardan büyük olan çiftçilerin ulusal sağlık sigortası primi de her hektar için 1 PLN'dir ancak bu tutar çiftçilerin kendileri tarafından üç ayda bir ödenir (Posturzyńska et al., 2012: 594).

Çiftçilere özgü sosyal güvenlik sistemi kuran ülkelerde sosyal güvenliğin finansmanı genel olarak değerlendirilecek olursa, neredeyse her ülkenin tarımsal faaliyetin kendine has özelliklerini dikkate alarak farklı uygulamalar yaptığı görölmektedir.

Almanya'da çiftçiler yaşlılık sigortası primlerini her ayın on beşinde, her yıl Bakanlık tarafından sabit olarak belirlenen tutarda ödemektedirler ve geliri belirlenen tutarın altında olan çiftçilere %60 hibe uygulanmaktadır. Tarımsal sağlık sigortası primleri tarımsal işletmenin ekonomik değerine göre belirlenmekte, tarım işletmesi ne kadar büyükse ödenecek prim de o kadar yüksek olmaktadır. Kaza sigortasında ise belirlenen alandan az arazisi olan çiftçiler sigorta yükümlülüğünden muaf tutulmaktadır.

Avusturya'da emeklilik sigortası primleri üç ayda bir tahakkuk etmekte ve izleyen ayda ödenmektedir. Kaza sigortası primleri ise yılda bir kez ödenmektedir.

Fransa'da çiftçilerin primleri Kasım ayına kadar bildirecekleri gelir üzerinden yıllık olarak belirlenmekte ve iki ödeme seçeneği sunulmaktadır. İsteyen çiftçi her ay kendi belirlediği sabit bir tutarı ödeyebilmekte, ödeyeceği yıllık prim belli olduğunda kalan tutarı ödemektedir. Diğer seçenekte ise aylık ödeme yapılmayıp yıllık prim hesaplandıktan sonra izleyen aylarda ödenmektedir. Ayrıca tarımsal faaliyete 1 Ocak'tan sonra başladıkları yıl prim ödemekten muaf tutulmaktadır.

Finlandiya'da emeklilik sigortası primleri yaşa ve gelir seviyesine göre yıllık olarak hesaplanmakta ve üç taksitte ödenebilmektedir.

Polonya'da ise primler aylık olarak tahakkuk etmekte ancak üç ayda bir ödenmektedir. Kaza, hastalık ve analık sigortası primleri tüm sigortalılar için eşit olarak belirlenmektedir. Ancak malullük ve yaşlılık sigortalarının primleri sahip olunan arazi alanına bağlı olarak kademeli olarak arttırılmaktadır. Altı hektardan daha az araziye sahip olan çiftçilerin sağlık sigortası primleri ise devlet tarafından ödenmektedir.

Çiftçilere özgü sistemler kuran ülkelerde sigortalılara sağlanan faydalar genel sosyal güvenlik sistemleriyle benzerlik göstermekle birlikte, bazı özel uygulamalar da bulunmaktadır. Polonya hariç olmak üzere tüm ülkelerde hastalık, analık, iş kazası ve

meslek hastalığı, maluliyet ve ölüm riskleri sonucu oluşan iş göremezlik için uygulanan ikame işçi hizmeti çiftçilere özgü sistemlerin en özel uygulamalarından biridir.

Avusturya’da ölen sigortalının eşinin ya da ortağının tarımsal işletmenin faaliyetlerini devam ettirmesi halinde, ölen sigortalının evlilik ya da ortaklık sırasında elde ettiği sigortalılık sürelerinin (kendi sigortalılık süreleriyle çakışmamak kaydıyla) eş ya da ortağın sigortalılık sürelerine eklenmesi çiftçilere özgü sistemlere özel bir başka uygulamadır.

Finlandiya’da uygulanan aile emekliliği ve sigortalının ölmesi halinde geride kalan eş ve çocuklara grup hayat sigortası kapsamında tazminat ödenmesi de çiftçilere özgü sistemlere özel diğer uygulamalardır.

Tablo 35’te çiftçilere özgü sistemlerin kapsam, finansman ve primlere ilişkin özellikleri özet olarak verilmiştir.

Tablo 35. Çiftçiler Özgü Sistemlerde Kapsam, Finansman ve Primler

Ülkeler	Zorunlu Kapsama Girmenin Asgari Şartı	Finansman	Primler ve Ödeme Koşulları
Almanya	En az 8 ha arazi sahipliği (Faaliyet türüne göre değişiyor)	%60 Federal Fon katkısı (kaza %20, emeklilik %80, sağlık %52)	Primler yıllık sabit tutar (2020 için aylık 261 Euro) ve ödemeleri aylık
Avusturya	Yıllık asgari 1.500 Euro gelir elde etme	%70 federal fonlardan ve vergilerden (kaza %0,5, sağlık %43, emeklilik %78)	Toplam prim oranı %32,35. Üç ayda bir tahakkuk eder ve ertesi ayın sonuna kadar ödenir
Fransa	<ul style="list-style-type: none"> Dahil olunan bölgenin asgari faaliyet alanının en az yarısı kadar alana sahip olmak Alanın referans alınmadığı durumlarda yılda en az 1.200 saat tarımsal faaliyete ayrılan çalışma süresi 	%75 vergi ve genel plan katkısı	Prim oranları gelire ve risk kategorisine göre değişkenlik göstermektedir. Primler yıllık tahakkuk eder. Kalan yılın kalan aylarında ödenir.
Finlandiya	<ul style="list-style-type: none"> En az 5 ha ekilebilir arazi En az 3.980 Euro yıllık gelir (2020) 	İkame işçi ve hastalık parasında %100, emeklilikte %80, kaza sigortası ve grup hayat sigortasında üçte bir devlet katkısı	Primler yaşa ve gelire bağlı olarak 513 ila %24 arasında değişir. Yılda bir kez tahakkuk eder. Şubat, Mayıs ve Ekim aylarında 1 ila 3 taksit olarak ödenebilir.
Polonya	En az 1 ha tarım arazisi olma	Emeklilik Fonunda %85, kaza sigortasında %11 devlet katkısı	Kaza, hastalık ve analık sigortasının primi KRUS başkanı tarafından yıllık sabit tutar olarak belirlenir. Emeklilik sigortasının prim oranı 50 ha’a kadar temel yaşlılık aylığının %10’udur. 50 ha’dan büyük arazilerde kademeli olarak artar. Primler aylık tahakkuk eder, üç ayda bir ödenir.

Kaynak: Çalışma kapsamında oluşturulmuştur.

1.5.2.2.4. Edimler

Almanya: Almanya’da çiftçi sosyal güvenlik sistemi, yaşlılık sigortası, kaza sigortası, sağlık sigortası ve bakım sigortası olmak üzere dört temel koruma sağlamaktadır (SGK, 2013: 137-138).

Yaşlılık sigortası kapsamında sağlanan yardım, emekli aylıkları ve tıbbi rehabilitasyonu kapsamaktadır. Buna ek olarak, ikame işçi temin edilmesine olanak sağlayıp geçici yardım masraflarını da üstlenmektedir (Posturzyńska vd., 2012: 596). Hastalık nedeniyle iş göremezlik söz konusu olduğunda gerektiğinde uzatılmak kaydıyla 4 hafta, tıbbi rehabilitasyon hizmeti sırasında gerektiğinde uzatılmak kaydıyla 13 hafta, hamilelik ve doğum izni süresince ve ölüm halinde ise 12 aya kadar ikame işçi yardımı sağlanmaktadır (SVLFG, 2020e). Tarımsal Emeklilik Fonunda normal emeklilik yaşı 1947 yılından önce doğanlar için 65 iken, 1947 ve sonraki yıllarda doğanlar için 67 yaş olarak belirlenmiştir. Tarımsal Emeklilik Fonunda sadece çiftçilere özel olarak 55 yaşından itibaren erken emeklilik imkânı da bulunmaktadır. Ayrıca Çiftçi Emeklilik Sigortası kapsamında sigortalılara daha düşük prim ödeyerek kısmi emeklilik aylığı alma hakkı da verilmektedir (MISSOC - Germany, 2019: 16-20, SVLFG, 2020d).

Tarımsal Sağlık Sigortası kapsamında sigortalılara koruyucu sağlık hizmetleri, erken teşhis, tedavi, doğum yardımı, aile yardımı ve ölüm parası sağlanmaktadır. Belirli koşullar altında da sigortalı çiftçilere hastalık ödeneği ve/veya ikame işçi desteği sağlanmaktadır (Posturzyńska et al., 2012: 597). Tarımsal sağlık sigortası kapsamında profesyonel ikame işçi sağlanarak masraflar üstlenildiği gibi çiftçi tarafından tedarik edilen ikame işçinin masrafları da karşılanabilmektedir. İkame işçi yardımından hastalık halinde gerekirse uzatılmak kaydıyla 4 hafta, ayakta veya yatarak hastane tedavisi halinde gerekirse uzatılmak kaydıyla 13 hafta ve hamilelik ve doğum izni süresince yararlanılabilmektedir (SVLFG, 2020e). Tarımsal sağlık sigortası kapsamında sigortalı olanlar aynı zamanda otomatik olarak bakım sigortası kapsamında sigortalı olmaktadır (SVLFG, 2020f).

Tarımsal Kaza Sigortasında bağlanan aylıklar ve ödenen tazminatlar ücretli çalışanlar ve diğer kendi hesabına çalışanlardan farklıdır. Örneğin tarımsal kaza sigortası kapsamında ikame işçi yardımı da verilmektedir. İkame işçi hizmeti, kaza geçiren çiftçi veya eşinin çalışamayacak durumda olduğu sürelerde çiftlikte işlerin devam etmesini garanti etmek amacıyla uygulanmaktadır (ENASP, 2015: 24; MISSOC - Germany, 2019: 25-26).

Avusturya: Avusturya’da çiftçi sosyal güvenlik sistemi, yaşlılık sigortası, sağlık sigortası ve kaza sigortası olmak üzere üç temel koruma sağlamaktadır.

Yaşlılık sigortası kapsamında sağlanan temel garanti yaşlılık aylığıdır. Avusturya’da emeklilik yaşı erkeklerde 65 yaş, kadınlarda ise 1955 ile 1963 arasında doğanlar için 60 yaş, 1964’ten sonra doğanlar için 2024 – 2033 yılları arasında kademeli olarak artırılarak 65 yaşa çıkarılacaktır. Avusturya’da ağır işlerde çalışanların ve malulen emekli olmak durumunda kalanların erken emeklilik hakkı da bulunmaktadır. Ayrıca sigortalının ölmesi durumunda hayatta kalan eşe veya ortağına ölen sigortalı hayatta kalıp emekli olsaydı kendisine bağlanacak aylığın %0’ ile %60’ı arasında aylık bağlanır. Ölen sigortalının eşi ya da ortağı tarımsal işletmenin faaliyetlerini devam ettirmeleri halinde ölen kişinin evlilik ya da ortaklık sırasında elde ettiği sigortalılık süreleri, tarımsal işletmeyi devam ettiren eş yada ortağın sigortalılık süresine eklenir. Ancak bu haktan faydalanılabilmesi için ölüm aylığı talebinde bulunulmaması ve bu sürelerin kendi sigortalılık süreleriyle çakışmaması gerekir. Sigortalı bir ebeveynin ölümünden sonra çocuklar yetim aylığı alma hakkına sahiptir (MISSOC - Austria, 2019: 17; SVS, 2020d).

Sağlık Sigortasında sigortalılar bekleme süresi olmadan ve herhangi bir istisna uygulanmadan tam sigorta kapsamına alınmaktadır. Sağlık sigortası kapsamında erken teşhis ve önleme, hastalık, analık ve iş göremezlik yardımları, dış tedavisi ve tıbbi rehabilitasyon hizmetleri verilmektedir (SVS, 2020a: 5–8). Tüm sigortalılara verilen e-kartıyla sözleşmeli bir doktora giden sigortalı ücretsiz bir şekilde tıbbi yardımlarını alabilmektedir. Katkı payı reçeteye birlikte veya emekli maaşından düşülerek tahsil edilmektedir. Sözleşmeli olmayan bir doktora gidildiğinde, tedavi ücreti öncelikle sigortalı tarafından ödenmekte, ödenen ücrete ait belge SVS’ye gönderildikten sonra SVS, ilgili sözleşme tarifelerinin %80’ini sübvansede etmektedir (SVS, 2020a: 17–18). Ertelenmesi mümkün olmayan işlerin zamanında yapılması gerektiğinden çiftçilerin maruz kaldıkları bir hastalık veya kaza tarımsal işletmeler açısından ciddi sorunlara yol açmaktadır. BSVG kapsamında sağlık sigortalısı olan çiftçilere bu sorunun çözümü için ikame işçi sağlanmaktadır. Hastanede iki günden fazla kalıncaksa, 15 günden fazla süren bir iş göremezlik söz konusu ise, ağır bir hastaya ya da engelli bir çocuğa refakat ediliyorsa, çalışmaya kısmen engel olan bir engellilik durumunda yardıma ihtiyaç duyuluyorsa veya sigortalı hayatını kaybetmişse ikame işçi hizmetinden faydalanılabilmektedir. İkame işçi yardımı, iş göremezlik durumunun doktor raporuyla belgelendirilmesi şartıyla en fazla altı ay süreyle verilmektedir. Ölüm halinde ikame işçi

yardımı, iki yıl süreyle ve yılda en fazla 140 güne kadar sağlanmaktadır (SVS, 2020a: 61–62).

Tarımsal kaza sigortası kişisel sigorta olarak değil, geniş bir koruma kapsamıyla işletme sigortası olarak tasarlanmıştır. Böylece çiftçiyle birlikte, çiftlikte aktif olarak çalışan eşleri, resmi ortakları, çocukları, torunları, ebeveynleri, büyükanne ve büyük babaları ve son olarak çiftlikte çalışmaları nedeniyle zorunlu olarak ASVG veya GSVG kapsamında sigortalı olmayan kardeşleri sigorta kapsamına alınmaktadır. Kaza sigortası kapsamında sağlanan koruma iş kazaları ve meslek hastalıklarını kapsamaktadır. Kaza sigortası sigortalılara, kaza önleme ve güvenlik tavsiyesi, tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri, iş göremezlik ödeneği ve sigortalının ölmesi durumunda hak sahiplerine ölüm geliri sağlamaktadır. Ayrıca iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle iş göremezliğin olduğu durumlarda ertelenemeyecek işlerle sınırlı olmak üzere ikame işçi sağlanmaktadır. Tarım sektöründe zorunlu kaza sigortası kapsamında olmayan çiftçiler isterlerse isteğe bağlı kaza sigortası yaptırabilmektedir. Ancak isteğe bağlı kaza sigortası sadece sigortayı yaptıran kişiyi kapsamaktadır. Çiftlikte çalışan akrabaların da sigortalı olabilmeleri için her birisi için ayrı ayrı isteğe bağlı kaza sigortası yaptırılması gerekmektedir (SVS, 2020b: 5–8).

Fransa: Fransa’da çiftçilere özgü sosyal sigorta sistemi sağlık sigortası, emeklilik sigortası, iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası ve aile yardımlarını kapsamaktadır (Vincent, 2008: 190; CLEISS, 2020).

MSA kapsamında yaşlılık sigortasından sağlanan emekli aylıkları temel emeklilik ve zorunlu ek emeklilikten (RCO) oluşmaktadır. Tarımda bağımsız çalışanlar için temel emeklilik, götürü emeklilik hesaplaması ve orantılı emeklilik hesaplaması olarak iki farklı şekilde hesaplanabilmektedir. Götürü emeklilik hesaplaması, sigortalının ödemiş olduğu primlerle ilgisi olmayan bir hesaplama yöntemidir. Bu yöntemde sabit olarak belirlenmiş bir emeklilik tutarı, çalışılan yıl sayısı ile çarpılmakta, çıkan sonuç doğum yılına göre belirlenmiş sigorta süresine bölünerek emekli aylığı hesaplanmaktadır. 2020 yılı için standart emeklilik tutarı yıllık 3.410,42 Euro iken aylık 284,20 Euro’dur. Temel emekliliğin hesaplanmasında kullanılan ikinci yöntem ise çiftçinin gelirine bağlı olarak hesaplanan primlerle kazanılan puanlara dayanmaktadır. Emekli aylığı primlerden elde edilen puanların belirlenmiş olan puan değeriyle çarpılması ve çıkan sonucun 37,5 yıllık eski dönemin doğum yılına göre belirlenen sabit sigorta süresine bölünmesiyle hesaplanır

(puan x puan değeri x (37,5 / doğum yılına göre sabit sigorta süresi). 2020 yılı için orantılı emeklilik puan değeri 4.008 Euro'dur (Pawłowska et al., 2013: 43; MSA, 2020e). Tarımda bağımsız çalışanlara net asgari ücretin en az %75'ine eşit tam emeklilik aylığı (temel sistem + ek zorunlu sistem) ödenmesini sağlamak amacıyla 2003 yılından sonra emekli olan çiftçi veya tarım işletmesi yöneticileri için, 2011 yılında da tarım işçileri ve yardımcı aile işçileri için zorunlu ek emeklilik (RCO) uygulanmaya başlanmıştır. Zorunlu ek emeklilik ücretsiz haklardan ve/veya primlerden elde edilen haklardan oluşmaktadır. Bunlardan hesaplanan RCO puanları, ölçeğe göre belirlenen puanla (2019 yılı için 0,3392 Euro) çarpılarak yıllık zorunlu ek emeklilik miktarı hesaplanmaktadır (CLEISS, 2020). Fransa'da tarım çalışanlarının emekli maaşına hak edebilmesi için Tarım Çalışanları Emeklilik Fonuna en az 1 yıl katkıda bulunmuş olmaları ve yasal emeklilik yaşına ulaşmış olmaları gerekmektedir. Temel emeklilik maaşını alabilmek için geçerli olan yasal yaş sınırı 1 Ocak 1955'ten sonra doğanlar için 62'dir. Tam emekli aylığına hak etme yaşı ise 67'dir. Doldurulması gereken sigortalılık süresi ise üçer aylık dönemleri ifade eden ve doğum yılına göre değişen çeyreklikler olarak ifade edilmektedir (MISSOC - France, 2019: 15; MSA, 2020g).

Fransa'da tarımsal sağlık sigortası kapsamında, çiftçilere ve belirli koşullarda ailelerine, zorunlu hastalık, analık ve maluliyet sigortası sağlanmaktadır. Tarımda bağımsız çalışanların sağlık sigortası genellikle AMEXA (Assurance Maladie des Exploitants Agricoles) olarak adlandırılmaktadır. AMEXA kapsamında birçok sigorta şirketi bulunmaktadır ve sigortalılar diledikleri sigorta şirketini seçme hakkına sahiptir. MSA koordinasyonu sağlamaktadır ve tüm zorunlu hastalık sigortası sistemini yürütmektedir. MSA kapsamında sağlık sigortalısı olan çiftçiler sadece aynı yardımlardan yararlanma hakkına sahip olup günlük ödeneklerden oluşan maddi yardımlardan yararlanma hakları bulunmamaktadır. Ancak IJ AMEXA kapsamında maddi yardımlardan yararlanılabilmektedir. Hastalık sigortasından ödenen "aynı yardımlar", genel ve özel tedavi, tıbbi bakım ve diş protezleri, analiz ve laboratuvar, hastane, cerrahi operasyon ve hasta nakil masraflarını karşılamaktadır. AMEXA hastalık sigortasından "aynı yardımları" kullanan kadınlar, analık açısından bu tür yardımlardan yararlanma hakkına sahiptir. Ayrıca kadın sigortalılara doğum veya evlat edinme nedeniyle tarımsal işletmede çalışmadıkları günler için ikame işçi yardımı da sağlanmaktadır. İkame işçi yardımı, tarımsal işletmelerin sahipleri, ortakları veya bu kişilerin eşlerine verilmektedir. Erkek çiftçiler de babalık izni süresince ikame işçi

yardımından faydalanabilmektedir (Pawlowska et al., 2013: 42). AMEXA kapsamındaki tıbbi tedavilerde belirlenen tarifinin %70'i oranında geri ödeme yapılmaktadır. İlaç geri ödemeleri ise kademeli olarak belirlenmiş tarife göre yapılmaktadır. Ayrıca sigortalıların AMEXA'nın karşılamadığı ücretleri karşılamak üzere tamamlayıcı sağlık sigortası imkanından faydalanma hakkı da bulunmaktadır. Herhangi bir sosyal güvenlik programı kapsamında sigortalı olan kişiler, hanehalkının yapısına göre belirlenmiş tavanın altında gelir elde etmeleri durumunda tamamlayıcı sağlık sigortasından yararlanabilmektedir. Tamamlayıcı sağlık sigortasının aylık primi sigortalının yaşına göre 8 Euro ile 30 Euro arasında değişmektedir (Morel, et al., 2009: 16; CLEISS, 2020; MSA, 2020h).

Fransa'da tarımda bağımsız çalışanlar, iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı ATEXA olarak anılan zorunlu sigortaya tabidir. ATEXA kapsamında zorunlu sigortalılık, asgari büyüklük veya işgücü girdisi kriterlerini sağlayan çiftçileri, ortaklarını ve bu kişilerin 14 yaşından büyük ve çiftlik faaliyetlerine katılan aile üyelerini kapsamaktadır. ATEXA iş kazası ve meslek hastalığına maruz kalan tüm sigortalıların tedavi masraflarının tamamını, belirlenmiş olan tarifeler dahilinde karşılamaktadır. Diş protezi ve tıbben gerekli görülen cihazların masraflarını da tarife ücretinin %150'si oranında ödemektedir. ATEXA kapsamında ayrıca tıbbi olarak belgelendirilmesi şartıyla iş göremezlik ödeneği de verilmektedir (CLEISS, 2020).

MSA kapsamında Temmuz 2015'ten bu yana 20 yaşın altında en az iki çocuğu olan ailelere, ailelerinin yapısı ve gelir durumu dikkate alınarak aile yardımları da verilmektedir. Her ay düzenli olarak ödenen aile yardımları 20 yaşın altında en az iki çocuk sahibi olanlara ödenmektedir. Aile yardımının miktarı belirlenmiş olan üç ayrı gelir grubu içerisinde sahip olunan 20 yaş altı çocuk sayısına (2,3,4 ve 4'ten fazla) bağlı olarak aylık 32,99 Euro'dan başlayıp dört çocuk için 470,06 Euro'ya kadar çıkabilmektedir (MSA, 2020a).

Finlandiya: Finlandiya'da MYEL sigortalısı olan çiftçiler; yaşlılık aylığı alma hakkına hatta daha az çalışmak ancak emekli olmak istemiyorlarsa kısmi yaşlılık aylığı alma hakkına sahiptir. Ayrıca çalışma gücünün zayıflaması halinde rehabilitasyon hizmetlerinden faydalanma ve malullük aylığı alma hakları da bulunmaktadır. Zorunlu MYEL sigortası aynı zamanda çiftçilere iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı koruma sağlayan MATA sigortasını da içermektedir. MYEL kapsamında sigortalı olan çiftçiler

ayrıca hastalığın beşinci gününden itibaren iş göremezlik ödeneği alma, aile emekliliği imkanlarından faydalanma, yakınlarını da kapsama alan grup hayat sigortası yaptırma ve ikame işçi hizmetinden yararlanma hakkına sahip olmaktadır (MELA, 2020e).

Finlandiya’da tarımsal emeklilik sigortası kapsamında çiftçiler yaşlılık aylığı alabilmek için gerekli olan asgari yaş şartını sağladıklarında aktif sigortalı iken elde ettikleri gelire bağlı olarak hesaplanan emekli aylığını almaya hak kazanmaktadır. Çiftçiler için asgari emeklilik yaşı 63 yaştır. Bu yaş 1954 ve daha önceki yıllarda doğanlar için geçerli olup, 1 Ocak 1955 ve sonrasında doğanlar için asgari emeklilik yaşı kademeli olarak 65 yaşa yükseltilmiştir. 1965 ve sonrasında doğanlar için emeklilik yaşı ise beklenen yaşam süresindeki değişime bağlı olarak daha sonra belirlenecektir (MELA, 2020a; Valkonen, 2020: 92). Emeklilik yaşının yaşam beklentisiyle ilişkilendirilmesi, çalışma süresini uzaması nedeniyle işgücü arzını artıracaktır. İş gücü arzındaki artışın kamu hizmeti üretimi ve idari işlere olan ihtiyacı artırması beklenmediğinden, oluşan ilave işgücü tamamen özel sektöre tahsis edilecektir. Ekonominin işgücü arzının büyümesine göre ayarlanması, tüm temel makroekonomik değişkenleri değiştirecektir (Lassila et al., 2015: 33). Zorunlu tarımsal emeklilik sigortası kapsamında olan çiftçilere ikame işçi hizmeti de verilmektedir. Bu hizmetten yararlanabilmek için, çiftlik hayvanı sahibi olunması, çiftçinin veya aile üyesinin çiftlik hayvanlarının günlük bakımından sorumlu olması ve aylık bağlanmamış olması gerekmektedir. İkame işçi hizmetinden yararlanmak isteyen hayvan sahibi çiftçilerin sahip olması gereken asgari hayvan sayısı çiftlik hayvanının türüne göre değişmektedir. İkame işçi hizmetine ihtiyaç duyan çiftçiler, ikame işçiyi yerel hizmet biriminden talep edebilecekleri gibi kendileri tedarik edip kuruma fatura da ettirebilmektedir (MELA, 2020b).

Finlandiya’da MYEL Emeklilik Sigortası kapsamında sigortalı olan çiftçiler ayrıca bir başvuru yapmaksızın otomatik olarak MATA iş kazası sigortası kapsamında da sigortalı olurlar. Kaza sigortası, iş kazaları ve meslek hastalıkları ile bağlantılı muayene, bakım, ilaç, fizik tedavi, iş göremezlik nedeniyle gelir kaybını ve tıbbi seyahat masraflarını karşılamaktadır. MATA İş Kazası Sigortası çalışma saatleri için ayrı boş zamanlarda meydana gelecek kazalar için ayrı yapılmaktadır. Ancak boş zamanlar için yapılacak kaza sigortası isteğe bağlı olarak yapılmaktadır. Boş zaman sigortasını sadece MATA İş Kazası Sigortası kapsamında sigortalı olanlar, bu sigortaya paralel olarak ve ilave prim ödeyerek yaptırabilmektedir. Boş zaman kaza sigortası, MATA iş kazası sigortası kapsamında sigortalı olanların boş zamanlarında ve kendi özel evlerinde

çalışırken, hobileriyle uğraşırken ya da yurtdışı seyahatleri sırasında meydana gelen kazalara karşı koruma sağlamaktadır (MELA, 2020g).

MYEL sigortası kapsamında zorunlu bir sigorta olarak grup hayat sigortası da bulunmaktadır. Aile üyeleri, sigortalının ölümü sırasında zorunlu MYEL sigortası kapsamında olması veya sigortalılığın üç yıldan kısa bir süre önce sona ermiş olması şartıyla grup hayat sigortasından tazminat alma hakkına sahip olmaktadır. Grup hayat sigortası bir defaya mahsus olmak üzere ödenen, eş ve çocuk payına ilave olarak kaza ödeneğinden oluşan bir ödemedir. Eş yoksa eşin payı ve kaza ödeneği çocuklar arasında paylaştırılmaktadır. 2020 yılı için hayatta kalan eşin payı sigortalının ölüm anındaki yaşına bağlı olarak 4.660 Euro'dan başlayıp 16.720 Euro'ya kadar artmaktadır. Çocuk payı, çocuk başına 7.540.-Euro'dur. Kaza ödeneği ise eş ve çocukların her birine hak ettikleri tazminatın yarısı tutarında ilave olarak ödenmektedir (MELA, 2020d).

Polonya: Polonya'da yaşlılık sigortası, sigortalılara yaşlılık aylığı, malullük aylığı, eğitim aylığı, ölüm aylığı, doğum parası ve cenaze ödeneği gibi yardımlar sağlamaktadır. Tarımsal emeklilik yaşı 1 Ekim 2017'den itibaren kadınlar için 60, erkekler için 65 yaş olarak uygulanmaktadır. Ayrıca sigortalıların emekli aylığına hak kazanabilmeleri için 1 Ocak 1991'den itibaren en az 25 yıllık sigortalılıklarının bulunması gerekmektedir (KRUS, 2020b).

Polonya'da çiftçiler de dahil olmak üzere 1999 yılından bu yana tüm vatandaşlar zorunlu ulusal sağlık sigortası kapsamındadır. Dolayısıyla sigortalı olma şartlarını sağlayan çiftçiler, eşleri, aile üyeleri ve tarımsal emekliler zorunlu sağlık sigortasına tabidir. Sağlık sigortası, hastalık, yaralanma, hamilelik, doğum ve doğum sonrası genel hastalık önleme faydalarını içerir. Ayrıca sigortalı, diş bakımı, sağlık tesislerinde tedavi, tıbbi malzemeler, ortopedik ekipman ve tıbbi ulaşım yoluyla taşıma gibi yardımlardan yararlanma hakkına sahiptir (Posturzyńska et al., 2012: 594).

Kaza, hastalık ve analık sigortası, Çiftçilerin Sosyal Sigortası Katkı Fonu kaynaklarından kendi kendini finanse eden bütçe dışı bir sigorta sistemidir. Bu sigorta kapsamında, iş kazası veya meslek hastalığı, hastalık ve analık nedeniyle geçici veya sürekli iş göremez hale gelen sigortalılara (çiftçi, hane üyesi, çiftçinin yardımcısı) ve aile fertlerine iş göremezlik ödeneği verilmektedir. Ayrıca iş kazası veya meslek hastalığı sonucunda hayatını kaybeden sigortalının hak sahiplerine bir defaya mahsus tazminat ödemesi yapılmaktadır (KRUS, 2019: 18–19).

Polonya’da çiftçilere rehabilitasyon hizmetleri de sunulmaktadır. Rehabilitasyon hizmetleri, KRUS’ın kendi çiftçi rehabilitasyon merkezlerinde 21 günlük konaklama şeklinde organize edilmektedir. Rehabilitasyonun temel amacı sakatlığın önlenmesi veya sigortalının bir çiftlikte çalışmaya devam etmesini sağlayacak düzeye indirilmesidir (KRUS, 2020a).

Bu bölümde tarımsal faaliyet, tarımsal çalışma şekilleri, tarımda bağımsız çalışanların karşılaştıkları riskler ve bu risklerden kaynaklanan sosyal güvenlik ihtiyacı ele alınmıştır. Ayrıca seçilmiş Avrupa ülkelerindeki tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliği kapsam, finansman ve edimler açısından incelenmiştir. İkinci bölümde Türkiye’de tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliği ele alınacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE TARIM VE TARIMDA BAĞIMSIZ ÇALIŞANLARIN SOSYAL GÜVENLİĞİ

Bu bölümde öncelikle Türkiye’de tarımın yapısal özellikleri ve çiftçilerin sosyo-ekonomik durumu incelenecektir. Türkiye’de tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliği 5510 sayılı Kanun öncesi ve sonrası olarak ele alındıktan sonra, Türkiye’de tarımda bağımsız çalışanlarda sosyal koruma sorunu ve Türkiye’de tarımda bağımsız çalışanların sosyal korumasına yönelik diğer düzenlemeler incelenecektir.

2.1. Türkiye’de Tarımın Yapısal Özellikleri

Türkiye’de 2016 yılı itibariyle 38 milyon 328 bin hektarlık tarım alanı üzerinde faaliyet gösteren yaklaşık 3 milyon tarımsal işletme bulunmaktadır. Tarımsal işletmelerinin yaklaşık %10’u beş hektardan küçük işletmelerden oluşurken, yaklaşık %35’i elli hektardan büyük işletmelerden oluşmaktadır. 2020 yılı itibariyle 4 milyon 716 bin kişi tarımda istihdam edilmiş olup tarım sektörünün toplam istihdamdan aldığı pay %17,6 olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılında tarım sektörünün GSYİH’den aldığı pay ise %6,7’dir.

Tablo 36. Türkiye’de Tarım İstatistikleri Özet Tablosu

Kullanılan Tarım Alanı	2016	38.328	Bin Hektar
Tarımsal İşletme Sayısı	2016	3.000.000	Adet
Küçük Tarım İşletmeleri (5 Hektardan Küçük)	2016	%10	Tüm İşletmelere Oranı
Büyük Tarım İşletmeleri (50 Hektardan Büyük)	2016	%35	Tüm İşletmelere Oranı
Tarımsal İstihdam	2020	%17,6	Toplam İstihdama Oranı
Tarımsal İşgücü	2020	4.716	Bin Kişi
Tarımın GSYİH Katkısı	2020	%6,7	GSYİH Payı

Kaynak: (TÜİK, 2016; 2020e, 2020d; World Bank, 2016).

Bir ülkenin genel sosyo-ekonomik yapısı içerisinde tarım sektörünün yeri; sektörün ulusal gelire katkısı, ülkenin gıda ürünlerinde kendi kendine yetebilme durumu, ihracat ve ithalat açısından gösterdiği özellikler, sanayi sektörüne girdi sağlama düzeyi, istihdam yaratma kabiliyeti ve talebi etkileme gücü gibi hususlar göz önüne alınarak değerlendirilir (Günaydın, 2006: 12). Son yıllarda tarım sektörünün

Türkiye ekonomisi içerisindeki payı nispeten azalmış olsa da hâlâ önemini korumaya devam etmektedir. Özellikle ulaşımda sağlanan önemli gelişmeler tarımsal ürünlerin kısa sürede uzak pazarlara ulaştırılması imkanını yaratmış ve tarımsal üretimin daha çok ticari amaçla gerçekleştirildiği bir döneme girilmiştir (SGK, 2013: 3). 1980 yılında tarım sektörünün GSYİH'dan aldığı pay yüzde 26,1 iken, 1990 yılında %17,5 olarak gerçekleşmiştir (ÇSGB, 2015: 159). Tablo 36'da tarım sektörünün GSYİH içerisindeki payının 1998–2020 yılları arasında gösterdiği değişime yer verilmiştir. Tarım sektörünün GSYİH içerisindeki payı, 1998 yılında %12,5 iken, bu oran 2008 yılında %7,4, 2020 yılında ise %6,7 olmuştur. Tarım sektörünün GSYİH'dan aldığı payın düşmesinin hizmet ve sanayi sektörlerinin görece daha hızlı büyümesinden ve tarımsal üretimde verimliliğin düşük olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca 2007 yılında kuraklık nedeniyle tarımda meydana gelen %7 oranında küçülme, 2007-2012 yılları arasında tarım sektörünün ortalama yıllık büyüme hızının (%2,1), genel büyüme hızının (%3,3) altında kalmasına neden olmuştur (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 27).

Tablo 37. Yıllar İtibariyle Tarım Sektörünün GSYİH İçindeki Payı

	1998	2003	2008	2013	2018	2020
Değer (TL)	8.957.343	46.249.933	74.451.345	121.733.979	217.107.229	337.160.051
Pay (%)	12,5	9,8	7,4	6,7	5,8	6,7

Kaynak: (TÜİK, 2020c).

Türkiye'de tarımsal istihdamın toplam istihdam içindeki payının yıllar itibariyle değişimine bakıldığında ise tarımın GSYİH içindeki payının azalmasına paralel olarak tarımsal istihdamın da azaldığı görülmektedir. 1955'te yüzde 77,4 olan tarımsal istihdam oranı, 2000 yılında %47,8'e, 2010 yılında %23,3'e, 2015 yılında %20,6'ya ve 2021 yılında %17,2'ye düşmüştür (ÇSGB, 2015: 159; TÜİK, 2021c).

Tablo 38. Yıllar İtibariyle Tarım Sektörünün İstihdamdan Aldığı Pay

	1955	2000	2010	2015	2021
Pay (%)	77,4	47,8	23,3	20,6	17,2

Kaynak: (ÇSGB, 2015: 159; TÜİK, 2021c).

Tablo 39, 2021 yılında Türkiye’de istihdamın sektörel dağılımını göstermektedir. 2021 yılında tarımsal istihdamın toplam istihdam içindeki payı %17,2, hizmet sektörünün payı %55,3, sanayi sektörünün payı 21,3 ve inşaat sektörünün payı %6,2 olarak gerçekleşmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2021c). Toplam istihdam içerisinde tarımsal istihdamın azalışının nedenleri arasında, tarımda makinalaşmayla birlikte işgücü talebinin azalması, sanayi ve hizmet sektörlerinin işgücü talebinin artması ve miras nedeniyle tarım arazilerinin parçalanmasıyla hane başına tarım gelirlerinin düşmesi yer almaktadır (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2015: 159).

Tablo 39. İstihdamın Sektörel Dağılımı (2021)

Sektör	Çalışan Sayısı	Oran (%)
Tarım	4.948.000	17,2
Sanayi	6.143.000	21,3
İnşaat	1.777.000	6,2
Hizmet	15.928.000	55,3
Toplam	28.796.000	100,0

Kaynak: (TÜİK, 2021c).

Türkiye’nin tarımsal işgücü verimliliği 2004-2011 yılları arasında, 11.000 ABD dolarından 18.500 ABD dolarına yükselmiştir. Buna göre Türkiye’de 2004-2011 yılları arasında tarımsal işgücü verimliliğinde %68’lik bir artış meydana gelmiştir. Tarımsal işgücü verimliliğinde artış görünmekle birlikte sanayi ve hizmet sektörleri ile karşılaştırıldığında bu artışın düşük olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim tarımsal işgücü verimliliği 2011 yılında sanayi işgücü verimliliğinin %29’u, hizmetler işgücü verimliliğinin ise %30’udur. 2004-2011 yılları arasında sanayi işgücü verimliliği %106, hizmetler işgücü verimliliği ise %84 artmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 20).

Tarım sektörü ile ilgili yukarıda paylaşılan bilgiler ışığında genel bir değerlendirme yapıldığında; sektörün GSYİH’den aldığı payın ve buna bağlı olarak tarımsal istihdamın azaldığı görülmektedir. Sektörde işgücü verimliliğinde yıllar itibariyle bir artış olmakla birlikte söz konusu artış sanayi ve hizmet sektörlerindeki işgücü verimlilik artışlarının çok gerisinde kalmaktadır.

Toplam ihracat içinde tarım sektörü ihracatının payı 1996 yılında %9,4, 2000 yılında %6,1, 2005 yılında da %4,7 olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılında ise sektörün ihracat payı sadece %3,5’tir (TÜİK, 2020b). Tarım ürünleri ihracatının %90’ı bitkisel

ürünlere dayalı gıda ürünlerinden oluşmaktadır. Toplam tarım ürünleri ihracatının yaklaşık yarısı ise meyve ve sebze grubuna aittir. Bu grubu tahıl ve tahıl ürünleri grubu izlemektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 29).

Tablo 40. Yıllar İtibariyle Toplam İhracat İçinde Tarım Sektörünün Payı

	1996	2000	2005	2008	2013	2020
Değer (1000USD)	2.179.084	1.683.598	3.468.315	4.177.041	5.339.324	5.956.937
Pay (%)	9,4	6,1	4,7	3,2	3,3	3,5

Kaynak: (TÜİK, 2020b).

Toplam ithalat içinde sektörün payı ise 1996 yılında %5 iken, 2000 yılında %3,9, 2005 yılında %2,4 olmuştur. 2020’de ise sektörün ithalat payı %4,5’e yükselmiştir (TÜİK, 2020b). Tarım ürünleri ithalatının yaklaşık yüzde 40-50’sini tarımsal hammadde ithalatı oluşturmaktadır. Tarımsal hammaddelerin büyük çoğunluğu ise tekstil sektöründe kullanılan hammaddelerden oluşmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 29).

Tablo 41. Yıllar İtibariyle Toplam İthalat İçinde Tarım Sektörünün Payı

	1996	2000	2005	2008	2013	2020
Değer (1000USD)	2.167.235	2.124.848	2.825.598	6.433.040	7.792.640	9.834.246
Pay (%)	5	3,9	2,4	3,2	2,99	4,5

Kaynak: (TÜİK, 2020b).

Genel olarak Tablo 40 ve 41’de yer alan veriler incelendiğinde sektörün toplam ihracat ve ithalat içerisinde almış olduğu payın yıllar itibariyle düşüş eğilimi gösterdiği görülmektedir. Ancak sektörün ülkenin dış ticaretine gerçek katkısını görebilmek için yıllar itibariyle sektörün net ihracat rakamlarına bakmak daha doğru bilgi sağlayacaktır. Sadece 1996 ve 2005 yıllarında net ihracat fazlası veren sektörün, 2000 yılında 441 milyon, 2008 yılında 2 milyar 250 milyon ve 2020 yılında 3 milyar 877 milyon lira net ihracat açığı verdiği görülmektedir. Diğer taraftan et ürünleri, süt ürünleri ve şeker gibi temel gıda maddelerinin ithalatında kısıtlama ve kotaların bulunması tarım ürünleri ithalatının düşük seviyede kalmasını sağlamıştır. 2010 yılında et ve canlı hayvan ithalatının serbest bırakılmasıyla birlikte ithalat hızla artmaya başlamıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 29–30).

2.2. Türkiye’de Çiftçilerin Sosyo-Ekonomik Durumu

Sanayi devrimi, beraberindeki tüm sosyal ve ekonomik sorunlarıyla birlikte gecekonduları sanayi merkezi niteliğindeki şehirlere taşımıştır. Ancak yapılan yasal düzenlemeler, uygulanan sosyal refah programları ve sanayi işçisinin ekonomik refahının artması bu sorunları önemli ölçüde azaltmıştır. Teknolojik ve bilimsel devrimin tarıma gelmesi, tüm dünyada kronik olarak bunalımlı ve düşük gelirli olan tarım sektörünün bazı bölgelerde bu durumdan kurtulmasına katkı sağlamıştır. Ancak bu gelişme sadece büyük ve ticari nitelikteki çiftlikler için geçerli olmuştur. Çoğunluğu oluşturan düşük gelirli grup ağırlıklı olarak yoksulluk sınırının altında gelir elde etmiştir (Welch, 1960: 231–32). Yoksulluğun görülme sıklığı ve şiddeti kırsal alanlarda daha fazladır. Bu durum, tarım sektöründe çoğunluğu oluşturan ücretli işçilerin, geçimlik çiftçilerin ve küçük kiracıların düşük gelirlerinden kaynaklanmaktadır (ILO, 2000: 4). Tüm dünyada yoksulluk tarım sektöründe derin bir şekilde kökleşmiş vaziyettedir. 15 yaş ve üzerindeki aşırı yoksul işçilerin üçte ikisinin asıl işi tarımdır. Tarımda çalışan bu işçiler arasındaki aşırı yoksulluk oranı, tarım dışı sektörlerde çalışanlar arasındaki aşırı yoksulluk oranından dört kat daha fazladır (Castañeda et al., 2016: 12).

Türkiye’de de tarım çalışanları diğer sektörlerde çalışanlarla karşılaştırıldığında yıllık geliri en düşük olan çalışanlardır. Hanehalkı fertlerinin esas işteki iktisadi faaliyet kollarına göre yıllık ortalama esas iş gelirlerini gösteren Tablo 42 incelendiğinde tarım, yıllık gelirin en düşük olduğu iktisadi faaliyet koludur.

Tablo 42. Hanehalkı Fertlerinin İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Yıllık Esas İş Geliri (TL)

İktisadi Faaliyet Kolu	2020	2021
Tarım	25.263	32.635
Sanayi	44.355	47.071
İnşaat	42.227	44.226
Hizmet	46.034	51.173
Toplam	43.118	47.886

Kaynak: (TÜİK, 2021b).

Kırsal alanlarda hem nakit hem de reel olarak ücretler genellikle şehirlere göre daha düşüktür ve çalışma saatleri daha uzundur (Hurst et al. 2007:24). Dünya’da aşırı yoksulların %80’i ve orta düzeyde yoksulların %76’sı ulusal tanımlara göre kırsal olarak sınıflandırılan alanlarda yaşamaktadır. Kırsal kesimlerde yaşayanların %45,6’sı

ise aşırı ya da orta düzeyli yoksul olup, kişi başına günlük 3,10 dolardan az bir gelirle geçinmektedir. Buna karşılık kentsel alanlarda yaşayanlarda aşırı yoksulluk oranı %5,5 iken, orta düzeyde yoksulluk oranı %16,2'dir (Castañeda et al., 2016: 3–11).

2003 yılı itibariyle Türkiye genelinde kentlerde yoksulluk oranı yaklaşık %26 iken, kırsal kesimde bu oran yaklaşık %40'tır (Karadeniz 2006:96). 2013 yılında yoksulluk oranı kentlerde %15,3 iken kırsal kesimde %37,2 olmuştur. (GYKA, 2006-2013). Yıllar itibariyle incelendiğinde hem kentlerde hem de kırsal kesimde yoksulluk oranının düştüğü görülmekle birlikte, 2003-2013 yılları arasındaki on yıllık süreçte yaklaşık olarak kentlerde yoksulluk oranı %11 azalmışken, kırsal kesimde sadece %3 azalmıştır. Bu veriler ışığında, tarımda çalışanların üçte birinden fazlasının yoksulluk sınırının altında bir gelir elde ettiği ve aradan geçen yıllara rağmen bu durumda ciddi bir iyileşmenin olmadığı görülmektedir.

Tablo 43. Tarım Çalışanlarının İşteki Durumlarına Göre Elde Ettiği Yıllık Gelir (2017)

İşteki Durumu	SGK'ya Kayıtlılık	Yıllık Net Gelir (Medyan, TL)	Prim Yüğü*
Ücretli, Maaşlı	Kayıtlı	21.460	%15
	Kayıtlı Değil	12.000	0
Yevmiyeli	Kayıtlı	14.500	%15
	Kayıtlı Değil	7.200	0
İşveren	Kayıtlı	35.209	%20,5
	Kayıtlı Değil	16.295	0
Kendi Hesabına	Kayıtlı	20.900	%34,5
	Kayıtlı Değil	11.600	0
Ücretsiz Aile Çalışanı	Kayıtlı	0	0
	Kayıtlı Değil	0	0

Kaynak: TÜİK GYKA' dan çalışma kapsamında oluşturulmuştur.

* Prim yüğü, 5510 sayılı Kanun kapsamında ödenmesi gereken prim oranlarıdır.

Tablo 43, 2017 yılında tarım çalışanlarının işteki durumlarına göre elde ettikleri yıllık net medyan geliri göstermektedir. Sosyal Güvenlik Kurumuna kayıtlı olanlar ile kayıtlı olmayanların yıllık gelirleri arasında yaklaşık olarak yarı yarıya fark olması ve sektördeki kayıt dışı istihdam oranının 2020 yılı için %83,46 olması tarım sektörünün acil olarak çözülmesi gereken en önemli sorundur. Yıllık medyan gelirleri büyükten küçüğe sıraladığımızda işveren, kendi hesabına çalışan, ücretli-maaşlı çalışan, yevmiyeli çalışan ve ücretsiz aile çalışanı şeklinde bir sıralama oluşmaktadır.

İşverenler tarım çalışanları arasında en yüksek geliri elde eden kesim olurken, ücretsiz aile çalışanları esas işlerinden hiçbir gelir elde etmediklerinden son sırada yer almaktadır. Sektördeki kayıt dışı istihdam oranının 2017 yılı için %83,33 olduğu göz önüne alındığında sektör çalışanlarının %83'ü tabloda kayıtlı olmayan çalışanların elde ettiği gelirlerle geçimini sağlamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde kayıtlı olmayanlar içinde en yüksek gelirli grup olan işverenlerin 2017 yılı için yıllık net medyan geliri 16.295.-TL'dir. 2017 yılında yıllık net asgari ücret ise 16.849.-TL (1.404,06.-TL x 12)'dir. Dolayısıyla tarım çalışanlarının en az %83'ünün asgari ücretin altında gelir elde ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 43' de ayrıca Türkiye'de kendi adına bağımsız çalışanların prim yükünün diğer çalışan gruplarından çok daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum kendi adına bağımsız çalışanların SGK nezdinde hem işçi hem de işveren konumunda olmalarından kaynaklanmaktadır. Ancak bu adil olmayan bir uygulamadır. Özellikle çiftçiler özelinde düşündüğümüzde, hastalık sigortası kapsamında geçici iş göremezlik ödeneğinden yararlanma hakları bulunmamaktadır. İş kazaları ve meslek hastalıkları farkındalıkları olmadığından fiili olarak bu sigorta kolunun sağladığı edimlerden yararlanmamaktadırlar. Genel Sağlık Sigortası'nın imkânlarından şehirlerde yaşayanlar kadar yararlanma imkânları da bulunmamaktadır. Bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda, çiftçilerin prim yükünün diğer çalışan gruplarından çok daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Başta çiftçiler olmak üzere bağımsız çalışanlar aleyhine olan bu uygulamanın yeniden gözden geçirilmesi gerektiği açıktır. Çiftçilerin büyük çoğunluğunun primlerini düzenli olarak ödeyemedikleri ve sosyal güvenlik sisteminin sağladığı edimlerin pek çoğundan yararlanmadıkları düşünüldüğünde, çiftçilerden kısa vadeli sigorta kolları primi alınmaması ve Genel Sağlık Sigortası prim oranında indirim yapılması gerekmektedir.

Türkiye'nin tarım arazisi 38,3 milyon hektar ve tarımsal işletme sayısı yaklaşık 3 milyon adettir (Işın vd., 2010: 9; Uzundumlu, 2012:35; World Bank, 2016). Türkiye'de tarım sektöründe ortalama işletme büyüklüğü 7,6 hektardır. İşletme başına 5,9 parsel düşmekte olup, ortalama parsel büyüklüğü 12,9 dekadır. İşletmelerin yüzde 80,7'si 10 hektardan düşük araziye sahiptir (TÜİK, 2016). Türkiye'de tarım işletmelerinin ekonomik büyüklüklerine göre dağılımı incelendiğinde; işletmelerin %22'si 6.660.-TL'den küçük, %36'sı 6.660-26.640.-TL arasında, %28'i 26.640-83.250.-TL arasında ve %14'ü 83.250.-TL'den daha fazla ekonomik büyüklüğe

sahiptir (TÜİK, 2016). Bu rakamlar incelendiğinde, Türkiye’de tarım işletmelerinin düşük ölçekli ve parçalı yapıda olduğu görülmektedir. İşletme ölçeği büyüdükçe ölçek ekonomisinden yararlanma imkânı olduğundan tarımsal işletme ölçeğinin üretim maliyetleri üzerine oldukça önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, tarımsal etkinliğin sağlanması ve rekabet edebilirlik bakımından Türk Tarımı önemli yapısal sorunlarla karşı karşıyadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: xiii) Nitekim Tablo 44 incelendiğinde tarım işletmelerinin %99,7’sinin on kişiden daha az çalışmanı olan işletmelerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 44. Tarım İşletmelerinin Çalışan Sayısına Göre Dağılımı (2016)

Çalışan Aralığı	Çalışan sayısı	Oran (%)
10 ve Daha Az	401.921	99,7
20-49 Kişi	941	,2
50 veya Daha Fazla	163	,0
Toplam	403.025	100,0

Kaynak: TÜİK HHİA’ dan çalışma kapsamında oluşturulmuştur.

Tarım arazilerinin bölünmesi nedeniyle işletme başına düşen arazi miktarının çok düşük olması tarımda yoksulluk ve sosyal güvenceden yoksunluk sorununu daha da derinleştirmektedir. Ayrıca sektörün kadın ve çocuklar gibi dezavantajlı grupların en fazla istihdam edildiği sektörlerden biri olması ve bu grupların çoğunlukla ücretsiz aile çalışmanı olarak istihdama katılmaları tarım çalışanlarının sosyal güvenlik kapsamı dışında kalmalarına sebep olmaktadır.

2.3. Türkiye’de Tarımda Bağımsız Çalışanlar Açısından Sosyal Güvenliğin Kapsamı

Sosyal güvenliğe ihtiyaç insanlıkla birlikte doğmuş, insanoğlu çeşitli dönemlerde bu ihtiyacı karşılamanın yollarını bulmaya çalışmıştır. Sosyal güvenlikte geleneksel dönem olarak adlandırılan Sanayi Devriminden önceki dönemde sosyal güvenlik gereksinimi aile, tanıma-bilme faktörüne bağlı yardımlaşma, dini sosyal yardımlar ve vakıf benzeri kuruluşlarca karşılanmaktaydı (Alper, 2010: 5). Özellikle aile içi dayanışma tarım ekonomisine geçildikten sonra sanayi devrimine kadar olan süreçte önemli bir sosyal güvenlik yöntemi olarak kullanılmıştır. Tarım toplumundaki birlikte yaşama kültürü, yaşlıların belli bir yaşa kadar çocuklara, çocukların da artık

çalışamaz hale gelmiş yaşlılara baktığı, aile fertlerinden birinin kaza ya da hastalık geçirmesi halinde diğer aile bireylerinin üretim faaliyetlerini sürdürdüğü doğal bir sosyal güvenlik koruması sağlamaktaydı (Dilik, 1988: 41).

Modern sosyal güvenlik sistemleri ise devletlerce kurulan ve sisteme kimlerin dahil olacağı ve hangi haklara sahip olacağının yasalarla belirlendiği yapılardır. Bu sistemler temel olarak sosyal sigortalar (primli rejimler) ve kamu sosyal yardımlarından (primsiz rejimler) oluşmaktadır. Ancak dünyada sosyal güvenlik sistemleri esas olarak tüm çalışanları zorunlu olarak kapsama alan sosyal sigortalar üzerinde inşa edilmekte, sosyal yardımlar ve gönüllük esasına dayalı sosyal güvenlik sistemleri tamamlayıcı sistemler olarak görülmektedir. Sosyal sigorta sistemi, çalışanların ücretleri üzerinden zorunlu olarak kesilen primlerle finansmanına katkıda buldukları, onları hastalık, analık, iş kazası, meslek hastalığı ve ölüm gibi tehlikelere karşı koruma amacı güden bir sistemdir (Koray, 2018: 320).

2.3.1. 5510 Sayılı Kanun Öncesi Yasal Kapsam

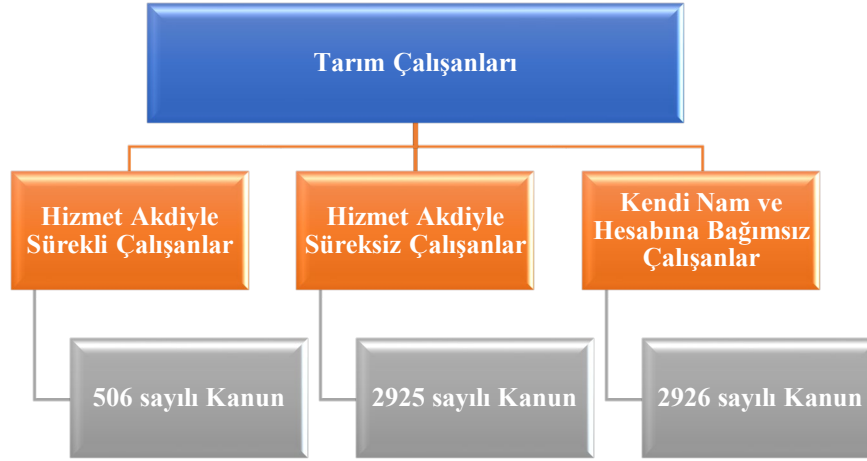
Türkiye’de ilk iş kanunu olan 1936 tarihli 3008 sayılı Yasa, sosyal sigortaların kademeli olarak kurulmasını öngörmüş olsa da sosyal sigortalar ancak 1945 yılından sonra kurulabilmiştir (Ören, 2015: 212). 1945 yılında 4772 sayılı Kanunla İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları, 1949’da 5417 sayılı Kanunla İhtiyarlık Sigortası, 1950’de 5502 sayılı Kanunla Hastalık ve Analık Sigortası, 1957’de 6900 sayılı Kanunla Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları kurulmuştur. 1945 yılında Sosyal Sigortalar Kurumu kurulmuştur. 1952 yılında 5953 sayılı Basın İş Kanunu ile gazeteciler, 1954 yılında 6379 sayılı Deniz İş Kanunu ile de gemi adamları sosyal sigorta kapsamına alınmışlardır. 1949 yılında çıkarılan 5434 sayılı T.C Emekli Sandığı Kanunuyla da dağınık haldeki kanun ve sandıklar birleştirilerek memur kesimi de sosyal sigortaların kapsamına alınmıştır (Tuncay ve Ekmekçi, 2016: 87–88).

1971 yılında kabul edilen 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunuyla da Bağ-Kur kurulmuş ve kendi adına bağımsız çalışan esnaflar yaşlılık, malullük ve ölüm tehlikelerine karşı sigorta kapsamına alınmışlardır. Ayrıca bu kanun köy ve mahalle muhtarları, şirket ortakları ve isteğe bağlı sigortalı olarak ev hanımlarını da kapsamına almıştır. 1985 yılında 3235 sayılı Kanunla, başlangıçta sadece malullük, yaşlılık ve ölüm tehlikelerine karşı

koruma sağlayan Bağ-Kur, kademeli olarak hastalık riskini de koruma kapsamına almıştır (Alper ve Kılıkış 2017: 169).

Tarımda çalışanlar ise, işyerlerinin küçük boyutta ve dağınık olması, kayıt dışılığın yüksek olması, örgütlenmenin olmaması ve eğitim seviyesinin düşük olması gibi nedenlerle en son sosyal güvenlik koruması kapsamına alınan kesim olmuştur. Bu kesime yönelik düzenlemeler ancak 1983 yılında çıkarılan iki kanunla gerçekleşmiştir. 1983 tarih ve **2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu** ile tarım kesiminde ücretli ve geçici olarak çalışanlar, 1983 tarih ve **2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu** ile de tarım kesiminde kendi adına bağımsız çalışanlar (çiftçiler) sosyal güvenlik kapsamına alınmıştır. 2925 sayılı Kanun 1.1.1984 tarihinden itibaren tüm yurttan uygulanmaya başlamışken, 2926 sayılı Kanun ise 1.1.1984 tarihinden itibaren kademeli olarak 10 yıl içinde tüm yurttan uygulanmak üzere yürürlüğe konmuştur (Alper, 2018).

Şekil 1. 5510 sayılı SSGSSK' dan Önce Tarımda Çalışanların Sigortalılığı

Kaynak: Çalışma kapsamında oluşturulmuştur.

Tarım işçileri kendi arasında sürekli ve süreksiz çalışanlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Geçmişte tarımda sürekli çalışanların sosyal güvenliği 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununda (kamuda süreksiz çalışanları da kapsama alıyordu), süreksiz çalışanların sosyal güvenliği ise 2925 sayılı Kanunda düzenlenmiştir. Tarımda kendi adına bağımsız çalışanların yani çiftçilerin sosyal güvenliği ise 2926 sayılı Kanunda düzenlenmiştir.

2.3.1.1. Tarımda Bağımsız Çalışanlara Sosyal Sigortalar Kapsamında Sağlanan Faydalar

5510 sayılı Kanun öncesinde Türkiye’de çiftçiler 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamında zorunlu olarak sosyal sigortaların kapsamına alınmışlardır.

Kanunun amacı tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlara ve hak sahiplerine, malullük, yaşlılık ve ölüm hallerinde sosyal sigorta yardımları sağlamaktır (Resmi Gazete, 1983). Kanunun 22 yaşını doldurmuş erkek çiftçilerin tamamını, kadın çiftçilerin ise 22 yaşını doldurup da aile reisi konumunda olanlarını zorunlu kapsamına almıştır (Arıcı 2003:15). Yaş şartı 2003 yılında çıkarılan 4956 sayılı Kanun’la 18’e düşürülmüştür. Aylık ortalama net tarım geliri 16 yaşından büyükler için belirlenmiş olan asgari ücretten az olanlar kapsam dışında bırakılırken, 58 yaşını dolduran kadınlar ve 60 yaşını dolduran erkekler isteğe bağlı olarak sigortalılık kapsamına girebilmektedir (Karadeniz, 2006: 102).

2926 sayılı Kanun kapsamında tarımda bağımsız çalışanlar malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarının sağladığı haklardan yararlanabilecektir. Bu sigortalar kapsamında çiftçilere sağlanan edimler aşağıda kısaca özetlenmiştir.

2.3.1.1.1. Malullük Sigortası

2926 sayılı Kanun, sebebine bakmaksızın çalışma gücünü 2/3 oranında kaybedenleri malul saymıştır. En az beş yıl prim ödeyen ve yazılı istekte bulunanlara malullük aylığından yararlanmak hakkı tanımıştır. Kanun kapsamında malullük sigortasından malullük aylığı bağlanmakta ve sağlık sigortası yardımlarından

yararlanma hakkı tanınmaktaydı (m. 12-13) (Resmi Gazete, 1983; Arıcı, 2003: 18; Karadeniz, 2006: 103).

2.3.1.1.2. Yaşlılık Sigortası

Tarımda bağımsız çalışanların yaşlılık sigortasından yararlanabilmeleri için yazılı talepte bulunmaları ve talepte bulunduğu tarihte prim ve her türlü borçlarını ödemiş olmaları şartıyla; kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş ve 25 tam yıl sigorta primi ödemiş olmaları gerekmektedir. Kadın ise 60, erkek ise 62 yaşını dolduran ve en az 15 tam yıl prim ödeyen sigortalılara da kısmi yaşlılık aylığı bağlanabilmektedir (m. 17) (Resmi Gazete, 1983).

2.3.1.1.3. Ölüm Sigortası

Ölüm sigortasından sağlanan yardımlar hak sahiplerine aylık bağlanması, toptan ödeme yapılması ve ölen sigortalının cenaze masraflarının karşılanmasıdır (m. 22) (Resmi Gazete, 1983).

Ölüm tarihinde en az 5 tam yıl sigorta primi ödemiş olan, malullük veya yaşlılık aylığı almakta iken veya yazılı olarak istekte bulunup malullük veya yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazandıktan sonra ölen, bağlanmış bulunan malullük veya yaşlılık aylıkları kesilmiş iken ölen, en az 5 yıl sigorta primi ödemiş olanlardan toptan ödeme isteğinde bulunmakla beraber toptan ödeme yapılmadan ölen, sigortalının hak sahiplerine yazılı istekleri üzerine aylık bağlanır (m. 23) (Karadeniz, 2006: 103; Resmi Gazete, 1983).

2.3.1.1.4. Sağlık Sigortası

Türkiye’de tarımda bağımsız çalışanlar ilk kez 1998 yılında 4386 sayılı Kanunla sağlık sigortasının kapsamına alınmışlardır. En az sekiz ay sağlık sigortası prim ödemiş olan ve Kuruma ödenmemiş prim borcu bulunmayan sigortalılar, eşleri, bakmakla yükümlü olduğu çocukları, anne ve babaları ile ölüm aylığı alanlar bu sigortanın sağladığı faydalardan yararlanabilmektedir (Arıcı 2003:19; Karadeniz 2006:103).

2.3.2. 5510 Sayılı Kanun Sonrası Yasal Kapsam

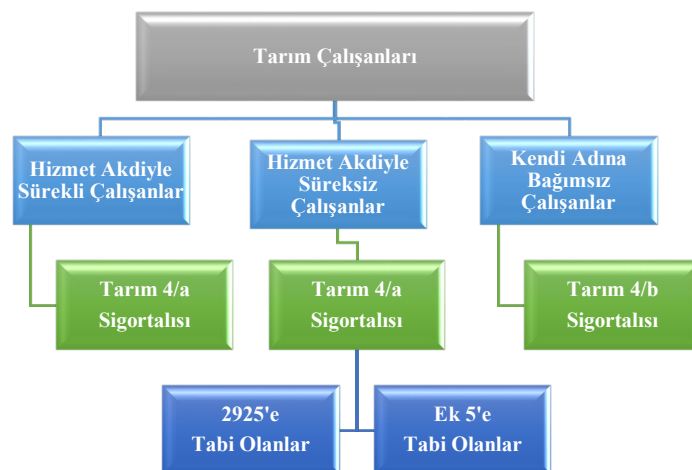
2925 ve 2926 sayılı Kanunlar, tarımda çalışanların özel durumlarını göz önünde bulundurarak sosyal güvenlik sistemine dahil olma şartlarını diğer çalışan gruplarına göre daha esnek tutmuştur. Ancak bu durum 2008 yılında yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunuyla ortadan kaldırılmıştır. 2008 yılından sonra tarımda ekonomik anlamda önemli gelişme katıldığı ve tarımda çalışanların gelir seviyelerinde artış olduğu düşünülerek, tarım da çalışanlara da kademeli olarak diğer sigorta kollarına tabi çalışanlarla aynı hükümler uygulanmaya başlanmıştır (İlhan vd., Bal 2014: 26).

5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte 2926 sayılı Kanun tamamen yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni kanunda tarımda kendi adına ve bağımsız çalışanlar Kanunun 4. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde “tarımsal faaliyette bulunanlar” şeklinde kapsama alınmıştır. Geçmişte 2926 sayılı Kanuna tabi olanların sigortalıkları 5510 sayılı Kanun kapsamına alınarak devam ettirilmiştir (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2013: 42). *“Tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan; tarımsal faaliyette bulunan ve yıllık tarımsal faaliyet gelirlerinden, bu faaliyete ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarın aylık ortalamasının, bu Kanunda tanımlanan prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olduğunu belgeleyenler ile 65 yaşını dolduranlardan talepte bulunanlar”* ise sigortalı olmaktan muaf tutulmuşlardır. Ancak Kanunun geçici 16. maddesiyle prime esas günlük kazanç alt sınırının 2008 yılı için 15 gün olarak uygulanacağı ve prime esas kazancın otuz katını geçmemek üzere izleyen her yıl için bir puan artırılacağı hükmü getirilmiştir (Resmi Gazete, 2006a). Bu hükme göre 2020 yılında tarımda kendi adına ve bağımsız çalışanlar 27 gün üzerinden primlerini ödeyecek, 2020 yılında yıllık tarımsal faaliyet gelirlerinden, bu faaliyete ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarın aylık ortalamasının, bu Kanunda tanımlanan prime esas günlük kazanç alt sınırının yirmi yedi katından az olduğunu belgeleyenler sigortalı olmaktan muaf olacaktır. 5510 sayılı Kanun şartları uyan herkesi sosyal güvenceye kavuşturma hedefine GSS bakımından büyük ölçüde ulaşmış olmakla birlikte diğer sigorta kolları için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Özellikle tarımda bağımsız çalışanlar için Kanun’da düzenlenen muafiyetler ve norm ve standart birliği sağlama adı altında tarımda bağımsız çalışanların 30 gün üzerinden prim ödemesinin düzenlenmesi efektif kapsamı oldukça

daraltmış, pek çok kişinin sosyal güvenceden mahrum kalmasına sebep olmuştur (Alper 2015:19).

5510 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce 2925 sayılı Kanuna tabi olarak hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanların sigortalılıkları ise Kanunun yürürlük tarihinden sonra da devam ettirilecek ancak Kanunun yürürlük tarihinden sonra 2925 sayılı Kanun kapsamında sigortalı tescili yapılmayacaktır. Bu kapsamda çalışanlar ancak isteğe bağlı sigortalı olarak tescil edilebileceklerdir. Dolayısıyla 5510 sayılı Kanun kamuda çalışanlar hariç tarımda hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanları sigortalı olarak kabul etmemiştir. Ancak 13.02.2011 tarihli 6111 sayılı Kanunun 51.maddesiyle eklenen 5510 sayılı Kanunun Ek 5. maddesi ile yapılan değişiklikle tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanlar da sigortalı sayılmışlardır. Dolayısıyla 5510 sayılı Kanuna ilave edilen Ek 5. Madde ile tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz çalışanlar da 4-1/a bendi kapsamında sigortalı sayılmıştır. Eskiden 506 sayılı Kanuna tabi olan tarım veya orman işlerinde sürekli olarak çalışanlar ise 5510 sayılı Kanunla diğer tüm bağımlı çalışanlar gibi 4/a sigortalısı kapsamında sigortalı sayılmışlardır (Resmi Gazete, 2006a; Sosyal Güvenlik Kurumu, 2013: 12–21).

Şekil 2. 5510 sayılı SSGSSK'dan Sonra Tarımda Çalışanların Sigortalılığı

Kaynak: Çalışma kapsamında oluşturulmuştur.

2925 sayılı Kanun kapsamında yeni sigortalı tescili yapılmamakla birlikte bu Kanun kapsamında sigortalı olanların sigortalılıklarının 5510 sayılı Kanunla da devam edeceği yukarıda belirtilmişti. Bu durumun bir sonucu olarak 2925 sayılı Kanuna tabi

sigortalılar ayda 15 gün üzerinden prim ödemeye devam ederek diğer sigortalılara göre avantajlı konumda bulunmaktadır. Oysa Ek 5'e tabi sigortalıların prim ödeme gün sayısı tıpkı kendi adına bağımsız çalışan sigortalılarda olduğu gibi 2008 yılından bu yana her yıl bir puan artırılarak otuz güne çıkarılmaktadır.

5510 sayılı Kanunla sigortalılar arasında norm ve standart birliği sağlamak amacıyla 2023 yılından itibaren 2925 sayılı Kanuna tabi olanlar hariç olmak üzere tarımda çalışanların tamamı primlerini otuz gün üzerinden ödeyecektir. Ayrıca aylık net geliri prime esas günlük kazancın alt sınırının otuz katından az olanlar sigortalılıktan muaf olacaktır. Tarım sektöründe yoksulluk oranının %40 seviyelerinde olduğu dikkate alındığında çiftçilerin elde ettiği gelirin çoğu zaman otuz günlük primi ödemeye yetmeyeceği söylenebilir. Ayrıca çiftçilerin %55'i asgari ücretin altında gelir elde ettiğinden sigortalılıktan muaf olabilecektir (Karadeniz, 2006: 113). Dolayısıyla mevcut uygulama tarımda sosyal koruma kapsamını daraltmakta ve kayıt dışı çalışmanın artmasına neden olmaktadır.

2.3.2.1. Tarımda Bağımsız Çalışanlara Sosyal Sigortalar Kapsamında Sağlanan Faydalar

Çiftçiler zorunlu sosyal sigortalar kapsamında; iş kazası ve meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık, ölüm ve genel sağlık sigortalarının sağlamış olduğu güvencelerden yararlanabilmektedirler. Bu sigortalar kapsamında çiftçilere sağlanan edimler aşağıda kısaca özetlenmiştir.

2.3.2.1.1. İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları Sigortası

İKMH sigortası, sigortalı çiftçilerin iş kazasına veya meslek hastalığına maruz kalmaları sonucunda geçici veya sürekli iş göremez hale gelmeleri veya ölmeleri halinde kendilerine veya bakmakla yükümlü olduğu kişilere gelir güvencesi sağlayan bir sosyal sigorta koludur. Bu sigorta kapsamında çiftçilere geçici iş göremezlik süresince geçici iş göremezlik ödeneği, sürekli iş göremezlik durumunda sürekli iş göremezlik geliri, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölen çiftçinin hak sahiplerine ölüm geliri, gelir bağlanmış kız çocuklarına evlenme ödeneği ve son olarak ölen sigortalı için cenaze ödeneği verilir. Burada çiftçiler için önemli olan husus bu

edimlerden yararlanılabilmesi için Kuruma ödenmemiş geçmiş prim borcunun bulunmaması gerektiğidir. Ayrıca çiftçiler geçici iş göremezlik ödeneğini sadece yatarak tedavi süresince ve devamında istirahat raporu kullanılan hallerde hak edebilmektedir (Sözer, 2017: 366–69; Alper, 2018: 278–79).

2.3.2.1.2. Hastalık ve Analık Sigortası

Hastalık haline ilişkin sağlık yardımları genel sağlık sigortası kapsamında düzenlendiğinden hastalık sigortası kapsamında sigortalılara sadece günlük geçici iş göremezlik ödeneği verilmektedir. 5510 sayılı Kanunun ilk halinde 4/1-b kapsamındaki sigortalılara da geçici iş göremezlik ödeneği verilmesi öngörülmüş olmasına karşın 5754 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle geçici iş göremezlik ödeneğinden yararlanma hakkı sadece 4/1-a kapsamında sigortalı olanlara verilmiştir. Bu değişiklikle birlikte artık çiftçiler hastalanmaları halinde istirahatli olmalarını gerektiren iş göremezlikleri olsa bile günlük geçici iş göremezlik ödeneği alamayacaklardır (Alper, 2018: 279).

Analık sigortası kapsamında ise sigortalı kadın çiftçilere, analık hali nedeniyle doğumdan önce sekiz hafta ve doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere iş göremezlikleri süresince geçici iş göremezlik ödeneği verilir. Ayrıca yine analık sigortası kapsamında yaşaması şartıyla her çocuk için doğum tarihinde geçerli tarife üzerinden emzirme ödeneği verilecektir (Ören, 2015: 224).

2.3.2.1.3. Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Sigortaları

Malullük çalışma gücünün kısmen veya tamamen kaybedilmesi halidir. Malullük sigortası kapsamında çiftçilere sağlanacak edim malullük aylığı bağlanmasıdır. Çiftçilerin malullük aylığından yararlanabilmesi için öncelikle Kanunda belirtilen şartları sağlayarak malul sayılmaları, on yıldan beri sigortalı olmaları ve en az 1800 gün malullük, yaşlılık, ölüm sigortası primi bildirmiş olmaları gerekir (Tuncay ve Ekmekçi, 2016: 444–52).

Yaşlılık sigortası kapsamında çiftçilere sağlanacak edim yaşlılık aylığı bağlanmasıdır. İlk defa 5510 sayılı Kanuna göre sigortalı sayılan çiftçilerin yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi için; kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olmaları

ve en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirmiş olmaları gerekir. Bu şartları sağlasa bile çiftçilere yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için talepte bulunduğu tarihte Kuruma gecikmiş hiçbir borcunun bulunmaması gerekir (Şakar, 2017: 285–90).

Ölüm sigortası, sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine gelir güvencesi sağlamayı amaçlamaktadır. Çiftçilerin ölüm sigortasından yararlanabilmeleri için ölüm tarihinden önce en az 1800 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirmiş olmaları gerekir. Kanunda belirtilen şartları sağlayan sigortalı çiftçinin ölümü halinde hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanması, toptan ödeme yapılması, aylık almakta olan kız çocuklarına evlenme ödeneği verilmesi ve cenaze ödeneği verilmesi gibi edimler sağlanır (Tuncay ve Ekmekçi, 2016: 510–30).

Tablo 45. Tarımda Bağımsız Çalışanlara 5510 sayılı Kanun Kapsamında Sağlanan Haklar ve Yararlanma Koşulları

	Sağlanan Haklar	Yararlanma Koşulları*
Genel Sağlık Sigortası	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sağlık Hizmetleri ➤ Bazı durumlarda yol parası ve gündelik verilmesi, refakatçi giderlerinin karşılanması 	Son bir yıl içinde en az 30 gün GSS primi ödemiş olmak
İKMH Sigortası	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sadece yatarak tedavilerde geçici iş göremezlik ödeneği 	İş kazasına ve/veya meslek hastalığına maruz kalındığında sigortalı olmak
Analık Sigortası	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Geçici iş göremezlik ödeneği ➤ Emzirme ödeneği 	120 gün kısa vadeli sigorta kolları primi ödemiş olmak (Şirket ortağı kadınlar analık sigortasından yararlanamaz)
Malullük Sigortası	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Malullük aylığı 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çalışma gücünün veya İKMH sonucu meslekte kazanma gücünün en az %60 kaybı ➤ En az on yıldan beri sigortalı olmak ve 1800 gün uzun vadeli sigortalı kolları primi ödemiş olmak ➤ Başka birinin bakımına muhtaç derecede malul olan sigortalılar için sadece 1800 gün prim ödemek
Yaşlılık Sigortası	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Yaşlılık aylığı 	9000 gün uzun vadeli sigorta kolları primi ödemiş olmak, Kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olmak (Yaş şartı 2036 yılından itibaren kademeli olarak artırılarak 2048 yılında kadınlar ve erkekler için 65 olacaktır).

Ölüm Sigortası	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ölüm aylığı ➤ Evlenme ödeneği ➤ Cenaze ödeneği 	Cenaze ödeneği için en az 360 gün, Ölüm aylığı ve evlenme ödeneği için en az 1800 gün uzun vadeli sigorta kolları primi ödemiş olmak
-----------------------	--	--

Kaynak: Çalışma kapsamında oluşturulmuştur.

Tablo 45, tarımda bağımsız çalışanların 5510 sayılı Kanun kapsamında sahip olduğu hakları ve yararlanma koşullarını içermektedir. Tablo incelendiğinde, Türkiye’de tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliği açısından, 5510 sayılı Kanun’un sigortalılar arasındaki norm ve standart birliğine aykırı uygulamaları olduğu görülmektedir. Kısa vadeli sigorta kolları primi kendi adına bağımsız çalışanlar için bağımlı çalışanlarla aynı oranda tahsil edilmesine karşın, kendi adına bağımsız çalışanlar hastalık halinde geçici iş göremezlik ödeneğinden yararlanamamakta, iş kazası veya meslek hastalığı halinde ise sadece yatarak tedavilerde yararlanabilmektedir. Ayrıca şirket ortağı olan 4/1-b’li kadınlar analık halinde geçici iş göremezlik ödeneğinden yararlanamamaktadır (Karadeniz, 2012: 19).

Uzun vadeli sigorta kollarından yaşlılık aylığına hak kazanmak için bağımlı sigortalıların 7200 gün prim ödemeleri yeterli iken, kendi adına bağımsız çalışanların 9000 gün prim ödemek zorunda olmaları norm ve standart birliğine aykırı diğer bir uygulamadır. Son olarak 4/1-b’lilerin herhangi bir sosyal sigorta kolunun sağladığı haklardan yararlanabilmesi için prim borcunun bulunmaması şartı norm ve standart birliğine aykırı diğer bir uygulamadır (Durusoy Öztepe ve Akbaş, 2018: 79).

Çiftçiler 5510 sayılı Kanunla birlikte diğer bağımsız çalışanlarla eşit şartlarda yukarıda detayları sayılan haklara kavuşmuşlardır. Bu durum ilk bakışta çiftçiler açısından olumlu bir gelişme gibi görünse de haklar açısından diğer bağımsız çalışanlarla eşit olmak yükümlülükler açısından da aynı eşitliği getirmektedir. Çiftçiler daha önce her ay için 15 gün üzerinden prim öderken artık kademeli bir geçişle 2023 yılı itibariyle 30 gün üzerinden prim ödeyeceklerdir. Bu durum çiftçilerin ödeyecekleri prim tutarının yükselmesi anlamına gelmektedir.

2.4. Türkiye’de Tarımda Bağımsız Çalışanlarda Sosyal Koruma Sorunu

Bu başlıkta Türkiye’de tarımda bağımsız çalışanların sosyal koruma sorunu kayıt dışı istihdam sorunu, gelir güvencesi sorunu ve sağlık güvencesi sorunu kapsamında incelenecektir.

2.4.1. Kayıt Dışı İstihdam Sorunu

Kayıt dışı istihdam kavramı ilk olarak 1970 yılında ILO’nun düzenlediği Dünya İstihdam Programı kapsamındaki Kenya Raporunda “enformel sektör” olarak kullanılmıştır. Raporda kayıtlı sektör tarafından karşılanamayan açık işsizliğin kayıt dışı sektör tarafından emildiği ve kırsal alandan kentlere göçün beklenen miktarda açık işsizliğe yol açmadığı saptaması yapılmıştır (Güloğlu vd., 2003: 52–53; Özgür ve Demirbilek, 2016: 893).

Uluslararası Çalışma Örgütü, kayıt dışı sektör ve kayıt dışı istihdamın resmi tanımlarını sağlayan başlıca uluslararası kuruluştur. İlk standardize tanım, üretim birimleri açısından gayri resmi çalışmanın tanımlandığı 1993 yılında kararlaştırılmıştır. Burada kayıt dışılık, bir firmanın resmi olup olmadığı anlamına gelmekteydi. Buna göre işletmeler gayri resmi sayılmak için, sahiplerinden bağımsız olarak tüzel kişiliği olmayan bireylere ait olmalı, belirli eşliğin altında bir büyüklükte olmalı ve tarım dışı faaliyetlerde bulunmalıdırlar. Bu aynı zamanda serbest meslek sahibi olmayı da içermektedir. Sonuç olarak ILO kayıt dışı istihdamı; “enformel sektördeki işletmelerde yapılan tüm işler veya referans dönemi boyunca, istihdamdaki statülerine bakılmaksızın kayıt dışı sektörde en az bir defa istihdam edilmesi ya da ek iş olarak burada çalışması” olarak tanımlamıştır. Ancak bu tanımın kayıt dışı istihdamın önemli bölümünü dışarıda bıraktığı görülünce ILO 2003 yılında daha geniş bir tanım yaparak kayıt dışı istihdamı; “resmi sektör işletmelerinde, enformel sektör işletmelerinde veya hane halklarında yürütülen toplam kayıt dışı istihdam sayısı” olarak tanımlamıştır (Jütting et al., 2008: 11). OECD kayıt dışı istihdamı, “resmi olarak beyan edilmeyen ve sosyal güvenlik sistemine hiçbir katkıda bulunmayan istihdam” olarak tanımlamıştır (Özgür ve Demirbilek 2016: 893). 1998 yılında AB’nin hazırladığı raporda ise kayıt dışı istihdam, nitelik olarak yasal fakat kamu kurumlarına bildirilmemiş herhangi bir ücretli faaliyet şeklinde tanımlanmıştır (Uğur ve Berkün, 2014: 58). AB Komisyonuna göre kayıt dışı çalışma, “Üye Devletlerin düzenleyici sistemindeki farklılıklar dikkate alınarak, doğası gereği yasal olan ve kamu

makamlarına beyan edilmeyen ücretli faaliyetler” olarak tanımlanmaktadır (EC, 2007: 2). TÜİK ise işgücü istatistiklerinin meta veri bölümünde kayıt dışı istihdamı “referans haftasında yaptığı işten dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmayanlar” şeklinde tanımlamaktadır (TÜİK, 2020e). Daha kapsamlı olarak kayıt dışı istihdam hem resmi hem gayri resmi sektörde hem de kayıt dışı ekonomide kendi hesabına ya da ücretli olarak çalışan ve faaliyetleri devlet kayıtlarına ve istatistiklere yansımaya istihdam şekillerinin tümünü ifade etmektedir (Yereli ve Karadeniz, 2004: 45).

Şekil 3. Kayıt Dışı Çalışma Şekilleri

Kaynak:(Eurofound,, 2013: 3).

Kayıt dışı istihdam kayıt dışı ekonominin işgücü piyasasına yansımaları olarak ortaya çıkan ve çoğu zaman işverenlerin maliyetlerini düşürmek, vergi ve sosyal sigorta prim ödemelerinden kaçınmak ve bürokratik işlemlerden kurtulmak için gelirlerini kayıtlı sistemin dışında tutmaları şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kayıt dışı istihdam çoğunlukla işverenler kaynaklı olarak ortaya çıksa da kendi hesabına bağımsız çalışanlar ve işçiler de benzer gerekçelerle kayıt dışı istihdam da yer alabilmektedir. Sosyal güvenlik açısından değerlendirildiğinde kayıt dışı istihdam, niteliği itibarıyla yasal işlerde çalışarak istihdama katılan bireylerin çalışmalarının, resmî kurumlara hiç bildirilmemesi veya gün ya da ücret olarak eksik bildirilmesi şeklinde tanımlanabilir (İlhan vd., 2014: 14).

Kayıt dışı çalışanların çoğu beslenme, barınma, eğitim ve sağlık bakımı gibi zorunlu ihtiyaçlara gelirlerinin büyük bir bölümünü ayırmak zorunda kalmaktadırlar. Gelir yetersizliği enformel sektör çalışanlarının sosyal korumayı öncelik olarak geri

plana itmelerine neden olmakta, formel sektör çalışanlarıyla karşılaştırıldığında enformel sektör çalışanlarının sosyal güvenlik sistemine katkı sağlama gücü çok daha zayıf olmaktadır (Erdut, 2007: 60; Natural Sciences, 2020: 505).

Türkiye’de faaliyet gösteren işletmelerin %99,8’inin küçük ve orta ölçekteki işletmelerden oluşması kayıt dışı çalışan sayısını artıran faktörler arasında yer almaktadır. Ayrıca hızlı nüfus artışı ve göç, sosyal güvenlik bilincinden yoksunluk, eğitim seviyesinin düşük olması, işsizlik, yoksulluk, vergi oranlarının ve sigorta primlerinin yüksek olması, bürokrasi, kurumlar arası koordinasyon eksikliği, denetim ve yaptırımların yetersizliği kayıt dışı istihdamın artmasına neden olan temel faktörlerdir (İlhan vd., 2014: 15–18; Özgür ve Demirbilek, 2016: 915–26).

Tablo 46’da Türkiye’de 2002-2020 yılları arasını kapsayan 18 yıllık sürece ilişkin kayıt dışı istihdam oranları verilmiştir. Tabloda da açıkça görüldüğü üzere yıllar itibariyle kayıt dışı istihdam oranında düşüş görülmektedir. 2002 yılında yaklaşık %52 olan kayıt dışı istihdam oranı 2020 yılında yaklaşık %30 olarak gerçekleşmiştir. Kayıt dışı istihdam oranındaki azalma izlenen ekonomik politikalar, yürürlüğe konan tedbirler, çalışanların sigortalılık bilincindeki artış ve denetim sürecinde bilgisayar teknolojilerinin etkin bir şekilde kullanılmasının bir sonucu olabilir (Kalaycı ve Kalan, 2017: 21). Tabloda aynı zamanda kayıt dışı istihdamın sektörel dağılımı da verilmiştir. Sektörel olarak değerlendirildiğinde Türkiye’de kayıt dışı istihdamın en fazla olduğu sektör tarım sektörüdür. 2002 yılında yaklaşık %90 olan sektördeki kayıt dışı istihdam oranı 2020 yılında %83 düzeylerine düşmüş olsa da sektördeki kayıt dışı istihdam oranı hâlâ oldukça yüksektedir.

Tablo 46. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Kayıt Dışı İstihdam Oranları

	Tarım	Tarım Dışı	Sanayi	Hizmet	İnşaat	Genel
2002	90,14	31,74	36,40	29,19	-	52,14
2005	88,22	34,32	38,11	32,27	-	48,17
2010	85,47	29,06	32,68	27,11	-	43,25
2014	82,27	22,32	20,26	21,09	36,61	34,97
2015	81,16	21,23	19,13	20,05	35,58	33,57
2016	82,09	21,72	20,20	20,35	35,76	33,49
2017	83,33	22,10	20,03	20,95	35,80	33,97
2018	82,73	22,28	20,29	21,46	34,39	33,42
2019	86,62	22,96	20,03	22,55	37,74	34,52
2020	83,46	19,30	16,46	18,76	34,72	30,59

Kaynak:(SGK, 2021).

Kişilerin gelirleri düştükçe kayıt dışı çalışma oranları artmaktadır (Durusoy Öztepe ve Akbaş, 2018: 85). Dolayısıyla kayıt dışı çalışanlarda yoksulluk oranları da daha yüksektir. TÜİK 2006-2017 Gelir ve Yaşam Koşulları mikro veri setinden yoksulluk sınırının eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirinin yüzde 60'ı olarak kabul edilerek yapılan hesaplamalarda, 2006 yılında yoksulluk oranı kayıtlı çalışanlarda %7 iken, kayıt dışı çalışanlarda %30,9'dur. 2017 yılında yoksulluk oranı kayıtlı çalışanlar için %7,6 iken kayıt dışı çalışanlar için %23,6'dır (Aslan, 2020: 102).

Araştırmanın yapıldığı Manisa ili TR33 bölgesinde yer almaktadır. TR33 bölgesinde tarımda kayıt dışı istihdam oranına bakıldığında ülke geneliyle benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. Bölgede tarımda kayıt dışı istihdam oranı %81'dir.

Tablo 47. TR33 Bölgesinde Tarımda Kayıt Dışı İstihdam Oranı (2020)

SGK Kayıtlılık	Çalışan Sayısı	Oran (%)
Evet	63.692	18,7
Hayır	276.560	81,3
Toplam	340.252	100,0

Kaynak: TÜİK HHİA'dan çalışma kapsamında oluşturulmuştur.

Tablo 48'de yer alan TR33 bölgesinde kayıt dışı istihdam oranları işteki duruma göre incelendiğinde, ücretli çalışanlarla işverenlerde kayıt dışı istihdam oranı yaklaşık %75 civarındadır. Bu oran kendi hesabına çalışanlarda %71 iken ücretsiz aile çalışanlarında %93 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlar; kayıt dışı istihdam sorununun tüm tarım çalışanları için ciddi bir sorun olduğunu, herhangi bir çalışan grubuna özgü bir sorun olmadığını göstermektedir. Ancak, kayıt dışı istihdamın en yüksek oranda gerçekleştiği ücretsiz aile çalışanlarının ağırlıklı olarak kadın çalışanlardan oluşuyor olması, bu çalışan grubuna yönelik farklı bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır.

Tablo 48. TR33 Bölgesinde Tarımda İşteki Duruma Göre Kayıt Dışı İstihdam Oranları (2020)

SGK Kayıtlılık	Çalışan Sayısı	Oran (%)
Ücretli, Maaşlı veya Yevmiyeli	42.795	100
Evet	10.149	23,7
Hayır	32.646	76,3
İşveren	2.341	100

Evet	580	24,8
Hayır	1.762	75,2
Kendi Hesabına	153.866	100
Evet	43.709	28,4
Hayır	110.157	71,6
Ücretsiz Aile Çalışanı	141.250	100
Evet	9.254	6,6
Hayır	131.995	93,4
Toplam	340.252	100,0

Kaynak: TÜİK HHİA'dan çalışma kapsamında oluşturulmuştur.

Tarım sektöründe kayıt dışı istihdam oranının çok yüksek olmasının çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Söz konusu sebepler sektörün özelliklerinden kaynaklanan sebepler olduğu gibi sektörde çalışan bireylerin demografik, sosyal ve kültürel özelliklerinden de kaynaklanan sebepler de olabilmektedir. Tarım sektöründe işletme ölçeğinin ve arazi sahipliğinin küçük olması ve dolayısıyla elde edilen gelirin düşük olması kayıt dışı istihdam oranının yüksek olmasının en büyük nedenlerinden biridir.

5510 sayılı Kanunun tüm sigortalılar arasında norm ve standart birliği sağlamak amacıyla tarımda çalışanların prim ödeme şartlarını ağırlaştırmasının tarımda kayıt dışılığın azaltılması çabalarına olumsuz etki yapacağı düşünülmektedir. Eskiden 15 gün üzerinden prim ödeyen çiftçilerin 2023 yılından itibaren 30 gün üzerinden prim ödeyecek olmaları, çoğunluğu asgari ücretin altında gelir elde eden çiftçilerin primlerini ödeyememelerine ve zorunlu olarak sosyal koruma kapsamının dışında kalmalarına yol açacaktır. Ayrıca çiftçilerin gelir elde etmek için yaklaşık 9-12 ay arasında ürünlerin hasatını beklemek zorunda olmaları primlerini düzenli olarak ödeyememelerine neden olacaktır.

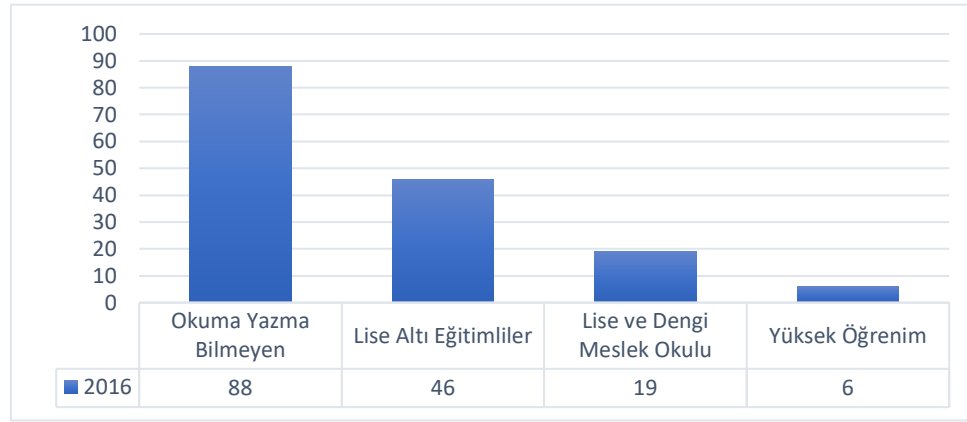
Çalışanların eğitim düzeyi ve vasıflılığı da kayıt dışı istihdamı doğrudan etkilemektedir. Eğitim düzeyi arttıkça kayıt dışı çalışma oranı düşmektedir. Eğitim önemli bir beşerî sermaye yatırımı olup, bireylerin yoğun rekabetin yaşandığı işgücü piyasasındaki rekabet gücünü artırmaktadır. Ayrıca eğitim seviyesi yüksek olanların sigortalı olma eğilimi daha yüksek olurken eğitim seviyesi düşük olanların kayıt dışı istihdamda daha fazla yer aldıkları görülmektedir (Türkiye Genel Hizmetler İşçileri Sendikası, 2017: 5). Tablo 49'da TR33 bölgesinde tarım çalışanlarının %90'ının eğitim düzeyinin ilköğretim ve altı düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 49. TR33 Bölgesinde Tarımda Çalışanların Eğitim Durumu (2016)

	Çalışan Sayısı	Oran (%)
İlköğretim ve Altı	364.480	90,4
Lise	28.485	7,1
Yükseköğretim ve Üzeri	10.060	2,5
Toplam	403.025	100,0

Kaynak: TÜİK HHİA' dan çalışma kapsamında oluşturulmuştur.

2016 yılında eğitim seviyesine göre kayıt dışı istihdam oranlarını gösteren Şekil 4 incelendiğinde; yükseköğretim görenlerde kayıt dışı istihdam oranı %6 iken, okuma yazma bilmeyenlerde bu oran %88 olarak gerçekleşmektedir.

Şekil 4. Eğitim Durumuna Göre Kayıt Dışı İstihdam Oranları (2016)

Kaynak: TÜİK İşgücü istatistikleri.

Kayıt dışı istihdamın en yüksek olduğu kesimlerin başında ise kadınlar gelmektedir (Özgür ve Demirbilek 2016: 915). Aile reisinin erkek olduğu düşüncesinden hareketle evin geçiminin temel olarak erkeğin sorumluluğunda görülmesi, kadınların kazandığı paranın ek gelir olarak algılanması, kadınların eğreti işlerde düşük ücretle ve kayıt dışı çalışmalarına neden olmaktadır (Genel İş, 2017: 6). Türkiye’de kadınların istihdam biçimleri incelendiğinde, kadınlar çoğunlukla ücretsiz aile çalışanı olarak çalışmaktadır. Ücretsiz aile çalışması özellikle kırsal kesimde kadınların yaygın olarak dahil olduğu istihdam biçimidir (Özer ve Biçerli 2003: 66).

Tablo 50. Tarımda Çalışan Kadınların SGK’ya Kayıtlılık Durumu (2020)

SGK Kayıtlılık	Çalışan Sayısı	Oran (%)
Evet	108.305	5,7
Hayır	1.783.118	94,3

Toplam	1.891.423	100,0
---------------	------------------	--------------

Kaynak: TÜİK, HHİA' dan çalışma kapsamında oluşturulmuştur.

Kadınların kırsal kesimde yaygın olarak ücretsiz aile çalışanı olarak istihdam edilmesi, tarım sektöründe özellikle kadın çalışanlarda kayıt dışı istihdam oranının çok yüksek olmasına neden olmaktadır. Nitekim Tablo 50 incelendiğinde, tarımda çalışan kadınlarda kayıt dışı istihdam oranının 2020 yılı için %94,3 olduğu görülmektedir.

2.4.2. Sağlık Güvencesi Sorunu

Tarım çalışanları, 5510 sayılı Kanunun hizmet akdi ile çalışanları, bağımsız çalışanları ve son olarak 6111 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanları genel sağlık sigortası kapsamına alması nedeniyle yasal olarak sağlık güvencesine sahiptirler. Ancak genel sağlık sigortasına tabi olarak sağlık hizmeti alabilmek için sigortalı veya sigortalının bakmakla yükümlü olduğu kişi olma, sağlık hizmeti sunucusuna başvuru tarihinden önceki bir yıl içinde 30 gün genel sağlık sigortası primi ödemiş olma ve 60 günden fazla prim ve prime ilişkin borcun bulunmaması gibi şartların yerine getirilmesi zorunludur (Çallı, 2014: 280–88).

Genel sağlık sigortası ilke olarak ülkede yaşayan herkesi sağlık güvencesi kapsamına almakla birlikte, sistemin prime dayalı olması ve katkı payı ödemesi içermesi kişilerin sağlık hizmetlerine erişimini kısıtlamaktadır (TTB, 2005: 23). Sağlık hizmetlerinin belirli bir oranda ödeme karşılığında verilmesi bu hizmetlere en çok ihtiyacı olan kesimi dışlamaktadır (Gökbayrak, 2010: 156). İşsizler, kayıt dışı çalışanlar, prim borcu bulunan esnaf ve çiftçiler, ücretsiz aile çalışanları, mevsimlik işçiler ve ev hanımları sağlık hizmetlerinden yararlanamamaktadır.

Tablo 51. Seçilmiş Sektörlerde Son On İki ay İçinde Tedavi İhtiyacı Olduğu Halde Doktora Başvuramama Durumu (2015)

Sektör	Çalışan Sayısı	Oran (%)
Tarım, Ormancılık, Avcılık ve Balıkçılık	662.361	20,1
İmalat	639.746	19,4
Toptan ve Perakende Ticaret	428.698	13,0
İnşaat	303.015	9,2
Ulaştırma ve Depolama	173.691	5,3
Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri	203.214	6,2

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Anketinden çalışma kapsamında oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere son iki ay içinde tedavi ihtiyacı olduğu halde doktora başvuramayanların %20,1'i tarım sektöründe çalışmaktadır. Tarım sektöründe çalışanların ise %13,4'ü son on iki ay içerisinde rahatsızlıkları olmasına rağmen doktora başvuramamaktadır (TÜİK GYKA, 2015).

Doktora başvuramama nedenlerini gösteren Tablo 52 incelendiğinde ise; ihtiyacı olduğu halde doktora başvuramayanların %66,8'inin asıl gerekçesi ödeme güçlüğüdür.

Tablo 52. Tarımda Çalışanların Doktora Başvuramamasının Asıl Sebebi (2015)

Gereke	Çalışan Sayısı	Oran (%)
Ödeme Güçlüğü	442.691	66,8
İş veya Çocuk	37.885	5,7
Sağlık Kuruluşunun Uzak Olması	63.955	9,7
Korku	16.478	2,5
Randevunun İleri tarihe Verilmesi	6.997	1,1
Rahatsızlığın Kendi Kendine Geçmesini Bekleme	80.043	12,1
İyi Bir Doktor Tanımaması	7.378	1,1
Diğer Nedenler	6.934	1,0
Toplam	662361	100,0

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Anketinden çalışma kapsamında oluşturulmuştur.

5510 sayılı Kanun, genel sağlık sigortası primini ödeme gücü olmayan kişilerin primini devletin ödemesini öngörmektedir. Bu kapsamdaki kişiler GSS'li oldukları tarihten itibaren Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına başvurarak gelir testi yaptırmalıdır. Gelir testi sonucunda aile içinde kişi başına düşen geliri asgari ücretin üçte birinden az olduğu tespit edilenlerin primleri devlet tarafından ödenmektedir. Bu uygulama ile ülkede yaşayan herkes kapsama alınıyor olmakla birlikte özellikle tarım sektöründe eğitim seviyesinin düşük olması, bilinçsizlik ve yeterli seviyede tanıtım yapılmaması gibi nedenlerle bu uygulamadan haberdar olmayan pek çok çalışan bulunmaktadır.

2.4.3. Gelir Güvencesi Sorunu

Çiftçilerin tek gelir kaynağı yetiştirdikleri ürünlerin satışından elde edecekleri gelir olduğundan, bu gelirin miktarı hasat edecekleri ürünün miktarı ile doğru

orantılıdır. Tarımsal üretimin doğa koşullarına bağlı olan yapısı ise çiftçilerin gelir güvencesizliği sorunuyla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Kuraklık, sel, don, zamansız yağın yağmur, fırtına ve yangın gibi doğa olayları çiftçilerin zarara uğramalarına hatta bir yıl boyunca hiçbir gelir elde edememelerine neden olabilmektedir. Bu nedenle yukarıda sayılan nedenlerle mahsul alamayan ve zarara uğrayan çiftçilerin zararlarını karşılayabilmek amacıyla 2005 yılında 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu yürürlüğe girmiştir (Karadeniz, 2006: 111). Bu Kanunun amacı; *“üreticilerin bu Kanunda belirtilen riskler nedeniyle uğrayacağı zararların tazmin edilmesini temin etmek üzere, tarım sigortaları uygulamasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesidir”* (Resmi Gazete, 2005). Ancak hemen her konuda olduğu gibi bu konuda da çiftçilerin bilinçsizce davrandığı ve yeterli sayıda çiftçinin tarım sigortası yaptırmadığı görülmektedir. 2019 yılında Türkiye genelinde bitkisel ürün yetiştiriciliği ve seracılık faaliyetlerinde yaklaşık 2 Milyon adet TARSİM poliçesi düzenlenmiştir (TARSİM, 2021b). Türkiye’de tarımsal işletme sayısının 3,1 milyon adet olduğu göz önüne alındığında tarım işletmelerinin yaklaşık %40’ının ürünlerini sigortalamadıkları görülmektedir.

5510 sayılı Kanundan önce tarım çalışanları yaptıkları işin niteliğinin diğer işlerden farklı olması nedeniyle kendilerine özel olarak düzenlenmiş kanunlarla sosyal güvenlik kapsamına alınmışlar ve bu kesimin sosyal güvenlik sistemine dahil olma şartları daha esnek tutulmuştur. Ancak bu durum 2008 yılında yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunuyla ortadan kaldırılmıştır. Tarım da çalışanlara da kademeli olarak diğer sigorta kollarına tabi çalışanlarla aynı hükümler uygulanmaya başlanmıştır. Mevcut uygulama tarımda sosyal koruma kapsamını daraltmakta ve kayıt dışı istihdamı azaltmanın önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. Tarım çalışanlarına tüm sigortalılarla aynı hükümlerin uygulanması gelir güvencesizliği nedeniyle yoksulluk sorunu ile karşı karşıya kalan sektör çalışanlarının primlerini ödeyememelerine, gecikmiş prim borçları nedeniyle de sosyal korumadan yoksun kalmalarına neden olmaktadır.

Çiftçilerin iş ve gelir güvencesi hava şartlarına, tarımsal girdi fiyatlarına, ürünün piyasada oluşan fiyatına ve yaşanan verim kayıplarının oranına bağlıdır. Bu nedenle çiftçilere gelir ve yaşam güvencesi sağlamak için zorunlu sosyal sigortaların yanı sıra doğal afetler sonucu ürünlerinin hasar görmesinden dolayı uğradıkları zararın tazmin edilmesi, tarımsal girdi fiyatlarının devletin müdahalesiyle düşük seviyede

tutulması, ürettikleri ürünler için taban fiyat uygulanması, fark ödemesi desteği verilmesi ve tarımsal sigorta desteği verilmesi gibi araçların kullanılması gerekir. Belirtilen araçlar çiftçilere hastalık, analık, malullük ve işsizlik risklerine karşı teminat sağlayan sosyal sigortalardan farklı olarak, piyasa veya çevre koşullarından kaynaklanan risklere karşı güvence sağlamaktadır. Devlet tarafından çiftçilere verilen bu destekler geleneksel sosyal güvenlik sisteminin dışında olup genişletilmiş sosyal güvenlik ideali içerisinde değerlendirilebilecek niteliktedir (Karadeniz, 2006: 110).

2.5. Türkiye’de Tarımda Bağımsız Çalışanların Sosyal Korumasına Yönelik Diğer Düzenlemeler

Bu bölümde sosyal sigortalar, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler dışında tarımda kendi adına bağımsız çalışanların sosyal korumasında önemli bir yere sahip olan tarım sigortaları ve tarımsal desteklemeler incelenmiştir.

2.5.1. Tarım Sigortaları

Tarım sigortaları, dünyada tarım sigortalarının gelişimi ve Türkiye’de tarım sigortalarının tarım sigortası havuzu öncesi ve sonrası şeklinde detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

2.5.1.1. Dünya’da Tarım Sigortalarının Gelişimi

Tarım sigortalarının Batı Avrupa'da 1700’li yıllara dayanan uzun bir geçmişi vardır. İlk olarak Almanya’da dolu sigortası ve hayvancılık sigortası şeklinde ortaya çıkan tarım sigortaları 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde birçok Avrupa ülkesine ve Amerika Birleşik Devletleri’ne, özellikle son 50 yılda da tüm dünyaya yayılarak hızlı bir gelişim göstermiştir (Smith ve Glauber, 2012: 363–64). Tarım sigortalarına devlet katkısı 1930’ların sonlarında ilk kez Amerika Birleşik Devletleri’nde başlamıştır. Pilot olarak başlatılan uygulama başlangıçta sadece buğdayı kapsamaktaydı. 1980’lere gelindiğinde ülkedeki ilçelerin yarısı ve 26 mahsul tarım sigortalarının kapsamına

alınmıştı. 1980 tarihli Federal Ürün Sigortası Yasası, bölgelerinde tarım sigortası uygulaması bulunan çiftçiler için sürekli afet programını uygulamadan kaldırarak, tarım sigortasını üreticilerin afetlerden korunmasını sağlayan birincil uygulama haline getirmiştir. Bu yasa ayrıca tarım sigortalarının prim maliyetinin %30'una sübvansiyon verilmesini ve tarım sigortalarının özel sigorta şirketleri eliyle de yapılmasını sağlayarak ABD'de tarım sigortalarının yaygınlaşmasına önemli katkı sağlamıştır. 1994 ve 2000 yıllarında yapılan reformlarla ABD'de kapsam genişletilmiş ve sübvansiyon miktarları artırılmıştır (Smith ve Glauber, 2012: 365).

Japonya, 1939'da çeltik, buğday, arpa ve dut için ülke çapında çoklu tehlikelere karşı teminat sağlayan teminat sağlayan ve prim maliyetlerinin %15'inin sübvansiyon edildiği bir tarım sigortası programı uygulamıştır. Kanada, 1959'da çoklu tehlikelere karşı teminat sağlayan tarım sigortalarına izin veren bir yasa çıkarmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, 1955'te Avusturya'da, 1970'te İtalya'da, 1980'de İspanya'da ve 2005'te Fransa'da uygulanan devlet destekli tarım sigortaları ile Avrupa'nın büyük bölümünde kademeli olarak çoklu tehlikelere karşı koruma sağlayan tarım sigortaları programları uygulanmaya başlanmıştır (Smith ve Glauber, 2012: 365).

İspanya, Yunanistan ve İtalya dahil olmak üzere bazı AB ülkeleri, çiftçiler için güvenlik ağıları sağlamanın bir yolu olarak kapsamlı sigorta poliçeleri geliştirmiştir. Son on yılda, diğerlerinin yanı sıra ABD, İspanya ve Kanada, sigorta sistemlerini sigortalanan riskler, poliçe türleri ve primleri sübvansiyon etmek için bütçe tahsisleri açısından genişletmiştir (Garrido ve Zilberman, 2007: 2).

Kanada, İspanya ve ABD, daha gelişmiş tarım sigortası poliçelerine sahip OECD ülkeleri arasında yer almaktadır. Bu üç ülke özellikle 2000'li yıllarla birlikte prim sübvansiyonuna ayrılan bütçeyi, sübvansiyon edilen prim oranını artırmış ve koruma sağlanan tehlike kapsamını genişletmiştir. Bu ülkeler toplam tarımsal çıktılarının %1 ila %2'sine eşdeğer bir rakamı tarım sigortası poliçelerini sübvansiyon etmek için harcamaktadır. Bu önemli bütçe tahsisine karşılık, tarım sigortası yaptırmaya uygun çiftçilerin yaklaşık %50 ila %60'ı en az bir sigorta poliçesi satın almaktadır. Ortalama olarak, ABD sigorta sübvansiyonlarına sigortalı hektar başına yaklaşık 25 ABD Doları, İspanya 25 Avro ve Kanada 50 Dolar harcamaktadır (Garrido ve Zilberman, 2007: 3).

Avrupa ülkeleri tarım sigortaları bakımından incelendiğinde, dolu sigortasının yaklaşık 100 yıldır Avrupa'da kullanıldığı görülmektedir. Avrupa ülkeleri sağlam bir

zemine oturttukları dolu sigortasının üzerine devlet desteğiyle birlikte diğer teminatların da verilerek tehlike kapsamının genişletildiği bir modelle tarım sigortalarını yaygınlaştırmıştır (Sümer ve Polat, 2016: 245). İspanya Avrupa’da en gelişmiş tarım sigortası sistemine sahiptir. Devlet ve özel sektör iş birliğiyle yönetilen tarım sigortaları havuzu don, dolu, fırtına, sel, kuralık gibi tehlikelere karşı çiftçilere koruma sağlamaktadır. İspanya’da tarım sigortaları sistemi kamu kurumu niteliğindeki ENESA, Ekonomi Bakanlığı’na bağlı Sigorta Tazmin Konsorsiyumu (CCS) ve yerli ve yabancı yaklaşık 60 sigorta şirketi tarafından oluşturulmuş bir sigorta havuzu olan Birleşik Tarım Sigorta Grubu (Agroseguro) tarafından yürütülmektedir. Bu model çiftçilere primleri için sübvansiyon sunan kamu ile özel kuruluşların ortak hareket ettikleri bir modeldir. Tüm tarımsal üretimlerde tüm doğal risklere karşı teminat sunulmaktadır. Tek risk sigortası, çoklu risk sigortası ve çiftçinin kontrolü dışındaki tüm riskleri kapsayacak şekilde üç çeşit poliçenin düzenlendiği İspanya’da devlet %50’ye kadar destek verebilmektedir. Sistem Ekonomi Bakanlığı’na bağlı Sigorta Denetleme Kurumu tarafından yapılan denetimlerle faaliyetlerine yön vermektedir (Özdemir ve Baylan, 2017: 94; Vilar-Zanón et al., 2020: 361–362).

İspanya modeli önemlidir çünkü Türkiye 2005 yılında uygulanmaya başlanan Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM), İspanya tarım sigortaları sisteminin Türkiye’ye uyarlanmış şeklidir.

Tarım sigortalarının Türkiye’deki gelişimi ise ancak 1950’li yıllarda başlayabilmiştir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 1401. maddesinde sigorta sözleşmesini özetle kişinin para ile ifade edilebilen varlıklarının herhangi bir tehlike nedeniyle zarara uğraması halinde belirli bir prim karşılığında sigortacı tarafından tazmin edilmesinin taahhüt edildiği bir sözleşme olarak tanımlamıştır (Resmi Gazete, 2011).

Genel olarak sigorta, aynı risklere maruz kalanlar arasında sorumluluğun paylaşılması esasına dayanan ve bunun karşılığında belirli miktarda ücret ödenen bir sistemdir. Tarım sigortası ise, ağırlıklı olarak doğal riskler nedeniyle ürünleri zarar gören üreticinin mali kayıplarını telafi ederek tarımsal faaliyetin devam etmesini sağlayan hem sosyal hem ekonomik bir araçtır.

2.5.1.2. Türkiye’de Tarım Sigortaları Havuzu Öncesi Tarım Sigortaları

Türkiye’de tarım sigortaları ile ilgili çeşitli kurum ve kuruluşların yaptığı ilk çalışmalar Cumhuriyetin ilk yıllarında başlamıştır. Bu çalışmaların ilk örneğini Türk çiftçisinin finansman ihtiyacını devlet destekli düşük faizli kredilerle karşılamaya çalışan T.C Ziraat Bankası tarafından yapılan çalışma oluşturmuştur. Aynı dönemde tarım sigortaları yasal olarak Türk Ticaret Kanunu’nun 1316, 1317, 1318 ve 1319. Maddelerinde düzenlenmiştir. 1940 yılında Ticaret Bakanlığı tarafından Zirai Sigorta Kanun Tasarısı hazırlanmış ancak olumlu sonuçlandırılmamıştır. Bu tasarıdan sonra; 1960 yılında Turhan Feyzioğlu ve arkadaşları, 1976 ve 1980 yılında Tarım Bakanlığı, 1988 yılında Orhan Şendağ ve arkadaşları, 1993 yılında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 1995 yılında Hazine Müsteşarlığı, 1999 yılında ise Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Tarım Sigortaları Vakfı ve Hazine Müsteşarlığı tarafından tarım sigortaları, tarım sigortaları kurumu ve tarım sigortaları teşviki gibi hususları düzenleyen pek çok kanun tasarıları hazırlanmış ancak hiçbirisi yasalaştırılmamıştır (Çetin ve Turhan, 2013: 45; Sümer ve Polat, 2016: 251).

Türkiye’de tarım sigortası uygulaması ilk kez 1957 yılında Şeker Sigortanın şeker pancarı üreticilerine yönelik olarak uygulamaya koyduğu dolu sigortası ile başlamıştır. Bu uygulamanın hemen ardından Başak Sigorta da çiftlik hayvanlarına yönelik sigorta uygulamasını başlatmıştır. Daha sonra 1984’te kümes hayvanları hayat sigortası, 1990’da su ürünleri hayat sigortası ve 1991’de üzüm bağları için don sigortası uygulanmaya başlanmıştır. Ancak henüz tarım sigortaları alanını düzenleyen bağımsız bir yasal mevzuat oluşmaması ve bugünkü gibi etkili bir teşvik sistemi oluşturulmadığından başarılı sonuçlar elde edilememiştir (Özdemir ve Baylan, 2017: 96; Özçelik, 2018: 35–36).

Tablo 53. 1963-1994 Yılları Arasında Türkiye’de Tarım Sigortası

	Prim (Bin TL)	Ödenen Hasar (Bin TL)	Hasar/Prim Oranı (%)		Prim (Bin TL)	Ödenen Hasar (Bin TL)	Hasar/Prim Oranı (%)
1963	1.288	388	30	1979	63.668	28.730	45
1964	1.394	581	42	1980	122.387	30.992	25
1965	2.282	2.039	89	1981	214.325	100.547	47
1966	2.189	1.170	53	1982	329.185	197.024	60
1967	3.826	1.724	45	1983	388.168	320.671	83
1968	5.711	3.552	62	1984	701.610	167.250	24
1969	9.499	5.693	60	1985	912.138	480.272	53
1970	10.922	4.092	37	1986	1.436.040	857.464	60

1971	10.647	8.097	76	1987	2.880.840	1.474.666	51
1972	10.389	14.468	139	1988	6.366.369	3.120.302	49
1973	15.420	11.504	75	1989	11.033.264	5.983.712	54
1974	23.528	13.542	58	1990	22.938.685	12.880.530	56
1975	37.246	26.530	71	1991	48.986.474	32.536.061	66
1976	49.678	43.845	88	1992	76.930.000	46.340.000	60
1977	64.892	31.008	48	1993	136.113.000	79.123.000	58
1978	62.532	30.585	49	1994	161.500.000	108.548.000	67

Kaynak: Tanrıvermiş, 1994:78'den aktaran Sevim, 2010: 116.

Türkiye’de tarım sigortalarının uygulamasına 1957’de başlanmasına rağmen 1995 yılına kadar hiçbir zaman devlet tarım sigortalarına prim desteği vermemiştir (Ertan ve Gök 2012: 69). Tablo 52 incelendiğinde 1963-1994 yılları arasında Türkiye genelinde tarım sigortaları için ödenen prim ve hasar miktarlarının çok düşük seviyede olduğu görülmektedir.

Bu dönemde devletin çiftçilere desteği daha çok doğal afetlerden sonra yardım şeklinde olmuş ve tarım sigortalarına yeterli önem verilmemiştir. 1948 yılında 5254 sayılı Muhtaç Çiftçilere Ödünç Tohumluk Verilmesi Hakkında Kanun ve 1977 yılında 2090 sayılı Tabii Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun yürürlüğe girmiş ancak devletin vermiş olduğu doğal afet yardımlarının yetersiz olması sorunları çözmeye yetmemiş ve doğal afetler nedeniyle ertelenen çiftçi borçları da devlete çok büyük miktarlarda görev zararları olarak geri dönmüştür (İşbeceren, 2018: 37). Tarım sigortalarının sadece sigorta şirketlerince yürütülecek bir faaliyet olarak görüldüğü bu dönemde devletin sisteme hiçbir katkısı olmamıştır. Sigortalılık oranının çok düşük olması nedeniyle doğal afetlerden kaynaklanan riskler transfer edilemediği için gerek çiftçiler gerekse de devlet yüksek miktarlarda zararlara maruz kalmışlardır (Dinler vd., 2005: 9).

2.5.1.3. Tarım Sigortaları Havuzuna Geçiş Dönemi (1995-2006)

1995 yılına gelindiğinde, hali hazırda uygulanan dolu sigortalarının geliştirilmesi ve ileride devlet desteği de sağlanarak dünyada MPCİ olarak bilinen birden fazla riske karşı teminat sağlayan ürün sigortası sistemine geçilebilmesi için havuz sisteminin kurulması gereği üzerinde durulmuş ve mevcut dolu sigortalarının alt yapısının geliştirilmesi yönünde çalışmalara başlanmıştır. Bu kapsamda, öncelikle

mevcut dolu sigortaları uygulamalarında karşılaşılan sorunların çözülmesi, tarım sigortalarının geliştirilmesi, uygun alt yapıların oluşturularak sigorta faaliyetlerinin tek bir merkezden bağımsız olarak yürütülebilmesi amacıyla Tarım Sigortaları Vakfı Kurulmuştur. Tarım sigortaları alanında faaliyet gösteren tüm sigorta ve reasürans şirketlerinin Tarım Sigortaları Vakfı'na üye olmasıyla tarım ürünlerinde meydana gelen hasarı tespit edecek eksperlerin TSV tarafından sağlanması ve hasar tespit işlemlerinin bağımsız uzmanlarca tek merkezden yürütülmesi sağlanmış ve bunun sonucunda objektif kriterlerle çalışan bağımsız bir hasar havuzu oluşturulmuştur (Güngör, 2006: 58–59).

Bu dönemde tarım sigortası sistemine ilişkin görüşler kalkınma planlarında da dile getirilmiştir. 1985 – 1989 yıllarını kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planının “Tarımsal Destekleme Politikası” başlığı altındaki 172. Maddesinde; “Tabii şartlardan doğan gelir istikrarsızlığına karşı tarım ürün sigortası kurulması için çalışmalar yapılacaktır.” denilmiştir (DPT, 1984: 37). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, tarımsal sigorta sisteminin geliştirilmesi gerektiğine değinilmiştir (DPT, 1989: 36). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, çiftçilere istikrarlı bir gelir güvencesi sağlamak amacıyla tarımsal sigorta sisteminin geliştirilmesi gerektiğinden söz edilmiştir (DPT, 1995: 61). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise; çiftçileri korumak amacıyla risk yönetimi araçlarının geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapılarak, sözleşmeli tarım ile stok yönetimi araçlarının yaygınlaştırılması ve tarım sigortaları sistemi ile vadeli işlemler borsasının kurulması gerektiği belirtilmiştir (DPT, 2000: 133).

Kalkınma planlarından sonra tarım sigortaları tarım şuralarında daha kapsamlı olarak ele alınmıştır. Özellikle devlet destekli tarım sigortaları sisteminin önemine vurgu yapılması, tarım sigortalarına ilişkin sorunların derinlemesine incelenmesi ve çözüm önerileri üretilmesi açısından I. Tarım Şurası, Türkiye’de devlet destekli tarım sigortalarının gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. I. Tarım Şurasında, devletin prim desteği vereceği üçlü bir organizasyona dayalı sistemin bir an evvel kurulması gerektiği dile getirilmiş ve günümüz devlet destekli tarım sigortaları sisteminin teorik alt yapısı oluşturulmuştur (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 1997: 114).

II. Tarım Şurası Sonuç Raporu’nda da tarım sigortaları ile ilgili kısa, orta ve uzun vadeli hedef ve stratejiler belirlenmiştir. Kısa vadede (2004-2005) TBMM’de görüşülmekte olan Tarım Sigortaları Kanun Tasarısının en sağlıklı şekilde çıkması ve

uygulamaya konulmasının sağlanması, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı'nda en az daire başkanlığı düzeyinde kurulacak tarım sigortaları birimleri ve Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin tarım sigortaları konusunda deneyimli elemanlarından oluşturacağı birimlerin biran önce çalışmalara başlaması, havuza katılacak şirketlerin pazarlama ağlarını genişletecek projeleri uygulamaya koymaları, Bakanlığın teknik elemanları için yürüttüğü tarım sigortaları eğitimlerini çiftçileri de kapsayacak şekilde genişletmesi ve son olarak ziraat ve veterinerlik fakülteleri ile sigortacılık eğitimi veren üniversitelerin ders programlarında “Tarımda Risk Yönetimi ve Tarım Sigortaları” konusuna yer vermeleri gerektiği belirtilmiştir. Orta vadede (2006-2010), tarım sigortalarının ülke geneline yayılmasını hedefleyen çalışmalar yürütülmesi, bitkisel ürün sigortalarının yanısıra çiftlik hayvanları sigortalarının da aynı bütünlük içinde geliştirilmesi ve tarım ürünleri sigortaları yaygınlaştıktan sonra verime bağlı sigorta ve gelir sigortası uygulamalarının başlatılmasının hedeflenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Uzun vadede (2010-2025) ise; tarımda risk yönetiminin tüm paydaşlarca bilinip uygulanması, bitkisel ürün ve çiftlik hayvanları sigortaları sisteminin kurulması, mal ürün, hayvan, makine, tesis sigortalarına hayat, ferdi kaza ve emeklilik sigortaları da eklenerek tek bir paket poliçe ile çiftçilere gelir ve yaşam garantisi sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Raporun sonuç bölümünde ise; tarım sigortaları sisteminin ivedilikle kurulması, ülke geneline yaygınlaştırılması, bitkisel ürünlerin yanı sıra çiftlik hayvanlarına yönelik sigortaların geliştirilmesi ve çiftçilerin sadece mal güvenliğinin değil can güvenliğinin de sağlandığı bir geleceğin hedeflenmesi gerektiği belirtilmiştir (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2004: 422–23).

1998 yılında Hükümet Programında yer alan “Tarımsal Politikalarla İlgili Yapısal Değişim Projesi” devlet desteğini içeren tarım sigortaları yasasının çıkarılmasını öngörmektedir. Proje kapsamında Hazine Müsteşarlığı tarafından “Tarım Sigortaları Teşviki Hakkında Kanun Tasarısı” hazırlanmıştır. Tasarı havuz sisteminin kurulmasını ve tarım sigortalarına devletin destek vermesini öngörmektedir. Ancak, yeterli devlet desteğinin sağlanamayacağı gerekçesiyle söz konusu tasarı yasalaştırılamamıştır (Dinler vd., 2005: 10; Güngör, 2006: 62; Özçelik, 2018: 36).

2000 yılında ekonomik kriz öne sürülerek, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığınca IMF ve Dünya Bankasının hazırladığı ve kredilendirdiği Tarımsal Reform Uygulama Projesi-TARUP (ARIP-Agricultural Reform Implementation Project) kapsamında

devlet destekli tarım sigortalarının başlaması öngörülmüştür. Program kapsamında tarım sigortaları sisteminin kurulmasının önünde önemli bir engel teşkil eden, devletin doğal afetler sonrasında tohumluk yardımı yapmasını öngören 5254 sayılı sayılı yasa yürürlükten kaldırılmıştır. 2090 sayılı diğer yasa ise yürürlükte olmasına rağmen hasar ödemelerinin yapıldığı fon iptal edildiğinden aktif olarak uygulanma imkânı kalmamıştır. 2002 yılına gelindiğinde çiftçiye karşılıksız yardım yapılmasını öngören tüm uygulamalar sona ermiştir. Ancak karşılıksız yardımların yerine getirilmesi planlanan tarım sigortaları sistemi de henüz uygulamaya konulmadığından bu dönemde çiftçiler tamamen korumasız kalmışlardır (Dinler vd., 2005: 10–11; Tümtaş, 2007: 46).

Tarım sigortalarının geliştirilmesine ilişkin gelecek projeksiyonu 2002 yılı sonunda 58. Hükümetin Acil Eylem Planında da çizilmiş, Tarım Ürünleri Sigortası Kanunu çıkartılması ve uygulama planı hazırlanması öngörülmüştür (Özçelik, 2018: 37).

2003 yılında Hazine Müsteşarlığı tarafından ARIP projesi kapsamında bir tarım sigortaları kanun taslağı hazırlanmıştır. Dünya Bankasının güdümünde hazırlanan söz konusu taslakla Türkiye’de mevcut sistemlerin kaldırılması, yerine ülke koşullarına uymayacak sigorta uygulamalarının getirilmesi ve sistemin bir Kamu İktisadi Teşekkülü vasıtasıyla yürütülmesi öngörülmüştür. Ancak, başta Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ve ilgili tüm kuruluşların karşı çıktığı bu taslak Başbakanlık tarafından reddedilmiştir (Sevim, 2010: 38). 2004 yılında yeni bir kanun taslağı Tarım ve Köy İşleri Bakanlığınca hazırlanıp Başbakanlığa sunulmuş, Başbakanlık da tasarıyı 12 Temmuz 2004 tarihinde TBMM’ne göndermiştir (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2004: 422).

Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilen kanun tasarısının genel gerekçesi incelendiğinde; gelişmiş ülkelerin kuraklık, don, sel, dolu gibi risklerin doğal afete dönüşmemesi için tarım sigortası olarak tanımlanan risk transfer sistemlerini kurduğu ifade edilmiştir. Dünyada Crop Insurance olarak bilinen bitkisel ürün sigortalarının başlangıçta sadece dolu riskine karşı teminat sağlamasına karşın sonraki yıllarda diğer riskler (don, kuraklık, sel) için de güvence sağlamaya başladığı belirtilmiştir. Dolu bölgesel olarak etkili bir risk olduğu için çiftçiler tarafından düşük primlerle dolu riskine karşı ürünlerinin sigortalatılabildiği ve sigorta şirketlerinin de bu riski tek başlarına üstlenebildiklerinden bahsedilmiştir. Ancak kuraklık, don, sel gibi risklerin

hasarlarının büyük olması nedeniyle primlerinin de yüksek olduğu, bu nedenle birden çok riskin sigortalandığı ülkelerde çiftçilerin ürünlerini sigortalatabilmesi için devletin destek verdiği vurgulanmıştır. Son olarak, üreticilerin riskler karşısında mağduriyetlerinin giderilmesi ve risklere karşı daha akıcı bir çözüm yolu bulunması için geleneksel tarım sigortaları ve Avrupa Birliğinde en başarılı uygulama olan havuz modeli (Agroseguro) örnek alınarak kanun tasarısının hazırlandığı belirtilmiştir (TBMM, 2004).

Türkiye Büyük Millet Meclisinde 5363 sayılı Tarım Sigortası Kanun Tasarısının görüşmeleri 1-2-9 ve 14 Haziran 2005 tarihlerindeki 106., 107., 110 ve 111. birleşimlerde yapılmıştır. Kanun tasarısının görüşmeleri sırasında muhalefet tarafından çeşitli hususlarda önerge verilmiş ve değişiklik teklifleri yapılmıştır. Ancak yapılan oylamaların sonucunda muhalefetin esaslı değişiklik içeren önergeleri reddedilmiş, kanun maddesinin kendi içerisinde yeniden düzenlenmesini amaçlayan ve/veya küçük eklemeler yapan 9. 12. ve 16. maddelerine ilişkin üç önergesi kabul edilmiştir.

Yasa tasarısının TBMM’de yapılan görüşmeleri sırasında muhalefet tarafından tarım sigortalarına ilişkin kanunun çıkarılmasının ve bir an evvel hayata geçirilmesinin önemine yönelik sürekli vurgu yapılmasına karşın yasa tasarısının içeriğine ilişkin önemli eleştiriler de yapılmış ve değişiklik tekliflerinde bulunulmuştur. Muhalefet tarafından dile getirilen eleştirileri ve değişiklik taleplerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür (TBMM Tutanak Dergisi, 2005a; 2005b; 2005c; 2005d).

- Tarım sigortalarının hiçbir ülkede tamamen sigortalıların primine bağlı olarak yürütülmediği, %50 ile %80 arasında devletlerin katkılarının bulunduğu, bu katkıların Amerika’da %60, İspanya’da %50 olduğu, bu yasada da 13. maddenin birinci fıkrasından sonra “söz konusu prim desteği çiftçinin ödediği sigorta priminin %40’ından aşağı olamaz” ifadesinin eklenmesi gerektiği, geçmişte tarım sigortaları var olmasına rağmen devletin herhangi bir prim desteği olmadığından ülke genelinde yaygınlaşamadığı,
- Tasarıyla zorunlu sigortalılığın getirilmediği, tarım sigortalarının zorunlu olması ve devlet katkısının miktarının artırılması gerektiği,
- Çiftçinin tarım sigortalarına alışması için belirli bir süre tarım sigortası primlerinin tamamının devlet tarafından ödenmesi gerektiği,

- Bakanlık tarafından küçük çiftçi tanımı yapılması ve bu çiftçilerin tarım sigortası primlerinin belirli bir süre devlet tarafından ödenmesi gerektiği, küçük alanlarda geçimini sağlamakta bile zorluk çeken çiftçilerin büyük çoğunluğunun tarım sigortası yaptıramayacağı,

- Tasarının 17. maddesinde yer alan tarım sigortası yaptırmayan üreticiye 2090 sayılı Kanunun da uygulanamayacağı hükmünün yanlış olduğu, tasarının bu şekilde yasalaşması halinde tarım sigortası yaptıramayan küçük çiftçilerin doğal afetlerden zarar görseler dahi devletten hiçbir yardım alamayacakları, bu hükmün sosyal devlet anlayışından geriye gidiş ve verilen hakkın geri alınması olduğu,

- Ülke genelinde özellikle iklim şartlarında önemli farklılıklar olduğu, doğu ve güneydoğuda yılda bir defa mahsul alınabiliyorken batıda yılda üç defa mahsul alındığı, sigorta primlerinin bölge farklılıkları göz önünde bulundurularak belirlenmesi gerektiği,

- Primlerin bölge, ürün ve riskler dikkate alınarak tespit edilmesi, primlerin hasat döneminde alınması, çiftçilerin bilinçlendirilmesi ve sigortalamaya teşvik edilmesi için gerekli eğitim ve yayınların yapılması, üreticilerin sisteme ve hasar halinde tatmin edici düzeyde ödeme yapılacağına inandırılması gerektiği belirtilmiştir.

Muhalefetin yukarıda özetlemeye çalışılan eleştirilerine ve değişiklik taleplerine ilişkin iktidarın vermiş olduğu cevapları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür (TBMM Tutanak Dergisi, 2005a; 2005b; 2005c; 2005d).

- Tarım sigortalarıyla çiftçilerin kendi geleceklerini kendilerinin kuracakları bir kültürün önünün açıldığı, devlete muhtaç olmayan her şeyi devletten beklemeyen ve kendi ayakları üzerinde durabilen bir çiftçi profili oluşturulmaya çalışıldığı,

- Bugüne kadar sadece dolu sigortası ve hayvan hayat sigortası gibi sınırlı dallarda verilen sigorta teminatının, bu yasayla devlet desteği sağlanmasıyla kuraklık, don, sel, deprem gibi alanlara da genişletilmesiyle çiftçilerin tüm ihtiyaçlarını karşılayacak bir sigorta teminatı oluşturulduğu,

- Prim desteğinin Kanunda sabit bir oran olarak belirlenmediği, Tarım Bakanlığı'nın belirleyeceği esaslar çerçevesinde Bakanlar Kurulu tarafından her yıl belirleneceği, daha esnek bir yapı olacağı, böylece bazen %90, bazen %50 belki bazı yörelerde duruma göre %100'e varan destekler verilebileceği,

- Türkiye’de sigortacılık konusunda genel bir iyileşme ve bilgilenmenin olduğu, Kanunun 10. Maddesinin de bilgilendirme ve tanıtım görevini Tarım Bakanlığı’na verdiğini, başta Bakanlık olmak üzere sektörde görevli olan tüm kurum ve kuruluşların Yasanın tanıtılması konusunda üzerlerine düşeni yapması gerektiği,

- Mevcut durumda Türkiye’de tarım sigortaları dalında 13 şirketin faaliyet gösterdiği, ekili alanların sadece %1,8’inin dolu riskine karşı sigortalandığı, hayvan varlığının ise sadece %0,3’ünün sigortalı olduğu ve 2004 yılında sigorta yaptıran çiftçi sayısının yaklaşık 150.000 olduğu belirtilmiştir.

TBMM’de yapılan görüşmeler sonucunda yasa tasarısı 279 kabul oyuna karşılık 1 ret oyuyla kabul edilmiştir.

Yukarıda anlatılanların ışığında 2005 yılına gelene kadar tarım sigortalarının Türkiye’deki gelişimine bakarsak özel sigorta şirketlerinin sadece dolu sigortasına teminat sağlayan çok sınırlı girişimlerinin olduğunu ve devletin bu alana gerekli ilgiyi göstermediği söylenebilir. 1980’li yılların sonlarında başlayan bu alandaki çalışmalar, tarım sigortaları konusunda Türkiye’de ciddi bir boşluğun olduğunu ve devletin bu alanla ilgilenmesini gerektiğini göstermektedir. Nitekim yıllar itibariyle prim ve hasar ödemelerini gösteren Tablo 53’teki veriler de bu durumu istatistiki olarak kanıtlamaktadır.

Tablo 54 incelendiğinde 1995 yılında toplam prim tutarının 604 Milyar TL olduğu görülmektedir. Bu tutar 1994 yılındaki toplam prim tutarının yaklaşık dört katıdır. Bu artışın temel nedeninin 1995 yılında Tarım Sigortaları Vakfının kurulmuş olması olduğu düşünülmektedir. Tarım sigortaları prim üretiminin toplam sigorta primleri içerisindeki payına baktığımızda bu dönemde tarım sigortalarının sektörde çok küçük bir paya sahip olduğu görülmektedir. 1998 – 2005 yılları arasında tarım sigortaları prim üretimi sektörün %0,35’i ile %0,62’si arasında gerçekleşmiştir. Bu olumsuz tablonun tarım sigortalarının sadece dolu, hayvan hayat ve sera sigortalarını kapsamaması, çiftçinin bilinçsizliği ve devletin prim desteği vermemesinden kaynaklandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 54. 1995 – 2005 yılları Arasında Türkiye’de Tarım Sigortası

	Toplam Prim (Milyar TL)	Toplam Ödenen Hasar (Milyar TL)	Hasar/Prim Oran %	Toplam Sigortalar İçindeki Payı
1995	604	317	52	-
1996	1.741	2.290	126	-
1997	2.173	2.659	122	-
1998	3.000	2.671	89	0,54
1999	3.937	3.414	87	0,40

2000	6.566	2.421	37	0,37
2001	8.564	3.145	48	0,34
2002	15.424	9.288	60	0,41
2003	20.586	23.262	113	0,40
2004	29.417	15.488	53	0,43
2005	48.530	42.405	87	0,62

Kaynak: (www.hazine.gov.tr'den aktaran Sevim, 2010: 117; TSRB, 2002 - 2017).

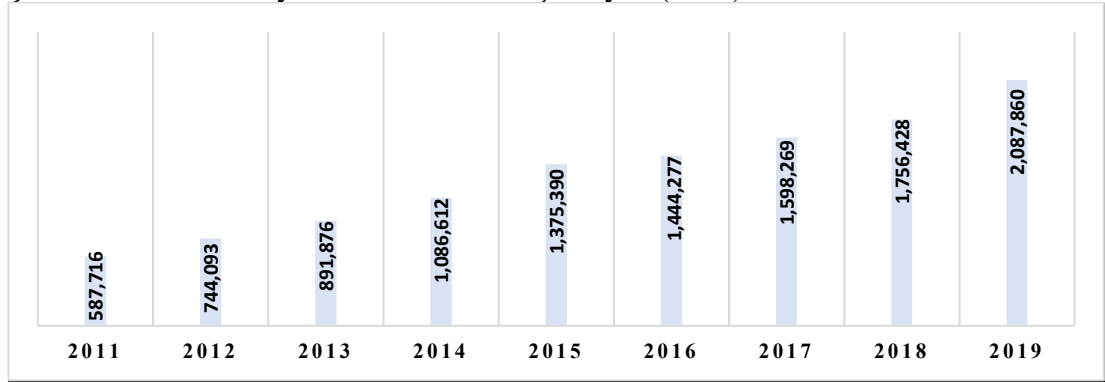
2005 yılı itibariyle Türkiye’de sigortacılık faaliyetlerinde bulunan 62 sigorta şirketinin 15’i tarım sigortaları alanında çalışma ruhsatı almış olmasına karşın sadece 9 adet sigorta şirketi aktif olarak poliçe düzenlemekteydi. Bu dönemde ürün ekilmiş alanların yalnızca %1,8’i dolu riskine karşı sigortalanmıştır. Çiftlik hayvanları hayat sigortası bakımından ise mevcut hayvan varlığının sadece %0,3’ü sigortalanmıştır. 2004 yılı itibariyle tarım sigortası yaptıran çiftçi sayısının ise yaklaşık 150.000 olduğu bilinmektedir (TBMM Tutanak Dergisi, 2005a: 270). Bu dönemde tarım sigortası yaptırmak gönüllülük esasına dayanmakta, devletin teşvik ya da prim desteği gibi bir müdahalesi bulunmamaktadır. Sadece banka kredisi kullanılarak edinilen çiftlik hayvanları için hayat sigortası yaptırma zorunluluğu bulunmaktadır. Poliçe düzenleme işlemleri sigorta şirketleri ve acenteleri tarafından yürütülürken, hasar tespiti ve hasar tespiti için gerekli tüm organizasyon Tarım sigortaları Vakfı tarafından yapılmaktadır. TSV tarafından sağlanan bağımsız hasar tespit organizasyonu sayesinde her şirket tarafından aynı hasara aynı oranlarda ve gerçek değerlerde hasar ödemesi yapılabilmektedir. Reasürans hizmeti ise Milli Reasürans T.A.Ş ve Münih Re ve Partner Re şirketleri tarafından sağlanmıştır. Tarım Sigortaları Vakfının 2005 yılı öncesinde oluşturmuş olduğu tarım sigortaları alt yapısı, Tarım Sigortaları Havuzuna geçişin sorunsuz bir şekilde tamamlanmasını sağlayan en önemli unsur olmuştur. Nitekim 2002 yılı Kasım ayında çeşitli ülkelerdeki tarım sigortaları sistemlerini inceleyen sigorta sektörü ve devlet temsilcilerinin hazırladıkları raporlardaki ortak görüş; “Tarım Sigortaları Vakfı’nın sigorta ve reasürans şirketleri ile oluşturmuş bulunduğu havuza prim havuzunun da eklenmesi suretiyle oluşturulacak Tarım Sigortaları Havuzunun yönetimini üstlenmesi beklenmektedir.” şeklinde olmuştur (Mumcu, 2009: 41–42).

2.5.1.4. Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM)

Çiftçilerin elde edeceği gelirin miktarı hasat edecekleri ürünün miktarı ile doğru orantılıdır. Çünkü çiftçilerin tek gelir kaynağı yetiştirdikleri ürünlerin satışından elde edecekleri gelirdir. Tarımsal üretimin doğa koşullarıyla yakından ilgili olması ise

çiftçilerin gelir güvencesizliği sorunuyla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle mahsul alamayan ve zarara uğrayan çiftçilerin zararlarını karşılayabilmek amacıyla 2005 yılında 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu yürürlüğe girmiştir (Karadeniz, 2006: 111). Tarım sigortası fiyat belirsizliğini ve verim kaybını önleyemese de gelir istikrarsızlığını azaltır. Sigorta yoluyla büyük zarar görme olasılığı sigorta primine çevrilir. Az da olsa artan maliyete karşılık gelir belirsizliği azaltılır (Kazgan, 2013: 211). Bu sistemin en önemli özelliği prim tutarının belirli bir yüzdesinin devlet tarafından karşılanmasıdır. Sistem oluşturulurken havuz sistemin uzun yıllardır başarılı bir şekilde uygulandığı İspanya modeli örnek alınmıştır. Sistem kapsamında ilk poliçe 01.06.2006 tarihinde düzenlenmiştir (Çukur vd., 2008: 105).

Şekil 5. Yıllar İtibariyle Düzenlenen Poliçe Sayısı (Adet)

Kaynak: TARSİM, 2011 – 2019 Faaliyet Raporları.

Şekil 5 incelendiğinde, yıllar itibariyle düzenlenen poliçe sayısında sürekli bir artış olduğu görülmektedir. 2011 yılında 587.716 adet poliçe düzenlenmişken, bu rakam 2015 yılında 1.375.390, 2019 yılında ise 2.087.860 olarak gerçekleşmiştir.

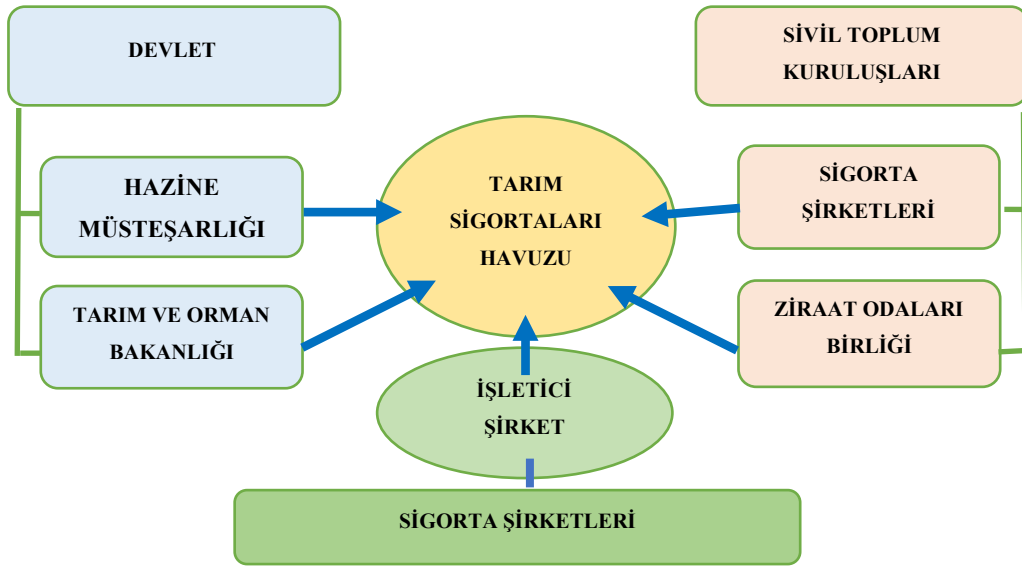
2.5.1.4.1. Tarım Sigortaları Havuzu ve Yönetimi

Türkiye’de Tarım Sigortaları Havuzu uygulamasını başlatan 5363 sayılı Kanun, üreticilerin Kanunda belirtilen riskler nedeniyle uğrayacakları zararların tazminini sağlamak için tarım sigortaları uygulamasının usul ve esaslarını belirlemeyi amaçlamakta, Tarım Sigortaları Havuzunun kuruluşu, teminat sağlayacağı riskleri, gelir ve giderlerini, sigorta ve reasürans sözleşmelerini, sigorta şirketlerinin görev,

yetki ve sorumlulukları ile prim ve hasar fazlası desteği sağlanmasının usul ve esaslarını kapsamaktadır (Resmi Gazete, 2005).

Kanunda sayılan risklere teminat sağlamak amacıyla yapılacak sigorta sözleşmelerinde standardın sağlanması, risklerin mümkün olan en iyi şartlarda transfer edilmesi, hasar sonucunda ödenecek tazminatların tek merkezden ödenmesi ve tarım sigortalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla Tarım Sigortaları Havuzu kurulmuştur. Havuza katılan sigorta şirketlerinin eşit hisselerle ortak olarak kurdukları Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi A.Ş., Havuza ilişkin tüm işlemleri yapmakla yetkilidir. Sigorta şirketleri Havuz tarafından belirlenen standart poliçeleri Havuz adına düzenler ve primi de riski de Havuza devrederler. TARSİM, sigorta şirketlerinin Havuza aktardıkları primler üzerinden sigorta şirketlerine komisyon ödemektedir. 2021 yılı itibariyle 24 sigorta şirketi eş sermaye ile Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi A.Ş.'ne ortaktır (Durgut ve Dumanoglu, 2016: 96; TARSİM, 2021b).

Şekil 6. Devlet Destekli Tarım Sigortaları Sisteminin Kurumsal Yapısı

Kaynak: (TARSİM, 2021b).

Havuz uygulamasının tüm işlemleri tek merkezde toplaması nedeniyle daha etkin ve daha başarılı bir tarım sigortası sistemi kurulmuş olmaktadır. Çünkü Havuz sistemi ile; (İşbeceren, 2018: 38; TARSİM, 2021b).

- Tek bir sigorta şirketinin üstlenemeyeceği kuraklık, sel, dolu ve don gibi risklerin teminat kapsamına alınabilmesi,

- Reasürans katılımı teşvik edilerek reasürans kapasitesinin ve kapsamının genişletilmesi,
- Sigorta şirketlerinin mali ve beşerî kaynaklarının daha verimli kullanılması,
- Devletin prim ve hasar fazlası desteğinin etkin şekilde kullanılması,
- Fiyatlarda haksız rekabetin önlenmesi,
- Sigortaya katılımın artırılması sağlanacaktır.

Tarım Sigortaları Kanunu Havuzun yönetimi görevini, Tarım Bakanlığı ve Müsteşarlıktan ikişer, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği ve Şirketten birer üye olmak üzere toplam yedi üyeden oluşan Havuz Yönetim Kuruluna vermiştir. Yönetim Kurulunun görevleri; havuzun işleyişine ilişkin esasları belirlemek, prim desteğinin belirlenmesiyle alakalı çalışmalar yapmak ve Bakanlığa sunmak, uygulamada karşılaşılan sorunları tespit etmek ve bu sorunların çözümü için çalışmalar yapmak, hizmet alımlarının kararını vermek, sigorta şirketleri ve Havuzun işleticisi olan şirketle sözleşme yapmaktır (Resmi Gazete, 2005).

2.5.1.4.2. Havuz Tarafından Teminat Sağlanan Riskler ve Sigorta Branşları

Devlet Destekli Tarım Sigortalarının temel amacı; üreticileri olumsuz şekilde etkileyen ve yönetilmesi çok zor olan doğal afet kaynaklı hasarlarda, üreticilerin uğramış oldukları zararları telafi ederek, tarımsal üretim faaliyetlerine devam edebilmelerini sağlamaktır (Engürülü ve Yaşar 2015: 657).

Havuz tarafından teminat sağlanan riskler 5363 sayılı Kanununun 12. maddesinde; *“Kapsama alınacak bitkiler, bitkisel ürünler ve seralar, tarımsal yapılar, tarım alet ve makineleri ile çiftlik hayvanları için kuraklık, dolu, don, sel, taban suyu baskını, fırtına, hortum, deprem, heyelan, yangın, kaza ve zararlılar ile hayvan hastalıklarının neden olacağı zararlar ve/veya tarım sektörü bakımından önemli görülecek diğer risklere ilişkin teminatlar Cumhurbaşkanınca belirlenir.”* şeklinde düzenlenmiştir.

Tablo 55. Havuz Tarafından Teminat Altına Alınan Riskler

Kapsama Alınan Varlıklar	Teminat Sağlanan Riskler
Bitkiler	

Bitkisel Ürünler	Kuraklık, dolu, don, sel, taban suyu baskını, fırtına, hortum, deprem, heyelan, yangın, kaza, zararlılar, hayvan hastalıkları ve/veya tarım sektörü için önemli görülecek diğer risklere ilişkin teminatlar Cumhurbaşkanınca belirlenir.
Tarımsal Yapılar	
Tarım Alet ve Makineleri	
Çiftlik Hayvanları	

Kaynak: Çalışma kapsamında oluşturulmuştur.

Tablo 55’ de görüldüğü üzere Devlet Destekli Tarım Sigortaları üreticilerin bitkisel ürünlere, tarımsal yapılarına, tarım aletlerine ve çiftlik hayvanlarına akla gelebilecek her türlü doğal afete karşı teminat sağlamaktadır. Oysa geleneksel tarım sigortaları bitkisel ürünlere sadece dolu ve yangın teminatı sağlamakta, seralarda ise bu teminatlara ek olarak fırtına ve sel risklerine teminat sağlamaktaydı. Havuz sistemi kapsama alınan varlıkları ve üreticilere teminat sağlanacak riskleri genişletmiş, Kanunla sağlanan devlet desteğiyle de ödenecek prim tutarını azaltmıştır.

Havuz tarafından teminata alınan risklere ilişkin sigorta branşları; bitkisel ürün sigortaları, sera sigortası, büyükbaş hayvan hayat sigortası, küçükbaş hayvan hayat sigortası, kümes hayvanları hayat sigortası, su ürünleri hayat sigortası ve arıcılık sigortasıdır.

Tablo 56. Prim Üretiminin Branşlara Göre Dağılımı (Bin TL)

	2010	2012	2014	2016	2017	2018	2019
Bitkisel Ürün	95.090	272.515	456.725	974.001	1.160.546	1.317.031	1.526.003
Büyükbaş	80.763	169.891	160.443	239.537	353.246	567.141	675.353
Sera	5.775	15.529	28.329	47.780	65.784	90.744	120.659
Küçükbaş	-	25.314	30.396	27.591	35.985	58.504	106.065
Su Ürünleri	2.520	13.631	3.139	4.054	5.869	6.974	6.232
Arılı Kovan	-	-	3.035	5.549	5.345	6.770	7.492
Kümes Hay.	1.283	2.466	1.466	1.470	1.777	3.468	5.257
Genel Toplam	185.433	499.348	683.535	1.299.986	1.628.553	2.050.635	2.447.064

Kaynak: (TARSİM, 2020).

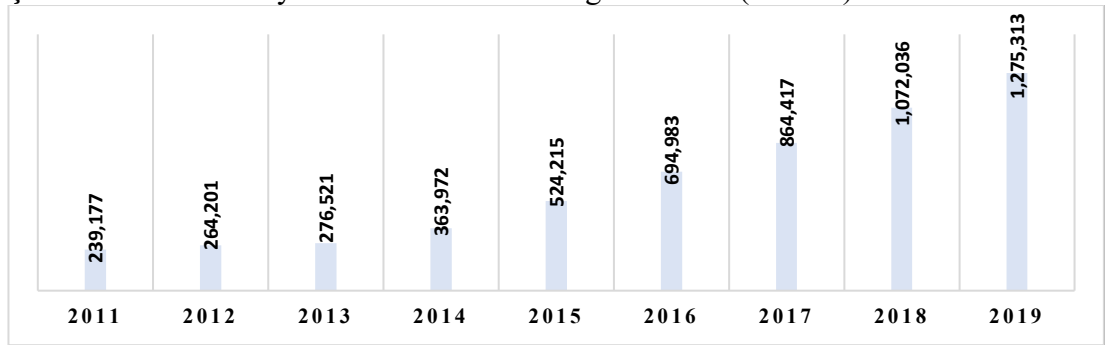
Türkiye’de tarım sigortaları prim üretiminin branşlara göre dağılımına bakıldığında Tablo 56’da da görüldüğü üzere toplam prim üretiminin %71’ini bitkisel ürün sigortaları, %22’sini ise büyükbaş hayvan hayat sigortaları oluşturmaktadır. Diğer sigorta branşlarının tamamının toplam prim üretiminden aldıkları pay ise sadece %’8’dir. Üretim büyük bir bölümünün açık alanda yapıldığı bitkisel ürün yetiştiriciliğinin doğal afetlerden en çok etkilenen branş olması nedeniyle prim üretimin ağırlığını teşkil etmesi beklenen bir sonuçtur.

2.5.1.4.3. Devletin Prim ve Hasar Fazlası Desteği

Devletin vereceği prim desteğinin miktarı, işletme ölçeği, yetiştirilen ürün, risk ve bölge göz önünde bulundurularak her yıl Tarım ve Orman Bakanlığının teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından belirlenir. Prim desteği verilmesinde kullanılacak ödenek her yıl Bakanlık bütçesine eklenir. Bakanlık, sigorta şirketleri tarafından düzenlenen poliçeleri dikkate alarak, prim desteğini Havuz hesabına aktarır (Resmi Gazete, 2006c). 2018 yılı itibariyle bitkisel ürünlerini, seralarını, büyük ve küçükbaş hayvanlarını, kümes hayvanlarını ve su ürünlerini sigortalatan üreticilerin ödeyecekleri primin %50'si devlet tarafından karşılanacaktır. Bu oran don teminatında prim bedelinin 2/3'ü yani %67'si, köy bazlı kuraklık verim sigortasında ise %60 olarak uygulanmaktadır (TARSİM, 2021a).

Üreticilerin devlet destekli tarım sigortası poliçesi yaptırabilmesi, prim desteğinden yararlanabilmesi ve hasar meydana geldiğinde hasarını tazmin edebilmesi için faaliyet alanına uygun olarak Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS), Veteriner Bilgi Sistemi (TÜRKVET), Örtü Altı Kayıt Sistemi (ÖKS), Su Ürünleri Kayıt Sistemi (SKS) ve Arıcılık Kayıt Sistemi (AKS)'ne kayıt yaptırması ve söz konusu kaydını her yıl güncellemesi gerekmektedir. Diğer çok önemli bir husus da uygulama yılında yer alan riskler için tarım sigortası yaptırmayan üreticiler 5363 sayılı Kanununun 17. Maddesi gereği 1977 tarihli 2090 sayılı tabii Afetlerden Zara Gören Çiftçilere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanundan yararlanamazlar (Engürülü ve Yaşar, 2015: 656–57).

Şekil 7. Yıllar İtibariyle Devletin Prim Desteği Tutarları (Bin TL)

Kaynak: TARSİM, 2011 – 2019 Faaliyet Raporları.

Devletin yıllar itibariyle tarım sigortalarına vermiş olduğu prim desteğini gösteren Şekil 7 incelendiğinde, tarım sigortalarına devletin vermiş olduğu prim desteğinin her yıl düzenli olarak artış gösterdiği ve bu artışın son on yılda yaklaşık otuz kata ulaştığı görülmektedir.

Hasar fazlası desteği ise, Tarım Sigortaları Havuzunca teminat altına alınan risklerin üçüncü kuruluşlara aktarılması için ulusal ve uluslararası piyasalardan elde edilen korumanın yetersiz olması halinde, Havuz tarafından hesaplanacak tahmini hasarın korumasız kalan tutarının Cumhurbaşkanınca belirlenecek kısmının Devlet tarafından taahhüt edilmesidir (Resmi Gazete, 2005; 2006c).

Sigorta şirketlerince düzenlenen poliçelerle teminat sağlanan tüm riskler Havuza devredilir. Havuz devraldığı risklerin bir bölümünü transfer edebilmek amacıyla ulusal ve uluslararası piyasalarda reasürans anlaşmaları yapmaya çalışır. Reasürans veya retrosesyon yöntemleriyle aktarılamayan riskler ise her yıl hesaplanan hasar prim oranı dikkate alınarak hasar fazlası desteği olarak devlet tarafından taahhüt edilir. Uzun vadeli hedef, hasar fazlası desteğine gerek duyulmadan Havuzda toplanan primlerin havuza devredilen risklerin tamamını karşılayabilecek duruma gelmesidir. Hasar fazlası desteği, sistemin sürdürülebilirliği ve bir gün kendi kendine yetecek duruma gelmesini sağlama açısından çok önemli bir kazanım sağlamıştır (Karaca vd., 2010: 6).

2.5.1.4.4. Hasar Tazminatı Ödemeleri ve Denetim

Tazminat ödemeleri, Havuz kaynaklarından TARSİM tarafından yerine getirilmektedir. Havuz haricinde hiçbir kurum, sivil toplum örgütü veya kişi tazminat ödemesi yapamaz. TARSİM, kanuni görev ve sorumluluğu gereği, hasar dosyaları ile ilgili eksiklikleri giderip çalışmalarını tamamladıktan sonra herhangi bir gecikmeye mahal vermeden sigortalılar adına tazminat ödemelerini en kısa sürede ilgili bankaya yapmak zorundadır. Havuz ve işletici şirket, sigortacılık faaliyetleri açısından Hazine Müsteşarlığınca, diğer tüm işlemler açısından ise Tarım ve Orman Bakanlığınca denetlenmektedir (Engürülü ve Yaşar 2015: 657).

Hasar/prim oranlarını gösteren Tablo 57 incelendiğinde, toplanan primlerin hasar ödemelerini karşılamış olması olumlu bir durum olmakla birlikte, toplanan primlerin en az %50'sinde devlet desteğinin de bulunduğu göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle sistemin sürdürülebilirliğinin garanti altına alınması için ülke genelinde tarım sigortalı üretici sayısının mutlaka artırılması gerekmektedir.

Tablo 57. Yıllar İtibariyle Prim Üretimi, Ödenen Hasar Miktarı ve Hasar Prim Oranları

	Prim Miktarı (TL)	Ödenen Hasar Miktarı (TL)	Hasar/Prim Oranı (%)
2011	440.879.023	225.227.838	51
2012	499.348.870	280.266.706	56
2013	526.835.325	410.857.897	78
2014	683.535.994	532.284.864	78
2015	965.772.197	724.802.873	75
2016	1.299.986.302	840.963.512	65
2017	1.628.553.789	833.085.483	51
2018	2.050.635.088	1.065.106.035	52
2019	2.447.064.788	1.226.860.024	50

Kaynak: (TARSİM, 2020).

Tablo 58, Devlet Destekli Tarım Sigortalarının üreticilerin ürünlerinde meydana gelen hasarları karşılama oranlarını göstermektedir. Dokuz yıllık periyot göz önüne alındığında hasar karşılama oranının ağırlıklı olarak %85'in üzerinde gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 58. Yıllar İtibariyle Gerçekleşen Hasar, Ödenen Hasar ve Hasar Karşılama Oranları

	Gerçekleşen Hasar (TL)	Ödenen Hasar (TL)	Hasar Karşılama Oranı (%)
2011	280.900.299	225.227.838	80
2012	332.121.235	280.266.706	84
2013	469.980.057	410.857.897	87
2014	579.352.079	532.284.864	92
2015	779.921.162	724.802.873	93
2016	919.929.913	840.963.512	91
2017	922.260.746	833.085.483	90
2018	1.245.924	1.065.106	85
2019	1.395.949	1.226.860	88

Kaynak: TARSİM, 2011 – 2019 Faaliyet Raporları.

Dünya'da uygulanan neo-liberal politikaların etkisiyle tüm sektörlerin üreticilerinde olduğu gibi tarım sektörü üreticileri de serbest piyasa ekonomisi ve sermaye akımlarıyla iç içe yaşamak mecburiyetindedir. Artık devletlerin tarımsal destekleme politikalarının tarım sektöründeki dalgalanmaları kontrol edebilmesi, köylüyü ve küçük çiftçiyi piyasaya karşı koruyabilmesi nerdeyse imkânsızdır (Keyder ve Yenal 2018: 39). İşte bu ortamda çiftçilere gelirini güvence altına alma imkânı tanıyan tarım sigortalarının öneminin her geçen gün artacağı düşünülmektedir.

2.5.2. Tarım Politikaları ve Tarımsal Desteklemeler

Tarım yaşamın en önemli gereksinimi olan gıdayı sağladığından, tüm dünyada hükümetler tarımı desteklemeye ve onu risklere karşı korumayı amaçlamaktadır

(Parikh, 2017: 1). Türkiye’de planlı döneme geçişle birlikte tarım politikaları kalkınma planlarına paralel olarak yürütülmüştür. İlk dönemlerde tarım sektörüne yol gösterici ve destekleyici şekilde tarım sektörüne müdahale eden devlet, 1960-1980 arasında tarım üretimi ve tarımda verimliliği artıracak politikaları uygulamaya koymuştur. Ancak 1980 sonrası dünyada yaygınlaşmaya başlayan neo-liberal politikalar ve bu politikaların bayraktarlığını yapan Dünya Bankası, Uluslararası Para fonu, Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü gibi örgütler 1980 sonrası Türkiye’de uygulanan tarım politikalarının belirleyici aktörleri olmuşlardır. Ülke için de yaşanan ekonomik krizler bu aktörlerin politikalarını Türkiye’ye dayatmalarını kolaylaştırmıştır. 1990’lı yıllarda Türkiye’nin tarımsal üretimi açısından oldukça önemli olan Yem Fabrikaları, Zirai Donatım Kurumu, Et Balık Kurumu ve Süt Enstitüsü Kurumu gibi kamu iktisadi teşekkülleri özelleştirilmiştir. Özellikle et ve süt üretimi açısından oldukça önemli olan bu kurumların kapanışı piyasada fiyat istikrarsızlığına yol açmıştır. Türkiye tarımsal destekleme politikalarındaki en büyük dönüşüm 2000’li yılların başında doğrudan gelir desteği içeren Tarımsal Reformlar Uygulama Projesi (ARIP) ile uygulanmıştır (Sibel vd., 2016: 238). 2000 yılında Dünya Bankası iş birliğiyle uygulamaya konan proje ile tarımsal destekleme politikalarında yeni bir dönem başlamıştır. Proje tarım sektöründe büyümenin sağlanması ve tarım sektörüne yapılan desteklerin bütçe üzerindeki baskısının azaltılması amacıyla doğrudan gelir desteği ağırlıklı bir destekleme politikası benimsenmiş, fiyat ve girdi desteklerinin kaldırılması ve tarım sektöründe faaliyet gösteren devlet işletmelerinin özelleştirilmesi benimsenmiştir (Karadeniz, 2006: 112). 2001 yılında uygulanmaya başlanan “Tarım Reformu Uygulama Projesi”, Türkiye’de tarımda Doğrudan Gelir Desteğinin uygulamaya başlanmasına, geleneksel tarımsal destekleme yöntemleri olan kredi desteği, girdi desteği, fiyat desteği gibi destekleme politikalarının terk edilmesine sebep olmuştur. Ancak dünyada doğrudan gelir desteği üretim planlamaları, fiyat politikaları ve diğer ekonomik politikalarla bütünleşmiş bir şekilde üretim fazlası nedeniyle fiyatı düşen ürünü yetiştiren çiftçilerin zararını telafi edecek bir politika olarak uygulanmıştır. Türkiye’de ise bu uygulama doğrudan sahip olunan arazi miktarına bağlı olarak yapılan bir ödeme şeklinde uygulanmış ve üretmese de arazisi olan herkese destek verilmiştir. Doğrudan gelir desteği Çiftçi Kayıt Sistemi, Alternatif Ürün Programı, Arazi Toplulaştırması, Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programı, Çiftçi Örgütlerinin Kurumsal Olarak Güçlendirilmesi ve Çevresel Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması bileşenlerinden

oluşmaktaydı. Dorudan gelir desteği uygulamasının Türkiye tarımına en büyük katkısı, tarımın kayıt altına alınmasına ve tarımsal bir veri tabanı oluşturulmasına önemli bir katkı sağlayan Çiftçi Kayıt Sistemi olmuştur (Tan vd., 2010: 973-975). Hali hazırda devam eden arazi toplulaştırma çalışmaları da başarılı bir şekilde sonuçlandırılabilirse verimliliği ve katma değeri dolayısıyla da geliri artırıcı önemli katkı yapacağı düşünülmektedir. 2009 yılında son kez Doğrudan Gelir desteği ödemeleri yapılmış, 2010 yılı itibariyle Havza Bazlı Destekleme politikaları uygulanmaya başlanmıştır (Eştürk ve Ören, 214: 195-196).

Günümüzde devlet tarafından tarım sektörünün desteklenmesi amacıyla yapılan tarımsal desteklemeler; fark ödemesi destekleri, hayvancılık destekleri, alan bazlı destekler, tarımsal sigorta destekleri, kırsal kalkınma destekleri, telafi edici ödemeler kapsamındaki destekler, kırsal kalkınma IPARD destekleri ve diğer tarımsal desteklerdir.

Tablo 59. Tarımsal Desteklemeler (2020)

Destekleme Araçları	Miktar (TL)
Hayvancılık Destekleri	7.823.503.000
Fark Ödemesi Destekleri	5.373.538.000
Alan Bazlı Destekler	4.582.298.000
Diğer Tarımsal Amaçlı Destekler	1.506.981.000
Tarımsal Sigorta Destekleri	1.473.046.000
Kırsal Kalkınma Destekleri	813.063.000
Telafi Edici Ödemeler	288.993.000
Toplam	21.861.422.000

Kaynak: (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020).

Tablo 59 incelendiğinde, Türkiye’de 2020 yılında toplam 21 Milyar 861 Milyon TL’lik tarımsal destekleme verilmiştir. Hayvancılık destekleri tarımsal desteklemelerden en fazla payı alan desteklemelerdir. Devletin hayvancılık desteklerinden sonra en fazla kaynak ayırdığı tarımsal destekleme aracı ise fark ödemesi destekleridir. Fark ödemesi desteklerinin temel amacı arz açığı bulunan ürünlerin yetiştiricilerinin desteklenmesidir (OECD, 2016: 123). Hali hazırda yağlık ayçiçeği, kütlü pamuk, soya fasulyesi, kanola, aspir, dane mısır, buğday, arpa, yulaf, çavdar, tritikale, çeltik, kuru fasulye, nohut, mercimek, zeytinyağı ve yaş çay gibi ürünlere kg başına belirlenen oranda destekleme yapılmaktadır. Bu uygulama ile hedef

fiyat ile pazar fiyatı arasındaki fark üreticilere prim olarak ödenmektedir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2018).

Türkiye’de yıllar itibariyle yapılan tarımsal desteklemelerini ve bu ödemelerin GSYİH içerisindeki payını gösteren Tablo 60 incelendiğinde, tarımsal desteklemelerin yıllar itibariyle gerek miktar gerekse de GSYİH içerisindeki oranı itibariyle arttığı görülmektedir. Ancak ilk kez 2020 yılında GSYİH’nın %1’nin üzerine çıkabilen tarımsal desteklemeler yetersiz olduğu da görülmektedir.

Tablo 60. Türkiye’de Yıllara Göre Tarımsal Desteklemeler ve GSYİH İçindeki Oranı

Yıllar	Tarımsal Desteklemeler (Bin TL)	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (Bin TL)	Tarımsal Desteklemelerin GSYİH İçindeki Payı (%)
2010	5.947.000	1.091.180.000	0,55
2012	7.686.000	1.271.497.000	0,60
2014	9.287.000	1.447.532.000	0,64
2016	11.645.000	1.586.636.000	0,73
2017	12.942.000	1.705.666.000	0,76
2018	14.727.000	1.756.493.000	0,84
2019	17.087.000	1.772.118.000	0,96
2020	21.861.000	1.803.902.000	1,21

Kaynak: (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021: 15; Türkiye İstatistik Kurumu, 2020g).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), tarımsal desteklemeleri takip etmek amacıyla pazar fiyatı desteği, girdi destekleri, doğrudan ödemeler, faiz sübvansiyonları, teşvikler ve genel hizmetler ile ödemeleri kapsayan Üretici Destek Tahmini (Producer Support Estimate; PSE) adında, döviz kuru farklılığından doğabilecek hataları önlemek amacıyla genellikle yüzde olarak ifade edilen bir değişken belirlemektedir (Bayramoğlu vd., 2014: 26). PSE, tarımsal desteklemelerin tarımsal gelirler içindeki oranını açıklamaktadır. Tarımsal desteklerin tarımsal gelirlere bölünmesiyle elde edilen orandır (Semerci, 2019: 182).

Tablo 61. Üretici Destek Tahminleri (%)

	Türkiye	AB	OECD
2000	31,39	30,33	30,13
2002	25,24	30,83	28,12
2004	29,74	30,48	26,96
2006	30,83	27,31	23,99
2008	26,89	20,60	19,06
2010	30,18	19,33	19,20
2012	23,38	18,99	18,23

2014	26,15	17,27	16,36
2016	29,98	19,58	17,86
2017	23,50	18,88	16,97
2018	16,14	19,66	17,72
2019	14,88	19,48	18,72
2020	19,55	19,33	18,07

Kaynak: (OECD, 2020).

Üretici destek tahminlerini gösteren Tablo 61 incelendiğinde, Türkiye’de tarımsal desteklemelerin tarımsal gelirler içerisindeki oranının 2017 yılına kadar hemen hemen her yıl için AB ve OECD oranları üzerinde olduğu görülmektedir. Ancak 2018 ve 2019 yılında Türkiye’de PSE oranında sert düşüş olduğu, 2020 yılında tekrar yükseldiği görülmektedir.

Türkiye’de tarım politikalarında yaşanan söz konusu dönüşümlere bakıldığında; 1980 yılına kadar devletin kendi iç dinamikleriyle uyumlu bir şekilde tarımsal üreticileri korumaya yönelik politikalar uyguladığı görülmektedir. Ancak 1980 sonrası dünyada etkin olmaya başlayan neoliberal politikaların uluslararası örgütler vasıtasıyla Türkiye tarımına yaptıkları müdahale, ülke gerçekleriyle bağdaşmayan, özelleştirmeyi destekleyen ve çiftçiyi korumaktan uzak politikaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gelişme önemli ölçüde devlet desteği ile ayakta kalan aile üyelerinin emeğine dayalı küçük tarım işletmelerini olumsuz etkilemiştir. Devletin çok yönlü desteğinden mahrum kalan çiftçiler maliyetin altında ürün satmak zorunda kalmış, girdi fiyatlarındaki yükselişler üreticiyi çok zor durumda bırakmıştır. Nitekim gelinen noktada Türkiye’de çiftçilerin yaklaşık %80’i asgari ücretin altında gelir elde etmektedir.

Covid-19 salgınında tedarik zincirlerinin kırılması, tüm dünyaya her ülkenin kendi kendine yetecek gıda üretimi yapmasının önemini ve tarımın ne kadar stratejik bir sektör olduğunu gösterdi. Bu nedenle çiftçilerin gelirlerini artıracak, onlara gelir güvencesi sağlayacak ve onları yoksulluğun pençesinden kurtaracak her türlü destek devlet tarafından verilmelidir. Tarım sektöründe dayanışmayı, verimliliği, üretimi ve geliri artıracak en önemli uygulamalardan biri olan kooperatifçilik yeniden gündeme alınmalı ve tüm Türkiye’ye yaygınlaştırılmalıdır.

Bu bölümde Türkiye’de tarımın özellikleri, çiftçilerin sosyo-ekonomik durumu ve mevcut sosyal güvenlik sisteminin çiftçilere sağladığı haklar ele alınmıştır. Ayrıca çiftçilerin gelir güvencesizliğini çözecek en önemli araçlardan birisi olan tarım sigortaları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Son olarak, tarım politikaları ve tarımsal

desteklemelerle ilgili kısa bir bilgilendirme yapılmıştır. Bir sonraki bölümde Manisa’da gerçekleştirilen elde edilen sonuçlar ve bulgular tartışılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI

Çalışmanın bu bölümünde Manisa’da gerçekleştiren saha çalışması ele alınacaktır. Anket çalışmasından önce Manisa hakkında kısa bir bilgilendirme yapılacak, ardından Manisa’nın tarımsal ürünleri ve tarımsal işletme yapısı incelenecektir.

Manisa’ya ilişkin bilgilendirmelerin ardından araştırmanın amacı, kapsamı, yöntemi ve bulguları detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Özellikle çalışmadan elde edilen bulgularla, literatürden elde edilen bulguların harmanlanarak sunulacağı çalışmanın bulguları başlığı, çalışmanın sonuç bölümüne ışık tutacaktır.

3.1. Manisa Ekonomisine İlişkin Genel Bilgiler

Manisa 1313 yılı Ekim ayında Saruhan Bey tarafından fethedilerek Saruhanoğulları Beyliği’nin merkezi olmuştur. 1391 yılında Yıldırım Bayezid tarafından Osmanlı topraklarına katılsa da Ankara Savaşı sonrası bölge Osmanlı toprağı olmaktan çıkmıştır. 1412’de Çelebi Mehmed kesin olarak Manisa’ya egemenliği altına alıp Saruhan Sancağı adında idari bir birime dönüştürmüştür. 1437-1595 yılları arasında 16 şehzade Manisa’da sancakbeyliği yapmış, bu şehzadelerden II. Murad, Fatih Sultan Mehmet, Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim, III. Murad, III. Mehmet ve I. Mustafa Osmanlı tahtına oturarak padişahlık yapmıştır. 15 Mayıs 1919’da Yunan işgaline uğrayan şehir, 8 Eylül 1922’de işgalden kurtarılmıştır. 1923’te Saruhan adıyla vilayet olsa da 1927’de şehrin adı Manisa olarak değiştirilmiştir. Manisa günümüzde de Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin zirai, ticari ve sınai açıdan gelişmiş illeri arasında yer almaktadır (Manisa Valiliği, 2022).

Manisa coğrafi bakımdan Ege Bölgesinin orta ve kuzeyinde yer alır, doğudan Uşak ve Kütahya’ya, güneydoğudan Denizli’ye, güneyden Aydın’a, güneybatı ve batıdan İzmir’e ve kuzeyden Balıkesir’e komşudur. 17 ilçesi ve 1089 mahallesi bulunan Manisa’nın yüzölçümü 13.810 km² olup, 2021 yılı itibariyle nüfusu 1.456.626’dır (TÜİK, 2021; Manisa Valiliği, 2022).

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın Türkiye’deki il, ilçe ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerini farklı değişkenlerle ortaya koyduğu sosyo-ekonomik gelişmişlik (SEGE) sıralaması araştırmalarına göre Manisa 2017 yılında

sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından Türkiye’de 23. Sırada yer almaktadır. Tablo 62, Türkiye’de ilk 24. sırada yer alan illeri ve bu illerin SEGE araştırmaları kapsamında oluşturulmuş skorlarını, ilin bulunduğu kademeyi ve sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyini göstermektedir.

Tablo 62. Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (2017)

Sıra	İl Adı	Skor	Kademe	Sıra	İl Adı	Skor	Kademe
1	İstanbul	4,051	1	13	Bolu	0,760	2
2	Ankara	2,718	1	14	Konya	0,668	2
3	İzmir	1,926	1	15	Aydın	0,599	2
4	Kocaeli	1,787	1	16	Isparta	0,564	2
5	Antalya	1,642	1	17	Kayseri	0,560	2
6	Bursa	1,336	1	18	Kırklareli	0,557	2
7	Eskişehir	1,278	1	19	Bilecik	0,556	2
8	Muğla	1,175	1	20	Çanakkale	0,548	2
9	Tekirdağ	1,014	1	21	Edirne	0,534	2
10	Denizli	0,923	2	22	Karabük	0,513	2
11	Sakarya	0,832	2	23	Manisa	0,490	2
12	Yalova	0,796	2	24	Balıkesir	0,476	2

Kaynak: (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 2019: 35).

Tablo 63 incelendiğinde, Manisa’nın il bazında kişi başına düşen GSYİH açısından 16. Sırada yer aldığı görülmektedir. 2020 yılında 59.442.-TL kişi başına GSYİH’ya sahip olan Manisa’nın Türkiye ortalamasının çok az altında kaldığı görülmektedir.

Tablo 63. İl Bazında Kişi Başına Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (TL)

Sıra	İl	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	İstanbul	50.100	55.090	65.285	76.932	86.723	97.950
2	Kocaeli	48.081	51.349	63.323	78.394	81.256	96.745
3	Ankara	41.608	47.146	53.159	60.879	71.125	85.396
4	Tekirdağ	38.916	43.553	52.602	63.077	70.801	84.522
5	Bilecik	34.585	38.129	42.614	50.884	56.999	70.501
6	İzmir	33.617	37.879	45.222	54.905	60.505	70.010
7	Çanakkale	28.981	33.388	38.557	46.466	53.544	69.204
8	Kırklareli	32.094	35.577	40.221	49.297	57.220	67.970
9	Yalova	33.104	36.152	41.377	50.028	55.192	67.335
10	Bursa	33.993	37.077	44.256	54.044	58.938	66.004
11	Bolu	33.206	35.225	41.246	48.470	54.317	65.440
12	Eskişehir	32.405	35.290	41.806	49.353	55.656	65.188
13	Artvin	24.927	27.348	33.532	41.314	50.547	62.019
14	Erzincan	23.923	27.173	33.446	39.656	47.348	61.165
15	Tunceli	23.319	28.256	33.766	38.482	47.979	60.256
16	Manisa	27.442	30.930	36.212	44.458	49.407	59.442
	Türkiye	30.056	33.131	39.019	46.172	52.286	60.525

Kaynak: (TÜİK, 2020d).

Manisa’nın 2020 yılı toplam ihracatı 4 Milyar 180 Milyon dolar, tarımsal ürün ihracatı 546 Milyon 74 bin dolar olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’nin aynı yıl için

tarımsal ürün ihracatı ise 5 Milyar 957 Milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu verilere göre Türkiye'nin tarımsal ürün ihracatının %9'unu Manisa karşılamaktadır. Ayrıca Manisa'nın tarımsal ürün ihracatının toplam ihracatı içerisindeki payı ise %13'tür (Manisa İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2020: 10; TÜİK, 2020b).

Tablo 64 incelendiğinde Manisa ekonomik gelişmişlik ve kişi başına GSYİH bakımından alt sıralarda yer almasına rağmen 2021 yılında toplam ihracatını 5 Milyar 205 Milyon TL'ye çıkararak Türkiye geneli en fazla ihracat yapan 7. İl olarak ülke ekonomisine önemli bir katkı sağlamaktadır.

Tablo 64. Türkiye Geneli En Fazla İhracat Yapılan 10 Şehir-2021 (1000 ABD doları)

Sıra	İl Adı	İhracat Tutarı
1	İstanbul	88.860.053
2	Kocaeli	17.331.600
3	Bursa	14.959.238
4	İzmir	12.230.575
5	Gaziantep	10.092.165
6	Ankara	9.321.527
7	Manisa	5.205.188
8	Sakarya	5.099.790
9	Denizli	4.574.358
10	Hatay	4.046.191
Türkiye		206.548.149

Kaynak: (TİM, 2021).

Manisa'nın sektörel ihracat rakamlarını gösteren Tablo 65 incelendiğinde, en fazla ihracat yapılan sektörün Elektrik ve Elektronik olduğu görülmektedir. Elektrik ve Elektronik sektöründen sonra ikinci sırayı ise otomotiv endüstrisi almaktadır. Tabloda koyu olarak işaretlenmiş sektörler ise tarımsal üretimle alakalı sektörlerdir. Bu sektörlerin tamamı tarımsal ihracat olarak değerlendirildiğinde yaklaşık 600 milyon dolar ile otomotiv endüstrisinin ardından üçüncü sırada tarım ürünleri ihracatının geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 65. Manisa'nın Sektörel İhracat Raporu-2021 (1000 ABD doları)

Sıra	İl Adı	İhracat Tutarı
1	Çelik	42,231
2	Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	62,279
3	Demir ve Demir Dışı Metaller	92,757
4	Deri ve Deri Mamulleri	6,839
5	Diğer Sanayi Ürünleri	1,043
6	Elektrik ve Elektronik	2,561,663
7	Fındık ve Mamulleri	26
8	Gemi, Yat ve Hizmetleri	199
9	Halı	1,590
10	Hazır giyim ve Konfeksiyon	5,856

11	Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	122,489
12	İklimlendirme Sanayii	742,395
13	Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	172,574
14	Kuru Meyve ve Mamulleri	227,779
15	Madencilik Ürünleri	70,273
16	Makine ve Aksamları	184,323
17	Meyve Sebze Mamulleri	125,865
18	Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	27,449
19	Mücevher	9
20	Otomotiv Endüstrisi	612,375
21	Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	50,894
22	Süs Bitkileri ve Mamulleri	5,341
23	Tekstil ve Hammaddeleri	1,974
24	Tütün	1,469
25	Yaş Meyve ve Sebze	34,082
26	Zeytin ve Zeytinyağı	38,218
Toplam		5.205.188

Kaynak: (TİM, 2021).

Manisa’da 2020 yılı itibariyle 4/1-b kapsamındaki sigortalı sayılarına bakıldığında 67.696 aktif sigortalı bulunurken, 93.828 pasif sigortalı bulunmaktadır. 4/1-b kapsamındaki tarım sigortalı sayısı ise 24.699’dur.

Tablo 66. 5510/4-b Kapsamındaki Sigortalılar

Toplam Aktif Sigortalı Sayısı	67.696
Toplam Pasif Sigortalı Sayısı	93.828
<i>Yaşlılık Aylığı Alanlar</i>	63.076
<i>Mâlullük Aylığı Alanlar</i>	657
<i>Dul ve Yetim Aylığı Alanlar</i>	30.096
Toplam Tarım Sigortalı Sayısı	24.699

Kaynak: (Manisa Valiliği, 2020: 46).

Tablo 66’deki verilere göre Manisa’da toplam aktif sigortalıların yaklaşık %35’i tarım sigortalılarından oluşmaktadır.

3.2. Manisa Tarımının Özellikleri

Manisa sahip olduğu verimli toprakları, sulama ve iklim avantajıyla bitkisel ve hayvansal üretim açısından Türkiye tarımında önemli bir konuma sahiptir. Manisa topraklarının %41’i orman ve makilik, %39’u tarım alanı, %2,5’i çayır ve mera, %17,5’i ise diğer alan olarak dağılım göstermektedir (Manisa Valiliği, 2020:1). Manisa’nın tarım alanları dağılımını gösteren aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere, tarım alanlarının %46’sı tahıllar ve diğer bitkisel ürünler alanı, %45’i meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanı, %7’si sebze alanı ve %2,5’i de nadas alanı olarak kullanılmaktadır. Manisa’da 2020 yılı itibariyle Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı

çiftçi sayısı 73.369, tarım arazisi alanı ise 3.937.203'tür (Manisa İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2020: 42–72). Ancak Manisa İl Tarım ve Orman Müdürlüğü yetkililerinden şifahen alınan bilgiye göre Manisa'da ÇKS'li çiftçilerin toplam çiftçilere oranı %60-70 civarındadır.

Türkiye'deki ÇKS' ye kayıtlı çiftçi sayıları aşağıdaki tabloda yıllar itibariyle verilmiştir. Tablo incelendiğinde, 2020 yılı için ÇKS' ye kayıtlı çiftçi sayısının 2.127.957 olduğu görülmektedir. Manisa'da ise ÇKS' ye kayıtlı çiftçi sayısının 73.369 olduğu bilgisi bir önceki paragrafta verilmiştir. Bu verilerden hareketle 2020 yılında Manisa'da ÇKS' ye kayıtlı çiftçi sayısı, Türkiye genelinde ÇKS' ye kayıtlı çiftçi sayısının %3,45'ine tekabül etmektedir. Türkiye'de 81 ilin olduğu göz önüne alındığında bu oranın görece yüksek bir oran olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 67. Türkiye'de Yıllar İtibariyle ÇKS'ye Kayıtlı Çiftçi Sayıları

Yıllar	Türkiye'de ÇKS'ye Kayıtlı Çiftçi Sayısı
2006	2.609.723
2008	2.380.284
2010	2.318.506
2012	2.214.537
2014	2.206.874
2016	2.267.176
2018	2.152.003
2020	2.127.957

Kaynak: (Veri Kaynağı, 2020).

Manisa'da tarım alanlarının dağılımını gösteren Tablo 68 incelendiğinde, en fazla alanın tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin yetiştirilmesinde kullanıldığı görülmektedir. Meyveler, içecek ve baharat bilgileri alanı ikinci sırada en fazla kullanılan alan olarak görülmektedir. Bu iki grup için kullanılan arazilerin toplamı Manisa tarım alanlarının %90'ına tekabül etmektedir. Kalan %10'luk ala sebze alanı, nadas alanı ve süs bitkileri alanı olarak kullanılmaktadır.

Tablo 68. Manisa Tarım Alanları Dağılımı (2020)

	Dekar	%
Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Alanı	2.337.212	46.09
Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı	2.256.492	44.50
Sebze Alanı	350.140	6.90
Nadas Alanı	126.564	2.50
Süs Bitkileri Alanı	907	0.02
Toplam	5.071.315	100

Kaynak: (TÜİK, 2020a).

Manisa'nın 2020 yılı tarımsal üretim değerlerini gösteren Tablo 69 incelendiğinde, tarımsal üretim değerinin %59'unun bitkisel üretimden kaynaklandığı, %35'inin canlı hayvan değerinden oluştuğu ve sadece %6'sının hayvansal ürünler değeri olduğu görülmektedir. Bu veriler de göstermektedir ki bitkisel üretim Manisa tarımsal üretim değerinin önemli bir yüzdesini teşkil etmektedir.

Tablo 69. Manisa Tarımsal Üretim Değerleri (2020)

	Bin TL	%
Bitkisel Üretim Değeri	7.543.547	59
Canlı Hayvan Değeri	4.521.486	35
Hayvansal Ürünler Değeri	746.219	6
Toplam	12.811.252	100

Kaynak: (TÜİK, 2020f).

Türkiye'nin illere göre bitkisel üretim değerlerini gösteren Tablo 70 incelendiğinde, 2020 yılı için Manisa'nın seksen bir il içinde bitkisel üretim değeri sıralamasında yedinci sırada olduğu görülmektedir. Bu tablo Manisa'nın tarımsal üretim açısından Türkiye'nin önemli merkezleri arasında olduğunu göstermektedir.

Tablo 70. İl Bazında Bitkisel Üretim Değerleri (2020)

İl	Bitkisel Üretim Değeri (Bin TL)	%
Antalya	16.254.994	6.6
Konya	15.498.017	6.3
Şanlıurfa	13.304.842	5.4
Mersin	12.952.989	5.3
Adana	9.415.790	3.8
Bursa	7.644.498	3.1
Manisa	7.543.547	3.1
Türkiye	246.016.801	100

Kaynak: (TÜİK, 2020f).

İllere göre canlı hayvan değerini gösteren Tablo 71'e bakıldığında, Manisa'nın aynı zamanda seksen bir il içerisinde önemli bir hayvancılık merkezi olduğu da görülmektedir. Manisa 2020 yılında 4 Milyar 521 Milyon TL'lik canlı hayvan değeriyle seksen bir il içerisinde 10. Sırada yer almaktadır.

Tablo 71. İl Bazında Canlı Hayvan Değeri (2020)

İl	Canlı Hayvan Değeri (Bin TL)	%
Konya	10.868.059	5.6
İzmir	7.771.782	4.0
Ankara	7.270.648	3.7
Diyarbakır	6.659.813	3.4
Erzurum	6.397.029	3.3
Balıkesir	6.237.464	3.2
Şanlıurfa	5.351.280	2.7

Kars	4.962.882	2.5
Afyonkarahisar	4.903.318	2.5
Manisa	4.521.486	2.3
Türkiye	1.952.38.957	100

Kaynak: (TÜİK, 2020f).

Tablo 72’de de görüldüğü gibi, Manisa’da 2020 yılında toplam 2 Milyon 256 Bin dekarlık alanda yaklaşık 2 Milyon ton meyve üretimi gerçekleştirilmiştir. En fazla üretimi gerçekleştirilen on meyve ürünü üretim miktarlarına göre sıralandığında; üzüm, zeytin, kiraz ve çilek Manisa’da en fazla üretimi yapılan meyve ürünleri olarak ön plana çıkmaktadır.

Tablo 72. Manisa Meyve Ürünleri Üretimi (2020)

Ürün Adı	Ekilen Alan (Dekar)	%	Üretim Miktarı (Ton)	%
Çekirdeksiz Kurutmalık Üzüm	628.573	27.9	1.065.263	52.9
Çekirdeksiz Sofralık Üzüm	163.548	7.2	354.116	17.6
Yağlık Zeytin	523.749	23.2	187.494	9.3
Sofralık Zeytin	559.479	24.8	166.775	8.3
Çekirdekli Sofralık Üzüm	34.902	1.5	71.622	3.6
Kiraz	97.917	4.3	50.934	2.5
Çilek	8.094	0.4	27.451	1.4
Şeftali	11.684	0.5	16.784	0.8
Erik	18.329	0.8	14.184	0.7
Ceviz	94.030	4.2	8.143	0.4
Toplam	2.256.492	100	2.013.463	100

Kaynak: (TÜİK, 2020a).

Manisa’nın 2020 yılındaki tahıl ürünleri üretimini gösteren Tablo 73 incelendiğinde, toplam 2 Milyon 647 Bin dekarlık alanda, 1 Milyon 809 Bin ton tahıl ürünleri üretimi yapıldığı görülmektedir. Üretim miktarına göre büyükten küçüğe sıralanan verilere bakıldığında; mısır, buğday, fiğ, yonca, arpa ve pamuk Manisa’da en fazla üretimi yapılan tahıl ürünleri olmuştur.

Tablo 73. Manisa Tahıl Ürünleri Üretimi (2020)

Ürün Adı	Ekilen Alan (Dekar)	%	Üretim Miktarı (Ton)	%
Mısır (Slaj)	145.380	5.5	720.970	39.8
Buğday	1.055.782	39.9	288.076	15.9
Mısır (Dane)	198.065	7.5	216.812	12.0
Fiğ (Yeşil Ot)	128.694	4.9	144.440	8.0
Yonca (Yeşilot)	42.150	1.6	128.559	7.1
Arpa	329.934	12.5	69.628	3.8
Çırcırlanmamış Pamuk	91.530	3.5	55.580	3.1
Pamuk Çekirdeği (Çiğit)	91.530	3.5	33.348	1.8
Çırcırlanmış Pamuk	91.530	3.5	20.565	1.1
Triticale (Yeşilot)	12100	0.5	15.155	0.8
Toplam	2.647.211	100	1.809.391	100

Kaynak: (TÜİK, 2020a).

Manisa'nın 2020 yılı sebze üretim verilerini gösteren Tablo 74 incelendiğinde ise, toplam yaklaşık 359 bin dekarlık alanda 1 Milyon 700 bin ton sebze üretimi gerçekleştirilmiştir. Domates, biber, kavun, karpuz, salatalık, patlıcan ve ıspanak üretimi yapılan sebze ürünleri olarak ön plana çıkarken, sebze üretiminin yaklaşık %66'sını domates üretimi oluşturmaktadır.

Tablo 74. Manisa Sebze Ürünleri Üretimi (2020)

Ürün Adı	Ekilen Alan (Dekar)	%	Üretim Miktarı (Ton)	%
Salçalık Domates	120.363	33.5	972.701	57.3
Sofralık Domates	27.821	7.7	150.983	8.9
Salçalık Kapyra Biber	36.781	10.2	140.220	8.3
Karpuz	33.475	9.3	124.777	7.3
Kavun	36.874	10.3	95.869	5.6
Sivri Biber	14.869	4.1	39.052	2.3
Sofralık Salatalık	5.678	1.6	33.498	2.0
Turşuluk Salatalık	14.783	4.1	30.285	1.8
Patlıcan	6.747	1.9	16.374	1.0
Ispanak	10.927	3.0	12.411	0.7
Toplam	358.989	100	1.697.672	100

Kaynak: (TÜİK, 2020a).

Manisa'da üretilen ve Türkiye'nin bitkisel üretimi içerisinde ağırlığı olan ürünlerin sıralandığı Tablo 75' de; börülce, üzüm, zeytin, patates, domates, tütün, susam, salatalık ve biber Manisa'nın en önemli bitkisel ürünleri olarak görünmektedir.

Tablo 75. Manisa'nın En Önemli Bitkisel Ürünleri (2020)

Ürün Adı	Manisa Üretimi (Ton)	Türkiye Üretimi (Ton)	%
Kuru Börülce	581	1.324	43.9
Çekirdekli Sofralık Üzüm	1.498.287	4.208.908	35.6
Sofralık Zeytin	166.775	513.140	32.5
Tatlı Patates	75	248	30.2
Yağlık Zeytin	187.494	803.486	23.3
Salçalık Domates	972.701	4.547.580	21.4
Tütün	13.489	79.081	17.1
Susam	3.031	18.648	16.3
Turşuluk Salatalık	30.285	207.898	14.6
Salçalık Kapyra Biber	140.220	1.291.091	10.9
Hünnap	125	1.229	10.2

Kaynak: (TÜİK, 2020a).

Manisa'nın tarımsal işletme büyüklüğü verilerini gösteren Tablo 76 incelendiğinde, tarım arazilerinin parçalanmışlığının tüm Türkiye'de olduğu gibi Manisa tarımı için de önemli bir sorun olduğu görülmektedir. Tarımsal işletmelerin %91,8'i yüz dekardan düşük alana sahip işletmelerden oluşmaktadır. Elli dekardan küçük araziye sahip işletmelerin oranı ise Türkiye'deki genel ortalamadan çok fazla

olarak yaklaşık %74'tür. Türkiye genelinde elli dekinden küçük araziye sahip işletmelerin oranı 2016 yılı için %10'dur.

Tablo 76. Manisa Tarımsal İşletme Büyüklüğü

Dekar	%
1-20	37,1
21-50	36,8
51-100	17,9
101-200	6,2
201-500	1,8
500'den büyük	0,3
Toplam	100

Kaynak: (Manisa Valiliği, 2020: 60).

Tarım arazilerinin mirasa konu olması arazilerin parçalanmasına, parçalanmış arazilerin satılması da bölünmesine sebep olmuştur. Bu durum Türkiye'de ortalama işletme büyüklüğünün 5,9 hektara (59 dekar) kadar düşmesi sonucunu doğurmuştur. Tarım arazilerin miras yoluyla parçalanmasının ve satış yoluyla da bölünmesinin önüne geçmek amacıyla 2014 yılında 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu çıkarılmış ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda değişiklikler yapılmıştır. Bu düzenlemelerle tarım arazilerinin satışında yaşanan sorunları gidermek için parsel bazında değerlendirme sistemi getirilmiş, aralarında anlaşarak bir yıl içinde intikal işlemlerini gerçekleştiren mirasçılara vergi muafiyeti tanınmış ve tarım arazilerinin parçalanmışlığının en önemli sonucu olan hisseli tapu sorununu çözmek için de hissedarlar arası satış işlemleri vergi, harç ve döner sermaye ücretlerinden muaf tutulmuştur (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020: 167). Söz konusu düzenlemeler tarım arazilerinin parçalanmışlığını önlemek amacıyla yapılmış önemli düzenlemeler olmakla birlikte kısa vadede tarım arazilerinin toplulaştırılmasını sağlaması mümkün görünmemektedir.

3.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Sosyal sigortaların Dünya'daki gelişimine benzer bir şekilde, Türkiye'de tarımda kendi adına bağımsız çalışanlar sosyal sigortaların kapsamına en son alınan grup olmuşlardır. Geç de olsa çiftçilerin kapsama alınması olumlu bir gelişmedir ancak yasal olarak kapsama alınmış olmak sosyal güvenlik sistemin sağlamış olduğu tüm korumaya sorunsuz bir şekilde erişildiği anlamına gelmemektedir. Nitekim Türkiye'de tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliği açısından önemli sorunlar

bulunmaktadır. Yasal olarak kapsamda olan bu kesimin büyük çoğunluğu ne yazık ki fiili kapsamın dışındadır.

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliğe ilişkin sorunlarını tespit etmek, mevcut sosyal güvenlik sisteminin tarım çalışanlarına uygulanabilirliğini sorgulamak, elde edilen sonuçlar doğrultusunda gelecek nesillerin sosyal korumasız bir hayat yaşamalarının önüne geçmek için yapılabileceklerin tartışılmasına katkı sağlamak ve çiftçiler için bir sosyal sigorta modeli önerisinde bulunmaktadır. Aktif sigortalıların karşılaştıkları sorunları tespit etmek amacıyla alan araştırmasında sadece emekli olmamış çiftçilerle anket yapılmıştır.

Bu çalışma Türkiye’de sosyal güvenlik açısından en problemlilerden birini oluşturan çiftçilerin sosyal güvenlik sorunlarını çözmeyi amaç edinmesi nedeniyle önemlidir. Türkiye’de hâlâ tarımsal istihdam oranının yüksek olması, tarım sektöründe çalışanlarının gelirinin düşük olması, tarım sektöründe kayıt dışı istihdam oranının ve yoksulluk oranının yüksek olması, bu çalışmanın oldukça önemli bir soruna ışık tutacağını göstermektedir.

Bu çalışma çiftçilerin sosyal güvenliğine ilişkin diğer çalışmalarla kıyaslandığında, çiftçilerin sosyal güvenlik sorununu bütüncül bir yaklaşımla ve bu kadar detaylı bir şekilde ele alan ve bu kadar geniş katılımlı bir alan araştırmasının yapıldığı ilk ve tek çalışmadır. Bu özelliğiyle araştırma, ağırlıklı olarak sadece çiftçilerin sosyal güvenliğini düzenleyen mevzuatın incelendiği diğer araştırmalardan ayrılmaktadır.

3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Tarım sektörü; tarım işverenleri, tarım işçileri, ücretsiz aile çalışanları ve tarımda kendi adına bağımsız çalışanlar gibi her biri birbirinden bağımsız sorunlara sahip tarım çalışanlarını barındırmaktadır. Bu çalışanların sosyal güvenliğe ilişkin sorunları farklıdır ve bu sorunlara getirilmesi gereken çözümlerde farklı olmak zorundadır. Bu nedenle araştırmanın evreni Manisa’da tarımda kendi adına bağımsız çalışanlar olarak belirlenmiştir. Ancak tarımda kendi adına bağımsız çalışanlar da farklı özelliklere sahip olduğundan Manisa’da tarımda bağımsız çalışan tüm çiftçileri ana kitle olarak belirlemenin de doğru olmayacağı düşünülmüştür. Çalışmanın bütüncül bir yaklaşımla tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenlik sorununu

detaylı inceleme amacı doğrultusunda, bir kişiyle yapılacak görüşmeyle kişinin mensubu olduğu hanehalkına ilişkin tüm bilgilere ulaşabilmek amacıyla hanehalkı sorumluları, kayıtdışı istihdam sorunu ve primlerin düzenli ödenememesi sorununa yoğunlaşmak amacıyla da emekli olmayan çiftçiler hedef kitle olarak belirlenmiştir.

Manisa coğrafi şekilleri, toprak yapısı, iklim koşulları, sulama imkânları, ürün yelpazesi ve sosyo-ekonomik yapısı açısından birbirinden çok farklı özellikler gösterebilen on yedi ilçeden, bin seksen dokuz mahalleden oluşmaktadır. Çalışma kapsamında bin seksen dokuz mahallenin tamamına ulaşılması zaman ve maliyet açısından mümkün görülmemiştir. Ancak çalışmadan elde edilecek verilerin mümkün olduğunca sağlıklı olması ve farklı sosyo-ekonomik seviyeden ve farklı ürünleri yetiştiren çiftçilerin araştırmaya dahil edilebilmesi amacıyla Manisa'nın tüm ilçelerinde ve ilçelere bağlı seksen altı mahallede anket çalışması yapılmıştır. Mahalleler rastgele belirlenmiş, her mahalledeki anket sayısı ziyaret sırasında kriterlere uyan ve anketi cevaplamayı kabul eden çiftçi sayısına bağlı olarak ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak çalışmanın ana kitlesini, Manisa'nın tüm ilçelerinde tarımda kendi adına bağımsız çalışan ve emekli olmamış hanehalkı sorumluları oluşturmaktadır. Örnekleme ulaşma sürecinde ise tesadüfi olmayan örnekleme tekniklerinden amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Amaçlı örneklemede, araştırma evrenini oluşturacak bireylerin özellikleri belirlenir ve bu özelliklere uyan kişilere ulaşılır (Aypay, 2015: 172; Akalın, 2018: 103). Çalışmada ziyaret edilen mahallelerdeki kişilerin önce evrenin özelliklerini taşıyıp taşımadıklarını öğrenmeye yönelik sorular sorulmuş, evrenin özelliklerini taşıyanlar çalışmaya dahil edilmişlerdir.

3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Alan araştırması, ziyaret edilen seksen altı mahallenin birbirinden farklı özellikleri, sosyo-ekonomik ve kültürel yapıları ile görüşmelerin yapıldığı mekanlar dolayısıyla çeşitli zorlukları ve sınırlılıkları barındırmaktadır. Çiftçilerin kendilerine ait bir işyerlerinin olmaması nedeniyle görüşmelerin tamamına yakını köy kahvelerinde gerçekleştirilmiştir. Alan araştırmasınının 2021 yılı son çeyreği ile 2022 yılı ilk çeyreğinde havaların soğuk olduğu dönemde yapılmış olması, görüşmelerin kahve içerisinde, dolayısıyla kalabalık ortamda yapılmasını zorunlu kılmıştır. Bu

durum çiftçilerin özellikle gelir durumu, kredi miktarı, borç miktarı, arazilerinin üzerinde ipotek tesis edilip edilmediği ve sosyal yardım alıp almadıkları gibi sorulara cevap verirken çekingen davranmalarına neden olmuştur. Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulları tarafından katılımcılara imzalatılması istenen “Bilgilendirilmiş Onam Formu” nedeniyle de görüşmeyi kabul etmeyen çiftçiler olmuştur.

Çiftçilerin geliri, gideri, arazi miktarı ve borç bilgileri beyan ettikleri bilgiler üzerinden değerlendirilmiştir. Tarımsal faaliyetin düzensizliği, gelir ve giderin belirsizliği, çiftçilerin eksik bilgi sunmasına ve değerlendirmede çeşitli sıkıntıların yaşanmasına neden olmuştur.

Çalışmanın ana kitlesi Manisa’da hanehalkı sorumlusu olan ve emekli olmayan tarımda bağımsız çalışanlar olarak belirlenmiştir. Çiftçilerin kırsalda yaşamaları ve ataerkil aile yapısını koruyor olmaları görüşme yapılan hanehalkı sorumlularının tamamının erkek olması sonucunu ortaya çıkarmıştır.

3.6. Araştırmanın Yöntemi

Çiftçiler kendi adına bağımsız çalışmalarından kaynaklanan risklerin yanında tarımsal faaliyetin doğa ve iklim koşullarına bağlı olmasından kaynaklanan risklere de maruz kalmaktadırlar. Bu riskler kısa vadeli ve uzun vadeli riskler ile işsizlik tehlikesinden kaynaklanabileceği gibi, doğa ve iklim koşullarından ya da çiftçilerin diğer sosyo-ekonomik özelliklerinden de kaynaklanabilir. Bu nedenle çiftçilere koruma sağlamayı amaçlayan bir sosyal güvenlik sisteminin bu kesime özel uygulamalar içermesi gerekir.

Çiftçilerin ihtiyaçlarını karşılayacak, onlara özel bir sistemin sahip olması gereken özellikleri belirlemek için öncelikle mevcut uygulamaların detaylı bir şekilde incelenmesi gerekir. Bu amaçla araştırmanın teorik kısmı literatür taraması yoluyla oluşturulmuştur. Öncelikle seçilmiş Avrupa ülkelerindeki çiftçilerin sosyal güvenliği genel sistemler ve çiftçilere özgü sistemler şeklinde bir ayrıma tabi tutularak incelenmiştir. Bu inceleme her ülke için yayınlanmış akademik çalışmaların taranmasının yanı sıra, ülkelerin sosyal güvenlik kurumlarının internet siteleri ve ILOSTAT, EUROSTAT, MISSOC gibi veri tabanları kullanılarak yapılmıştır.

Literatür taramasının Türkiye’de çiftçilerin sosyal güvenliğine ilişkin bölümü ise; Türkiye tarımının yapısal özellikleri, çiftçilerin sosyo-ekonomik durumu, çiftçiler

açısından sosyal güvenliğin yasal kapsamı, sosyal sigortalardan çiftçilere sağlanan haklar ve tarımda bağımsız çalışanların sosyal koruma sorunu başlıkları altında çeşitli kaynaklardan yararlanılarak gerçekleştirilmiştir.

Yapılan literatür taramasının bir sonucu olarak araştırmanın problemi “Çiftçilerin sosyal güvenlik ihtiyacını karşılayabilecek bir sosyal güvenlik sistemi nasıl olmalıdır?” şeklinde ifade edilebilir.

Genel olarak ifade edilmiş araştırma probleminin literatür taramasıyla elde edilen veriler doğrultusunda aşağıdaki alt problemler şeklinde ifade etmek de mümkündür.

- Yasal olarak sosyal sigortaların kapsamında olan çiftçilerin tamamı fiili olarak da kapsamda mıdır?
- Çiftçilerin gelir seviyesinin düşük olması fiili olarak sosyal sigortaların kapsamının dışında kalmalarına neden olmakta mıdır?
- Fiili olarak sosyal sigortaların kapsamında olan çiftçiler sosyal sigortaların edimlerinden yararlanabilmekte midir?
- Fiili olarak sosyal sigortaların kapsamında olan çiftçiler primlerini düzenli olarak ödeyebilmekte midir?

İfade edilen alt problemlerden ikincisini cevaplayabilmek için şu hipotezin test edilmesi gerekmektedir.

H₀₁ Çiftçilerin gelir durumu ile sigortalı olmaları arasında ilişki yoktur/vardır.

Alt problemlerden dördüncüsünü cevaplayabilmek için ise şu hipotezlerin test edilmesi gerekmektedir.

H₀₂ Çiftçilerin gelir durumu ile primlerin düzenli ödenebilmesi arasında ilişki yoktur/vardır.

H₀₃ Çiftçilerin işlediği arazi miktarı ile primlerin düzenli ödenebilmesi arasında ilişki yoktur/vardır.

Bu sorulara cevap verebilmek için birincil kaynaklardan veri toplama yöntemlerinden nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama yöntemi olarak anket yöntemi kullanılmış, görüşmeler yüz yüze yapılmıştır (Baş, 2013: 29–30;

İslamoğlu ve Alınacak, 2016: 122–36). Verilerin toplanmasında açık-kapalı uçlu, çoktan seçmeli ve birden fazla seçmeli soruları içeren, altı bölüm ve elli altı sorudan oluşan anket formu kullanılmıştır. Yüz yüze görüşmeler 2021 yılı son çeyreği ve 2022 yılı ilk çeyreğinde yaklaşık altı aylık bir sürede Manisa'nın 17 ilçesinin 86 mahallesindeki 446 çiftçiyle gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda toplanan nicel verilerin istatistiksel analizi ve yorumlanması için veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) Windows 25.0 programı kullanılarak analize tabi tutulmuştur. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiksel metotlar kullanılmış, anket formunda ölçek kullanılmadığından değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek için parametrik olmayan testlerden KiKare testi ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

3.7. Araştırmanın Bulguları

Bu bölümde anket çalışmasından elde edilen bulgular ayrı ayrı başlıklar altında, gerekli görülen yerlerde literatürden de alıntılar yapılarak paylaşılacaktır.

3.7.1. Hanehalkı Sorumlusuna İlişkin Bulgular

Katılımcıların %100'ü erkek, emekli olmayan ve kendi adına bağımsız çalışan çiftçilerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımı incelendiğinde, %62'sinin 46 yaş ve üzeri, %38'inin 45 yaş ve altı olduğu görülmektedir. %92'si evli olan katılımcıların, %80'i ilköğretim ve ortaokul mezunudur ve %98'i tarım dışında herhangi bir iş yapmamaktadır.

Tablo 77. Hanehalkı Sorumlusuna İlişkin Özelliklerin Dağılımı

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Erkek	446	100
Yaş ($\bar{X} \pm SS$, 46.25 \pm 7.13)	45 yaş ve altı	169	38
	46 yaş ve üzeri	277	62
Medeni Durum	Evli	408	92
	Bekar	38	8
Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	3	1
	Okur-yazar ancak bir okul bitirmemiş	6	1
	İlkokul	216	48
	Ortaokul/İlköğretim	141	32
	Lise	67	15
	Üniversite ve üzeri	13	3
İşteki Durumu	Kendi hesabına bağımsız çalışan (çiftçi)	446	100
	Evet	7	2

Tarımsal Faaliyet Dışında İş	Hayır	439	98
Emeklilik Durumu	Hayır	446	100
Toplam		446	100

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden oluşturulmuştur.

Türkiye geneline bakıldığında da ortanca yaşın yükseldiği görülmektedir. 2016 yılında 31,4 olan ortanca yaş 2021 yılı itibariyle 33,1 olmuştur. 65 ve daha yaştaki nüfus ise 2016 yılında 6 milyon 651 bin 503 kişi iken son beş yılda %24 artarak 2021 yılında 8 milyon 245 bin 124 kişi olmuştur. Yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranı ise 2016 yılında %8,3 iken 2021 yılında %9,7'ye yükselmiştir. Tarım sektörünün en önemli sorunlarından birisi tarımsal faaliyetlerde çalışanların yaş ortalamasının yüksek olmasıdır. Nitekim Türkiye'de 2020 yılında yaşlı nüfusun %64,2'si tarım sektöründe istihdam edilmektedir (TÜİK, 2021d).

3.7.2. Hanehalkına İlişkin Bulgular

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri arttıkça tarımsal istihdam nispi olarak azalmakta, bu nispi azalma ekonomik gelişmişlik düzeyi belirli bir seviyeye ulaştığında mutlak azalmaya dönüşmektedir. Türkiye'de de 1980'den itibaren kırsal nüfus mutlak olarak azalmaya başlamıştır. Kentlerde istihdam imkanlarının artması ve ücretlerin daha yüksek olması (kentten çekici gücü), köy-kent diyalogunun artması (iletici güçler) ile tarımda makineleşmeyle birlikte oluşan fazlalık nüfusun dışarı atılması (köyün itici gücü), kırdan kente göçü tetikleyen unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de 1950'lerden sonra başlayan kırdan kente göç olgusunun sebebi, tarımda makineleşme sonucu ortaya çıkan gizli işsizlerin kente itilmesi, toprak mülkiyetinin dağılımdaki adaletsizlikler ve gelir dağılımındaki adaletsizlikler, yani köyün itici gücü olmuştur. Türkiye'de ağırlıklı olarak köyün itici gücünden kaynaklanan tarım dışına göç, kırsal yörelerde bazı demografik ve ekonomik sorunları da beraberinde getirmiştir. Ağırlıklı olarak genç ve erkek nüfusun göçü nedeniyle cinsiyet dengesizliği ve nüfusun ihtiyarlaması kırdan kente göçün olumsuz demografik sonuçları olarak ortaya çıkmıştır. Göç nedeniyle nüfusu azalan kırsal yörelere yapılması gereken alt yapı yatırımlarının yüksek maliyet gerekçesiyle yapılmaması ve geciken yatırımların göçü daha da hızlandırması göçün olumsuz ekonomik sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Öte yandan tarımdaki nüfus fazlasının kentsel bölgelere

akması nedeniyle kalanların marjinal verimliliklerinin artması göçün olumlu ekonomik sonucu olmuştur (Dinler, 2014: 93–117).

Türkiye’de yaşanan kırdan kente göç olgusunun Manisa’da da yaşandığı ve yaşanan göç sonucunda kırsal bölgelerde benzer demografik ve ekonomik sorunların ortaya çıktığı görülmektedir.

Tablo 78. Hanedeki Fert Sayısı ve Hanehalkı Tipine İlişkin Özelliklerin Dağılımı

Değişkenler		n	%
Hanedeki Fert Sayısı ($\bar{X} \pm SS$, 3,92 \pm 1,21)	1-2 kişi	60	13
	3-4 kişi	245	55
	5 ve üzeri	141	32
Hanehalkı Tipi	Tek çocuklu çekirdek aile	66	15
	İki çocuklu çekirdek aile	168	38
	Üç veya daha fazla çocuklu çekirdek	123	28
	Çocuksuz çift	38	8
	Üç neslin bir arada yaşadığı geniş	32	7
	Diğer	19	4
Oturulan Konutun Mülkiyet Şekli	Ev sahibi	420	94
	Kiracı	23	5
	Diğer	3	1
Hanede Gelir Getiren Kişi Sayısı	Sadece ben	351	79
	2 kişi	68	15
	3 ve üzeri	27	6
Toplam		33	100

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden oluşturulmuştur.

Tablo 78 incelendiğinde, katılımcıların hanedeki fert sayısına göre dağılımlarının %87 oranında 3 ve üzeri kişiden oluşan hanelerden oluştuğu görülmektedir. Hanehalkı tipine göre dağılımlarına bakıldığında, %66’sının iki veya daha fazla çocuklu çekirdek aileden oluştuğu, üç neslin bir arada yaşadığı geniş aile oranının sadece %7 olduğu görülmektedir. Hanehalkı tipine göre dağılım ve katılımcıların yaşlarına göre dağılımı birlikte değerlendirildiğinde, yaş ortalamasının yüksek olması ve üç neslin bir arada yaşadığı hanehalkı oranının oldukça düşük olması, genç nüfusun köyleri terk ettiğini ve tarımsal faaliyeti devam ettirmediğini göstermektedir. Hanede gelir getiren kişi sayısının katılımcıların %79’u için sadece kendilerinin olması tarımdaki yoksulluk sorununun bir başka sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların %94’ü oturdukları konutun kendilerine ait olduğunu belirtmişlerdir. Bu oran kırsalda yaşayan tarım çalışanlarının büyük çoğunluğu için barınma sorunu gibi bir sorunun söz konusu olmadığını göstermektedir.

Kayıtdışı istihdamı yaratan en önemli unsurlar arasında eğitim seviyesinin düşüklüğü ve kayıtlı çalışmanın faydaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmamak yer almaktadır. Eğitim seviyesinin düşük olduğu Türkiye’de de bireylerin

bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi oldukça önem arz etmektedir. Ne yazık ki özellikle eğitim seviyesi düşük ve kırsalda yaşayan insanlar uzun vadeli bakış açısından uzak bir şekilde kısa vadede ceplerine girecek parayla ilgilenmektedirler. Sosyal güvenliği kendilerine sağlanmış anayasal bir hak, çeşitli tehlikelere maruz kaldıklarında koruma garantisi sağlayacak faydalı bir sistem olarak görmek yerine, lüzumsuz bir masraf olarak görmektedirler (Bulut, 2013: 97). Öte yandan siyasi iktidarların uyguladığı sosyal güvenlik politikaları da bireylerin prim ödeme tercihlerini belirlemektedir. Siyasi iktidarların oy kaygısıyla sık sık başvurdukları prim affı uygulaması, primini düzenli ödeyenlere karşı bir haksızlık olmakla birlikte primlerini düzenli ödemeyenleri ödüllendirme mekanizması haline gelmiştir (Canbay, 2013: 312).

Nitekim %80'i ilkököl ve ortaokul mezunu olan katılımcıların sigara, alkol ve şans oyunları harcamalarını içeren Tablo 79 incelendiğinde, sigara kullandığını beyan eden 247 katılımcının %66'sının aylık 500 TL ile 1.000 TL arasında, %19'unun 1.000 TL'den fazla sigara harcaması, alkol kullandığını beyan eden 96 katılımcının %48'inin 500 TL ve altı, %45'inin 500-1000 TL, %7'sinin 1001 TL ve üstü alkol harcaması, şans oyunu oynadığını beyan eden 33 katılımcının tamamının aylık şans oyunları harcamasının 500 TL ve altı olduğu görülmektedir. Katılımcıların beyanları bu şekilde olmasına karşın, yüz yüze anket görüşmeleri yapılırken bazı katılımcıların alkol kullanmadıkları ve/veya şans oyunu oynamadıkları yönündeki beyanlarının gerçeği yansıtmadığı yönünde bir izlenim edinilmiştir.

Tablo 79. Hanenin Sigara, Alkol ve Şans Oyunları Harcamasına İlişkin Özelliklerin Dağılımı

Değişkenler		n	%
Hanenin Aylık Ortalama Sigara Harcaması ($\bar{X} \pm SS$, 984,63 \pm 1.810,63)	500 TL altı	40	15
	500-1000 TL	162	66
	1000 TL ve üstü	21	19
Toplam		247	100
Hanenin Aylık Ortalama Alkol Harcaması ($\bar{X} \pm SS$, 711,45 \pm 582,43)	500 TL altı	46	48
	500-1000 TL	43	45
	1001 TL ve üstü	7	7
Toplam		96	100
Hanenin Aylık Şans Oyunları Harcaması	500 TL altı	33	100
Toplam		33	100

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden oluşturulmuştur.

Katılımcılar aylık ortalama 985 TL sigara harcaması, 711 TL alkol ve 200 TL şans oyunları harcaması yapmasına karşın, katılımcıların %41'i primlerini düzenli

olarak ödeyemediklerini belirtmiştir. Alkol ve şans oyunu harcamalarına yönelik verilen cevapların gerçeği yansıtmadığı düşünüldüğünden, primlerin düzenli olarak ödenme durumu ile sigara harcamaları arasındaki ilişkiyi test etmek için Kikare testi uygulanmıştır. Tablo 80’de yer alan test sonucunda bu iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Primlerini düzenli olarak ödeyemediğini beyan eden katılımcıların %82’sinin sigara harcamasının 500 TL’nin üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 80. Primleri Düzenli Ödeyebilme ile Sigara Harcamaları Arasındaki İlişki

		Primleri Düzenli Ödeme Durumu		
		Evet n (%)	Hayır n (%)	Toplam n (%)
Sigara Harcamaları	500 TL altı	10 (9)	21 (18)	31 (13)
	500-1000 TL	79 (67)	78 (68)	157 (68)
	1001-1500 TL	10 (9)	10 (9)	20 (9)
	1500 TL ve üstü	18 (15)	6 (5)	24 (10)
Toplam		117 (100)	115 (100)	232 (100)
Test Değeri		9.893**		
p		0.019*		

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden SPSS programıyla hesaplanmıştır. * $p<0.05$, **KiKare Testi

Bu testin sonucu da göstermektedir ki katılımcıların primlerini düzenli olarak ödeyememelerinin tek nedeni gelir yetersizliği değildir. Eğitim seviyesi, sosyal güvenlik bilinci düzeyi, prim aflarının yarattığı rahatlık da sigortalıları primlerini düzenli ödemekten alıkoymaktadır. Yüz yüze anket görüşmeleri yapılırken bir katılımcının sarf ettiği sözler de bu durumu çok net açıklamaktadır. Görüşme sırasında primlerini düzenli ödemediğini beyan eden katılımcıya, neden primlerini düzenli ödemediği sorulduğunda, “Niye ödeyeyim ki nasıl olsa af gelecek, o paraya iki buzağı alır beslerim paramı kazanırım” cevabı alınmıştır.

Kırsalda yaşayanları daha fazla etkileyen yoksulluk, insanların biyolojik ve insani gereksinimlerini karşılayabilecek seviyede mal ve hizmetten yoksun olma durumu olarak tanımlanabilir. Kırsalda yaşayanların büyük bölümünün topraksız köylülerden veya küçük tarım işletmesi sahiplerinden oluşması, yoksulluğun bu kesimler için daha yaygın bir tehlike olmasına neden olmaktadır. Topraksız köylüler çoğu zaman mevsimlik tarım işçisi olarak düşük ücretle ve sosyal güvenceden mahrum olarak çalışmaktadırlar. Küçük tarım işletmesi sahipleri de kendi tarımsal işletmelerinden elde ettikleri gelir yetersiz olduğundan ücretli tarım işçisi olarak da çalışabilmektedirler (Öztürk, 2008:611; Gürler, 2016: 275).

Gelir dağılımındaki eşitsizlik kırsal alanlardaki yoksulluğun başlıca nedeni olmakla birlikte; bilgi, beceri ve donanım eksikliği, kaynakların etkin kullanılamaması, sulanan arazilerin yetersizliği, uygulanan yanlış tarım politikaları ve istihdam yaratılamaması yoksulluğa yol açan diğer faktörlerdir. Ayrıca çok parçalı ve dağınık arazi yapısı, teknoloji kullanımının yetersizliği ve örgütlenme oranının düşük olması problemi daha da derinleştirmektedir (Başer, vd., 2021: 1668).

Tablo 81. Hanenin Tarımsal Faaliyetten Elde Ettiği Gelir ve Toplam Gelirine İlişkin Özelliklerin Dağılımı

Değişkenler		n	%
Hanenin Tarımsal Faaliyetten Elde Ettiği Yıllık Net Gelir ($\bar{X} \pm SS$, 130.448,31 \pm 160.045,71)	Asgari ücretten düşük	133	30
	Asgari ücretle 100.000 TL arası	138	31
	100.001-200.000 TL arası	38	20
	200.000 TL üzeri	86	19
Hanenin Yıllık Toplam Geliri ($\bar{X} \pm SS$, 145.318,28 \pm 167.171,03)	Asgari ücretten düşük	121	27
	Asgari ücretle 100.000 TL arası	139	31
	100.001-200.000 TL arası	29	16
	200.000 TL üzeri	114	26
Toplam		446	100

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden oluşturulmuştur.

Tablo 81 incelendiğinde, kırsal alanlardaki yoksulluk sorununun araştırma kapsamında görüşülen çiftçiler için de geçerli olduğu görülmektedir. Katılımcıların hanelerinin tarımsal faaliyetten elde ettiği yıllık net gelire göre dağılımı incelendiğinde, hane başına ortalama yıllık tarım gelirin 130.448 TL olmasına rağmen, yaklaşık %30'unun asgari ücretten düşük, %31'inin de asgari ücretle 100.000 TL arası gelir elde ettiği görülmektedir. %20'si 100.001-200.000 TL arası ve %19'u da 200.000 TL üzerinde tarım geliri elde etmektedir. Katılımcıların hanelerinin yıllık toplam net gelire göre dağılımı incelendiğinde, hane başına ortalama yıllık gelirin 145.318 TL olmasına rağmen, yaklaşık %27'sinin asgari ücretten düşük, %31'inin asgari ücretle 100.000 TL arası gelir elde ettiği görülmektedir. %16'sı 100.001-200.000 TL arası ve %26'sı da 200.000 TL üzerinde gelir elde etmektedir. Tablo 60'taki verileri tekrar hatırlayacak olursak Manisa'da 2020 yılında kişi başına GSYİH 59.442.-TL iken, aynı yılda Türkiye genelinde kişi başına düşen GSYİH 60.525.-TL'dir.

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ), 2021 yılı Aralık ayı için dört kişilik ailenin açlık sınırını 4.013.-TL, yoksulluk sınırını ise 13.073.-TL olarak açıklamıştır (TİSK, 2021). Bu durumda araştırma kapsamında bilgisine ulaşılan 446 hanenin yaklaşık %70'i yoksulluk sınırının altında gelir elde etmektedir. Erdoğan ve

Gökdoğan (2017) Nevşehir’de, Erdoğan vd., (2017) Adıyaman’da benzer sonuçlara ulaşmıştır.

3.7.3. Tarımsal İşletmeye İlişkin Bulgular

Tarımsal faaliyetler dar anlamda bitkisel üretim ve hayvansal üretim olarak sınıflandırılmaktadır. Türkiye’de 2000’li yıllarla birlikte hayvancılığa verilen desteklerin artırılmasıyla hayvan sayısında ve hayvansal ürün üretiminde yükselmeye sebep olmuştur (Şahin 2014:304–5). Tablo 82 incelendiğinde, katılımcıların gelir elde etmek amacıyla yapılan tarımsal faaliyet şekline göre dağılımlarının, %64 tarım, %1 hayvancılık ve %35 hem tarım hem hayvancılık şeklinde olduğu görülmektedir. Tarımsal faaliyetlerini ovalardaki mahallerde yürüten çiftçilerin genel olarak sadece bitkisel üretim yaptığı, tarımsal faaliyetini dağlık ve daha kırsal bölgelerde verimsiz arazilerde yürüten çiftçilerin ise bitkisel üretimin yanında hayvansal üretim de yaptığı görülmektedir.

Tablo 82. Tarımsal İşletmenin Faaliyet Şekli, Arazilerin Mülkiyet Durumu ve İşlenen Arazi Miktarı

Değişkenler		n	%
Tarımsal Faaliyet Şekli	Tarım	283	64
	Hayvancılık	6	1
	Hem tarım hem hayvancılık	157	35
Tarım Arazilerinin Mülkiyet Durumu	Arazi sahibi	340	76
	Kiracı	47	11
	Ortakçı/yarıcı	55	12
	Diğer	4	1
İşlenen Arazi Miktarı ($\bar{X} \pm SS, 53,05 \pm 80,73$)	10 dekardan küçük	33	7
	10-50 dekar arası	305	68
	51-100 dekar arası	63	15
	100 dekardan fazla	45	10

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden oluşturulmuştur.

Katılımcıların tarımsal üretimde kullanılan arazilerin mülkiyet durumuna göre dağılımları incelendiğinde, %76’sının arazi sahibi, %11’inin kiracı, %12’sinin ortakçı/yarıcı ve %1’inin diğer olduğu görülmektedir. Katılımcıların %76’sının kendi arazisinde çiftçilik yapmasına karşın yaklaşık %70’inin yoksulluk sınırının altında gelir elde ediyor olmasının sebebi arazilerin parçalanmış olmasıdır. Nitekim, katılımcıların sahip oldukları arazinin ortalama 53 dekar olduğu, arazilerin %75’inin 50 dekardan az olduğu görülmektedir.

Tarım arazilerinin küçük ve parçalı oluşu Türkiye’de tarım işletmelerinin yeterli geliri elde edememesinin en önemli sebeplerinden biridir. Ayrıca tarım işletmelerinin sahip olduğu arazi miktarının yanı sıra arazilerin parsel sayısı ve parsel büyüklüğü de tarımsal gelirin belirleyicisi olan önemli bir faktördür. Türkiye’de tarım işletmelerinin yapısı incelendiğinde hem işletme başına düşen arazi miktarı yetersizdir hem de işletme başına düşen parsel sayısı yüksektir. Arazilerin bu şekilde parçalı, dağınık ve düzensiz şekilli olması arazi anlaşmazlıklarının fazla olmasına, kiracılık ve ortaklığın yaygınlaşmasına, tarım makinelerinin kullanımında zorluğa, modern tarım tekniklerinin kullanılamamasına sebep olmakta, bu durumun sonucu olarak da sermaye, işgücü, toprak ve verim kaybı kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın sürdürdüğü arazi toplulaştırmasıyla parsel büyüklüklerinin artırılması, sayılarının azaltılması ve şekillerinin düzeltilmesi amaçlanmakta, bu uygulama tarım işletmelerinin verimliliğinin ve tarımsal gelirin artırılması için önem arz etmektedir (Kazgan, 2013: 314; Kumbasaroğlu ve Dağdemir 2007: 49).

Nitekim Kumbasaroğlu ve Dağdemir (2007) ve Başer, vd., (2021) tarafından yapılan çalışmalar açık bir şekilde tarım işletmelerinin arazi büyüklüğü arttıkça tarımsal gelirlerinin arttığını ve yoksulluk riskinin azaldığını göstermektedir. Arazi toplulaştırması, sadece parçalı arazilerin birleştirilmesi anlamına gelmemektedir. Aynı zamanda birim alandan en yüksek verimin alınmasını sağlayacak tüm teknik ve sosyal iyileştirmelerin yapılarak çiftçilerin hayat standardını yükseltecek tüm çalışmaları kapsamaktadır (Bayaner, 2014: 49; Gürler, 2016: 340).

Türkiye gibi ortalama arazi büyüklüğünün küçük olduğu ülkelerde doğru güçte traktör seçilmediği ve traktör kapasitesine uygun olarak kullanılmadığı takdirde traktörden beklenen ekonomik fayda sağlanamamaktadır. Türkiye’deki traktör parkının yarısından fazlası ekonomik ömrünü tamamlamış traktörler oluşmaktadır. Bu durum, yakıt ve bakım onarım masraflarını artırmanın yanı sıra iş ve zaman kaybına sebep olarak ürün verimi ve kalitesine de olumsuz etki yapmaktadır (Evcim ve Ertuğrul, 2017: 22).

Katılımcıların sahip oldukları tarım makinelerine göre dağılımlarını gösteren Tablo 83 incelendiğinde, %12’sinin herhangi bir tarım makinesine sahip olmadığı, %87’sinin traktör, %74’inin römork, %63’ünün çapa makinesi, %72’sinin pulluk, kaz ayağı, sürgü vb. tarım aletleri, %64’ünün ilaçlama makinesine sahip olduğu

görülmektedir. Söz konusu oranlar Manisa’da başta traktör olmak üzere tarım makinasına sahip olma oranının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 83. Sahip Olunan tarım Makinalarına İlişkin Özelliklerin Dağılımı

Değişkenler		n	%
Sahip Olunan Tarım Makineleri	Tarım makinesine sahip değilim	55	12
	Traktör	389	87
	Römork	328	74
	Çapa makinesi	281	63
	Pulluk – kaz ayağı – sürgü vb. aletler	320	72
	İlaçlama makinesi	286	64
	Diğer	55	12

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden oluşturulmuştur.

Nitekim Türkiye ve coğrafi bölgelerin tarımsal mekanizasyon düzeyine bakıldığında Ege Bölgesinin diğer bölgelerden çok daha yüksek oranda mekanizasyona sahip olduğu görülmektedir. 2018 yılı verilerine göre, bin hektar başına düşen traktör sayısı Türkiye genelinde 60,85 iken, Ege Bölgesinde bu sayı 129,61 adet ile Türkiye genelinin iki katı seviyesindedir. Traktör başına düşen arazi miktarına bakıldığında ise Türkiye genelinde 16,43 hektar iken, Ege Bölgesinde traktör başına düşen arazi miktarının 7,72’ye düştüğü görülmektedir. Diğer taraftan traktör başına düşen ekipman sayısı Türkiye genelinde 7,26 iken, Ege bölgesinde Türkiye geneline paralel olarak 7,15’tir (Ünsal 2020: 7). Katılımcıların %75’inin 50 dekardan düşük araziye sahip olduğunu ve Manisa’da bir traktörün yılda ortalama 450 saat çalıştığını (Evcim ve Ertuğrul (2017) göz önünde bulundurduğumuzda çiftçilerin ihtiyaçlarını aşan miktarda traktör ve tarım makinasına sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Tarım makinelerinin genellikle krediyle satın alındığı varsayıldığında, bu durum çiftçilerin borçluluk durumunu da etkilemektedir.

Tablo 84 incelendiğinde, katılımcıların %56’sının (250 kişi) tarımsal işletmesiyle ilgili borcunun olduğu, %51’inin (229 kişi) kredi borcu olduğu, kredi borcu olanların %9’unun kullanmış olduğu kredilerden günü geçmiş borcunun olduğu görülmektedir. Kredi kullanılan kuruluşa göre dağılıma bakıldığında, %50’sinin Ziraat Bankası’ndan, %27’sinin tarım kredi kooperatifinden, %15’inin özel bankalardan ve %6’sının diğer kredi kuruluşlarından kredi kullandığı, %46’sının kullandığı kredinin teminatı olarak tarım arazilerinin üzerine ipotek tesis edildiği görülmektedir. Ancak yüz yüze yapılan görüşmelerde arazilerinizin üzerinize ipotek tesis edildi mi sorusunun katılımcılar tarafından olumsuz ve utanç verici bir durum olarak algılanıp gerçeği söylemekten çekindikleri düşünülmektedir.

Tablo 84. Tarımsal İşletmeyle Alakalı Toplam Borç ve Kredi İşlemlerine İlişkin Özelliklerin Dağılımı

Değişkenler		n	%
Tarımsal İşletmeyle Alakalı Toplam Borç ($\bar{X} \pm SS$, 92.244 \pm 396.055)	Asgari ücretten düşük	162	65
	Asgari ücretle 100.000 TL arası	56	22
	100.001-200.000 TL arası	17	7
	200.000 TL üzeri	15	6
Toplam		250	100
Tarımsal İşletmeyle Alakalı Kredi Borcu ($\bar{X} \pm SS$, 94.498 \pm 410.335)	Asgari ücretten düşük	139	61
	Asgari ücretle 100.000 TL arası	61	27
	100.001-200.000 TL arası	16	7
	200.000 TL üzeri	13	5
Toplam		229	100
Günü Geçmiş Kredi Borcu	Evet	39	9
Kredi Kullanılan Kuruluş	Kullanmadım	157	35
	Ziraat Bankası	224	50
	Tarım Kredi Kooperatifi	119	27
	Özel Bankalar	66	15
	Diğer	25	6
Araziler Üzerinde İpotek Var Mı?	Evet	204	46

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden oluşturulmuştur.

Katılımcıların tarımsal işletmeleriyle alakalı toplam borçluluk durumuna bakıldığında, %65'inin borcunun bir yıllık asgari ücret tutarından daha az olduğu, %22'sinin asgari ücretle 100.000 TL arası, %13'ünün ise 100.000 TL üzeri olduğu görülmektedir. Katılımcıların tarımsal işletmeleriyle alakalı kredi borçluluğu durumuna bakıldığında, %61'inin kredi borcunun bir yıllık asgari ücret tutarından daha az olduğu, %27'sinin asgari ücretle 100.000 TL arası, %12'sinin ise 100.000 TL üzeri olduğu görülmektedir. Katılımcıların %56'sı borcu olduğunu, %51'i kredi borcu olduğunu ve borcu olanların %60-65'i de yıllık asgari ücretten daha düşük borcu olduğunu belirtmiştir. Söz konusu bulgular katılımcıların borçluluk durumunun düşük olduğu yönünde bir sonuç ortaya çıkarmış olmasına rağmen, anket çalışmasının Ege Bölgesi'nde üzüm ve zeytin hasatından hemen sonra yapılmış olması nedeniyle, katılımcıların hasattan elde ettikleri gelire borçlarını kapattıkları, bahar aylarıyla birlikte arazilerin işlenmeye başlanmasıyla borçluluk durumlarının çok daha yüksek olacağı düşünülmektedir.

Tablo 85. Hanehalkı Sorumsuzla Birlikte Tarım İşlerinde Çalışanlara İlişkin Özelliklerin Dağılımı

Değişkenler		n	%
	Yok	34	8

Tarım İşlerinde Hanehalkı Sorumlusuyla Birlikte Çalışan Kişi Sayısı	Bir	213	48
	İki	82	18
	Üç ve daha fazla	117	26

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden oluşturulmuştur.

Tarım sektörü, ücretsiz aile çalışmasının en yaygın olduğu sektördür. Katılımcıların hanelerinde hanehalkı sorumlusu haricinde tarım işlerinde çalışan kişi sayısını gösteren Tablo 85'e bakıldığında, %8'inin sıfır, %48'inin bir, %18'inin iki ve %26'sının üç ve üzeri cevabını verdiği görülmektedir.

Bu bulgular katılımcıların hanelerinin %92'sinde Hanehalkı sorumlusunun dışında en az bir hanehalkı üyesinin daha tarım işlerinde çalıştığını göstermektedir. Yapılan görüşmelerde hanehalkı sorumlusuyla birlikte ücretsiz aile çalışanı olarak çalışanların ağırlıklı olarak eşleri olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Ücretsiz aile çalışanı olarak çalışan kadınların sigortalarının olmaması, emeklilik hakkına kavuşamamaları, sağlık ve sosyal güvenceye de ancak eşleri üzerinden ulaşabilecek durumda olmaları, tarımda kadın emeğinin bir iş alanı olarak tanımlanmadığını ve ücretsiz aile çalışanı olarak çalışan kadınların anayasal hakları olan sosyal güvenlikten mahrum bırakıldıkları görülmektedir (Çelikkalp, vd., 2014: 236).

Tablo 86. Yetiştirilen Ürün ve Alınan Önlemlere İlişkin Özelliklerin Dağılımı

Değişkenler		n	%
Yetiştirilen ürünler	Üzüm	179	40
	Zeytin	216	48
	Kiraz	18	4
	Mısır	58	13
	Tütün	54	12
	Domates	53	12
	Salatalık	33	7
	Buğday	145	33
	Çilek	3	1
	Diğer	76	17
Gelir Elde Edilen Hayvan Varlığı ($\bar{X} \pm SS$, 36,91 \pm 76,69)		161	36
Son Beş Yılda Zarara Uğrama Durumu	Evet	328	74
Zarara Uğramamak İçin Alınan Önlemler	Herhangi bir önlem almıyorum.	110	25
	Düşük riskli ve hızlı yetişen ürünleri tercih	44	10
	Ürün çeşitlendirmesi yapıyorum.	71	16
	İlaçlama yapıyorum.	363	81
	Tarım dışında ek iş yapıyorum	11	3
	Özkaynaklarımla yatırım yapıyorum.	7	2
	Sözleşmeli tarım yapıyorum.	4	1
	Finans piyasalarında vadeli işlem yapıyorum.	4	1
TARİM yapıyorum.	127	29	
Covid-19 Tarımsal Üretimi Etkiledi mi?	Evet	78	17

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden oluşturulmuştur.

Tablo 86 incelendiğinde, katılımcıların gelir elde etmek için yetiştirdikleri ürünlere göre dağılımının %40 üzüm, %48 zeytin, %4 kiraz, %13 mısır, %12 tütün, %12 domates, %7 salatalık, %33 Buğday, %1 çilek ve %17 diğer ürünler şeklinde

olduğu görülmektedir. Katılımcıların %64'ünün gelir elde etmek amacıyla bir hayvana sahip olmadığı görülmektedir. %74'ü doğal afetler, iklim koşulları veya fiyat dalgalanmaları nedeniyle son beş yılda zarara uğradığını beyan etmekle birlikte, %25'i zarara uğramamak veya zarara uğrasa da fazla etkilenmemek için herhangi bir önlem almadığını belirtmiştir. Katılımcıların %81'i ilaçlama yaptığını beyan ederken, sadece %29'u TARSİM yaptırdığını belirtmiştir. Ayrıca %10'un düşük riskli ve kısa zamanda yetişen ürünler yetiştirdiğini, %16'sı ürün çeşitlendirmesi yaptığını, %3'ü tarım dışında ek iş yaptığını, %2'si borca girmeden öz kaynaklarıyla yatırım yaptığını, %1'i sözleşmeli tarım yaptığını, %1'i finans piyasalarında vadeli işlem yaptığını belirtmiştir. Söz konusu bulgular katılımcıların dörtte birinin ürünleri için hiçbir önlem almadığını gösterirken, büyük çoğunluğunun sadece ilaçlama yaptığını göstermektedir. Ayrıca katılımcıların sadece üçte biri TARSİM yaptırmaktadır. Diğer modern risk koruma yöntemlerini kullanım oranı ise çok daha düşüktür. Elde edilen bu bulgular, çiftçilerin büyük çoğunluğunun ürünlerini güvence altına almak için yeterli önlem almadığını, bu durumun bir sonucu olarak da çok ciddi bir gelir güvencesizliği riskiyle karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların %83'ü Covid-19 salgınının tarımsal üretimlerine herhangi bir etkisi olmadığını belirtmiştir. Etkisi olduğunu belirten %17'lik kesimin verdikleri cevaplar ise; sokağa çıkma yasakları nedeniyle işçi bulmakta zorlandıkları, yapmaları gereken işleri zamanında yapamadıkları, salgın nedeniyle ortaya çıkan enflasyon nedeniyle gübre ve mazot fiyatlarında meydana gelen artış nedeniyle maliyetlerinin çok yükseldiği ve para kazanamadıkları yönünde olmuştur.

Covid-19 her alanda olduğu gibi tarım alanında önemli değişimlere sebep olmuş, tarım sektörünün stratejik önemini artırmıştır. Günümüzde salgının etkisiyle gıda tedarik zincirinde yaşanabilecek kopukluklar ve gıda arz ve talebinde yaşanan keskin değişimlerin yaratacağı fiyat dalgalanmaları nedeniyle gıdaya erişimin zorlaşacağı yönündeki kaygılar artmaktadır. Tarıma yönelik farkındalığın arttığı bu dönem, gençler başta olmak üzere kırsal yaşamla bağı olan kişilerin yeniden tarıma ve kırsal hayata dönmesini sağlayacak tedbirlerin alınması için fırsat olarak görülmelidir. Kırsal yaşam koşullarını iyileştirmek ve kırsaldaki iş imkanlarını artırmak özendirici etki yaratabileceği düşünülmektedir. Ayrıca salgın sürecinde ortaya çıkan kırsalda daha sağlıklı ve daha güvenli bir yaşam olduğu düşüncesi kentten kırsala tersine bir göçü de mümkün kılmaktadır. Kırsaldaki yaşam şartlarını iyileştirici yönde politikalara ağırlık verilmesi hem kentlerdeki nüfus yoğunluğunun azaltılmasına hem

de kırsal alanlarda ekonomik, sosyal ve kültürel hareketliliğe katkı sağlayacaktır (Kayabaşı, 2020: 40–42).

3.7.4. Sosyal Güvenliğe İlişkin Bulgular

Tablo 87’de görüldüğü üzere, katılımcıların %91’i Sosyal Güvenlik Kurumuna kayıtlı olduğunu, %9’u ise kayıtlı olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %24’ü her an işsizlik tehlikesiyle karşı karşıya kalabileceğini ve %79’u da çiftçilerin esnaf ahilik sandığının kapsamına alınması gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 87. Sosyal Güvenliğe İlişkin Özelliklerin Dağılımı

Değişkenler		n	%
İş kazası ve/veya Meslek Hastalığına Maruz Kalma Durumu	Evet	14	3
	Hayır	432	97
Her An İşsizlik Tehlikesiyle Karşı Karşıya Kalabileceğini Düşünme Durumu	Evet	107	24
	Hayır	339	76
Çiftçilerin Esnaf Ahilik Sandığının Kapsamına Alınması Gerektiğini Düşünme Durumu	Evet	353	79
	Hayır	93	21
Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlılık Durumu	Kayıtlıyım	405	91
	Kayıtlı	41	9
Toplam		446	100

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden oluşturulmuştur.

Savy (1987), kendi topraklarında çalışmayan çiftçilerin, işledikleri topraklardan çıkarıldıklarında işsizlik tehlikesiyle karşı karşıya kalacaklarını, bu nedenle bu çiftçilerin işsizlik tehlikesine karşı koruma garantisine kavuşturulmaları gerektiğine vurgu yapmaktadır. Tarımsal faaliyette işsiz kalma riskinin kiracı ve/veya ortakçı/yarırcı için söz konusu olabileceği düşüncesinden hareketle tarım arazilerinin mülkiyet durumu ile her an işsizlik tehlikesiyle karşı karşıya kalabileceğini düşünme durumu arasındaki ilişkiyi test etmek için KiKare testi uygulanmıştır.

Tablo 88. Tarım Arazilerinin Mülkiyet Durumu ile İşsizlik Tehlikesiyle Karşı Karşıya Kalabileceğini Düşünme Arasındaki İlişki

		Her an işsizlik tehlikesiyle karşı		
		Evet n (%)	Hayır n (%)	Toplam n (%)
Tarım Arazilerinin Mülkiyet Durumu	Arazi sahibi	51 (48)	289 (85)	340 (76)
	Kiracı	32 (30)	15 (5)	47 (11)
	Ortakçı/yarırcı	20 (19)	35 (10)	55 (12)

	Diğer	4 (3)	0 (0.0)	4 (1)
	Toplam	107 (100)	339 (100)	446 (100)
	Test Değeri	82.475**		
	p	0.000*		

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden SPSS programıyla hesaplanmıştır. * $p < 0.05$, ****KiKare Testi**

Tablo 88’de yer alan analiz sonucunda, tarımsal üretimde kullanılan arazilerin mülkiyet durumu ile her an işsizlik tehlikesiyle karşı karşıya kalabileceğini düşünme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p < 0.05$). Her an işsizlik tehlikesiyle karşı karşıya kalabileceğini düşünmeyen katılımcıların %85’inin arazi sahibi olduğu, her an işsizlik tehlikesiyle karşı karşıya kalabileceğini düşünen katılımcıların %49’unun kiracı ve ortakçı/yarıcı olduğu görülmektedir.

6331 sayılı Kanun, çalışan sayısı bir ve daha fazla olmak kaydıyla tüm sektörleri kapsamaktadır. Böylelikle tarım sektörü de kapsama alınmış olmakla birlikte, tarımda kendi adına bağımsız çalışanlar tarımsal faaliyetlerini yaparken sigortalı işçi çalıştırmadıklarından 6331 sayılı Kanunun kapsamı dışında kalmaktadırlar. Tarım çalışanları diğer sektörlerde çalışanlarla kıyaslandığında tarımın kendisine özgü çalışma koşulları nedeniyle çok çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Doğa ve iklim koşullarının tarımsal üretim üzerindeki etkisi, mevsimlerin etkisi, ücretsiz aile çalışması gibi tamamen güvencesiz bir çalışma şeklinin en fazla tarım sektöründe görülmesi, eğitim seviyesinin düşük olması ve gelir güvencesizliği bu risklerden bazılarıdır (Gülçubuk, 2017: 574).

Türkiye’de işyerlerinin tehlike sınıflarını belirlemek amacıyla yayımlanan İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği de tarım sektöründe yapılan işlerin büyük bir bölümünü “tehlikeli” sınıfta saymaktadır. Hatta bitkisel üretimi destekleyici ilaçlama ve zirai mücadele faaliyetleri, hava yoluyla yapılan bitkisel üretimi destekleyici gübreleme, ilaçlama ve mücadele faaliyetleri, ormanı zararlılara karşı koruma faaliyetleri ve deniz kabuklularının, yumuşakçaların, diğer deniz canlıları ve ürünlerinin toplanması faaliyetlerini ise “çok tehlikeli” sınıfta saymıştır. Tebliğ sadece dikim için fide yetiştirilmesi, tütünün sınıflandırılması, orman yetiştirmek için fidan ve tohum üretimi ve tatlı sularda yapılan balık yetiştiriciliği vb. gibi sınırlı sayıda faaliyeti “az tehlikeli” sınıfta saymıştır (Resmi Gazete, 2012b).

Tarım sektörünün Türkiye’de en tehlikeli sektörler arasında yer almasına ve 2020 yılı itibariyle toplam istihdamın %17,6’sını tarım sektörü çalışanları oluşturmasına karşın tarım sektöründe 2013 yılı için iş kazası oranı %2’dir (TÜİK, 2013; Mülayim, 2021: 74). Şüphesiz bu oranın gerçeği yansıttığını söylemek mümkün

değildir. Türkiye’de tarım sektöründe kayıt dışı çalışma oranının çok yüksek olması, tarımda çalışanların büyük çoğunluğunun kendi adına bağımsız çalışanlar ve ücretsiz aile çalışanlarından oluşuyor olması ve eğitim seviyesinin çok düşük olması nedeniyle iş sağlığı ve güvenliği bilincinin oluşmamış olması, meydana gelen kazaların iş kazası olarak değerlendirilmemesine ve bildirimini yapılmamasına neden olduğu düşünülmektedir.

Tablo 89. Kısa Vadeli Sigorta Kollarından Yapılan Ödemeler (2020)

	Yararlanan Kişi Sayısı		Toplam Sigortalılara Oranı (%)	
	4/1-a	4/1-b	4/1-a	4/1-b
İKMİH Sigortası	508.622	217	3,1	0,00007
Hastalık Sigortası	6.789.040	-	42,5	-
Analık Sigortası	481.067	10.514	3,1	0,03

Kaynak: (Alper, 2022: 19).

Tablo 89, Türkiye’de kısa vadeli sigortalı kollarından yapılan ödemelerden yararlanan sigortalıları göstermektedir. 4/1-b’liler hastalık sigortası kapsamındaki geçici iş göremezlik ödeneğinden zaten yararlanamamaktadır. Ancak iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası ile analık sigortası kapsamında yapılan ödemelere bakıldığında, 4/1-b’lilerin yasal olarak bu haklardan yararlanmalarından önünde herhangi bir engel olmadığı halde neredeyse tamamının bu haklardan yararlanmadıkları görülmektedir. İş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası kapsamında yapılan ödemelerden sadece 217 4/1-b sigortalı faydalanmıştır. Analık sigortasından yararlanan 4/1-b’li sayısı 10.514 kişi olmakla birlikte bu sayı toplam sigortalıların sadece %0,03’üne tekabül etmektedir. Nitekim anket çalışmasında da katılımcıların %97’si tarımsal faaliyetlerini yaparken iş kazası ve/veya meslek hastalığına maruz kalmadığını belirtmiştir. Ortaya çıkan bu tablonun bir sonucu olarak tarımda bağımsız çalışanlar açısından kısa vadeli sigorta kollarının fiili kapsamının “sıfır” olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

3.7.5. Sigortalı Olan Katılımcılara İlişkin Bulgular

Tablo 90 incelendiğinde, katılımcıların %99’unun 4/b (çiftçi) kapsamında sigortalı olduğu ve hanelerin sadece %18’inde hanehalkı sorumlusundan başka kendi çalışmasından dolayı sigortalı olan bir hanehalkı üyesi olduğu görülmektedir. Sigortalı olan katılımcıların SGK’nın sunduğu hizmetlerden memnun olma durumlarına

bakıldığında ise, %17'sinin hiçbirinden memnun olmadığı, %38'inin hepsinden memnun olduğu ve %44'ünün sağlık hizmetlerinden memnun olduğu görülmektedir.

Tablo 90. Sigortalılık Hali, Başka Sigortalının Varlığı ve SGK'nın Hizmetlerinden Memnuniyete İlişkin Özelliklerin Dağılımı

Değişkenler		n	%
Sigortalılık Hali	4/b (çiftçi)	402	99
	Diğer	3	1
Hanede Hanehalkı Sorumlusundan Başka Kendi Çalışmasından Dolayı Sigortalı Varlığı		73	18
SGK'nın Sunduğu Hizmetlerden Memnuniyet	Hiçbirinden memnun değilim	67	17
	Sağlık hizmetleri	178	44
	Emeklilik hizmetleri	66	16
	İş sağlığı ve güvenliği hizmetleri	56	14
	Sakatlık ve ölüm hizmetleri	7	2
	Hepsinden memnunum	155	38
Toplam		405	100

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden oluşturulmuştur.

Tablo 91 incelendiğinde, sigortalı olan katılımcıların %29'unun hastalık veya kaza nedeniyle belirli bir süre çalışamadıklarını, çalışamadıkları sürede işlerini kim yürüttü sorusuna ise, %6'sının hiç kimse, %75'inin eşim ve çocuklarım, %31'inin komşum, %10'unun arkadaşım ve %20'sinin yevmiyeli işçi çalıştırdım cevabı verdiği görülmektedir. Araştırmadan elde edilen söz konusu bulgular, çiftçilere özgü sistem kuran ülkelerin tamamına yakınında uygulanan ikame işçi hizmetinin Türkiye'de de uygulanması gerektiğini göstermektedir.

Tablo 91. Belirli Bir Süre Çalışmama ve Çalışılmayan Zamanlarda İşlerin Yürütümüne İlişkin Özelliklerin Dağılımı

Değişkenler		n	%
Hastalık veya Kaza Nedeniyle Belirli Bir Süre Çalışmama		118	29
Çalışılmayan Zamanlarda İşleri Kim Yürüttü	Hiç kimse	7	6
	Eşim ve çocuklarım	88	75
	Komşum	37	31
	Arkadaşım	12	10
	Yevmiyeli işçi çalıştırdım	24	20
	Diğer	3	2
Toplam		118	100

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden oluşturulmuştur.

Tablo 92'de yer alan araştırma bulguları, sigortalı olan katılımcıların %41'inin SGK primlerini düzenli olarak ödeyemediğini göstermektedir. Primleri düzenli olarak ödeyememe sebebine göre dağılım incelendiğinde, %60'ının gelir yetersizliğinden, %39'unun primlerin aylık ödenmesinden ve %8'inin ise ihmalkârlığından kaynaklandığı görülmektedir. SGK primlerini tevkifat yoluyla ödeyenlerin oranının ise sadece %26 olduğu ve %16'sının tevkifatla alakalı hiçbir fikrinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 92. Primlerin Ödenmesine İlişkin Özelliklerin Dağılımı

Değişkenler		n	%
SGK Primlerini Düzenli Olarak Ödeyebilme		239	59
Toplam		405	100
SGK Primlerinin Düzenli Olarak Ödenememe Sebebi	Gelir yetersizliği	99	60
	Kendi ihmalkârlığı	14	8
	Primlerin aylık ödenmesi	65	39
	Diğer	3	2
Toplam		166	100
SGK Primlerinin Tevkifat Yoluyla Ödenme Durumu	Evet	105	26
	Hayır	234	58
	Bilgin yok	66	16
Toplam		405	100
Çiftçilerin Sigorta Şartları Nasıl Olmalı?	Primler düşürülmeli	48	20
	Prim ödemeleri mahsulden mahsule	84	35
	Devlet desteği olmalı	23	10
	Fikrim yok	38	16
	Diğer	45	19
Toplam		238	100

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden oluşturulmuştur.

Ayrıca Tablo 92’de sigortalı olan katılımcıların %20’sinin primlerin düşürülmesi gerektiğini, %35’inin primlerin mahsulden mahsule ödenmesi gerektiğini ve %10’unun da prim ödemelerinde devlet desteği olması gerektiğini ifade ettiği görülmektedir. Erdal vd., (2013), Tokat ilinde gerçekleştirdikleri çalışmada da çiftçilerin sosyal güvenlik primlerini yüksek bulduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Ankette yer almamasına rağmen katılımcılara sorulan prim tutarı kaç para olsa daha iyi olurdu sorusuna verilen cevaplar ağırlıklı olarak mevcut prim tutarının yarısı kadar olmalı şeklinde olmuştur.

3.7.6. Sigortalı Olmayan Katılımcılara İlişkin Bulgular

Tablo 93’te yer alan verilere göre, sigortalı olmayan katılımcıların sadece %7’si ziraat odasından muafiyet belgesi almıştır. Sigortalı olmayan katılımcıların %51’i geçmişte sigortalı olduğunu, %90’ı şu an sigortalı olmak istediğini belirtmiştir. Sigortalı olmayan katılımcıların %52’si 4/a (işçi), %48’i 4/b (çiftçi) olarak geçmişte sigortalı olduğunu bildirmiştir. Sigortalı olmayan katılımcıların %61’i hanelerinden birisi hastalığa ya da kazaya maruz kaldığında giderleri karşılayabildiklerini belirtmiştir. Ancak yaşlılık veya engellilik nedeniyle çalışamayacak duruma gelindiğinde hanenin geçimini nasıl sağlamayı düşündükleri sorulduğunda, %37’si

zamamı gelince düşüneceğini, %39'u hiçbir fikrinin olmadığını ve %24'ünün de diğer cevabını verdiği görülmektedir.

Tablo 93. Sigortalı Olmayan Katılımcılara İlişkin Özelliklerin Dağılımı

Değişkenler		n	%
Sigortadan Muaf Olmak İçin Ziraat Odasından Muafiyet Belgesi Alma		3	7
Geçmişte Sigortalı Olma		21	51
Toplam		41	100
Geçmişte Sigortalı Olunan Hal	4/a (İşçi)	11	52
	4/b (Çiftçi)	10	48
Toplam		21	100
Şu an Sigortalı Olmayı İsteme		37	90
Haneden Birisi Hastalığa Ya Da Kazaya Maruz Kaldığında Giderleri Karşılatabilme		25	61
Yaşlılık veya Engellilik Nedeniyle Çalışamayacak Duruma Gelindiğinde Hanenin Geçiminin Nasıl Sağlanacağı	Zamanı gelince	15	37
	Hiçbir fikrim yok	16	39
	Diğer	10	24
Hayatın Kaybedilmesi Halinde Geride Kalan Eş ve Çocukların Geçimini Nasıl Sağlayacağı	Hiçbir fikrim yok	20	49
	Kendileri çalışıp geçinirler	15	37
	Miras bıraktığım malları	6	15
Toplam		41	100

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden oluşturulmuştur.

Karadeniz ve Öztepe (2013)'e göre, Türkiye'de emekli aylığı alanların sadece %7,8'lik bölümü en yoksul üç gelir grubunda iken, geçmişte hiçbir sosyal güvencesi olmayan bireylerin yaşlılıklarında da yoksullukları devam etmektedir. Dolayısıyla çeşitli sebeplerle zorunlu sigortalılığın kapsamına girememiş olan söz konusu bireylerin mutlaka sosyal güvenceye kavuşturulması gerekmektedir.

Kayıtlı olmayan katılımcılara hayatlarını kaybetmeleri halinde geride kalan eş ve çocuklarının geçimlerini nasıl sağlayacağı sorulduğunda da %49'u hiçbir fikrim yok, %37'si kendileri çalışıp geçinirler, %15'i miras bıraktığım malları satıp geçinirler cevabını vermiştir. Sigortalı olmayan katılımcıların vermiş olduğu söz konusu cevaplar, sigortalı olmayan tarımda bağımsız çalışanların hayatını kaybetmesi halinde geride kalan eş ve çocuklarının kaderleriyle baş başa bırakıldığını göstermektedir. Bu durumun önüne geçmek için zorunlu sigorta kapsamına giremeyen belirli ölçeğin altındaki tarım işletmeleri için primi devlet tarafından ödenmek şartıyla, Finlandiya'da uygulanmakta olan grup hayat sigortası uygulaması hayata geçirilmelidir.

3.7.7. Hipotez Testleri

H₀₁ Çiftçilerin gelir durumu ile sigortalı olmaları arasında ilişki yoktur/vardır.

Çiftçilerin gelir durumu ile sigortalı olmaları arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için KiKare testi uygulanmıştır.

Tablo 94. Sigortalı Olmakla Gelir Durumu Arasındaki İlişki

		Kayıtlı	Kayıtlı değil	Toplam
		n (%)	n (%)	n (%)
Tarımdan Elde Edilen Yıllık Net Gelir	Asgari ücretten düşük	101 (25)	32 (78)	133 (30)
	Asgari ücretle 100.000 TL	133 (33)	5 (12)	138 (31)
	100.001-200.000 TL arası	87 (22)	2 (5)	89 (20)
	200.000 TL üzeri	84 (20)	2 (5)	86 (19)
	Toplam	405 (100)	41 (100)	446 (100)
Test Değeri		51.069**		
p		0.000*		
Yıllık Toplam Net Gelir	Asgari ücretten düşük	92 (23)	29 (71)	121 (27)
	Asgari ücretle 100.000 TL	131 (32)	8 (19)	139 (31)
	100.001-200.000 TL arası	70 (17)	2 (5)	72 (16)
	200.000 TL üzeri	112 (28)	2 (5)	114 (26)
	Toplam	405 (100)	41 (100)	446 (100)
Test Değeri		45.699**		
p		0.000*		

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden SPSS programıyla hesaplanmıştır. * $p < 0.05$, **KiKare Testi

Çiftçilerin toplam geliri ile sigortalı olmaları arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için Mann Whitney U testi uygulanmıştır.

Tablo 95. SGK'ya Kayıtlılık ve Toplam Gelir Karşılaştırması

		Sıra	Ortalama	Standart	Test Değeri	p
SGK'ya Kayıtlılık	Kayıtlı	234,02	154.114	170.072	3408.000**	0.000*
	Kayıtlı	104,12	59.073	102.144		

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden SPSS programıyla hesaplanmıştır. * $p < 0.05$, **Mann Whitney U Testi

Testin sonucunda, çiftçilerin toplam geliri ile sigortalı olmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < 0.05$). Buna göre Sosyal Güvenlik Kurumuna kayıtlı olan katılımcıların toplam gelirinin, kayıtlı olmayan katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Çelik vd., (2015) de çiftçilerin tarımsal gelirinin sosyal sigortalara kayıtlılık durumları üzerinde etkisi olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

H₀₂ Çiftçilerin gelir durumu ile primlerin düzenli ödenebilmesi arasında ilişki yoktur/vardır.

Çiftçilerin gelir durumu ile primlerini düzenli ödeyebilmeleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için KiKare testi uygulanmıştır.

Tablo 96. Primlerin Düzenli Ödenebilmesi ile Gelir Durumu Arasındaki İlişki

		Primleri Düzenli Ödeme Durumu		
		Evet	Hayır	Toplam
		n (%)	n (%)	n (%)
Tarımdan Elde Edilen Yıllık Net Gelir	0-100.000 TL arası	109 (45)	125 (75)	234 (58)
	100.001-150.000 TL arası	26 (11)	10 (6)	36 (9)
	150.001-200.000 TL arası	40 (17)	11 (7)	51 (13)
	200.000 TL üzeri	64 (27)	20 (12)	84 (20)
Toplam		239 (100)	166 (100)	405 (100)
Test Değeri		40.410**		
p		0.000*		
Yıllık Toplam Net Gelir	0-100.000 TL arası	103 (43)	120 (72)	223 (55)
	100.001-150.000 TL arası	18 (8)	9 (5)	27 (7)
	150.001-200.000 TL arası	32 (13)	11 (7)	43 (11)
	200.000 TL üzeri	86 (36)	26 (16)	112 (27)
Toplam		239 (100)	166 (100)	405 (100)
Test Değeri		40.181**		
p		0.000*		

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden SPSS programıyla hesaplanmıştır. * $p<0.05$, **Kikare Testi

Analiz sonucunda, tarımsal faaliyetten elde edilen yıllık net gelir ve hanenin toplam net geliri ile primleri düzenli ödeme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$).

Çiftçilerin toplam geliri ile primleri düzenli ödeyebilmeleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için Mann Whitney U testi de uygulanmıştır.

Tablo 97. Primleri Düzenli Ödeyebilme ile Toplam Gelirin Karşılaştırılması

		Sıra	Ortalama	Standart	Test Değeri	p
Düzenli Prim Ödeme	Evet	229,84	189.042	198.953	12900.000**	0.000*
	Hayır	161,21	104.457	98.463		

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden SPSS programıyla hesaplanmıştır. * $p<0.05$, **Mann Whitney U Testi

Testin sonucunda, çiftçilerin toplam geliri ile primlerini düzenli olarak ödeyebilmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Buna göre, primlerini düzenli olarak ödeyebildiklerini belirten katılımcıların toplam gelirinin, primlerini düzenli olarak ödeyemediğini belirten katılımcılardan daha fazla olduğu görülmektedir. Kızılaslan vd., (2021) de Tokat ilindeki çiftçileri kapsayan çalışmalarında, çiftçilerin aylık gelirleri arttığında primlerini düzenli ödeme oranının arttığı bulgusuna ulaşmışlardır.

Primlerini düzenli olarak ödeyemeyenlerin %60'ı bu durumun sebebinin gelir yetersizliği olduğunu beyan etmiştir. Primlerini düzenli olarak ödeyemediğini belirten 166 sigortalı katılımcının %75'inin tarımsal faaliyetten elde ettiği net gelirinin yılda 100.000 TL'den, %72'sinin toplam gelirinin yılda 100.000 TL'den düşük olduğu görülmektedir.

H₀₃ Çiftçilerin işlediği arazi miktarı ile primlerin düzenli ödenebilmesi arasında ilişki yoktur/vardır.

Çiftçilerin işlediği arazi miktarı ile primlerini düzenli ödeyebilmeleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için KiKare testi uygulanmıştır.

Tablo 98. Primlerin Düzenli Ödenebilmesi ile İşlenen Arazi Miktarı Arasındaki İlişki

		Primleri Düzenli Ödeme Durumu		
		Evet n (%)	Hayır n (%)	Toplam n (%)
Arazi Büyüklüğü	10 dekardan küçük	18 (7)	8 (5)	26 (6)
	10-50	155 (65)	121 (73)	276 (68)
	51-100	33 (14)	27 (16)	60 (15)
	100'den fazla	33 (14)	10 (6)	43 (11)
Toplam		239 (100)	166 (100)	405 (100)
Test Değeri		8.040**		
p		0.045*		

Kaynak: Çalışma kapsamında anket verilerinden SPSS programıyla hesaplanmıştır *p<0.05, **Kikare Testi

Analiz sonucunda, çiftçilerin işlediği arazi miktarı ile primlerini düzenli olarak ödeyebilmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (p<0.05). Primlerini düzenli ödeyemediğini belirten katılımcıların %73'ünün 10-50 dekar arası araziye sahip olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarımsal üretimin doğasından kaynaklanan belirsizlikler ve dalgalanmalar, bu çalışmanın öznesini teşkil eden çiftçilerin neden sosyo-ekonomik olarak belirsizliklerle dolu bir hayat sürmek zorunda olmalarını açıklamaktadır. Tarımsal faaliyetin doğa olaylarından etkilenmesi, üretimde kullanılan girdilerle çıktılar arasında ilişki kurulmasını engellemektedir. Diğer sektörlerde bir ürünü üretmek için hangi girdiden ne kadar kullanılacağı ve bu girdiler kullanıldığı takdirde ne kadar çıktı elde edileceği bellidir. Oysa tarımsal faaliyette üretimde kullanılan girdi miktarının bilinmesi elde edilecek çıktının belirlenmesi için yeterli değildir. Çünkü sıcaklık, yağış, don, nem, bitki ve hayvan hastalıkları gibi tamamen engellenmesi mümkün olmayan pek çok dış etken elde edilecek ürün miktarını etkilemektedir. Tarımsal üretimde “verim belirsizliği” olarak adlandırılan bu durumun varlığı çiftçiler için söz konusu olan pek çok sorunun temelini oluşturmaktadır.

Çiftçiler karşı karşıya kaldıkları bu belirsizliğe çare bulmak için çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. Risk yönetim stratejileri olarak adlandırılan bu yöntemleri kullanarak çiftçiler ürünlerini korumayı ve gelecekte elde edecekleri kazancı garanti altına almayı amaçlamaktadır. Risk yönetim stratejileri; işletmecilikle ilgili olan, düşük riskli ürün yetiştirme, ürün çeşitlendirmesi yapma, ilaçlama, özkaynaklarla yatırım yapma gibi stratejiler olabilirken, risk paylaşım stratejileri olarak adlandırılan sözleşmeli tarım, örgütlenme, vadeli işlemler ve en önemlisi tarım sigortaları da olabilmektedir. Özellikle tarım sigortaları çiftçilerin gelir güvencesini sağlayan önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Ancak tarım sektörünün en önemli sorunlarından birisi olan düşük eğitim ve gelir seviyesi ve yetersiz bilinç düzeyi bu aracın da etkin kullanımını engellemektedir. Çiftçilerin büyük çoğunluğu hala tarım sigortası yaptırmayı tercih etmemektedir.

Tarım sektöründe kullanılan söz konusu risk yönetim stratejileri çiftçilerin ürünlerini ve dolayısıyla da gelirlerini garanti altına almaya çalışsa da sadece bu stratejilerin çiftçilere insan onuruna yakışır bir hayat standardı sunması mümkün değildir. Çünkü bu stratejiler sadece mevcut ürünü ve dolayısıyla da mevcut geliri korumaya yönelik stratejilerdir. Mevcut ürünün ya da mevcut gelirin tarımsal üretim yapan hanenin hayatını sürdüreceği düzeyde olup olmadığı bu stratejilerin uygulama alanına girmemektedir. Oysa sadece ürünü korumak gelir güvencesi için yeterli değildir. Önemli olan insanların yaşadıkları toplumdaki hayat standardına yakışan bir

hayat sürebilmesi için yeterli olacak gelir güvencesi sağlamaktır. Bunu yapabilecek en önemli araç ise sosyal güveniktir. Nitekim gelir güvencesi sağlamak sosyal güvenliğin en önemli amaçlarından biridir.

ILO, 1952 tarihli 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Sözleşmesi'nde üye ülkelerin sosyal güvenlik sistemlerinde koruma garantisi sağlamaları gereken sosyal güvenlik tehlikelerini saymıştır. Sözleşme'de belirtilen dokuz sosyal güvenlik tehlikesine karşı sosyal güvenlik garantisi sağlama günümüz sosyal güvenlik sistemlerinin temel amacıdır. Hatta doksanlı yıllarda Almanya ve Japonya tarafından sosyal güvenlik sisteminin kapsamına alınan bakım ihtiyacı da onuncu sosyal güvenlik tehlikesi olarak listeye girmiştir. Türkiye'de dahil olmak üzere özellikle batı ülkelerinin pek çoğunun bu dokuz tehlikeyi göz önünde bulundurarak sosyal güvenlik sistemlerinin yasal alt yapısını oluşturmaya çalıştığı görülmektedir. Türkiye'de aile gelirinin yetersizliği haricindeki sekiz tehlikeye karşı sosyal sigortalar kapsamında koruma sağlanmaktadır. Aile gelirinin yetersizliği ve bakım ihtiyacı tehlikelerine karşılık ise sosyal yardımlar kapsamında çeşitli korumalar sağlanmaktadır.

Türkiye'de çiftçilerin sosyal güvenliğine bakıldığında da yasal kapsam açısından önemli bir sorun olmadığı, sınırlı istisnalar dışında çiftçilerin büyük çoğunluğunun yasal olarak kapsama alındığı görülmektedir. Ancak bu durum fiili olarak çiftçilerin kapsama alındığı ya da çiftçilerin ihtiyaç duyduğu sosyal güvenlik korumasının sağlandığı anlamına gelmemektedir. Türkiye'de çiftçilerin sosyal güvenliğe erişmesinin önündeki en büyük engel gelir yetersizliğidir. Gelir yetersizliği hem çiftçilerin sosyal güvenlik kapsamına girmeyip kayıt dışı istihdamı seçmesine neden olmakta hem de kapsama giren çiftçilerin primlerini düzenli olarak ödeyebilmesine engel olmaktadır. Alan araştırmasından elde edilen sonuçların da gösterdiği gibi Türkiye'de çiftçilerin büyük çoğunluğu yoksulluk sınırının altında gelir elde etmektedir. Bu durumun en büyük nedenlerinden biri tarım arazilerinin küçük ve parçalı oluşudur. Ayrıca tarım işletmelerinin sahip olduğu arazi miktarının yanı sıra arazilerin parsel sayısı ve parsel büyüklüğü de tarımsal gelirin belirleyicisi olan önemli bir faktördür. Türkiye'de tarım işletmelerinin yapısı incelendiğinde hem işletme başına düşen arazi miktarı yetersiz olduğu hem de işletme başına düşen parsel sayısının yüksek olduğu görülmektedir.

Çiftçilere yönelik sosyal güvenlik uygulamalarında dikkat edilmesi gereken diğer bir husus ise çiftçilerin diğer çalışan gruplarından farklı bir takım sosyal güvenlik

ihtiyaçlarının olmasıdır. Çiftçiler kendi adına bağımsız çalışmaktan kaynaklanan risklerin yanı sıra tarımsal faaliyetin doğa ve iklim koşullarına bağlı olmasından kaynaklanan risklere de maruz kalırlar. Şüphesiz çiftliğin boyutu, tarımsal faaliyet şekli ve riskin ortaya çıkış zamanı gibi faktörler sosyal güvenlik ihtiyacının türü ve seviyesini belirleyecektir. Doğal olarak küçük boyutlu ve sınırlı sayıda kişinin çalıştığı çiftliklerin sosyal güvenlik ihtiyacı büyük çiftliklerden daha fazla ve acil olacaktır. Örneğin küçük çiftliğinde kendi emeğiyle çalışan bir çiftçinin geçici iş göremez hale gelmesi önemli zararlara yol açabilecektir. Bu çiftçiye diğer çalışanlar gibi sadece geçici iş göremezlik ödeneği verilmesinin bir anlamı olmayacaktır. Alan araştırmasından elde edilen bulgular da çiftçilerin geçici olarak çalışmadığı durumlarda tarımsal faaliyetlerini yürütmekte zorlandıklarını ve yevmiyeli işçi dahi çalıştırmak zorunda kaldıklarını ortaya koymaktadır. Çünkü zamanında yapılamayan ekim, dikim, bakım veya hasat nedeniyle çiftçinin ürün kaybı çok daha büyük boyutta olacaktır. Aynı sonuç çiftçinin maluliyeti durumunda da ortaya çıkacaktır. Çiftlik faaliyetlerini büyük ölçüde kendi emeğiyle yürüten bir çiftçinin maluliyeti çok büyük zararlara yol açabilecektir. Bu durumda diğer çalışanlara uzun vadeli sigorta kolları kapsamında sağlanan korumanın aynısının çiftçilere sağlanması bir anlam ifade etmeyecektir. Diğer taraftan çiftçiler ilerleyen yaşlarına rağmen işi genç nesillere devretme konusunda isteksiz davranıp güçleri yettiğince tarımsal faaliyetlerine devam ederler. Nitekim dünyada çiftçilerin emekli olma yaşı oldukça yüksektir ve bu durum tarımın gelişimini engelleyen önemli bir faktördür. Ayrıca tarım sektöründe hatırı sayılır sayıda çiftçi tarımsal faaliyetini kiracı veya yarıcı olarak yapmaktadır. Alan araştırmasından elde edilen sonuçlar da göstermektedir ki bu çiftçiler her an işsizlik tehlikesiyle karşı karşıya olduklarını düşünmektedirler.

Buraya kadar elde edilen sonuçlar göstermektedir ki çiftçilere gerçek anlamda sosyal koruma sağlamayı amaçlayan bir sosyal güvenlik sisteminin diğer çalışan gruplarına sosyal güvenlik sağlayan sistemlerden farklı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Ancak burada kastedilen şey çiftçiler için ayrı bir idari yapılanmaya sahip farklı bir kurum nezdinde sosyal güvenlik sistemi oluşturulması değildir. Dijitalleşmenin tüm hızıyla gelişimini sürdürdüğü ve sosyal güvenlik sistemlerinin teknolojik alt yapılarını güçlendirerek daha az bürokratik işlemleri tercih ettiği 21. yy'de böyle bir yapılanmaya gerek olmadığı düşünülmektedir. Nitekim çiftçilere özgü sistem kuran Avrupa ülkeleri ile çiftçilerin sosyal güvenliğini genel sistem kapsamında sağlayan Avrupa ülkelerinin incelenmesinden elde edilen sonuç da bu yöndedir.

Dünya genelinde sosyal güvenlik sistemlerinin sürdürülebilirliğine en büyük etkiyi yapan ve neredeyse her ülkenin ardı ardına reformlar yapmasına sebep olan en önemli harcama kalemi emeklilik harcamalarıdır. Ortalama yaşam sürelerinin uzaması ve doğum oranlarının düşmesi, ülke nüfuslarının hızla yaşlanmasına ve emeklilikte geçen sürenin uzamasına neden olmaktadır. Demografik yapıdaki bu değişim, sosyal güvenlik sistemlerinin finansmanında en önemli gösterge olan aktif sigortalı / pasif sigortalı oranını düşürmektedir. Bu oranın düşmesi sosyal güvenlik sistemlerinin finansman kaynaklarında devlet katkılarının giderek artmasına sebep olmaktadır. Çiftçilere özgü sosyal güvenlik sistemlerinin finansman yapısı incelendiğinde de sistemlerin sürdürülebilirliğinin devlet katkılarıyla sağlandığı açıkça görülmektedir. Tüm ülkelerde devlet katkısı oranı emeklilik sigortasında %80-%85 gibi çok yüksek bir orana ulaşmıştır. Tarımsal sağlık sigortalarında devlet katkısı oranı ise %45-%50 civarındadır. Özellikle gelişmiş batı ülkelerinde sosyal güvenlik harcamalarına bütçeden ayrılan pay konusunda üst sınıra dayanıldığı (%30) bilinmektedir. Diğer taraftan Covid-19 salgınının ülke ekonomilerine yaptığı yıkıcı etki ve sağlık harcamalarında sebep olduğu artış da ortadadır. Dolayısıyla önümüzdeki yıllarda tüm ülkelerin sosyal güvenlik sistemlerinin finansman yapısını yeniden gözden geçirmek zorunda kalabileceğini söylemek mümkündür. Böyle bir ihtimal, tarımsal sosyal güvenlik sistemlerine devletlerin yaptığı katkının azaltılması, prim oranlarının artırılması, muafiyet şartlarının kolaylaştırılması ya da çiftçilere özgü sistemlerin faaliyetlerine son verilmesi ve çiftçilerin genel sistemlere dahil edilmesi gibi önemli sonuçlara sebep olabilecektir.

Tarımsal faaliyetin doğa olaylarından oldukça fazla etkilenen yapısı, çiftçilerin sosyoekonomik imkanlarının yetersizliği ve hasat zamanlarının yetiştirilen ürüne göre değişiklik göstermesi tarımsal sosyal güvenlik sistemlerinde primlerin ödenebilmesine etki eden başlıca faktörlerdir. Bu faktörler, tarımsal sosyal sigortalarda prim oranlarının ve prim ödeme dönemlerinin belirlenmesinde tarımsal faaliyete özgü koşulların göz önünde bulundurulmasını zorunlu kılmaktadır. Nitekim alan araştırmasından elde edilen bulgular da tarımda bağımsız çalışanların primlerinin düşürülmesi ve prim ödemelerinin mahsulden mahsule yapılması gerektiğini ortaya koymuştur.

Türkiye’de 5510 sayılı Kanun’dan önce tarım çalışanlarının her ay 15 gün üzerinden sosyal güvenlik primlerini ödemeleri tarım sektörüne özgü bir uygulama idi. Ancak 5510 sayılı Kanunla sigortalılar arasında norm ve standart birliği sağlamak

amacıyla 2023 yılından itibaren 2925 sayılı Kanuna tabi olanlar hariç olmak üzere tarımda çalışanların tamamı primlerini otuz gün üzerinden ödeyecektir. Ayrıca aylık net geliri prime esas günlük kazancın alt sınırının otuz katından az olanlar sigortalılıktan muaf olacaktır. Tarım sektöründe yoksulluk oranının %40 seviyelerinde olduğu dikkate alındığında çiftçilerin elde ettiği gelirin çoğu zaman otuz günlük primi ödemeye yetmeyeceği söylenebilir. Ayrıca çiftçilerin yarıdan fazlası asgari ücretin altında gelir elde ettiğinden sigortalılıktan muaf olabilecektir. Dolayısıyla mevcut uygulama tarımda sosyal koruma kapsamını daraltmakta ve kayıt dışı çalışmanın artmasına neden olmaktadır. Tarım sektörünün GSYİH'dan aldığı payın her geçen yıl düştüğü ve tarım arazilerinin miras yoluyla parçalanması sonucu yoksulluk oranının yükseldiği bir ortamda, çiftçilerin ödeyecekleri primin yükselmesi, aylık prim ödeme sistemine geçilmesi ve asgari gelir seviyesinin altında gelir elde eden çiftçilere sigortalı olmaktan muaf olma hakkı verilmesi çiftçilerin büyük bir bölümünün sigorta kapsamının dışında kalmasına neden olmuştur.

Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 108. maddesinin birinci fıkrasının sonuna 18 Ağustos'ta eklenen cümle ile çiftçilerin genel sağlık sigortası primi ile kısa ve uzun vadeli sigorta kolları primlerinden ait olduğu yılın Ocak-Haziran dönemi primlerini temmuz ayı sonuna, Temmuz-Aralık dönemi primlerini takip eden yılın ocak ayı sonuna kadar ödeyebilme imkânı getirilmiştir. Her ay prim ödemeleri mümkün olmayan çiftçiler için yapılan bu düzenleme yararlı olmuş ancak yeterli olmamıştır. Yılda bir kez mahsul alan çiftçiler için bu ödeme dönemleri de hasat dönemleriyle uyumlu olmamıştır. Öte yandan yapılan değişiklikten iki ay sonra saha çalışmasına başlanmasına rağmen istisnasız olarak görüşme yapılan çiftçilerin hiç birisinin böyle bir değişiklikten haberi olmadığı görülmüştür.

Çiftçilere özgü sistemler kuran ülkeler edimler açısından değerlendirildiğinde, sigortalılara sağlanan faydalar genel sosyal güvenlik sistemleriyle benzerlik göstermekle birlikte, bazı özel uygulamalar da bulunmaktadır. Polonya hariç olmak üzere tüm ülkelerde hastalık, analık, iş kazası ve meslek hastalığı, maluliyet ve ölüm riskleri sonucu oluşan iş göremezlik için uygulanan ikame işçi hizmeti çiftçilere özgü sistemlerin en özel uygulamalarından biridir. Avusturya'da ölen sigortalının eşinin ya da ortağının tarımsal işletmenin faaliyetlerini devam ettirmesi halinde, ölen sigortalının evlilik ya da ortaklık sırasında elde ettiği sigortalılık sürelerinin (kendi sigortalılık süreleriyle çakışmamak kaydıyla) eş ya da ortağın sigortalılık sürelerine eklenmesi çiftçilere özgü sistemlere özel bir başka uygulamadır. Finlandiya'da

uygulanan aile emekliliği ve sigortalının ölmesi halinde geride kalan eş ve çocuklara grup hayat sigortası kapsamında tazminat ödenmesi de çiftçilere özgü sistemlere özel diğer uygulamalardır. Türkiye’de ise çiftçilere özgü bir sosyal güvenlik edimi bulunmamaktadır.

Bu çalışmadan ve özellikle Manisa’da gerçekleştirilen alan araştırmasından elde edilen bulgular göz önüne alındığında çiftçilerin karşı karşıya olduğu temel sorunları aşağıdaki gibi listelemek mümkündür.

- Çiftçilerin elde ettiği ortalama yıllık gelir düşüktür.
- Kırdan kente göçün bir sonucu olarak çiftçilerin yaş ortalaması yüksektir.
- Çiftçilerin eğitim durumu ve sosyal güvenlik bilinci seviyesi düşüktür.
- Çiftçilerin iş kazaları ve meslek hastalıkları farkındalığı yoktur.
- Çiftçiler çok ciddi bir gelir güvencesizliği sorunuyla karşı karşıyadır. Bu durumun en önemli sebeplerinden birisi tarım arazilerinin parçalanmış olmasıdır.
- Çiftçilerin önemli bir bölümü gelir güvencesizliği riskine karşı en etkili araçlardan birisi olan tarım sigortalarını kullanmamaktadır.
- Çiftçiler fiili kapsamın düşük olmasından dolayı sosyal güvenlik sisteminin sağladığı hizmetlerin pek çoğuna ulaşamamaktadır.
- Tarım sektöründe kayıt dışı istihdam oranı çok yüksektir. 5510 sayılı Kanun’la getirilen istisnalar bu sorunu derinleştirmektedir.
- Çiftçilerin sosyal güvenlik primlerinin miktarı gelirlerine oranla yüksektir. Devlet bu konuda çiftçilere yeterli destek vermemektedir.
- Çiftçilerin önemli bir bölümü sosyal güvenlik primlerini düzenli ödeyememektedir. Bu durum uzun yıllar kendilerinin ve aile üyelerinin sağlık hizmetlerinden yararlanmasına engel olmaktadır.
- Kiracı veya ortakçı olarak çiftçilik yapanlar her an işsizlik tehlikesiyle karşı karşıyadır.
- Tarımda makineleşme bilinçsiz bir şekilde yapılmaktadır.
- Çiftçiler hastalık veya kaza nedeniyle çalışamaz hale geldiklerinde işlerini yürütecek kişi bulmakta zorlanmaktadır.
- Çiftçiler sosyal güvenlik primlerinin tevkifat yoluyla ödenmesi konusunda yeterli bilgiye sahip değildir.

- Çiftçiler kendileri ile alakalı yapılan mevzuat düzenlemelerinden veya uygulamalardan haberdar olamamaktadır.
- Çiftçilere hizmet veren kurum ve kuruluşlar arasında iletişim ve eş güdüm bulunmamaktadır.

Devletin bu kesime yönelik atacağı somut adımlar bu sorunların hızlı bir şekilde çözülmesini sağlayacaktır. Çalışma çiftçilere özgü bir sosyal güvenlik sistemi önermeyi amaç edinse de gelinen noktada dijitalleşmenin getirdiği avantajlarla tek merkezli ve düşük maliyetli organizasyonlara olan eğilimin arttığı bir dönemde sadece çiftçilere sosyal güvenlik hizmeti veren bir sistem önerilmesi çok gerçekçi görülmemektedir. Bunun yerine mevcut sistemi çiftçilerin çalışma şartlarına ve sosyo-ekonomik koşullarına uygun hale getirecek önerilerde bulunulacaktır. Bu konuda karar vericilere yol göstermesini temenni ettiğimiz önerilerimiz şu şekildedir:

Yapısal özelliklere ilişkin öneriler;

- Çiftçilerin gelirini yükseltmek ve maruz kaldıkları gelir güvencesizliği riskini azaltmak için bu durumun sebebi olan tarım arazilerinin parçalanmışlığı sorunu çözülmelidir. Bu sorunun çözümü için hali hazırda devam eden arazi toplulaştırma çalışmalarına hız verilmelidir. Çiftçilerin toplulaştırma çalışmalarına gönüllü olarak katılımını sağlamak amacıyla, toplulaştırma çalışması tamamlanan çiftçilere çok daha yüksek miktarda tarımsal destek verilmeli, sosyal güvenlik primleri bir süre devlet tarafından ödenmelidir. Ortalama işletme büyüklüğünün artması teknoloji kullanımını, verimliliği ve katma değeri artırarak verilen desteklerden çok daha fazlasının ülke ekonomisine geri dönmesini sağlayacaktır.
- Arazi toplulaştırma çalışmalarından yakın vadede sonuç alınamayacağı göz önünde bulundurularak, çiftçilerin ölçek ekonomisinden yararlanmasını sağlayacak köy bazlı (birkaç köy birlikte) kooperatifleşme çalışmaları desteklenmelidir. Mahalle muhtarları, ilçe tarım müdürlükleri ve ilçe ziraat odaları başkanlıkları öncülüğünde başlatılacak bir kooperatifleşme seferberliği çiftçilerin gelirlerini artırmada önemli bir mekanizma olacaktır. Kooperatifleşme sayesinde girdi maliyetlerinin düşmesi, pazara ulaşımın sağlanması, ihtiyaçtan fazla makinalaşmanın önlenmesi, serbest pazarda

rekabet gücünün artması gibi etkenler verimliliği artırarak çiftçinin elde ettiği geliri yükseltecektir.

- Türkiye’de yıllardır küçük-büyük ayrımı yapılmaksızın ağırlıklı olarak nakit olarak yapılan tarımsal desteklemeler özellikle küçük çiftçiler açısından hiçbir anlam ifade etmemektedir. Bu desteklemeler çiftçinin tarımsal üretimini geliştirici, verimliliğini artırıcı veya ölçeğini büyütücü hiçbir etki yapmamaktadır. Her çiftçiye tarımsal desteklemenin verildiği bu uygulamanın yerine kırsal nüfus tarımsal desteklemelerden bağımsız bir yardım sistemine kavuşturulmalıdır. Kırsal kesime yönelik politikalarla tarım politikaları birbirinden ayrılmalıdır. Küçük çiftçilerin mutlak yoksulluktan kurtarılması için sosyal yardımlar yapılmalıdır. Küçük çiftçiye tarımsal desteklemeler ile sosyal amaçlı politikaların, büyük çiftçiye tarım politikalarının uygulandığı bir sistem hem kırsal kesimde sosyal refahın hem de tarımsal katma değer artmasına katkı sağlayacaktır. Küçük çiftçi tarımsal desteklemelere ilave olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kapsamında oluşturulacak bir sosyal program kapsamında desteklenirken, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilen ve katma değeri yüksek ürün üretebilme potansiyeli olan büyük işletmelere odaklanmalıdır.

Kurumsal yapıya ilişkin öneriler;

- Kırsal nüfusun iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası, genel sağlık sigortası ve işsizlik sigortasından daha etkin yararlanmalarını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Bu kapsamda çiftçilere özgü sistem kuran Avrupa ülkelerinde uygulanmakta olan ikame işçi hizmeti Türkiye’de de uygulanmaya başlanmalıdır. Bu uygulama için Türkiye’de yeterli alt yapı bulunmaktadır. Sağlık sunucuları tarafından verilen rapor veya ölüm belgesi ile ihtiyaç durumunu belgelendiren çiftçiye rahatlıkla İŞKUR veya özel istihdam büroları aracılığıyla ihtiyaç duyduğu ikame işçi temin edilebilecektir. Bu uygulama Tarımda İş ve İşçi Bulma Aracılığına İzin Verilmesi ve Aracıların Denetimi Hakkında Yönetmelik kapsamına giren tarım araçları üzerinden çok daha etkin bir şekilde yürütülebilirdi. Ancak 27 Mayıs 2010 tarihinde bu yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır. Ayrıca,

çiftçiler Esnaf Ahilik Sandığının kapsamına alınmalı ve yararlanma şartları kolaylaştırılmalıdır.

- Tarım sektörüne hizmet veren tarım müdürlükleri, ziraat odaları, tarım kredi kooperatifleri, TARSİM, Sosyal Güvenlik Kurumu ve Ziraat Bankası gibi kurumlar arasında iletişim, iş birliği ve eş güdüm sağlanmalıdır. Bu kurumlara beyanda bulunan çiftçilerin çıkar elde edeceğinde yüksek gelir beyan etmesinin, yükümlülük altına gireceğinde düşük gelir beyan etmesinin önüne geçilmelidir. Tarım sigortası yaptırmayan ve/veya sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmayan çiftçilerin diğer kurumların sağladığı imkânlardan yararlanılmasına izin verilmemelidir (kısmen uygulanıyor).
- Manisa’da ÇKS’li çiftçi oranının toplam çiftçilerin %60-70’i düzeyinde olduğu bilgisi Manisa İl Tarım Müdürlüğü yetkililerinden şifahen edinilmiştir. Özellikle kiracı ve ortakçıların neredeyse tamamı kayıt dışı çalışmak zorunda kalmakta, sosyal güvenliğin kapsamı dışında kalmaktadır. Bu sorunun çözümü için tarım arazilerinin parselleriyle ÇKS’ler eşleştirilmeli, boшта kalan parseller tespit edilmeli ve bu parsellerde tarımsal faaliyet yapan çiftçilerin kayıt dışı çalışmaları engellenerek sosyal güvenliğin kapsamına alınmaları sağlanmalıdır.
- Devlet tarafından çiftçilere verilecek her türlü destek ve hibede sigortalı olma ve prim borcu bulunmama şartı aranmalıdır. Prim borcu olanlar destek veya hibeden yararlandırılmalı ancak prim borcu mahsup edilmelidir.

Mevzuata ilişkin öneriler;

- 5510 sayılı Kanunun, aylık ortalama net tarım geliri asgari ücretin altında olan çiftçileri zorunlu sigortalılıktan istisna tuttuğu düzenlemeye son verilmelidir. Bu çiftçilerin primleri devlet tarafından ödenmelidir. En azından asgari ücretten düşük gelir beyan eden çiftçilere beyan ettikleri gelir üzerinden prim tahakkuku yapılmalı, asgari ücretle çiftçinin beyan ettiği gelir arasındaki fark üzerinden hesaplanacak primi devlet ödemelidir. Ancak burada düşük gelir beyan edip düşük prim ödeme yönünde oluşacak suiistimallerin önüne geçmek için sahip olunan arazi miktarı, yetiştirilen ürün ve arazinin birim değeri gibi kriterler getirilmelidir.

- Türkiye’de kırdan kente göç tarımsal faaliyeti sürdürmeye çalışan çiftçilerin yaş ortalamalarının yüksek olmasına neden olmaktadır. Bu durum tarımda teknoloji kullanımının, verimliliği artırmanın ve katma değer yaratmanın önündeki en önemli engellerdendir. Bu durumun önüne geçmek için en azından belirli büyüklükte olan ve teknolojinin kullanılmasıyla verimli tarımsal üretimin yapılabilceğinin ve katma değer artırılabilceğinin düşünüldüğü işletmelerde, tarımsal işletmenin alt soya veya genç girişimcilere devredilmesi ve bu kişilerin tarımsal üretimi asıl işi olarak yapması şartıyla, bu kişilere hibe ve/veya teşvik verilmesini içeren yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Tarım sektöründeki en önemli sorunlardan biri de büyük çoğunluğu çiftçilerin eşlerinden oluşan ücretsiz aile çalışanlarının kayıt dışı çalışmasıdır. Bu sorunun çözümü için eşini de sigortalı yapan çiftçilere devletin önemli miktarda teşvik vermesi ya da aile sigortası uygulamasına geçilerek tek primle her iki eşin sigortalı olduğu, her ikisinin emekli aylığına hak kazandığı devlet destekli bir uygulamaya geçilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Çiftçilerin gelir güvencesizliği riskine karşı alabilecekleri en önemli önlemlerden biri olan tarım sigortalarının yaygınlaştırılması amacıyla güvence sağlanan riskler genişletilmeli ve özellikle belirli büyüklüğün altındaki tarım işletmelerinin primlerinin tamamının devlet tarafından karşılanmasına yönelik yasal düzenleme yapılmalıdır. Özellikle pazar, fiyat dalgalanmaları ve ciro risklerinin tarım sigortalarının teminat kapsamına alınması çiftçilerin gelir güvencesizliği sorununa çözüm olacaktır. Örneğin, cari yılda son üç-beş yıllık ciro ortalamasının altında gelir elde eden çiftçinin gelir kaybı telafi edilerek çiftçiler için gelir güvencesi temin edilebilir. Bu uygulama tarımda gerçek gelirin beyan edilmesini de teşvik edebilir.

Finansmana ilişkin öneriler;

- Türkiye’de çiftçilerin ödediği sosyal güvenlik primleri 5510 sayılı Kanunla artırılmıştır. Bu durum tarım sektöründeki kayıt dışı çalışma sorununu daha da büyötmektedir. Çiftçilerin sosyal güvenlik sisteminin sunduğu pek çok

hizmetten fiili olarak yararlanmadığı göz önünde bulundurularak çiftçilerin prime esas kazançları ve prim oranları düşürülmelidir. Çiftçilere özgü sistem kuran Avrupa ülkelerinde olduğu gibi ölçeğe göre ve/veya tarım arazilerinin birim değerine göre prime esas kazanç veya prim uygulanmalı, prim ödemelerine ölçeğe göre değişen devlet desteği verilmelidir. Primlerin mahsulden mahsule ödenmesi imkânı getirilmelidir.

- Türkiye’de çiftçiler yasal olarak sosyal güvenliğin kapsamında olmakla birlikte fiili olarak pek çok çiftçi sosyal güvenliğin kapsamında değildir. Bu sorunu çözmek için, 2008 yılı öncesinde Türkiye’de BAĞ-KUR sigortalıları için uygulanan basamak sistemi çiftçilere uyarlanarak uygulanmalıdır. Çiftçiler işledikleri arazinin miktarı, yıllık gelirleri ve/veya tarımsal faaliyette geçirdikleri süre gibi kriterler göz önünde bulundurularak beş basamaklı olarak ölçeklendirilmeli, en alt basamakta olan çiftçiden prim alınmamalı ya da çok düşük miktarda alınmalı, basamak yükseldikçe prim miktarı artmalıdır. Ya da Almanya’daki sistem örnek olarak alınmalı, çiftçilerin ödeyeceği prim her yıl maktu bir tutar olarak belirlenmeli, çiftçinin bulunduğu basamağa göre devlet hibe oranını arttırıp azaltmalıdır. Almanya’daki sistemde en alt gelir grubundaki çiftçiye %60 hibe verilmekte, gelirdeki her 520 Euro’luk artış için hibe oranı %4 düşürülmektedir. Bu sistem Türkiye’de de uygulanabilecek bir sistemdir.

Farkındalık yaratmaya ve bilinçlendirmeye ilişkin öneriler;

- Tarımsal üretimde verimliliği artırmanın yolu teknolojik gelişmelere uyum sağlamaktan geçmektedir. Çiftçilerin hem daha verimli üretim yapmalarını hem de doğa olaylarından daha az etkilenmelerini sağlayarak gelir güvencesine kavuşmalarına katkı sağlayacak tarımsal ar-ge projeleri daha fazla desteklenmelidir.
- Diğer sektörlerde uygulanan Mesleki Yeterlilik Belgesi sahibi çalışanlara teşvik verilmesi uygulaması çiftçilere de yaygınlaştırılmalıdır. Üniversitelerin ziraat fakülteleri ve iktisadi idari bilimler fakülteleri tarafından gerçekleştirilecek eğitimlerde çiftçilere yetiştiricilik, tarım teknolojileri, iş sağlığı ve güvenliği, sosyal güvenlik ve işletmecilik konularında eğitimler verilmeli, merkezi olarak yapılacak sınavda başarılı

olanlara mesleki yeterlilik belgesi verilmeli, bu belgeye sahip olan çiftçilere teşvik verilmelidir. Ayrıca çiftçilerin sadece tarımsal desteklemeleri alabilmeleri için gerekli resmî belgeleri alacakları bir kurum olarak gördükleri ve çiftçilerin haklarının savunulmasında yetersiz kaldığını düşündüğümüz ziraat odalarının da çiftçilerin eğitilmesi ve sahip oldukları haklarla ilgili bilinçlendirilmesi konusunda etkinliği artırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akalın, M. (2018). *Anket: Örnek Açıklamalarıyla Sosyal Bilimlerde Araştırma Tekniği*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Akbaş, S. (2022). *Kendi Hesabına Çalışanların Sosyal Güvenliği: Kapsam, Finansman ve Edimler Açısından Sorunlar ve Bir Model Önerisi*, Türk Metal Sendikası Araştırma ve Eğitim Merkezi Yayınları, Ankara.
- Akçaöz, H., Özkan, B. (2002). Tarımsal Üretimde Karşılaşılan Riskler ve Uygulanabilecek Stratejiler, *Türkiye V. Tarım Ekonomisi Kongresi*, 1, 77-82.
- Akerman, G. (1957). The Cobweb Theorem: A Reconsideration. *The Quarterly Journal of Economics*, 151-160.
- Alper, Y. (2010). *Sosyal Güvenlik*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Alper, Y. (2015). "Sosyal Güvenlik Reformu (2008-2016): Kapsamla İlgili Gelişmeler", *Sosyal Siyaset Konferansları*, 68(1), 1-23.
- Alper, Y. (2018). *Sosyal Sigortalar Hukuku*, 9. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa.
- Alper, Y. (2022). *Çalışma Hayatının Güncel Sorunları: Sosyal Güvenlik*, Yayınlanmamış Bildiri, Yalova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yalova.
- Alper, Y., Kılıkış, İ. (2017). *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, Dora Yayıncılık, Bursa.
- Anonim, (2004). *II. Tarım Şûrası Sonuç Raporu*, Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı, Ankara.
- Antón, J., et al. (2012). A Comparative Study of Risk Management in Agriculture Under Climate Change.
- Arıcı, K. (2003). "Türkiyede' Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanların (Çiftçilerin) Sosyal Güvenliği." *Kamu İşletmeleri İşverenleri Sendikası*, 7(2), 1-25.
- Arıcı, K. (2015). *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Aslan, G. (2020). "Türkiye' de Yoksulluk ve İşgücü Piyasası." *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 83-105.
- Aykaç, G. (2018). Engel Yasası'nın Türkiye Sınaması ve Gıda Talebinin Gelir Esnekliği: Gıda Harcamalarının Bütçe Payının Hane Profili ve Toplam Harcama ile İlişkisi (2003-2013), *Sosyoekonomi*, 26(38), 105-133.
- Aypay, A. (2015). *Araştırma Yöntemleri Desen ve Analiz*, 2. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Baş, T. (2013). *Anket*, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Başer, U., Başer, G. ve Sarıcan M. A., (2021). "Kırsal Alanda Yoksulluğun ve Gelir Eşitsizliğinin Analizi: Aydın İli Nazilli İlçesi Örneği." *Muş Alparslan Üniversitesi Anemon Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(6), 1667-77.
- Bayaner, A. (2014). *Türkiye Tarımı: Gelişmeler ve Beklentiler*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Bayraç, H. N., Yenilmez, F. (2005). "Türkiye ve AB Tarım Sektörlerinin Karşılaştırılması." *Finans-Politik ve Ekonomik Yorumlar*, (498), 36-47.
- Bayramoğlu, Z., vd. (2014). *Türkiye'de Uygulanan Tarımsal Desteklerin Tarım İşletmelerinin Ekonomik Sürdürülebilirliğine Etkisi: Konya İli Örneği*.
- Bayramoğlu, Z., Bozdemir, M. (2020). "Tarım Sektöründe İşgücü Terminolojisinin Tanımlanması." *Türk Tarım-Gıda ve Teknoloji Dergisi*, 8(3), 773-83.
- Boden, R. (2005). "The UK Social Security System for Self-Employed People."

- Bosch, N., Micevska-Scharf, M. (2017). “Who Bears The Burden Of Social Security Contributions In The Netherlands? Evidence From Dutch Administrative Data.” *Economist (Netherlands)*, 165(2), 205–24.
- Bulut, M. (2013). “Kayıtdışı İstihdamın Ortaya Çıkmasında Sosyal Güvenlik Bilinci Eksikliği ve Sosyal Güvenlik Ahlakı.” *Emek ve Toplum Dergisi*, 2(4), 54–105.
- Chattopadhyay, M. (1977). “Some Aspects of Employment and Unemployment in Agriculture”, *Economic and Political Weekly*, 12(39), 66–76.
- Canbay, T. (2013). “Türkiye’ de Sosyal Güvenlik Açıkları ve Sosyal Güvenlik Ahlakı”, 20/2, 303-315.
- Casa Națională de Asigurări de Sănătate (2021). “Casa Națională de Asigurări de Sănătate”, <http://www.cnas.ro/> (09.05.2021).
- Castañeda, A., et al., (2016). *Who Are the Poor in the Developing World?* Vol. 7844.
- Centre des Liaisons Européennes et Internationales de Sécurité Sociale (2020). “Le Régime Français de Protection Sociale Des Non Salariés Agricoles”, https://www.cleiss.fr/docs/regimes/regime_france_agricole_non-salaries.html (1412.2020).
- Centre des Liaisons Européennes et Internationales de Sécurité Sociale (2021a). “La Sécurité Sociale En Hongrie”, https://www.cleiss.fr/docs/regimes/regime_hongrie.html (02.05.2021).
- Centre des Liaisons Européennes et Internationales de Sécurité Sociale (2021b). “Le Régime Britannique de Sécurité Sociale”, https://www.cleiss.fr/docs/regimes/regime_royaumeuni_ns.html (09.05.2021).
- Centre des Liaisons Européennes et Internationales de Sécurité Sociale (2021c). “Le Régime Néerlandais de Sécurité Sociale (Indépendants)”, https://www.cleiss.fr/docs/regimes/regime_paysbas_independants.html (24.04.2021).
- Centre des Liaisons Européennes et Internationales de Sécurité Sociale (2021d). “Les Cotisations En Suède”, <https://www.cleiss.fr/docs/cotisations/suede.html> (01.05.2021).
- Cheong, D., et al., (2013). *Shared Harvets : Agriculture, Trade, and Employment*, ILO, Geneva.
- Choi, J. (2009). “Pension Schemes for the Self-Employed in OECD Countries”, *Oecd Social, Employment and Migration Working Papers* (84).
- Commission of the European Communities (2007). *Stepping up the Fight against Undeclared Work*, Brussels.
- Coyette, H., Schenk, C. (2019). *Agriculture, Forestry and Fishery Statistics*.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2015). *Ulusal İstihdam Stratejisi 2. İzleme ve Değerlendirme Kurulu Raporu*, Ankara.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2016). “Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi.”, Ankara.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim Araştırma Merkezi (2013). *Tarımda Güvenlik ve Sağlık*, Ankara.
- Çallı, M. (2014). “Genel Sağlık Sigortası Uygulamasında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, 15. *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi*, 277-306, Ankara.
- Çelikkalp, Ü., Varol Sarçoğlu G., ve Yorulmaz F. (2014). “Ücretsiz Aile İşçisi Olarak Kadınlar, Sağlık Riskleri ve Sorunları.” *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 13(3), 233–40.

- Çelik, Y., vd., (2015). “Konya İlinde Farklı İşletme Tipleri ve Agro-Ekolojik Bölgelere Göre Çiftçilerin Sosyal Güvenlik Durumu”, *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 2(1), 60–68.
- Çetin, B., Turhan, Ş. (2013). *Tarım Sigortaları*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Çukur, F., vd. (2008). “Malatya İlinde Kayısı Üreticilerinin Riskin Transferinde Tarım Sigortasına Bakış Açılarının Değerlendirilmesi: Doğan Şehir İlçesi Polatdere Köyü Örneği”, *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 45(2), 103–111.
- Darıcı, B., Taşçı, M. (2015). “Kendi Hesabına Çalışılan İşler: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama”, *Yönetim ve Ekonomi*, 22(1), 15–30.
- De Jong, F., Vonk, G. (2019). “Internal Coordination of Social Security in the Netherlands”, *European Journal of Social Security*, 21(2), 163–73.
- Devlet Planlama Teşkilatı (1984). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)*, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı (1989). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)*, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)*, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)*, Ankara.
- Dilik, S. (1988). “Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 43(1), 41-80.
- Dinler, T., vd., (2005). *Tarımda Risk Yönetimi ve Tarım Sigortaları*, 1-25.
- Dinler, Z. (2014). *Tarım Ekonomisi*, 7. Baskı, Ekin Yayıncılık, Bursa.
- Direk, M. (2012). *Tarım Tarihi ve Deontoloji*, 2. Baskı, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Doğan, H. G., Onurlubaş, E. (2016). Türkiye’de Domates Üretiminde Cobweb Teoreminin Almon Yaklaşımı ile İncelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 259-272.
- Dovring, F. (1967). “Unemployment in Traditional Agriculture”, *Economic Development and Cultural Change*, 15(2), 163–73.
- Durgut, İ., Dumanoglu, P. (2016). “Türkiye’de Tarım Sigortalarına Devlet Desteğinin Etkileri”, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 6(1), 94–99.
- Durusoy Öztepe, N., Akbaş, S. (2018). “Türkiye’de Kendi Adına ve Hesabına Çalışanların Sosyal Güvenliği”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(1), 67–94.
- Ezekiel, M. (1938). The Cobweb Theorem. *The Quarterly Journal of Economics*, 52(2), 255-280.
- Engblom, S. (1999). “Social Security of the Self-Employed in Sweden”, Lund University.
- Engürülü, B., Yaşar, A. (2015). "*Risk Yönetimi ve Sigortacılık*" içinde "*Tarım Sigortaları*", editör Kırkbeşoğlu, E. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Erdal, G., vd., (2013). “Tarım Kesimine Yönelik Hayat ve Sağlık Sigortası : Tokat İli Örneği”, *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 4, 66–78.
- Erdoğan, O., Gökdoğan, O. (2017). “Nevşehir İlinde Patates Üreticilerinin Bitki Koruma Uygulamaları”, *Derim*, 34(1), 51–60.
- Erdoğan, O., vd., (2017). “Adıyaman İli Badem Üreticilerinin Zirai Mücadele Uygulamalarının Değerlendirilmesi”, *Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 5(11), 1414–1421.
- Eren Y., vd., (2016). “Tarımda İş Kazaları ve Hastalıkları”, *XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*, 2049–2056.
- Erdut, Z. (2007). “Enformel İstihdamın Ekonomik, Sosyal ve Siyasal Etkileri”, *Çalışma ve Toplum*, 1, 53–82.

- Ertan, A., Gök, M. (2012). “Eğirdir İlçesi Tarım Üreticilerinin Tarım Sigortası Yaptırmaya Karar Verme Sürecinde Etkili Olan Faktörlerin Analizi”, *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 66–76.
- Eştürk, Ö., Ören, M. N. (2014). “Türkiye’de Tarım Politikaları ve Gıda Güvencesi”, *Yüzüncü Yıl University Journal of Agricultural Sciences*, 24(2), 193-200.
- European Commission (2020a). “Your Social Security Rights in Romania”, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1126&langId=en> (23.04.2021).
- European Commission (2020b). “Your Social Security Rights in the Netherlands”, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1122&langId=en> (23.04.2021).
- European Network of Agricultural Social Protection Systems (2015). “The Social Protection for Rural Populations of Europe”, http://www.enasp.hostingkunde.de/wpcontent/uploads/2015/11/ENASP_Booklet_2015_EN2.pdf (28.04.2021).
- Eurostat (2019). *Eurostat Regional Yearbook*, European Union, Luxembourg.
- Eurostat (2020). “Newsrelease”, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/9028470/5-28062018-AP-EN.pdf/8d97f49b-81c0-4f87-bdde-03fe8c3b8ec2> (19.05.2020).
- Evcim, H. Ü., Özgünaltay Ertuğrul, G. (2017). “Türkiye Tarımında Traktör Kullanımı”, *Tarım Makinaları Bilimi Dergisi*, 13(1), 21–31.
- Fachinger, U., Frankus, A. (2015). “Freelancers, Self-Employment and the Insurance Against Social Risks”, *The Handbook of Research on Freelancing and Self-Employment*, 135–146.
- Fitzpatrick, G. (2005). *Poland Post-Accession Rural Support Project (PARSP) Assessment Of Organisational Structure Of KRUS Final Report*, Warsaw 1-70.
- Garrido, A., Zilberman, D. (2007). “Revisiting The Demand For Agricultural Insurance: The Case of Spain”, *Agricultural Finance Review*, 1–26.
- Golasa, P. (2011). “Wydatki Budżetu Państwa Na Sektor Rolny i KRUS w Latach 2004-2008”, 6(55), 5–13.
- Gov.uk. (2020). “National Minimum Wage and National Living Wage Rates” <https://www.gov.uk/national-minimum-wage-rates> (20.07.2022).
- Gümüşsoy, F. G. (2021). “Kuru Soğan Üretimi ve Fiyat İlişkisinin ARDL Sınır Testi ve Almon Modeli İle Tespit Edilmesi: Örümcek Ağı Teoremi”. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 4(1), 37-55.
- Gökbayrak, Ş. (2010). “Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Dönüşümü”, *Çalışma ve Toplum*, (2), 141–162.
- Gülçubuk, B. (2012). “Tarımda Çocuk Emeği Sömürüsü ve Toplumsal Duyarlılık”, *Çalışma ve Toplum*, 2, 75–94.
- Gülçubuk, B. (2017). “6331 Sayılı Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Tarımda Çalışanlar İçin Bir Şey İfade Eder Mi?”, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(2), 573–582.
- Güloğlu, T., vd., (2003). “Türkiye’de Kayıtdışı İstihdam Gerçeğine Bir Bakış”, *Journal of Social Policy Conferences*, 45(1), 51–96.
- Günaydin, G. (2006). “Türkiye Tarım Sektörü”, *Tarım ve Mühendislik*, 76/77, 12–27.
- Gündoğdu, T. (2020). “Tarım Veya Orman İşlerinde Hizmet Akdiyle Süreksiz Olarak Çalışanların Sigortalılığı”, *Çalışma ve Toplum*, (3), 1485–1502.
- Güngör, M. (2006). “Türkiye’de Tarım Sigortası Uygulamaları ve Devlet Destekli Tarım Sigortası”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güreşçi, E. (2013). “İş Hukuku Kapsamında Tarımda Çalışanlar”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, (7), 122–39.

- Gürler, A. Z. (2016). *Tarım Ekonomisi ve Politikası*, 1. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Güzel, A., vd., (2020). *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 18. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Hagedorn, K., Mehl, P. (2001). “Germany: Social Policy Reforms for German Agriculture: Challenges and Recommendations”, *International Social Security Review*, 54(1), 85–100.
- Harris, D.R., Fuller D.Q. (2014). “Agriculture: Definition and Overview”, *Encyclopedia of Global Archaeology*, 104–113.
- Headey, D. (2011). “Rethinking the Global Food Crisis: The Role of Trade Shocks”, *Food Policy*, 36(2), 136–416.
- Health and Safety Executive (2022). “Fatal Injuries in Agriculture, Forestry and Fishing in Great Britain 2021/2022”, <https://www.hse.gov.uk/agriculture/resources/fatal.htm> (25.07.2022).
- Hietaniemi, M., Ritola, S. (2007). *The Finnish Pension System*, www.etk.fi (15.12.2020).
- Hoppin, J. A., et al., (2002). “Chemical Predictors of Wheeze Among Farmer Pesticide Applicators in the Agricultural Health Study”, *American Journal of Respiratory and Critical Care Medicine*, 165(5), 683–89.
- Huirne, R. B. M. (2002). “Strategy and Risk in Farming”, *Netherlands Journal of Agricultural Science*, 50(2), 249–60.
- Hurst, P., Termine, P. and Karl, M. (2007). *Agricultural Workers and Their Contribution To Sustainable Agriculture and Rural Development*, ILO, Geneva.
- International Labour Organization (1969). “Labour Inspection (Agriculture) Convention, 1969 (No. 129)”, https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C129 (21.07.2022).
- International Labour Organization (1993). “International Classification of Status in Employment (ICSE)”, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/normativeinstrument/wcms_087562.pdf (17.01.2021).
- International Labour Organization (2000). “Safety and Health in Agriculture”, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/publication/wcms_110193.pdf (17.01.2021).
- International Labour Organization (2010). *Women in Labour Markets: Measuring Progress and Identifying Challenges*, ILO, Geneva.
- International Labour Organization (2013). *Revision of the International Classification of Status in Employment (ICSE-93)*, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/meetingdocument/wcms_223924.pdf (09.02.2021).
- Ishtiaque, A. et al., (2022). “Prior Crop Season Management Constrains Farmer Adaptation to Warming Temperatures: Evidence From the Indo-Gangetic Plains”, *Science of the Total Environment*, 807, 1–13.
- Işın, F., vd., (2010). “Türkiye’de Tarımsal İşgücü Piyasası ve Sosyal Güvenlik Politikaları”, *Ziraat Mühendisleri Odası Vü. Teknik Kongre*, 1-22.
- İlhan, Ö. F., vd., (2014). *Tarım Sektöründe Kayıt Dışı İstihdam: Niğde İli*, Niğde Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü, Niğde.
- İslamoğlu, A. H., Alnıaçık, Ü. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, 5. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul.

- İşbeceren, V. (2018). “Tekirdağ İli Süleymanpaşa İlçesi Ziraat Odasına Üye Çiftçilerin Tarım Sigortasına Olan Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Jütting, J. et al., (2008). *Informal Employment Re-Loaded*, Development Centre, Paris.
- Kalaycı, C., Kalan, E. (2017). Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Politikalarının Analizi. *Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi*, 1(1), 17-34.
- Kalkınma Bakanlığı (2014). *Tarımsal Yapıda Etkinlik ve Gıda Güvenliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara.
- Kangur, A., et al., (2021). *Reforming the Greek Pension System*.
- Kansaneläkelaitys (2020a). “Rahoitus”, <https://www.kela.fi/rahoitus> (05.12.2020).
- Kansaneläkelaitys (2020b). “Tietoa Kelasta”, <https://www.kela.fi/tietoa-kelasta> (03.12.2020).
- Karaca, A., vd., (2010). “Türkiye’de Tarım Sigortaları Uygulamaları”, *Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi*, Ankara.
- Karadeniz, O. (2006). “Türkiye’de Çiftçilerin Sosyal Güvenliği ve Sosyal Güvenlik Reformunun Çiftçiler Üzerine Olası Etkileri”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(4), 91–127.
- Karadeniz, O. (2009). *Annual National Report 2009*.
- Karadeniz, O. (2011). “Türkiye’de Atipik Çalışan Kadınlar ve Sosyal Güvencesizlik”, *Çalışma ve Toplum*, (29), 83–127.
- Karadeniz, O. (2012). “Dünya’da ve Türkiye’de İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları ve Sosyal Koruma Yetersizliği”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 3, 15–75.
- Karadeniz, O., Durusoy Öztepe N. (2013). “Türkiye’de Yaşlı Yoksulluğu”, *Çalışma ve Toplum*, (3), 77–102.
- Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (2019). *Agricultural Social Insurance Fund: Basic Information*, https://www.krus.gov.pl/fileadmin/mojedokumenty/obrazki/broszury/Broszura Informacje Podstawowe_EN.pdf (11.05.2020).
- Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (2020a). “Informacje Ogólne”, <https://www.krus.gov.pl/zadania-krus/rehabilitacja/informacje-ogolne/> (10.12.2020).
- Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (2020b). “Świadczenia z Ubezpieczenia Emerytalno-Rentowego”, <https://www.krus.gov.pl/zadania-krus/swiadczenia/swiadczenia-z-ubezpieczenia-emerytalno-rentowego/> (10.12.2020).
- Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (2020c). “Wymiar Kwartalnych Składek Na Ubezpieczenie Społeczne Rolników”, <https://www.krus.gov.pl/krus/krus-w-liczbach/wymiar-kwartalnych-skladek-na-ubezpieczenie-spoleczne-rolnikow/> (10.12.2020).
- Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (2020). “Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego”, <https://www.krus.gov.pl/bip/finanse-i-majatek/2019/> (10.11.2020).
- Kazgan, G. (2013). *Tarım ve Gelişme*, 2. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Keyder, Ç., Yenil, Z. (2018). *Bildiğimiz Tarımın Sonu*, İletişim Yayınları, İstanbul.

- Kızılaslan, N., vd., (2021). “Çiftçilerin Kamu Sigortalarındaki Yeri ve Sigorta Uygulamaları Hakkında Bilgi ve Düşüncelerin Belirlenmesi (Tokat İli Örneği)”, *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 10(2), 52–63.
- Kisiel, R., et al., (2019). “Farmers’ Social Insurance System in Poland As Seen By the Farmers”, *Journal of Agribusiness and Rural Development*, 52(2), 123–30.
- Komarek, A.M., et al., (2020). “A Review of Types of Risks in Agriculture: What We Know and What We Need to Know”, *Agricultural Systems*, 178 (November 2019), 102738.
- Koray, M. (2018). *Sosyal Politika*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Kumbasaroğlu, H., Dağdemir, V. (2007). “Erzurum Merkez İlçede Tarım Arazilerinde Parçalılık Durumuna Göre Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi”, *AÜ. Ziraat Fakültesi Dergisi*, 38(1), 49–58.
- La Sécurité Sociale Agricole (2019). “Prestations, Cotisations et Autres Recettes”, <https://statistiques.msa.fr/chiffres/prestations-cotisations-et-autres-recettes/> (13.12.2020).
- La Sécurité Sociale Agricole (2020a). “Allocations Familiales : Montants et Plafonds de Ressources”, <https://www.msa.fr/lfy/web/msa/famille/allocations-familiales> (15.12.2020)
- La Sécurité Sociale Agricole (2020b). *Barème Des Cotisations et Contributions Sociales Pour 2020*, <https://www.msa.fr/lfy/documents/11566/41428048/Barème+des+cotisations+et+contributions+sociales+des+non+salariés+agricoles+2020> (14.12.2020).
- La Sécurité Sociale Agricole (2020c). “Exploitants - Le Calcul de Vos Cotisations”, <https://www.msa.fr/lfy/web/msa/exploitants/calcul-cotisations> (14.12.2020).
- La Sécurité Sociale Agricole (2020d). “Exploitants - Les Modalités de Paiement Des Cotisations Sociales”, <https://www.msa.fr/lfy/web/msa/exploitants/paiement-cotisations> (15.12.2020).
- La Sécurité Sociale Agricole (2020e). “La Retraite Des Non-Salariés Agricoles”, <https://www.msa.fr/lfy/retraite/non-salaries-agricoles> (15.12.2020).
- La Sécurité Sociale Agricole (2020f). “Les Conditions d’installation”, https://www.msa.fr/lfy/installation/conditions?p_p_id=56_INSTANCE_Blx1po1ZRk2l&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=2&_56_INSTANCE_Blx1po1ZRk2l_read_more=2 (15.12.2020).
- La Sécurité Sociale Agricole (2020g). “MSA - A Quel Âge Pouvez-Vous Prendre Votre Retraite de Base ?”, https://www.msa.fr/lfy/retraite/conditionsagedeparttauxplein?ppid=56INSTANCEEeIgx6ZBjtQO&pplifecycle=0&ppstate=normal&ppmode=view&ppcolid=column-1&p_p_col_count=2&_56_INSTANCEEeIgx6ZBjtQOreadmore=1 (15.12.2020).
- La Sécurité Sociale Agricole (2020h). “MSA - Santé : Prévention, Maladie, Maternité” <https://www.msa.fr/lfy/sante> (15.12.2020).
- Lassila, J., Valkonen, T. and Määttänen, N. (2015). *Työeläkeuudistus 2017: Vaikutukset Työuriin, Tulonjakoon Ja Julkisen Talouden Kestävyyteen, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan*, Julkaisusarja.
- Loeb, B. S. (1955). The Use of Engel's Laws As A Basis for Predicting Consumer Expenditures, *Journal of Marketing*, 20(1), 20-27.
- Maatalousyrittäjien Eläkelaitos (2018). *LPA i Siffror*, <https://www.mela.fi/uploads/2019/04/04dafa29-lpa-i-siffror-2018.pdf> (02.12.2020).

- Maatalousyrittäjien Eläkelaitos (2019). *Insured Wellbeing from Mela*, https://www.mela.fi/uploads/2019/02/14c8ae09insured_wellbeing_from_mela_1.pdf (02.12.2020).
- Maatalousyrittäjien Eläkelaitos (2020a). “Ålderspension”, <https://www.mela.fi/sv/pensionsskydd/arbetspension-for-olika-livssituationer/alderspension/> (05.12.2020).
- Maatalousyrittäjien Eläkelaitos (2020b). “Avbytar-service För Lantbruksföretagare”, <https://www.mela.fi/sv/lantbruksforetagare/avbytar-service-for-lantbruksforetagare/> (05.12.2020).
- Maatalousyrittäjien Eläkelaitos (2020c). “Försäkringspremierna För Lantbruksföretagare”, <https://www.mela.fi/sv/lantbruksforetagare/forsakringspremierna-for-lantbruksforetagare/> (05.12.2020).
- Maatalousyrittäjien Eläkelaitos (2020d). “Grupplivförsäkring”, <https://www.mela.fi/sv/pensionsskydd/arbetspension-for-olika-livssituationer/grupplivforsakring/> (05.12.2020).
- Maatalousyrittäjien Eläkelaitos (2020e). “LPA-Trygghet För Lantbruksföretagare”, <https://www.mela.fi/sv/lantbruksforetagare/lpa-trygghet-for-lantbruksforetagare/> (03.12.2020).
- Maatalousyrittäjien Eläkelaitos (2020f). “Pensionsförsäkring För Lantbruksföretagare”, <https://www.mela.fi/sv/lantbruksforetagare/pensionsforsakring-for-lantbruksforetagare/#for-vem-ar-lfopl-forsakringen-obligatorisk-1> (03.12.2020).
- Maatalousyrittäjien Eläkelaitos (2020g). “Vid Ett Olycksfall Eller Misstanke Om En Yrkessjukdom”, <https://www.mela.fi/sv/om-du-rakar-ut-for-ett-olycksfall-eller-misstanker-att-du-insjuknat-i-en-yrkessjukdom/> (05.12.2020).
- Manisa İl Tarım ve Orman Müdürlüğü (2020). “2020 Yılı Brifingi”, <https://manisa.tarimorman.gov.tr/Menu/35/Brifingler> (30.04.2022).
- Manisa Valiliği (2020). “*Sayılarla Manisa*”, <http://www.manisa.gov.tr/sayilarla-manisa/> (30.04.2022).
- Manisa Valiliği (2022). “Şehr-i Şehzade, Kadim Şehir Manisa”, <http://www.manisa.gov.tr/sehr-i-sehzade-kadim-sehir-manisa> (30.04.2022).
- Menemencioğlu, K. (2012). Tarım ve Orman İşçiliğinde Çalışma Yeri Koşulları ve Karşılaşılan Sorunlar, *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 5(2), 72-76.
- Morel, N., et al., (2009). *Annual National Report 2009 Pensions Health and Long-Term Care*.
- Müller, K. U., Neumann, M. (2017). “Who Bears the Burden of Social Security Contributions in Germany? Evidence from 35 Years of Administrative Data”, *Economist (Netherlands)*, 165(2), 165–179.
- Mumcu, İ. (2009). “Tarımı Gelişmiş Ülkelerde ve Türkiye’de Tarımsal Destekleme Uygulamalarında Tarım Sigortalarının Yeri”, (Basılmamış Doktora Tezi), Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ.
- Mutual Information System on Social Protection (2019a). “Comparative Tables - United Kingdom”, <https://www.missoc.org/missoc-database/comparative-tables/results/> (08.05.2021).

- Mutual Information System on Social Protection (2019b). *Organisation of Social Protection United Kingdom*,
https://www.missoc.org/documents/organisation/2019_07/org_1907_uk_en.pdf
(08.05.2021).
- Mutual Information System on Social Protection (2019c). *Social Protection for the Self-Employed United Kingdom*,
https://www.missoc.org/documents/organisation/2019_07/org_1907_uk_en.pdf
(08.05.2021).
- Mutual Information System on Social Protection (2020a). “MISSOC - Self-Employed”,
<https://www.missoc.org/missoc-database/self-employed/> (26.06.2020).
- Mutual Information System on Social Protection (2020b). *Organisation of Social Protection Romania*,
https://www.missoc.org/documents/organisation/2020_07/org_2007_ro_en.pdf
(04.05.2021).
- Mutual Information System on Social Protection. 2020c. *Organisation of Social Protection The Netherlands*,
https://www.missoc.org/documents/organisation/2020_07/org_2007_nl_en.pdf
(24.04.2021).
- Mutual Information System on Social Protection (2020d). *Social Protection for the Self-Employed Hungary*,
https://www.missoc.org/documents/selfemployed/2020_07/self_2007_hu_en.pdf
(24.04.2021).
- Mutual Information System on Social Protection (2020e). *Social Protection for the Self-Employed Netherlands*,
https://www.missoc.org/documents/selfemployed/2020_07/self_2007_nl_en.pdf
(24.04.2021).
- Mutual Information System on Social Protection (2020f). *Social Protection for the Self-Employed Romania*,
https://www.missoc.org/documents/selfemployed/2020_07/self_2007_ro_en.pdf
(04.05.2021).
- Mutual Information System on Social Protection. 2020g. *Social Protection for the Self-Employed Sweden*,
https://www.missoc.org/documents/selfemployed/2020_07/self_2007_se_en.pdf
(24.04.2021).
- Mutual Information System on Social Protection (2021a). “Comparative Tables - Romania”,
<https://www.missoc.org/missoc-database/comparative-tables/results/>
(03.05.2021).
- Mutual Information System on Social Protection (2021b). “Comparative Tables - Sweden”,
<https://www.missoc.org/missoc-database/comparative-tables/results/>
(25.04.2021).
- Mutual Information System on Social Protection (2021c). “Comparative Tables - The Netherlands”,
<https://www.missoc.org/missoc-database/comparative-tables/results/>
(24.04.2021).

- Mutual Information System on Social Protection. 2021d. *Organisation of Social Protection Sweden*,
https://www.missoc.org/documents/organisation/2020_07/org_2007_se_en.pdf
 (24.04.2021).
- Mutual Information System on Social Protection - Austria (2019). "*Social Protection for The Self-Employed Austria*",
https://www.missoc.org/documents/selfemployed/2019_07/self_1907_at_en.pdf
 (26.06.2020).
- Mutual Information System on Social Protection - Finland (2019). "Social Protection for The Self-Employed Finland",
https://www.missoc.org/documents/self-employed/2019_07/self_1907_fi_en.pdf
 (12.05.2020).
- Mutual Information System on Social Protection - France (2019). "Social Protection for The Self-Employed France",
https://www.missoc.org/documents/selfemployed/2019_07/self_1907_fr_en.pdf
 (12.05.2020).
- Mutual Information System on Social Protection - Germany (2019). "Social Protection for The Self-Employed Germany",
https://www.missoc.org/documents/selfemployed/2019_07/self_1907_de_en.pdf
 (12.05.2020).
- Mutual Information System on Social Protection - Turkey (2021). "Comparative Tables - Hungary",
<https://www.missoc.org/missoc-database/comparative-tables/results/>
 (02.05.2021).
- Mülayim, B. O. (2021). *Tarım Sektöründe Çalışanların Sosyal Güvenliği*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Naeini, H.S., et al., (2014). "Ergonomics in Agriculture: An Approach in Prevention of Work-Related Musculoskeletal Disorders (WMSDs)", *Journal of Agriculture and Environmental Sciences*, 3(2), 33–51.
- Namiootko, V., Eirošius, S. (2014). "The Analysis Of Social Insurance Systems For Farmers In Selected Eu Countries: Lessons Learned For Lithuania", *Economy & Business Journal*, 8(1), 63–71.
- Niemelä, H., Salminen, K. (2006). *Social Security in Finland*, Helsinki.
- Nordgren, T. M., Charavaryamath, C. (2018). "Agriculture Occupational Exposures and Factors Affecting Health Effects", *Current Allergy and Asthma Reports*, 18(65), 1–8.
- Organisation For Economic Co-operation And Development (2016). *Agricultural Policy Monitoring and Evaluation*, Paris.
- Organization For Economic Co-operation And Development (2020). "OECD İstatistikleri", <https://stats.oecd.org/Index.aspx#> (20.07.2022).
- Oxford English Dictionary (2022). "Agriculture",
<https://www.oed.com/view/Entry/4181?redirectedFrom=agriculture#eid>
 (21.07.2022).
- Ören, K. (2015). *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Özçelik, A. (2018). *Tarım Sigortaları*, Ekin Yayıncılık, Bursa.
- Özdemir, A., Baylan, G. (2017). "Türkiye’de Tarım Sigortacılığının Gelişimi ve Yarattığı Etkiler", *Kesit Akademi Dergisi*, 3(12), 89–115.
- Özdemir H. Ö., Kan M. (2020). "Tarım İşletmelerinin Yönetiminde Kullanılan Tarımsal Bilgi Kaynakları: Kırşehir İli Örneği", *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi* 7(2), 500–509.

- Özer, M., Biçerli, K. (2003). “Türkiye’de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 3(1), 55–86.
- Özgür, A. Ö., Demirebilek S. (2016). “Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam Sorunu”, *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi*, (Prof. Dr. Fevzi Demir’e Armağan Özel Sayı), 891–948.
- Özmen, Z. (2017). “Avrupa’ da Sosyal Güvenlik Sisteminin Finansmanı: Farklı Refah Devletleri Üzerine Bir İnceleme”, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 600–620.
- Öztürk, S. (2008). “Kırsal Yoksulluk Ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 606–634.
- Palinkas, P., Szekely, C. (2008). Farmers' Risk Perception and Risk Management Practices in International Comparison, No.1401-2016-117263, 265-276.
- Parikh, A. (2017). "Risks in Agriculture", Gujarat.
- Pawlowska, J., et al., (2013). *The Social Insurance System For Farmers and Its Impact on Public Finances*, Institute of Agricultural and Food Economics National Research Institute, Warsaw.
- Pelka, N., et al., (2015). “Does Weather Matter? How Rainfall Affects Credit Risk in Agricultural Microfinance”, *Agricultural Finance Review*, 75(2), 194–212.
- Posturzyńska, A., et al., (2012). “Principles Of Social Security And Health Insurance For Farmers In Poland and Germany - A Comparative Assessment”, *Annals of Agricultural and Environmental Medicine*, 19(3), 593–99.
- Poteraj, J. (2008). *Pension Systems in 27 EU Countries*, The Association of Polish Scientists of Lithuania, Vilnius.
- Puślecki, D. (2017). “Farmer-Entrepreneur in the Agricultural Social Insurance Fund”, *Studia Iuridica Lublinensia*, 26(1), 433–443.
- Resmi Gazete (1945). “Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu”, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6032.pdf> (12.02.2021).
- Resmi Gazete (1957). “Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu”, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6964&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=3> (12.02.2021).
- Resmi Gazete (1961). “Gelir Vergisi Kanunu”, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=193&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=4> (10.01.2021).
- Resmi Gazete (1983). “2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu”, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2926&MevzuatTur=5&MevzuatTertip=5> (26.07.2022).
- Resmi Gazete (2003). “İş Kanunu”, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4857&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (10.01.2021).
- Resmi Gazete (2005). “Tarım Sigortaları Kanunu”, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5363&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (17.08.2021).
- Resmi Gazete (2006a). “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu”, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5510&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (10.01.2021).
- Resmi Gazete (2006b). “Tarım Kanunu”, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5488&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (11.02.2021).

- Resmi Gazete (2006c). “Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”,
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=10308&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (29.09.2020).
- Resmi Gazete (2008). “Sanayi, Ticaret, Tarım ve Orman İşlerinden Sayılan İşlere İlişkin Yönetmelik”,
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=12393&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (10.01.2021).
- Resmi Gazete (2011). “Türk Ticaret Kanunu”,
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6102&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (17.08.2021).
- Resmi Gazete (2012a). “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu”,
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6331&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (19.02.2021).
- Resmi Gazete (2012b). “İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği”,
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=16909&MevzuatTur=9&MevzuatTertip=5> (12.06.2022).
- Riberolles, B. (2004). “Le Bilan Mutualiste de La Mutualité Sociale Agricole: À La Recherche d’une Meilleure Gouvernance”, (294), 27–38.
- Sarwar, B., Saeed, R. (2013). “Risk Perception and Risk Management Strategies By Farmers in Agriculture Sector of Pakistan”, *Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, 13(3), 267–270.
- Savy, R. (1987). *Tarımda ve Kırsal Kesimde Sosyal Güvenlik*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- Schoukens, P. (2007). *Securing Social Protection For Farmers, Farmers’ Social Protection in Serbia, Albania and Macedonia Set Off Against European Practices*.
- Semerci, A. (2019). “Türkiye’de Tarımsal Destekleme Uygulamalarının Değerlendirilmesi”, *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 7(1), 181–86.
- Sevim, U. 2010. “Türkiye’de Tarım Sigortalarında Tarım Sigortaları Havuzu ve TARSİM Uygulaması”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Sibel T., vd., (2016). “Agricultural Support Policies and Public Budgeting in Turkey”, *Management Studies*, 4(6), 237–242.
- Smith, V. H., Glauber, J. W.(2012). “Agricultural Insurance in Developed Countries: Where Have We Been and Where Are We Going?”, *Applied Economic Perspectives and Policy*, 34(3), 363–390.
- Social Security Administration (2018). *Social Security Programs Throught the World: Europe, Social Security Administration Office of Retirement and Disability Policy Office of Research, Evaluation, and Statistics*, Washington.
- Sociale Verzekeringsbank (2018). *Inhaltsverzeichnis*,
<https://www.svs.at/cdscontent/load?contentid=10008.728007&version=1575387919> (23.11.2020).
- Sosyal Güvenlik Kurumu (2013). *Türkiye ve Dünya’da Tarım Sektöründe Sosyal Güvenlik*, . Sosyal Güvenlik Kurumu, Ankara.
- Sosyal Güvenlik Kurumu (2019). *Avrupa Birliği’nde Sosyal Güvenlik*, 2. Baskı, Uzman Matbaa, Ankara.

- Sosyal Güvenlik Kurumu (2021). “Kayıtdışı İstihdam Oranı”,
http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari/kayitdisi_istihdam_orani (11.05.2021).
- Sozialversicherung (2020). “FAQs Zu Sozialversicherung NEU”,
<https://www.sozialversicherung.at/cdscontent/?contentid=10007.849898&portal=svportal> (20.11.2020).
- Sozialversicherung für Landwirtschaft Forsten und Gartenbau (2019).
 “Sozialversicherung Für Landwirtschaft, Forsten Und Gartenbau”,
<https://cdn.svlfg.de/fiona8blobs/public/svlfgonpremiseproduction/f3acd02f812f26ed/b49797e96af1/satzung-27-nt.pdf> (17.05.2020).
- Sozialversicherung für Landwirtschaft Forsten und Gartenbau (2020a.) *Auf Einen Blick 2018*,
<https://cdn.svlfg.de/fiona8blobs/public/svlfgonpremiseproduction/ac55f513c5602c88/c53853d34c2e/auf-einen-blick-2018.pdf> (23.05.2020).
- Sozialversicherung für Landwirtschaft Forsten und Gartenbau (2020b). *Fragen Antworten SVLFG Sicher & Gesund Aus Einer Hand*,
<https://cdn.svlfg.de/fiona8blobs/public/svlfgonpremiseproduction/97d0c523a6407b46/e0b6cbaf8162/broschuere-fragen-und-antworten.pdf> (16.05.2020).
- Sozialversicherung für Landwirtschaft Forsten und Gartenbau (2020c). “Die Beiträge in der LKK”,
<https://www.svlfg.de/beitraege-lkk> (18.05.2020).
- Sozialversicherung für Landwirtschaft Forsten und Gartenbau (2020d). “Beitragszuschuss”,
<https://www.svlfg.de/beitragszuschuss> (17.05.2020).
- Sozialversicherung für Landwirtschaft Forsten und Gartenbau (2020e). “Betriebs- und Haushaltshilfe”,
<https://www.svlfg.de/betriebshilfe-haushaltshilfe> (19.05.2020).
- Sozialversicherung für Landwirtschaft Forsten und Gartenbau (2020f). “Versicherung & Beiträge”,
<https://www.svlfg.de/pflegekasse-versicherung-beitraege> (18.05.2020).
- Sozialversicherung für Landwirtschaft Forsten und Gartenbau (2020g). “Informationen zur Rentenhöhe”,
<https://www.svlfg.de/rentenhoehe> (17.05.2020).
- Sozialversicherung für Landwirtschaft Forsten und Gartenbau (2020h). “Versicherte Personen-Alterskasse”,
<https://www.svlfg.de/versichertepersonen-alterskasse> (17.05.2020).
- Sozialversicherungsanstalt der Selbständigen (2020a). *Krankenversicherung Im Überblick*, <https://www.svs.at/cdscontent/load?contentid=10008.729377#page=61> (23.11.2020).
- Sozialversicherungsanstalt der Selbständigen (2020b). *Unfallversicherung Im Überblick*,
<https://www.svs.at/cdscontent/load?contentid=10008.729672#page=16> (23.11.2020).
- Sozialversicherungsanstalt der Selbständigen (2020c). *Versicherungsschutz Für Bauern*,
<https://www.svs.at/cdscontent/load?contentid=10008.731534> (23.11.2020).
- Sozialversicherungsanstalt der Selbständigen (2020d). *Versicherungsschutz Im Überblick*,
<https://www.svs.at/cdscontent/load?contentid=10008.730518#page=21> (23.11.2020).

- Sozialversicherungsanstalt der Selbständigen (2020e). “Zahlen, Daten & Fakten”, <https://www.svs.at/cdscontent/?contentid=10007.816783&portal=svsportal> (26.11.2020).
- Sözer, A. N. (2017). *Türk Sosyal Sigortlar Hukuku*, 3. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Suutarinen, J. (1997). “Non-Fatal Tractor Accidents and Their Prevention”, *Journal of Agromedicine*, 4(3–4), 313–324.
- Sümer, G., Polat, Y. (2016). “Dünyada Tarım Sigortaları Uygulamaları ve TARSİM”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 236–263.
- Süzek, S. (2017). *İş Hukuku*, 14. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Şahin, A., vd., (2008). Çiftçilerin Risk Davranışları: Bir Yapısal Eşitlik Modeli Uygulaması, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23(2), 153-172.
- Şahin, H. (2014). *Türkiye Ekonomisi*, 16. Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- Şakar, M. (2017). *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Tan, S., vd., (2010). Türkiye’de 2000 Yılı Sonrası Uygulanan Tarım Politikaları: Tarım Reformu Uygulama Projesi–ARIP. Türkiye IX. Tarım Ekonomi Kongresi, Şanlıurfa.
- Tarım Sigortaları Havuzu (2020). “2011-2019 Faaliyet Raporları”, https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subPage?_key_=0C006981E0842E8D6235913E60C5E967776156I2P3GUH0F96WW8JT4TA616062015 (17.11.2020).
- Tarım Sigortaları Havuzu (2021a). “Kurum Hakkında”, https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subPage?_key_=0C006981E0842E8D6235913E60C5E9678606297AW1S47ONHBMHIRDKYD416062015 (03.01.2021).
- Tarım Sigortaları Havuzu (2021b). “Tanıtım Sunumu”, https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subPage?_key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E24092871D550AH4D5776KR4OZG17062015 (03.01.2021).
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı (1997). *I. Tarım Şûrası Çalışma Belgesi*, Ankara.
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı (2004). *II. Tarım Şûrası Sonuç Raporu*, Ankara.
- Tarım ve Orman Bakanlığı, (2016), *Tarım ve Meteoroloji*, <https://www.mgm.gov.tr/FILES/genel/kitaplar/ziraimeteoroloji.pdf> (30.10.2020).
- Tarım ve Orman Bakanlığı (2018). “Tarımsal Destekler”, <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Tarimsal-Destekler/Fark-Odemesi-> (06.01.2020).
- Tarım ve Orman Bakanlığı (2020). *Tarım ve Orman Bakanlığı Faaliyet Raporu*.
- Taş, B. (2018). *Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği*, Dora Yayıncılık, Bursa.
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2019). İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE-2017. Ankara.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (2021). “2021 Yılı Performans Programı”, Ankara.
- Temir, M. (2020). *Türk İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunda Tarımda Çalışanlar*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Torun Kayabaşı, E. (2020). “COVID-19’un Tarımsal Üretime Etkisi”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 38–45.
- Tümtaş, H. (2007). “Tarım Sigortaları Havuzu Modeli’nin Geleceği”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tuncay, C., Ekmekçi, Ö. (2016). *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, 18. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Turhanoğulları, Z. (2003). “Türkiye’de Tarım Çalışanlarının Sosyal Güvenliği”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Türk Dil Kurumu (2021). “Türk Dil Kurumu Sözlükleri”, <https://sozluk.gov.tr/> (12.02.2021).
- Türk Tabipleri Birliği (2005). *Genel Sağlık Sigortası, Türk Tabipleri Birliği Yayınları*, Ankara.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (2004). “Tarım Sigortaları Kanunu Tasarısı”, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss879m.htm> (17.08.2021).
- TBMM Tutanak Dergisi (1 Haziran 2005), Dönem 22, Toplantı 106, C.86, 264-308.
- TBMM Tutanak Dergisi (2 Haziran 2005), Dönem 22, Toplantı 107, C.86, 384-410.
- TBMM Tutanak Dergisi (9 Haziran 2005), Dönem 22, Toplantı 110, C.87, 140-177.
- Türkiye Genel Hizmetler İşçileri Sendikası (2017). *Kayıtdışı İstihdam Raporu*, Ankara.
- Türkiye İhracatçılar Meclisi (2021). “İhracat Rakamları”, <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari> (18.07.2022).
- Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (2021). “Aralık 2021 Açlık ve Yoksulluk Sınırı”, <https://www.turkis.org.tr/aralik-2021-aclik-ve-yoksulluk-siniri/> (11.06.2022).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2013). “İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Araştırma Sonuçları” <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108> (12.06.2022).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2016). “Tarımsal İşletme Yapı Araştırması”, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tarimsal--Isletme-Yapi-Arastirmasi-2016-24869> (16.08.2021).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2020a). “Bitkisel Üretim İstatistikleri” <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111> (30.04.2022).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2020b). “Dış Ticaret İstatistikleri”, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Aralik-2020-37412> (16.05.2021).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2020c). “İktisadi Faaliyet Kollarına Göre GSYİH”, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yillik-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2020-37184> (18.07.2022).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2020d). “İl Bazında Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2020”, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Il-Bazinda-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2020-37188> (18.07.2022).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2020e). “İşgücü İstatistikleri”, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Labour-Force-Statistics-2020-37484> (16.08.2021).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2020f). “Tarımsal Üretim Değerleri”, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111> (30.04.2022).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2020g). “Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hasıla”, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yillik-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2020-37184> (20.07.2022).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2021a). “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuc-lari-2021-45500&dil=1> (30.04.2022).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2021b). “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2021”, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581> (18.07.2022).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2021c). “İşgücü İstatistikleri”, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2021-45645>

- (18.07.2022).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2021d). “İstatistiklerle Yaşlılar”, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2021-45636> (18.07.2022).
- Uğur, S., Berkün, S. (2014). “Türkiye’de Kayıtdışı İstihdamın Etkilerinin Ekonometrik Bir Perspektiften Değerlendirilmesi (2005-2013)”, *Uluslararası Hakemli Ekonomi Yönetimi Araştırmaları*, 1(1), 57–75.
- Ullah, R., et al., (2015). “Factors Effecting Farmers’ Risk Attitude and Risk Perceptions: The Case of Khyber Pakhtunkhwa, Pakistan”, *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 13, 151–57.
- Uzundumlu, A. S. (2012). “Tarım Sektörünün Ülke Ekonomisindeki Yeri ve Önemi” *Alinteri*, 22(B), 34–44.
- Ünsal, Y. (2020). *Türkiye’nin Coğrafi Bölgelere Göre Tarımsal Mekanizasyon Düzeyinin Belirlenmesi*, Ankara.
- Valkonen, T. (2020). “The Finnish Pension System and Its Future Challenges”, *Intereconomics*, 55(2), 92–96.
- Valeriánová, Z., Patočka, Z. (2020). “Analysis of Serious and Fatal Occupational Accidents Associated with Tractors in Agriculture and Forestry in the Czech Republic”, *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 68(4), 719–727.
- Valtioneuvosto (2013). *Characteristics of the Social Security System in Finland*, Ministry of Social Affairs and Health, Helsinki.
- Van, V., Joos P. A., and Peet, J. M. (2000). *Social Security and Solidarity in the European Union*, Springer-Verlag Berlin Heidelberg GmbH, Berlin.
- Van W., et al., (2013). “Cognitive Mapping: A Method to Elucidate and Present Farmers’ Risk Perception”, *Agricultural Systems*, 122, 42–52.
- Veri Kaynağı (2020). “ÇKS’de Kayıtlı Çiftçi Sayısı”, <https://www.verikaynagi.com/grafik/cksde-kayitli-ciftci-sayisi/> (20.07.2022).
- Vilar-Zanón, J. L., et al., (2020). “An Average Model Approach to Experience Based Premium Rates Discounts: An Application to Spanish Agricultural Insurance”, *European Actuarial Journal*, 10, 361–75.
- Vincent, J. (2008). “La Mutualite Sociale Agricole Au Carrefour De Plusieurs Mondes”, *Pour*, (1), 189–98.
- Wadsworth, E., Walters, D. (2019). “*Safety and Health at the Heart of the Future of Work, Building on 100 Years of Experience*”, International Labour Organization.
- Wauters, E., et al., (2014). “Risk Perception, Attitudes towards Risk and Risk Management: Evidence and Implications”, *Agricultural Economics (Czech Republic)*, 60(9), 389–405.
- Welch, F. J. (1960). “The Evolving Low-Income Problems in Agriculture”, *American Economic Review*, 50(2), 231–42.
- World Bank (2016). “Agricultural Land - Turkey | Data” <https://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.AGRI.K2?locations=TR> (16.08.2021).
- Yereli, A. B., Karadeniz, O. (2004). *Kayıtdışı İstihdam*, Odak Yayınevi, Ankara.
- Yurtlu, Y. B., vd., (2012). Çiftçilerin Tarım Makineleri Kullanımına İlişkin Risk Algıları, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 49(1), 93-101.
- Yücel, R., Ömercioğlu, A. (2016). “İş ve Borçlar Hukuku Temelinde, Tarım Çalışanları İle İnsan Kaynakları Yönetimine İlişkin Kavramsal Bir Çalışma”, *Ankara Barosu Dergisi*, (1), 245-272.

EKLER

Ek:1

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLERİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
SAYI: 68282350/22021/G019

Toplantı Tarihi : 27.10.2021
Toplantı Sayısı : 19
Toplantı Saati : 15:00

KARAR 19- Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencisi Ergün METİN'in **"TÜRKİYE'DE TARIMDA BAĞIMSIZ ÇALIŞANLARIN SOSYAL GÜVENLİĞİ: MANİSA ÖRNEĞİ"** başlıklı tez çalışmasına yönelik başvuru formunun usul ve etik açıdan verdiği beyan ve ekler tetkik edilmiş olup; proje sahibinin, başvurusunda yer alan bilgi, belge ve taahhütnamelere uygun bilimsel davranışlar sergileyeceği kanaati oluşmuştur. İş bu karar oy birliği ile alınmıştır.

ASLI GİBİDİR
27.10.2021

Prof. Dr. Ertuğrul İŞLER
Başkan

Ek:2

**TÜRKİYE'DE TARIMDA BAĞIMSIZ ÇALIŞANLARIN SOSYAL GÜVENLİĞİ:
MANİSA ÖRNEĞİ**

ALAN ARAŞTIRMASI ANKET FORMU

Bu anket formu Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalında yürütülmekte olan "**Türkiye'de Tarımda Bağımsız Çalışanların Sosyal Güvenliği: Manisa Örneği**" başlıklı doktora tez çalışmasına veri toplamak amacıyla oluşturulmuştur.

Yapılan araştırmadan güvenilir sonuçlar elde edilebilmesi için soruları doğru ve eksiksiz bir şekilde yanıtlamanız önem arz etmektedir. Anketten elde edilen veriler sadece bilimsel çalışmalar için kullanılacak olup, hiçbir kişi ya da kurumla paylaşılmayacaktır. Ankete katılım gönüllülük esasına dayanmakta olup, anket süresince anketten çıkma ve/veya çıkarılma talebinde bulunabilirsiniz.

Sorulara gerçek ve samimi yanıtlar vereceğinize inanıyor, katkılarınız için teşekkür ediyoruz.

Saygılarımızla,

Öğr. Gör. Ergün METİN

Pamukkale Üniversitesi

Ç.E.E.İ. Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi

Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ

Pamukkale Üniversitesi

Ç.E.E.İ. Ana Bilim Dalı Başkanı

A. HANEHALKI SORUMLUSUNA İLİŞKİN BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz?

- Kadın
- Erkek

2. Yaşınız?

.....

3. Medeni Haliniz?

- Evli
- Hiç evlenmedi
- Eşi öldü
- Boşandı
- Ayrı yaşıyor

4. En son bitirdiğiniz okul?

- Okur-yazar değil
- Okur-yazar ancak bir okul bitirmemiş
- İlkokul
- Ortaokul/İlköğretim
- Lise
- Üniversite ve üzeri

5. Şu an işteki durumunuz açısından kendinizi nasıl tanımlarsınız?

- Ücretli, Maaşlı
- Yevmiyeli
- İşveren
- Kendi hesabına bağımsız çalışan (çiftçi)
- Ücretsiz aile çalışanı

6. Tarımsal faaliyet dışında başka bir iş yapıyor musunuz?

.....

7. Emekli misiniz?

- Evet
- Hayır

B. HANEHALKINA İLİŞKİN BİLGİLER

8. Hanenizdeki fert sayısı nedir?

.....

9. Hanehalkı tipiniz aşağıdakilerden hangisidir?

- Tek çocuklu çekirdek aile
- İki çocuklu çekirdek aile
- Üç veya daha fazla çocuklu çekirdek aile
- Çocuksuz çift
- Üç neslin bir arada yaşadığı geniş aile
- Tek yetişkinli aile
- Birarada yaşayan çift
- Diğer.....

10. Oturduğunuz konutun mülkiyet şekli nedir?

- Ev sahibi
- Kiracı
- Diğer.....

11. Hanenizde kaç kişi gelir getiren bir işte çalışmaktadır?

- Sadece ben
- 2 kişi
- 3 kişi
- 4 kişi
- 5 ve üzeri

12. Hanenizin tarımsal faaliyetten elde ettiği yıllık net gelir ne kadardır?

.....

13. Hanenizin yıllık toplam geliri ne kadardır?

.....

14. Hanenizin aylık ortalama sigara harcaması ne kadardır?

.....

15. Hanenizin aylık ortalama alkol harcaması ne kadardır?

.....

16. Hanenizin aylık şans oyunları harcaması ne kadardır?

.....

17. Devletin karşılıksız verdiği sosyal yardımlara ihtiyaç duyduunuz mu?

- Evet
- Hayır

18. Hangi sosyal yardımlara ihtiyaç duyduunuz? (Bu soru bir önceki soruyu "evet" olarak cevaplayan katılımcılar tarafından cevaplanacaktır.)

- Engelli aylığı
- 65 yaş aylığı
- Çocuk yardımı
- Nakdi yardım
- Gıda yardımı
- Yakacak yardımı
- Diğer.....

19. İhtiyaç duyduğunuz yardımları alabildiniz mi? (Bu soru 16. soruyu "evet" olarak cevaplayan katılımcılar tarafından cevaplanacaktır.)

- Evet
- Hayır

C. TARIMSAL İŞLETMEYE İLİŞKİN BİLGİLER

20. Gelir elde etmek amacıyla yaptığınız tarımsal faaliyet şekliniz nedir?

- Tarım
- Hayvancılık
- Hem tarım hem hayvancılık
- Diğer.....

21. Tarımsal üretimde kullandığınız arazilerin mülkiyet durumu nedir?

- Arazi sahibi
- Kiracı
- Ortakçı/yarıcı
- Diğer.....

22. Sahip olduğunuz/işlediğiniz araziler kaç dekadır?

.....

23. Gelir elde etmek amacıyla yetiştirdiğiniz ürünler nelerdir?

- Üzüm
- Zeytin
- Kiraz
- Mısır
- Tütün
- Domates
- Salatalık
- Buğday
- Çilek
- Diğer.....

24. Gelir elde ettiğiniz kaç hayvana sahipsiniz?

.....

25. Sahip olduğunuz tarım makineleri nelerdir?

- Traktör
- Römork
- Biçerdöver
- Çapa makinesi
- Pulluk – kaz ayağı – sürgü vb. tarım aletleri
- İlaçlama makinesi
- Diğer.....

26. Hanenizde tarım işlerinde sizinle çalışan kişi sayısı kaçtır?

.....

27. Doğal afetler, iklim koşulları veya fiyat dalgalanmaları nedeniyle son beş yılda zarara uğradınız mı?

- Evet
- Hayır

28. Zarara uğramamak veya uğrasanız da fazla etkilenmemek için hangi önlemleri alıyorsunuz?

- Herhangi bir önlem almıyorum.
- Düşük riskli ve kısa zamanda yetişen ürünler yetiştiriyorum.
- Ürün çeşitlendirmesi yapıyorum.
- İlaçlama yapıyorum.
- Tarım dışında ek iş yapıyorum
- Borca girmeden özkaynaklarımla yatırım yapıyorum.
- Sözleşmeli tarım yapıyorum.
- Finans piyasalarında vadeli işlem yapıyorum.
- TARSİM yaptırıyorum.
- Diğer.....

29. Geçtiğimiz yıl devletten hangi tarımsal desteklemeleri aldınız?

- Hayvancılık desteği
- Fark ödemesi desteği
- Alan bazlı destek
- TARSİM prim desteği
- Kırsal kalkınma desteği
- Telafi edici ödeme

30. Tarımsal işletmenizle alakalı toplam borcunuz ne kadar?

.....

31. Tarımsal işletmenizle alakalı kredi borcunuz ne kadar?

.....

32. Günü geçmiş kredi borcunuz var mı?

- Evet
- Hayır

33. Hangi kuruluşlardan kredi kullandınız?

- Ziraat Bankası
- Tarım Kredi Kooperatifi
- Özel Bankalar
- Diğer.....

34. Kullandığınız kredinin teminatı olarak tarım arazilerinizin üzerine ipotek tesis edildi mi?

- Evet
- Hayır

35. Covid-19 salgınının tarımsal üretiminiz üzerinde (işçilik/gelir/gider/üretim/satış/fiyat) nasıl bir etkisi oldu?

.....

D. SOSYAL GÜVENLİĞE İLİŞKİN BİLGİLER

36. Tarımsal faaliyetlerinizi yaparken iş kazası ve/veya meslek hastalığına maruz kaldınız mı?

- Evet
- Hayır

37. İş kazası veya meslek hastalığı nasıl biz zarara neden oldu? (Bu soru bir önceki soruyu "evet" olarak cevaplayan katılımcılar tarafından cevaplanacaktır.)

.....

38. Her an işsizlik tehlikesiyle karşı karşıya kalabileceğinizi düşünüyor musunuz?

- Evet
- Hayır

39. Çiftçilerin esnaf ahilik sandığının kapsamına alınması gerektiğini düşünüyor musunuz?

- Evet
- Hayır

40. Sosyal Güvenlik Kurumuna kayıtlılık durumunuz nedir?

- Kayıtlıyım
- Kayıtlı değilim

E. SİGORTALI OLAN KATILIMCILARA İLİŞKİN BİLGİLER
(Bu bölüm SGK'ya kayıtlı olan sigortalılar tarafından cevaplanacaktır.)

41. Sigortalılık haliniz aşağıdakilerden hangisidir?

- 4/a (işçi)
- 4/b (çiftçi)
- 4/c (memur)
- Tarım sigorta (Ek 5)
- İsteğe bağlı
- Diğer.....

42. Hanenizde sizden başka kendi çalışmasından dolayı sigortalı olan var mı?

.....

43. SGK'nın sunduğu hangi hizmetlerden memnunsunuz?

- Hiçbirinden memnun değilim
- Sağlık hizmetleri
- Emeklilik hizmetleri
- İş sağlığı ve güvenliği hizmetleri
- Sakatlık ve ölüm hizmetleri
- Hepsinden memnunum
- Diğer.....

44. Hastalık veya kaza nedeniyle belirli bir süre çalışmadığınız oldu mu?

- Evet
- Hayır

45. Çalışmadığınız günlerde tarım işlerinizi kim yürüttü? (Bu soru bir önceki soruyu "evet" olarak cevaplayan katılımcılar tarafından cevaplanacaktır.)

- Eşim ve çocuklarım
- Komşum
- Arkadaşım
- Yevmiyeli işçi çalıştırdım
- Diğer.....

46. SGK primlerinizi düzenli olarak ödeyebiliyor musunuz?

- Evet
- Hayır

47. SGK primlerinizi düzenli olarak ödeyememe sebebiniz nedir? (Bu soru bir önceki soruyu "hayır" olarak cevaplayan katılımcılar tarafından cevaplanacaktır.)

- Gelir yetersizliği
- Kendi ihmalkârlığım
- Primlerin aylık ödenmesi ancak gelirim aylık olmaması
- Diğer.....

48. SGK primlerinizi sattığınız ürünlerin bedeli üzerinden tevkifat yoluyla ödüyor musunuz?

- Evet
- Hayır
- Bilgim yok

49. Size göre çiftçilerin sigorta şartları nasıl olsa daha iyi olurdu?

.....

F. SİGORTALI OLMAYAN KATILIMCILARA İLİŞKİN BİLGİLER

(Bu bölüm SGK'ya kayıtlı olmayan katılımcılar tarafından cevaplanacaktır.)

50. Sigortadan muaf olmak için ziraat odasından muafiyet belgesi aldınız mı?

- Evet
- Hayır

51. Geçmişte hiç sigortalı oldunuz mu?

- Evet
- Hayır

52. Hangi halden sigortalı olmuştunuz? (Bu soru bir önceki soruyu "evet" olarak cevaplayan katılımcılar tarafından cevaplanacaktır.)

- 4/a (işçi)
- 4/b (çiftçi)
- 4/c (memur)
- Tarım sigorta (Ek 5)
- İsteğe bağlı
- Diğer.....

53. Sigortalı olmak ister miydiniz? Neden?

.....

54. Hanenizden birisi hastalığa ya da kazaya maruz kaldığında giderleri karşılayabilir musunuz?

- Evet
- Hayır

55. Yaşlılık veya engellilik nedeniyle çalışamayacak duruma geldiğinizde hanenizin geçimini nasıl sağlamayı düşünüyor sunuz?

- Zamanı gelince düşüneneğim
- Hiçbir fikrim yok
- Eşim veya çocuklarım çalışır
- Hısim, akraba ve/veya komşular yardım eder
- Annem-babam bize sahip çıkar
- Tarlaları satar geçimimizi sağlarız
- Diğer.....

56. Hayatınızı kaybederseniz geride kalan eş ve çocuklarınız geçimini nasıl sağlar?

- Hiçbir fikrim yok
- Kardeşlerim onlara sahip çıkar
- Kendileri çalışıp geçinirler
- Köy ahalisi yardım eder
- Miras bıraktığım malları satıp geçinirler
- Diğer.....

ÖZ GEÇMİŞ

YAYINLAR:

A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

1. METİN ERGÜN, KAYALI CEVDET ALPTEKİN (2018). İşletmelerde İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamalarının Fayda Maliyet Analizi. Sosyal Bilimler Dergisi(26), 221-243. (Yayın No: 4671479)

B. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

1. METİN ERGÜN, AYCAN BAHADIR BİLGE (2018). OECD ÜLKELERİNDE YAŞLANAN NÜFUSUN EMEKLİLİK SİSTEMİNE ETKİSİ. IV. ULUSLARARASI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR KONGRESİ, 431-440. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:4597389)

2. ARACI HAKAN, ÖZTEKİN HATİCE, AYCAN BAHADIR BİLGE, ÇELİK MUSTAFA, METİN ERGÜN, BİLGİN UĞUR (2017). Mesleki Farkındalık Üzerine Ortaöğretim Grupları İle Değerlendirmeler. II. ULUSLARARASI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR KONGRESİ, 371 (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:3667436)
3. ARACI HAKAN, METİN ERGÜN (2017). Kredi Değerlendirmesinde Yaratıcı Muhasebe Tekniklerine Karşı Bankaların Yaptığı Düzeltmeler Üzerine Bir Değerlendirme. 3rd International Congress On Economics And Business "New Economic Trends and Business Opportunities" (ICEB17), 36-37. (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:3825889)
4. METİN ERGÜN, ÖZTEKİN HATİCE, ÇELİK MUSTAFA (2016). Türkiye de KOBİ'lerin Kredi Kullanımından Düşük Pay Alma Nedenleri Üzerine Bir Değerlendirme. 2. INTERNATIONAL CONGRESS ON ECONOMICS AND BUSINESS, 73-83. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:2844904)

C. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar veya kitaplardaki bölümler:

C2. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplardaki bölümler:

1. YENİ EKONOMİK EĞİLİMLER VE İŞ FIRSATLARI, Bölüm adı:(Kredi Değerlendirmesinde Yaratıcı Muhasebe Tekniklerine Karşı Bankaların Yaptığı Düzeltmeler Üzerine Bir Değerlendirme) (2017)., ARACI HAKAN, METİN ERGÜN, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Matbaası, Editör: Prof. Dr. Mustafa MIYNAT, Prof.Dr. Ahmet Vecdi CAN, Yrd. Doç. Dr. Coşkun ÇILBANT, Yrd. Doç. Dr. Burak ÖZDOĞAN, Yrd. Doç. Dr. Kamil TAŞKIN, Araş. Gör. Osman GÜLDEN, Basım sayısı:1, Sayfa Sayısı 505, ISBN:978-975-8628-62-9, İngilizce (Bilimsel Kitap), (Yayın No: 3837700)

D. Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler :

1. METİN ERGÜN (2021). Türkiye’de Çiftçilerin Gelir Güvencesizliği Riskine Karşı “TARSİM”: Manisa Örneği. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(1), 27-37., Doi: 10.30803/adusobed.878390 (Kontrol No: 7462623)

E. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler:

1. METİN ERGÜN, KARADENİZ OĞUZ (2021). The Social Security of Self-employed Farmers in Turkey. EISS Conference 2021 / Tackling New Forms of Work in Social Security (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:7462782)
2. KURT Yavuz, METİN ERGÜN (2019). Sağlık Harcamalarının SGK Bütçesi Üzerindeki Yükünün azaltılmasına Yönelik Bir Çözüm Önerisi. 20. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:5335915)
3. METİN ERGÜN (2018). Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği: Manisa Örneği. 19. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi, 315-320. (Özet Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:5234075)
4. METİN ERGÜN (2018). Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği: Manisa Örneği. 19. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum) (Yayın No:5234076)